

ΝΙΚ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ — ΘΕΟΔ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ'. ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

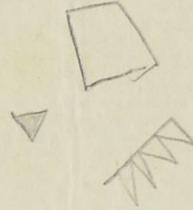

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1950

Jan 6

Att

Att

Att
Att

9/100
05

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

NEOEVHNIKA ANAPINDOMATA

ΝΙΚ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ — ΘΕΟΔ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ

17492

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΗΝ Γ' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
Α Θ Η Ν Α Ι 1950

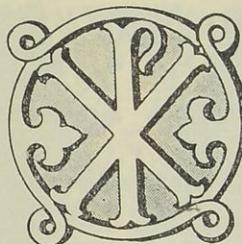
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΡΤΩΛΟΥ — 6807

NEOEVHNIKA
АТАМЗОИЛАИА

ИЗДАННЫХ ПОД ИМЯ Т. ИНТ. АД.

ΟΠΤΙΑΝΖΟΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΙΔΑΣΗΣ
700 κάτια - εφαρμογές

A'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Svartas Georges
Lamia 15-3-55

Μὴ φοβηθῆς αὐτὸν ποὺ στήριξε
στὴν Πλούτην ἐπάνω τὴν ἐλπίδα,
τὸν εἶδα στὴ ζωὴν νὰ μάχεται,
μὰ πάντα ἀνίκητο τὸν εἶδα.

I. Πολέμης

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΣΩΜΑΤΙΚΗΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΣΩΜΑΤΙΚΗΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΣΩΜΑΤΙΚΗΝ

Ελληνική Σωματική Αθλητική Ένωση
Ελληνική Σωματική Αθλητική Ένωση
Ελληνική Σωματική Αθλητική Ένωση
Ελληνική Σωματική Αθλητική Ένωση
Ελληνική Σωματική Αθλητική Ένωση

ΤΡΕΙΣ ΑΓΓΕΛΟΙ

Τὴν ὄρα ποὺ τὸ ἄστρο τῶν Μάγων, χαράζοντας μιὰ χρυσὴ καμπύλη στὸ στερέωμα, ἥρθε καὶ καρφώθηκε στὴ στέγη τοῦ στάβλου τῆς Βηθλεέμ, τρεῖς ἄγγελοι, σὰν τρία μεγάλα λευκὰ περιστέρια, ζύγιασαν τὶς μεγάλες τους φτερούγες ἀπάνω ἀπὸ τὸ ταπεινὸ καλύβι.

"Ἐπειτα ἥρθαν καὶ κάθησαν ἀπάνω στ' ἄχερα τῆς στέγης γύρω ἀπὸ τὸ χρυσὸ ἄστρο, σκεπάζοντας προσεχτικά τὸ φῶς του μὲ τὰ φτερά τους, μὴν τύχη καὶ ξεγλιστρήσῃ καμιά του ἀχτίδα καὶ ξυπνήσῃ τὸ κοιμάμενο Βρέφος, ποὺ εἶχε γεννηθῆ στὴ φάτνη τῶν ἀλόγων.

Οἱ τρεῖς ἄγγελοι παράστεκαν στὸν ὕπνο τοῦ Θείου Βρέφους.

"Η Μητέρα καὶ τὸ Παιδί της εἶχαν ἀνάγκη νὰ κοιμηθοῦν. "Ολη ἡ πλάση λέες καὶ κρατοῦσε εὐλαβικὰ τὴν ἀνάσα της. Καὶ τ' ἀλογα τοῦ στάβλου ἀκόμα εἶχαν πέσει σὲ βαθὺν ὕπνο καὶ δὲ χτυποῦσαν πιὰ τὸ χῶμα μὲ τὶς ὄπλές τους. "Ενα μαντρόσκυλο ποὺ γαύγιζε σὲ κάποια μακρινὴ στάνη, εἶχε σωπάσει κι αύτό.

Οἱ τρεῖς Μάγοι ποὺ εἶχαν ἀποθέσει τὰ δῶρα τους ἀπάνω στὴ φάτνη τοῦ Μωροῦ, εἶχαν μακρύνει κι αὐτοί. Οἱ τελευταῖοι ἥχοι ἀπὸ τὰ κουδούνια, τὰ κρεμασμένα στὶς χρυσοστόλιστες καμῆλες τους, εἶχαν σβήσει στὴν ἀπόσταση. Καὶ ἡ χειμωνιάτικη νύχτα σκέπαζε μ' ἔνα βουβό σκοτάδι τὰ σπιτάκια καὶ τὰ περιβόλια τῆς Βηθλεέμ.

Οι τρεῖς ἄγγελοι ποὺ παράστεκαν στὸν ὑπνο τοῦ Παιδιοῦ καὶ τῆς Μητέρας, καθισμένοι ἀπάνω στ' ἄχερα τῆς στέγης μιλοῦσαν τώρα μεταξύ τους ὡς τὴν αὐγή. Μιλοῦσαν σιγά, πιὸ σιγά κι ἀπὸ τὴν σιωπή.

‘Ο πρῶτος ἄγγελος ἔλεγε :

—’Εγὼ εἶμαι ποὺ ἔφερα τὸ κρίνο τοῦ Παραδείσου στὴν Παρθένα Μαριάμ. Ἀπὸ τὰ χέρια μου τὸ πήρε καὶ τὸ μυρίστηκε στὴν αὐλὴ τοῦ ναοῦ, ποὺ ἔγινε τὸ θαῦμα τοῦ μυστικοῦ της γάμου. Καὶ τώρα τὴν παραστέκω μητέρα.

‘Ο δεύτερος ἄγγελος ἔλεγε :

—’Εγὼ ἄνοιξα τὴν πόρτα τοῦ στάβλου, γιὰ νὰ περάσουν οἱ τρεῖς Μάγοι μὲ τὰ δῶρα. ’Εγὼ τοὺς ἔδειξα τὴ φάτνη τῶν ἀλόγων, ὅπου σάλευε τὰ χεράκια του τὸ Βρέφος, ἀπλώνοντάς τα νὰ πιάσῃ βασιλικὰ χαρίσματα. ’Εγὼ πρωτοεἶδα τὸ χαμόγελό Του, πιὸ φωτεινὸ ἀπὸ τὰ χαμόγελα τῶν Χερουβείμ καὶ τῶν Σεραφείμ μπροστά στὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ τῶν οὐρανῶν.

‘Ο τρίτος ἄγγελος δὲ μιλοῦσε.

—’Εσύ ποιὸ θαῦμα εἶδες ; τὸν ρώτησαν οἱ δύο ἄλλοι.

Τότε ὁ τρίτος ἄγγελος μὲ τὰ μάτια στυλωμένα στὸ σκοτάδι, πρὸς τὸ μακρινὸ θαυμόφεγγο τοῦ οὐρανοῦ, ποὺ ἄπλωναν στὴν ἀπόσταση τὰ φῶτα τῆς Ἱερουσαλήμ, τοὺς εἶπε, σὰ νὰ δηνερευόταν :

—’Εγὼ βλέπω ἔναν τάφο λαξεμένο στὴν καρδιὰ ἐνὸς βράχου. Μιὰ βαρειά πέτρα τὸν σκεπάζει. Κι ἔγὼ σκύβω καὶ σηκώνω μὲ τὰ χέρια μου τὴ βαρειά πέτρα σὰν πούπουλο. Καὶ τότε ἔνας δώρατος νεκρὸς ντυμένος μὲ φῶς ὑψώνεται πιὸ ζωντανὸς ἀπὸ τοὺς ζωντανοὺς μπροστά στὰ μάτια μου καὶ ἀνεβαίνει τὴ χρυσὴ σκάλα τῶν οὐρανῶν. ’Εγὼ βλέπω τὸ μέγα θαῦμα.

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἀπὸ τὴ φάτνη τῶν ἀλόγων ἀκούστηκαν τὰ πρῶτα κλάματα τοῦ Βρέφους ποὺ ξυπνοῦσε. Ἡ αὐγὴ ρόδιζε ἀπάνω ἀπὸ τὰ ταπεινὰ σπιτάκια καὶ τὰ περιβόλια τῆς Βηθλεέμ. Καὶ οἱ τρεῖς ἄγγελοι, σὰν τρία λευκὰ περιστέρια, τίναξαν τὶς φτεροῦγες τους καὶ χάθηκαν μέσα στὰ πρωινὰ ρόδα τοῦ οὐρανοῦ.

«ΝΥΝ ΠΑΝΤΑ ΠΕΠΙΛΗΡΩΤΑΙ ΦΩΤΟΣ...»

Ἐπέρασαν τὰ μεσάνυχτα. "Οχι μόνον τὰ πραγματικὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακήν, ἀλλὰ καὶ τὰ μεσάνυχτα τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἡθικοῦ σκότους τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ θυσία τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐπάνω στὸ Σταυρὸν ἔχει ἀνυπέρβλητη ἀξία γιὰ δλους τοὺς αἰῶνας. Καὶ ὁ δρόμος τῶν Μυροφόρων πρὸς τὸν Γολγοθᾶ καὶ τὸν κῆπο τοῦ Ἰωσὴφ θὰ συμβολίζῃ πάντοτε τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως τὸ δρόμο γιὰ νά 'βρη τὴν ἀλήθεια !

'Αλησμόνητα μεσάνυχτα ! Τις Μυροφόρες δόδηγει ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ φῶς. Καὶ δταν ἡ ἀγάπη δόδηγή, τίποτε νὰ φράξῃ τὸν δρόμο δὲν ἡμπορεῖ. Ἡ ἀγάπη δὲν λογαριάζει οὕτε ἐμπόδια, οὕτε κινδύνους, οὕτε διωγμούς, οὕτε μαχαίρι, οὕτε φωτιά. Ἡ ἀγάπη εἶναι οὐσία τοῦ Θεοῦ.

'Απὸ τὰ μεσάνυχτα καὶ πέρα ἀρχίζει ἡ τρίτη ήμέρα ἀπὸ τότε, ποὺ τὸ πανακήρατο* σῶμα τοῦ Διδασκάλου τὸ ἀλειψαν μὲ μύρα καὶ δάκρυα οἱ Μυροφόρες καὶ ἔτσι τὸ ἔθαψαν στὸν καινούριο τάφο του δ 'Ιωσὴφ καὶ δ Νικόδημος. "Ω ! πῶς λαχταροῦσαν οἱ καρδιές τους νὰ ἐξεδήλωναν ἀκόμη μιὰ φορά τὴν εὐγνωμοσύνη τους καὶ τὴν λατρεία τους πρὸς Ἐκείνον ! Καὶ ἀγόρασαν μύρα πολύτιμα. Μὰ τέτοια ὥρα πῶς θὰ ἔπαιρναν τὸν ἑρημικὸ δρόμο πρὸς τὸ Γολγοθᾶ ; Πῶς θὰ μποροῦσαν ν' ἀποφύγουν τὴν κακία τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, ποὺ φρουροῦσαν τὸν τάφο ; 'Αλλὰ κι ἀν δλα κατώρθωναν νὰ ὑπερπηδήσουν τὰ ἐμπόδια αὐτά, τὸν λίθο πῶς θὰ μποροῦσαν νὰ ἀποκυλίσουν «ἀπὸ τῆς θύρας τοῦ μνημείου» ; Προχθὲς τὸ βράδι τόσοι ἄνδρες γεροὶ μὲ τόσο κόπο μόλις κατώρθωσαν νὰ τὸν κυλίσουν ώς τὸν τάφο καὶ νὰ φράξουν τὴν εἰσοδό του ! Οὕτε κάν νὰ γεννηθίσῃν στὸ νοῦ τους τέτοιες σκέψεις. Αὔτες οἱ σκέψεις ἀπασχολοῦν ἐκείνους, ποὺ δὲν δίδουν στὴν ἀγάπη τὴν πρωτοβουλία τῆς ζωῆς. Οἱ Μυροφόρες ἥθελαν νὰ δείξουν τὴν λατρεία τοὺς πρὸς τὸν Διδάσκαλο ἀκόμη μιὰ φορά, ἀλειφοντας τὸ πανακήρατο σῶμα Του μὲ μύρα. Καὶ ἐτράβηξαν γιὰ τὸ σκοπό τους.

Τί ἔρημιά στὸν αἴματοβαμμένο λόφο! Κανεὶς δὲν φάίνεται· οὕτε οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶται φρουροῦν τὸν τάφο. Στὴν κορυφὴν τοῦ Γοιλγοθᾶ φαντάζουν πιὸ μαῦροι στὸ μαῦρο σκοτάδι οἱ τρεῖς Σταυροί. Οἱ Μυροφόρες στὸ ἀντίκρισμα τοῦ μεσαίου Σταυροῦ ξεσποῦν σὲ λυγμούς. Ἡ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ζυγώνει, τὸν ἀγκαλιάζει καὶ φιλώντας μὲ λατρεία τὰ πηγμένα αἷματα, κλαίει ἀπαρηγόρητα.

Ἄπο τὰ ἀνθισμένα ἐλαιόδενδρα τοῦ ἀπέναντι ὅρους τῶν ἐλαιῶν ἔρχεται μὲ τὴν αὔρα, ποὺ ἀπαλὰ ἀπαλὰ φυσάει αὐτὴ τὴν ὥρα, ἔνα λεπτὸ ἄρωμα, ἀνακατεμένο μὲ ἔνα ἄλλο ἀλλόκοτο ἄρωμα, σὰν οὐρανίου μοσχοιβάνου. Καὶ μὲ τὸ ἀπόμακρο γλυκὸ τραγούδι τ' ἀηδονιοῦ ἀνακατεύεται μιὰ ἀνερμήνευτη ἀρμονία, σὰ νὰ βγαίνῃ ἀπὸ ἀγγέλων στόματα. Οἱ Μυροφόρες δειλὰ δειλὰ μέσα στὸ σκοτάδι βαδίζουν κατὰ τὸν τάφο. «Οσο ζυγώνουν, τόσα οἱ καρδιές τους κτυποῦν, μὰ ἡ ἐλπίδα ὅτι θ' ἀλείψουν τὸ σῶμα τοῦ Διδασκάλου ἀκόμη μιὰ φορὰ μὲ μύρα, τοὺς δίνει δύναμη.»

Μὰ πόσο ἀλλιώτικα ἥλθαν τὰ πράγματα! Ὁ τάφος εἶναι ἀνοικτός. «Αγνωστοι ἀνθρώποι ἔχουν ἀποκυλίσει τὸν λίθο κι ἔχουν μεταφέρει κάπου ἀλλοῦ τὸ σῶμα τοῦ Διδασκάλου. «Ἐνας πόνος βαθὺς ἔσφιξε τίς καρδιές τῶν Μυροφόρων καὶ ἔνα κλάμα διεδέχθη τὴν ἐλπίδα. Τὴν ἕδια ὅμως στιγμὴ ἔνα ἀστραπόμορφο παλληκάρι τοὺς ἐθάμβωσε μὲ τὴν λάμψη του. 'Αλλ' ἀμέσως ὁ "Αγγελος τοὺς ἔδωσε θάρρος:

«Μὴ ἐκθαμβῆσθε. Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνόν, τὸν Ἐσταυρωμένον; ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὅδε!»

Καὶ ἡ χαρά των ὀλοκληρώθηκε, ὅταν σὲ λίγο εἶδαν τὸν ἕδιο τὸ Χριστό. «Χαίρετε!» τοὺς εἶπε μὲ χαρά. Μὰ ἐκεῖνες δὲν κατάλαβαν ἀμέσως ὅτι εἶναι ὁ Χριστός. Μάλιστα τὸν ἐνόμισαν γιὰ τὸν κηπουρὸ καὶ ἐπίστευσαν ὅτι αὐτὸς ἔγνωριζε ποὺ μετέφεραν τὸ σῶμα τοῦ Διδασκάλου καὶ ὅτι θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς δώσῃ πληροφορίες. Ἡ ἐλπίδα αὐτὴ ἔφερε δάκρυα στὴ Μαγδαληνὴ καὶ ἐγονάτισε μπροστὰ στὸν ἄγνωστο καὶ ἄρχισε νὰ τὸν παρακαλῇ.

«Κύριε, σὺ θὰ ξέρης ποῦ μετέφεραν τὸν Διδάσκαλό μας.

Πές μας ποῦ τὸν ἔβαλαν, γιὰ νὰ τὸν ἀλείψωμε ἀκόμη μιὰ φορὰ μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα...»

‘Ο ἄγνωστος τότε μὲ στοργὴ καὶ μὲ οἰκειότητα φανερώνεται στὴ Μυροφόρο : «Μαρία ! Μαρία !» ’Εκείνη ξεφώνησε ἀπ’ τὴν χαρά : «Διδάσκαλέ μου !..» καὶ ἔπεισε νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Πρῶτες οἱ Μυροφόρες ἀξιώθηκαν νὰ ἰδοῦν τὸν Σωτῆρα μετά τὴν Ἀνάστασή Του καὶ πρῶτες αὐτές νὰ μεταφέρουν τὴν χαρμόσυνη εἰδηση στοὺς τρομαγμένους μαθητάς Του.

‘Η λάμψη τῆς Ἀναστάσεως Του μετεδόθη στὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ἐφώτισε μυαλά καὶ καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπετέλεσε τὸν θρίαμβο τῆς πίστεώς μας. ‘Ο Χριστὸς ἀνέστη ! Καὶ ἦταν δυνατὸ ποτὲ νὰ κρατήσῃ ὁ τάφος τὸ Δημιουργὸ τοῦ κόσμου ; Τὸ σῶμα, ποὺ ἔλαβε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ γιὰ νὰ σώσῃ τὸν ἀνθρώπο, ἦταν δυνατὸ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμο τῆς ἀποσυνθέσεως, ποὺ ἀκολουθοῦν τὰ σῶματα τῶν ἀλλων ἀνθρώπων ; Καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐθεώθη καὶ θεωμένο ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς.

Χριστὸς ἀνέστη ! Καμιὰ χαρὰ στὸν κόσμο, σὰν κι αὐτή. Καμιὰ ἐπιρροὴ στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τόσο δυνατή, δσο αὐτή. Ρίγη χαρᾶς πέρνονται τὰ κορμιὰ τῶν χριστιανῶν καὶ δάκρυα ώραῖα πλημμυρίζουν τὰ μάτια των. Καὶ ἡ ιερή της φλόγα καίει τ’ ἀγκάθια τοῦ μίσους καὶ τῆς κακίας καὶ μαλακώνει τὴν σκληρότητα τῶν ἀνθρώπων καρδιῶν καὶ στερεοποιεῖ τοὺς ιεροὺς δεσμοὺς καὶ γεφυρώνει τὰ χάσματα καὶ ἔξαγιάζει τὴν ζωή.

«Χριστὸς ἀνέστη ! Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός, οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια !»

‘Η χαρὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μας, ἀγαπητοί μου φίλοι, εἴθε νὰ γεμίσῃ δλῶν σας τὶς καρδιὲς καὶ τὶς σκέψεις σας, νὰ καταυγάσῃ μὲ τὴν λάμψη της καὶ τὴν ζωὴ σας, ν’ ἀγιάσῃ μὲ τὴν χάρη της, νὰ ἔξασφαλίσῃ μὲ τὴ δύναμη της.

«Οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ», 1948

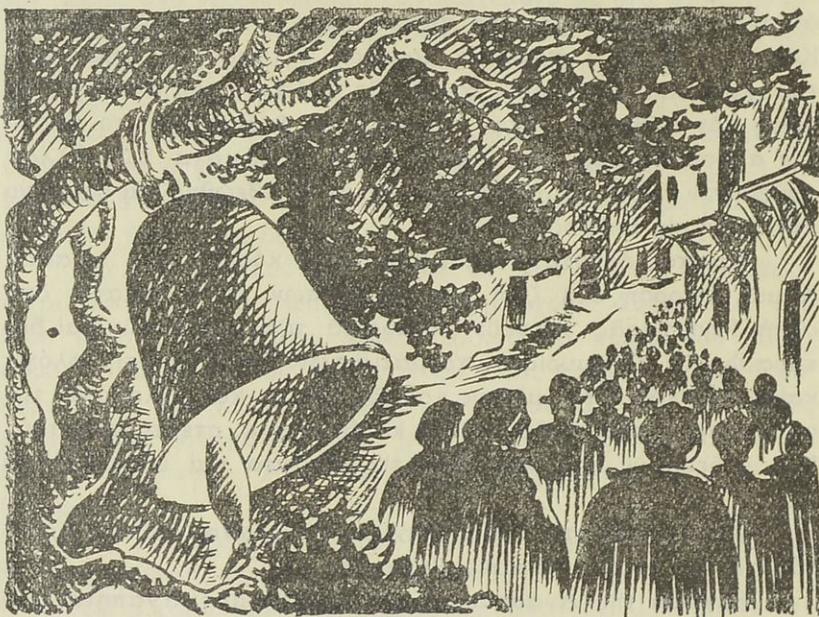
Μητροπολίτης Παντελεήμων

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

25 Μαρτίου 1912

’Αγαπητέ μου,

Χριστός ἀνέστη ! Σοῦ γράφω ἀνήμερα τὴ Λαμπρὴ καὶ σοῦ στέλνω τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμόν, σὰν τέλειος χριστιανός. ’Εδω πέρα, στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, βρισκόμαστε πολὺ κοντά στὸ Θεό ! ’Εδῶ ἐπάνω τὸν βλέπομε τὸ Θεό μὲ τὰ μάτια μας, ὅπως τὸν εἶδε ὁ Μωυσῆς στὴν κορυφὴ τοῦ Σινᾶ.

Μιὰ ἔβδομάδα τώρα, νηστεύοντας κι ἄγρυπνώντας, τὸν μοιρολογήσαμε, λατρέψαμε τὰ πάθη Του, τὸν κατεβάσαμε μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια ἀπὸ τὸ Σταυρό, τὸν τυλίξαμε σὲ καθαρὰ σεντόνια μὲ ψυχές μυροφόρων, καὶ χθὲς μεσάνυχτα τὸν ἀναστήσαμε !

Ν' ἄκουες τί γλυκὰ ποὺ χτυποῦσε ἡ καμπάνα τοῦ "Αι-Λιά, ἀνάμεσα στὰ κλαριά τῆς ψηλῆς βελανιδιᾶς, τοῦ θεόκτι-

στου καμπαναριού, πού κανένας τεχνίτης δὲν τ' ὠνειρεύθηκε τόσο ἐπιβλητικό καὶ θεόπρεπο! Σὰ νὰ κατοικοῦσε ἀνθρώπινη ψυχούλα μέσα στὸ γέρικο χαλκὸ τῆς παμπάλαιης καμπάνας, μιὰ ἔβδομάδα τώρα ἔκλαιγε παραπονετικά καὶ μοιρολογοῦσε μέσα στὰ κλαδιά τὰ πάθη τοῦ Νυμφίου.

Καὶ σὰ ν' ἀναγάλλιασε ἀπὸ χθὲς κι αὐτὴ καὶ σὰ νὰ πλημμύρισαν τὰ στήθη της ἀπὸ τὴν χαρὰ τῆς Ἀναστάσεως, ἔστησ' ἔναν χορό, ψηλὰ μέσα στὴν πρασινάδα καὶ γέμισε τὸν ἀέρα μ' ἔνα χαρούμενο ἄγγελικό τραγούδι...

Χριστός ἀνέστη.

Χθὲς τὴν νύχτα, ξημερώματα, σὰν ἀπόλυτε ή ἐκκλησία καὶ σὰ φιληθήκαμε δόλοι τὸ φίλημα τῆς ἀγάπης καὶ ξεκινήσαμε μὲ τὶς ἀναμμένες λαμπάδες νὰ γυρίσωμε στὸ καλύβι μας, εἶχε ἀρχίσει νὰ ροδίζῃ ἡ αὐγή. 'Ο οὐρανὸς μὲ διαμαντένια κορώνα του τὸν Αὔγερινό, μᾶς χαμογελοῦσε ἀπὸ ψηλὰ μ' ἔνα ξεχωριστὸ χαμόγελο, ποὺ δὲν τὸ ξαναεῖδα στὴ ζωή μου.

Κάτι μᾶς ἔλεγε, πώς μεγάλη γιορτὴ ἦταν κι ἐκεῖ ἐπάνω καὶ ἄγγελοι ἀσπροφορεμένοι μπροστὰ στὸ θρόνο τοῦ Θεοῦ, τινάζοντας θριαμβευτικά τὰ φτερά τους, τραγουδοῦσαν τὸ «Χριστός ἀνέστη...»

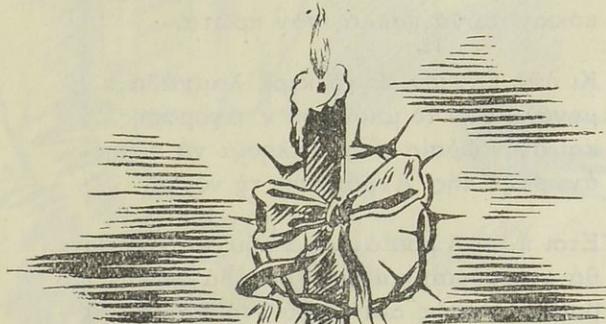
Χριστός ἀνέστη! λοιπόν. Δέξου ἀπὸ μακριὰ τὸ γλυκό φιλὶ τῆς ἀγάπης, τὸ φωτεινὸ φιλὶ τῆς Ἀναστάσεως.

‘Ο δικός σου

”Ασοφος

Παῦλος Νιοβάνας

«Ἐκλεκταὶ Σελιδες»

ΓΡΑΜΜΑ

Χαμογελάει φωτόχαρος ό 'Απρίλης
γεμάτος άποδ λούλουδα, άποδ μύρα·
τὸ χελιδόνι ἀνήσυχο στὴ στέγη
μὲ τέχνη ξαναχτίζει τὴ φωλιά του.

Μεγάλη ἡ μέρα μὲ χυμούς μιᾶς νιότης
θερμῆς ποτίζει δλα τῆς γῆς τὰ σπλάχνα·
μικρή ἡ νυχτιὰ ἀσημένια ἀπ' τὸ φεγγάρι
σὰν τρυφερό, γοργό, κυλάει τραγούδι.

Καὶ φτάνει τὸ ίερό, τὸ μέγα Πάσχα
μὲ τὶς ἀγνές, ἀσύγκριτες χαρές του·
καὶ πάλι ἐγὼ μητέρα μου, μακριά σου
μὲ ζένους, μοναχός, σ' ἄξενη χώρα.

Μὴν πικραθῆς· τὴ μοῖρα τους οἱ ἀνθρῶποι
μὲ καρτερία νὰ ὑπομένουν πρέπει
καὶ δυνατοὶ σὲ κάθε χτύπημά της
σὰ βράχοι νὰ 'ν στὴ λύσσα τῶν κυμάτων.

Μὲ πασχαλιές καὶ κρίνα νὰ στολίσης
τὰ βάζα· ἔνα λευκόμαλλον ἀρνάκι
νὰ πάρης γιὰ τὴ σούβλα καὶ νὰ βάψης
κόκκιν' αύγα πολλά, σὰν πρῶτα.

Κι ἀπὸ ξανθόν, ἀγνὸ κερί, λαμπάδα
μεγάλη σὰν τὸ μπόϊ μου ν' ἀγοράσης,
καὶ στὴν ὁραία μας ἐκκλησιὰ νὰ σύρης
ἀνώρας* τῆς Ἀνάστασης τὴ νύχτα.

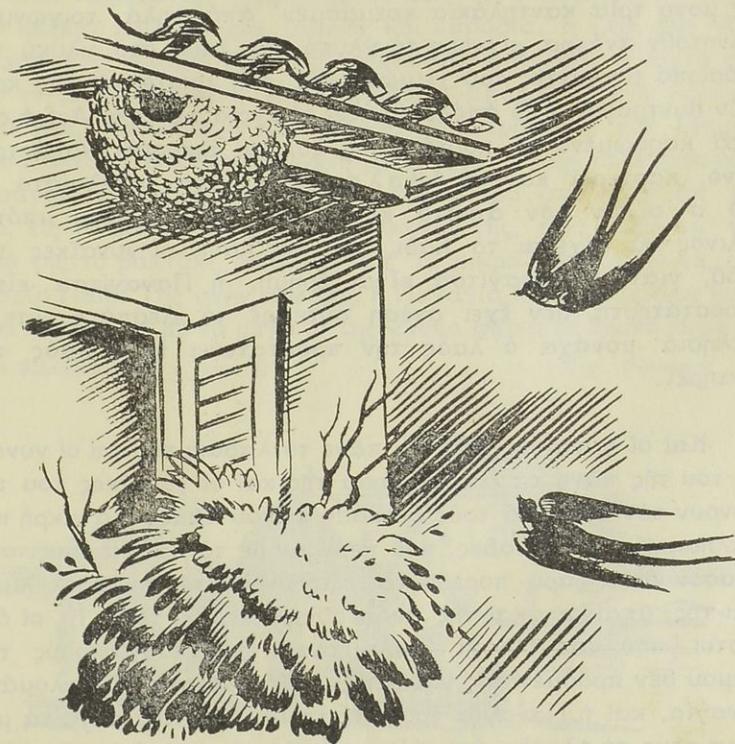
"Ετσι ἡ ψυχή μου ἀντάμα σου, μητέρα.
Θὰ φτερουγάη καὶ μιὰ χαρὰ θὰ νιώθη
βαθειά, καθώς αὐτή, ποὺ στὰ παλιά μας
τῆς ἔδινες κρατώντας με ἀπ' τὸ χέρι.

Κι ἀν ἵσως τὶς θερμὲς τὶς προσευχές σου
δ Πλάστης δ Πανάγιος εἰσακούσῃ,
καὶ δῶσ' ἡ εὐλογημένη νά ρθη μέρα,
ποὺ θὰ βρεθῶ στὴν ἀγκαλιά σου πάλι,

μιὰ 'Ανάσταση καινούργια πιὸ μεγάλη
ἀπ' ὅλες θὰ γιορτάσουμε, μητέρα,
κι αύγήν αύγή τὴ λειτουργιὰ θὰ πᾶμε
νὰ κάνουμε, ποὺ ἀπὸ καιρὸ ἔχω τάμα !

« Νεοελληνικὴ ἀνθολογία » Κ. Σκόκου

Σπῦρος Παναγιωτόπουλος

ΠΑΝΑΓΙΑ Η ΜΕΓΑΛΟΜΑΤΑ

Χωμένη μέσα στά παλιά βενετσιάνικα μουράγια* χάμου είς τή θάλασσα, ένα μέτρο ἀποπάν' ἀπ' τό νερό, είς τό βάθος τῆς μικρῆς κρυψώνας της, ή Παναγία ή Μεγαλομάτα, βλέπει πρὸς τ' ἀντικρινὸν νησί. Μὲ τό θεῖο παιδί Της στὴν ἀγκάλη, γραμμένη ἀπάνω στὸν τοῖχο, ποιὸς ξέρει ἀπὸ πιὸ εύσεβες χέρι, ποιὸν μακρινὸν αἰῶνα, κάθεται ἀπὸ κάτ' ἀπὸ τὸ μικροσκοπικό της τὸ βιοτάκι*, ἀπὸ μεσ' ἀπ' τὰ μικροσκοπικά της καγκελλάκια, δλομόναχη καὶ ἥσυχη, ἀσυντρόφευτη καὶ ἔρημη !

"Αλλος κανένας δίπλα καὶ κανένας γύρω της· βασίλισσα, κυρά, μέσα στὸ σπιτάκι της, μέσα στὴ σπηλίτσα της. Μπροστά της μόνο τρία καντηλάκια κρεμασμέν' ἀπὸ ψηλά, τριγωνικά, ἀκινητοῦν ἀνάερα, ρίχνουν τὸ γλυκὸ φῶς τους στὸ γλυκύ της πρόσωπο τὶς νύχτες τοῦ χειμῶνα μὲς στὴ σκοτεινιά· τῆς κρατοῦν συντροφιά; ἐνῶ ἀπόξω βράζει τ' ἄγριο πέλαγο. Δεξιά στὸ πλάϊ καρφωμένο τὸ κουτάκι της ξύλινο, μικρούλι καὶ τετράγωνο, καρτερεῖ κανένα ὅβολο ἀπὸ κανέναν ἀνέλπιστο πιστὸ σ' αὐτὸν τὸν ἀπιστό καιρό. Καὶ χάμου ἔνας μπότης πήλινος νά δέχεται τὸ λάδι, ποὺ τῆς πᾶνε οἱ γυναῖκες τοῦ λαοῦ, γιατὶ ή Παναγίτσα εἶναι ἔρημη, ή Παναγίτσα εἶναι ἀπροστάτευτη, δὲν ἔχει σχέση οὕτε μὲ τὸ Δεσπότη οὕτε μ' ἐκκλησιά· μονάχα ὁ λαός τὴν προστατεύει κι ὁ λαός τὴν συντηρεῖ.

Καὶ οἱ γυναῖκες του τῆς πᾶνε τὸ λαδάκι της καὶ οἱ γυναῖκες του τῆς πᾶνε τὰ λουλουδάκια της καὶ οἱ γυναῖκες του τῆς φέρνουν τὸν παπά νὰ τοὺς διαβάσῃ κάπου κάπου μιὰ μικρὴ παράκληση. Καὶ οἱ ψαράδες, ποὺ περνοῦν μὲ τὰ καΐκια τους, σὰν πιάσουν κάνα ψάρι, πορεύονται, ζυγώνουν τὸ μικρὸ τὸ λιμανάκι της, μπαίνουν καὶ τῆς ἀνάφτουν τὸ κεράκι τους. Κι οἱ ἀρρωστοί, ποὺ πάσχουν κι ἀπελπίζονται, κι ἀπὸ γιατροὺς τοῦ κόσμου δὲν προσμένουν γιατρειά, τάζονται στὴ Μεγαλομάτα Παναγία, καὶ ή Παναγία τοὺς θεραπεύει, καὶ τῆς πᾶνε τὰ ματάκια τους σὲ φλούδα ἀσημένια καὶ τῆς τὰ κρεμοῦν στὸ σπλα-

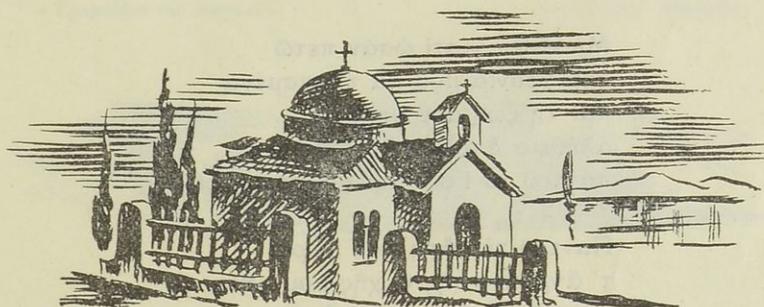
χνικό της χέρι, τής πάνε τὰ ποδάρια τους τὰ σάπια καὶ τῆς τὰ κρεμούν ἀσημωμένα καὶ χρυσά.

Καὶ δὲ Σπύρος, δὲ ἐπιστάτης τοῦ γειτονικοῦ "Αἱ Νικόλαι, ὡσὰν γείτονας ἔρχεται κάθε μέρα, καὶ φροντίζει, τὴ σκουπίζει, τῆς στρώνει εἰς τὰ πόδια τῆς τὴν μπόλια τῆς, ποὺ ἀκουμποῦν τὰ βάζα μὲ τὰ φιόρα τῆς, περνῶντας τὸ στενὸν τὸ πεζουλάκι τῆς, δόποὺ ἔχτισθη κάτου εἰς τὴν ρίζα στὸ μουράγιο τὸ παχύ, γιὰ νὰ συγκοινωνῇ μὲ τὴ στεριά ἡ Παναγίτσα, πατῶντας τὰ δύο τρία τὸ πολὺ σκαλιά, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὴν πετρούλα τῆς στὴ θάλασσα μὲ κίνδυνο νὰ πέσῃ νὰ γλιστρήσῃ στὸ νερό

Κι ἐνῷ ἀπάνωθε περνοδιαβαίν' δέ κόσμος, ἄμαξες, πεζοί, ἐντόπιοι, ταξιδιώτες, ἡ ζωὴ τῆς πόλεως, κι ἐνῷ μπροστὰ περνοῦν καῦκια καὶ βαπόρια, βάρκες καὶ καράβια, ἡ ζωὴ τῆς θάλασσας, εἴτε ἡ μέρα ἀπλώνει τὸ καθάριο φῶς, εἴτε ἡ νύχτα ρίχνει τὸ βαθὺ σκοτάδι, εἴτε βροντᾶ ἡ μπόρα, εἴτε ἡ γαλήνη ἀνασσαίνει, δόλομόναχη καὶ ησυχη, ἀσυντρόφευτη καὶ ἔρημη, ἀπροστάτευτη, ἀδρατη, χωμένη μέσα στὰ παλιὰ βενετσιάνικα μουράγια, χάμου στὴ θάλασσα, ἔνα μέτρο ἀπὸ πάν' ἀπ' τὸ νερό, εἰς τὸ βάθος τῆς μικρῆς κρυψώνας τῆς, ἀπὸ κάτω ἀπ' τὸ μικρό της τὸ βολτάκι, ἀπὸ μέσ' ἀπ' τὰ μικρά της κάγκελλα, μὲ τὸ Θεῖο Παιδί Τῆς στὴν ἀγκάλη, ἡ Παναγία ἡ Μεγαλομάτα κοιτάζει ἀδιάκοπα μὲ τὰ μεγάλα της γλυκά μάτια τὸ λευκό κῦμα...

«Φιλολογικὰ ἔργα», τόμ. Β'

Μιχ. Μητσάκης

ΣΤΑ ΕΙΚΩΝΙΣΜΑΤΑ

Εἰκονοστάσι ἐγκαρδιακό,
στὸν τοῖχο ἐπάνω κρεμασμένο,
στὸ σπίτι μας τὸ πατρικό,
ποὺ πάντα φῶς εἰρηνικό
γύρω σκορπᾶς εὐλογημένο.

⁷Ω Παναγιά μου σπλαχνική,
ποὺ σ' ἔβλεπα στ' ἀθώα μου χρόνια
νὰ κατεβαίνης ἀπὸ ἐκεῖ
καὶ μὲ μιάν ὅψη θεϊκή
νὰ μοῦ χαμογελᾶς αἰώνια,

Ιδές με ἐδῶ γονατιστὸ
πῶς σκύβω ἐμπρός Σου τὸ κεφάλι !
Γιὰ σένα καὶ γιὰ τὸ Χριστὸ
στὸ στῆθος τὸ λαχταριστὸ
νιώθω τὴν πίστη μου καὶ πάλι.

⁷Εκείνη ἡ φλόγα μου ἡ κρυφή,
ποὺ ἡ μάνα μου σὰν Ἐστιάδα
πάντα τῆς ἔδινε τροφὴ
μπρὸς στὴν αιθέρια Σου μορφή,
μὲ καίει πάλι σὰ λαμπάδα.

Μὲ καίει, γιατὶ ὥσὰν πετῶ
στὰ χρόνια μου τὰ περασμένα
καὶ τὴ ζωὴ μου μελετῶ,
ἀλήθεια ὅπου κι ἄν ζητῶ,
παντοῦ τὸ Γυιό σου θά 'βρω ἡ Σένα.

Παντοῦ τὴν ὅψη Σου θωρεῖ
τ' ἄγρυπνο τῆς ψυχῆς μου μάτι,
πότε Σὲ βλέπω σοβαρὴ

κι ἄλλοτε πάλι θλιβερή
καὶ πάντα ύπομονὴ γεμάτη.

Καὶ στὴ δική μου τὴ ζωὴ
καὶ στοῦ σπιτιοῦ τὴν ἴστορία
ἡ μυρωμένη Σου πνοὴ
μᾶς χύνει βράδι καὶ πρωὶ¹
εἰρήνη, φῶς, παρηγορία.

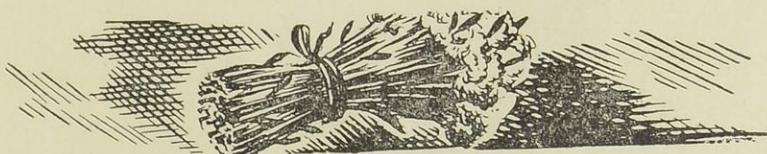
Εἶδα μιὰ μόνη Σου ματιά
νὰ λειώσῃ τῆς ψυχῆς τὰ χιόνια
καὶ τὴ γλυκειά Σου τὴ φωτιά
νὰ γειάνῃ τὴ λαβωματιά
ποὺ ἀνοίγουν τῆς ζωῆς τὰ χρόνια.

Στῆς μάνας μου τὴν ἀγκαλιά
καλή μου Παναγιά, Σὲ εἶδα
καὶ στὰ θερμά της τὰ φιλιά
καὶ στοῦ πατέρα τὰ μαλλιά
νὰ χύνης κάποια ἀχνήν ἀχτίδα.

Παντοῦ κι αἰώνια Σὲ θωρῶ
νὰ τριγυρνᾶς δόλογυρά μου
καὶ μὲ στεφάνι λαμπερὸ
μὲς στῶν πνευμάτων τὸ χορὸ
νὰ μοῦ χρυσώνης τὰ ὅνειρά μου.

«Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ»

Γεάργιος Στρατήγης

μέσηθις κάτι απόλλαγμα

επί την παναγίαν την παναγίαν

παναγίαν παναγίαν παναγίαν μέσηθις
παναγίαν παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις

παναγίαν παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις

παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις

παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις
παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις

παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις

παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις

παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις

παναγίαν μέσηθις παναγίαν μέσηθις

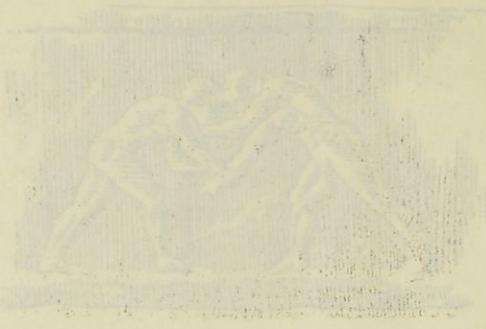

B'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Νικοῦσες ; καὶ τοὺς κόσμους ἐλευθέρωνες !
Μιλοῦσες ; καὶ τοὺς ἄγριους τοὺς ἡμέρωνες !
Ἐτραγουδοῦσες ; μάγευες καὶ τὶς Σειρῆνες !
Φιλοσοφοῦσες ; καὶ τὸ νοῦ στοὺς οὐρανοὺς
[ἐφτέρωνες !

Γ. Στρατήγης

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΦΑΙΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΣΩΗΝ

Ταριχευτικά αποθέματα από την Αθηναϊκήν
Ελληνικήν πόλη της αρχαιότητας στην Αίγαλην.
Επεργάσθη τοποθετώντας τα αποθέματα στην Αίγαλην
πάνω στην παλαιά πόλη της Αθηναϊκής
Ελληνικής.

εργάτης Π.

Η ΓΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

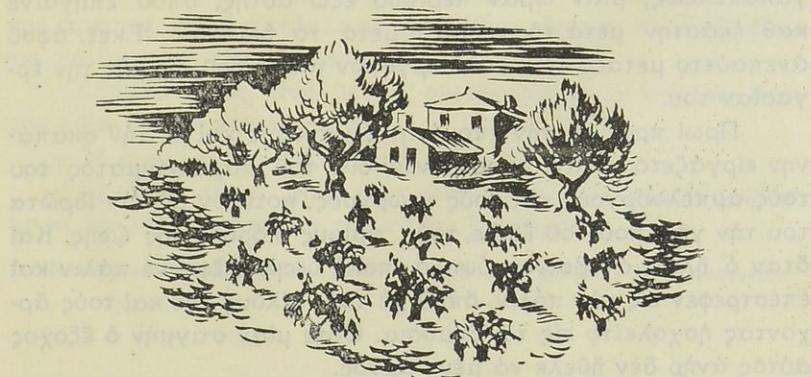
Ξεύρεις τὴν χώραν ποὺ ἀνθεῖ
φαιδρὰ πορτοκαλέα,
ποὺ κοκκινίζει ἡ σταφυλὴ
καὶ θάλλει ἡ ἐλαία;
"Ω! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανείς"
εἶναι ἡ γῆ ἡ Ἑλληνίς.

Ξεύρεις τὴν γῆν, ἥτις παντοῦ
μὲ αἴματα ἔβάφη,
ὅπου κοιλάδες καὶ βουνά
εἶναι τυράννων τάφοι;
"Ω! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανείς"
εἶναι ἡ γῆ ἡ Ἑλληνίς.

Γῆ μήτηρ παλαιῶν θεῶν
καὶ νέων ἡμιθέων,
γῆ ἀναμνήσεων κλεινῶν *
καὶ γῆ ἔλπιδων νέων.
"Ω! δὲν τὴν ἀγνοεῖ κανείς,
εἶναι ἡ γῆ ἡ Ἑλληνίς.

«Νέα Ἀνθολογία»

"Ἄγγελος Βλάχος"

ΦΙΛΟΠΟΙΜΕΝΟΣ ΑΣΧΟΛΙΑΙ

Τὸ μεγάλον τέκνον τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας, δὲ Φιλοποίμην, δὲν ἦτο μόνον ἔξοχος καὶ μεγαλοφυής στρατηγός, ἀλλὰ καὶ ἔξαιρετος πολίτης καὶ γεωργός. "Οχι μόνον εἶχε τὴν συνήθειαν νὰ βαδίζῃ πρῶτος ἐναντίον τοῦ ἔχθρου καὶ νὰ ἀπέρχεται τελευταῖος, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ μὴ μένῃ ἀργός ποτέ.

Δι' αὐτό, δσάκις δὲν ἦτο μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν καὶ δὲν ἡσχολεῖτο μὲ δημόσια πράγματα, ἢ θὰ ἐκυνηγοῦσε ἢ θὰ ἐγεωργοῦσε διὰ νὰ ἀσκῇ τὸ σῶμα του, καθιστῶν αὐτὸς ἐλαφρόν καὶ ρωμαλέον καὶ διὰ νὰ ἔχῃ ἐξ ἴδιων πόρους ζωῆς.

Εἶχε λοιπὸν ἔνα ἀγρὸν ὃχι μακράν τῆς πατρίδος του Μεγαλοπόλεως, μίαν ὕραν περίπου ἔξω αὐτῆς, διόπου ἐπήγαινε καθ' ἔκάστην μετὰ τὸ γεῦμα ἢ μετὰ τὸ δεῖπνον. Ἐκεῖ, ἀφοῦ ἀνεπαύετο μεταξὺ τῶν καλλιεργητῶν τοῦ ἀγροῦ, ἤρχιζε τὴν ἐργασίαν του.

Πρωὶ πρωὶ δὲ τὴν ἐπομένην ἔξυπνοῦσε καὶ μὲ τὴν σκαπάνην ἐργάζετο πάλιν, παροτρύνων διὰ τοῦ παραδείγματός του τοὺς ἀμπελουργούς καὶ τοὺς γεωργούς, ποτίζων μὲ τὸν ἴδρωτα του τὴν γῆν, ποὺ τοῦ ἔδιδε τοὺς τιμίους πόρους τῆς ζωῆς. Καὶ ὅταν ὁ ἥλιος ἀνέβαινεν ὑψηλά, πολὺ ὑψηλά, ἔφευγε πάλιν καὶ ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πόλιν, διόπου μὲ τοὺς φίλους του καὶ τοὺς ἀρχοντας ἡσχολεῖτο εἰς τὰ δημόσια. Οὕτε μίαν στιγμὴν δὲν ἔξοχος αὐτὸς ἀνήρ δὲν ἦθελε νὰ μένῃ ἀργός.

Καὶ ἄλλα μὲν ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά του ἐδαπανοῦσε διὰ τὴν ἀγορὰν ἵππων ἐκλεκτῶν καὶ σπλανθίσαις, ἄλλα δέ, διὰ νὰ ἔξαγοράζῃ αἰχμαλώτους, ἀποδίδων εἰς αὐτοὺς τὴν ποθητὴν ἐλευθερίαν. "Αλλα τέλος ἐδαπανοῦσε, διὰ νὰ ἀγοράζῃ συγγράμματα, ὅχι βέβαια δλα, ἀλλ' ἐκεῖνα ἐκ τῶν δποίων ἐνόμιζεν, ὅτι ἥθελεν ὠφεληθῆ διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς καὶ ἀνδρείας. Τὸν οἶκον του ἐπροσπάθει νὰ ὠφελήσῃ μόνον διὰ τῆς λιτότητός του καὶ τῆς γεωργίας, ἡ δποία ἐπίστευεν, ὅτι εἶναι δικαιούταος ἐκ τῶν πόρων τῆς ζωῆς. Διότι εἶχε στερεὰν τὴν γνώμην, ὅτι πρέπει κανεὶς νὰ ἔχῃ ἕδια κτήματα, ἐὰν θέλῃ νὰ ἀπέχῃ τῶν δένων.

Τόση δὲ πάλιν ἦτο ἡ λιτότης καὶ ἡ ἀφέλεια αὐτοῦ, ὥστε οὐδόλως διέφερε τῶν ὄλλων πολιτῶν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν. Κάποτε μάλιστα μία Μεγαρικὴ γυνὴ ἐπρόκειτο νὰ δεχθῇ εἰς τὸν οἶκον τῆς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν.

"Εσπευσε λοιπὸν αὕτη, ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ ἀπουσιάζῃ ὁ σύζυγός της, νὰ παρασκευάσῃ δεῖπνον ἀντάξιον τοῦ στρατηγοῦ. Ἐνῷ δὲ ἐκείνη θορυβημένη διὰ τὴν ἔκτακτον ἐπίσκεψιν τοῦ στρατηγοῦ ἡτοίμαζε τὰ τοῦ δείπνου, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν δ Φιλοποίμην ἀθορύβως, μόνος, φορῶν εὔτελες χλαμύδιον.

"Η ἀπλοϊκὴ ἐκείνη μεγαρικὴ γυνὴ, ἐπειδὴ ἐνόμισεν, ὅτι ὁ δένος θά ἦτο ἡ στρατιώτης ἡ ἄγγελος τοῦ στρατηγοῦ, τὸν παρεκάλεσε νὰ τὴν βοηθήσῃ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ δείπνου. Ἐκεῖνος ἀμέσως, ἀφοῦ ἀπέβαλε τὸ χλαμύδιον, ἥρχισε νὰ σχίζῃ ξύλα καὶ νὰ ὑπηρετῇ τὴν οἰκοδέσποιναν.

"Ἐξαφνα δμως εἰσῆλθεν δ οἰκοδεσπότης, δ ὁποῖος, δταν τὸν εἶδεν, ἔξεπλάγη καὶ εἶπε :

— Τί εἶναι αὐτά, Φιλοποίμην;

— Τί ὄλλο εἶναι, φίλε μου, ἀπήντησεν δ ἔξαίρετος ἀνήρ, παρὰ δτι τιμωροῦμαι διὰ τὴν κακήν μου δψιν;

Πλουτάρχου Φιλοποίμην, Κεφ. β' καὶ δ' *Ἀπόδοσις N. Κοντοπούλου*

ΤΟ ΓΕΝΝΑΙΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ

‘Η Ρώμη ἦταν πανίσχυρη, ἀμα ἄρχισε ὁ πόλεμος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀχαϊκῆς Συμπολιτείας. ’Ισως ἡ ἀπελπισία νὰ ἔσπρωξε τοὺς “Ἐλληνας τότε ν’ ἀναλάβουν ἔναν τόσο δύσκολο ἀγῶνα, γιατὶ ἔβλεπαν καθαρά, πώς ἡ λευτεριά τους βρισκόταν σ’ ἄμεσο κίνδυνο.

Τὰ συμπολιτειακὰ στρατεύματα, μὲ ἀρχηγὸν τὸν γενναῖο στρατηγὸν Δίαιο, ἀντιμετώπισαν τὰ ρωμαϊκὰ λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Πολέμησαν ἡρωικά. ’Αλλὰ ὁ Ρωμαῖος ἀρχηγός, ὁ ὑπατος Λεύκιος Μόμμιος, καὶ πολὺ περισσότερους ἄντρας εἶχε καὶ ἀφθονα πολεμικὰ μέσα διέθετε. ”Ετσι οἱ στρατιῶτες τοῦ Διαιοῦ ἄλλοι ἔπεσαν στὸ πεδίον τῆς μάχης κι ἄλλοι σκορπίστηκαν. Στρατὸς ἐλληνικός, φρουρὸς τῆς Πατρίδος, ἔπαψε ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνη νὰ ὑπάρχῃ . . .

Πρῶτο κι ἀξετίμητο λάφυρο ἔμεινε στὸ νικητὴν ἡ πλούσια Κόρινθος. ’Ο τραχὺς κι ἀξεστος Ρωμαῖος στρατηγὸς εἶχεν ἀκούσει γιὰ τὰ πλούτη της πολλά. ”Ο, τι εἶδε ὅμως, μπαίνοντας τώρα σ’ αὐτή, ἔπειρνούσε κάθε περιγραφή. ’Η πύλη τοῦ Περιάννη δρού*, γεμάτη ἀπὸ λαμπρὰ κτίρια καὶ σπάνια καλλιτεχνήματα, παρουσίαζε θέαμα ἔξαίσιο. ’Η ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριο τῶν Κορινθίων, συσσωρεύοντας πλούτη στὴν πόλη, εἶχαν βοηθήσει ν’ ἀκμάσουν ἐκεῖ σχολές γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, σχολές ζωγραφικῆς καὶ φιλοσοφίας, ὥστε ἡ Κόρινθος νὰ εἰναι τὰ χρόνια αὐτὰ ἡ πιὸ ὡραία καὶ ἡ πιὸ πολιτισμένη πόλη τοῦ κόσμου δῆλο . . . Ἡταν, ναί, πλουσία καὶ ὡραία ἡ Κόρινθος ὡς τὴν ὁρα ποὺ μπῆκε ὁ νικητὴς ὑπατος. ”Επειτα δῆλα χάθηκαν.

Οἱ στρατιῶτες τοῦ Μομμίου ρίχτηκαν στὴν ἀπροστάτευτη Κόρινθο σὰν θηρία. Τοὺς περισσότερους ἄντρες τοὺς ἔσφαξαν· καὶ τοὺς ἐπίλοιπους, μαζὶ μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, τοὺς ἔκαμαν σκλάβους. Δὲ σεβάστηκαν τίποτε, οὕτε ιερόν, οὕτε δσιον. Τραβούσαν τὶς παρθένες ἀπὸ τοὺς βωμοὺς τῶν ναῶν καὶ σκότωναν γέρους καὶ γυναῖκες μέσα στοὺς ναούς.

Οἱ θησαυροὶ καὶ τὰ πιὸ πολλὰ καλλιτεχνήματα συνάχτηκαν γιὰ νὰ σταλοῦν στὴν Ρώμη.

’Απὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ κτίρια, ἀπὸ τοὺς ύπερόχους ναοὺς μὲ τὰ κορινθιακὰ περιστύλια κι ἀπ’ τὶς περίφημες στοές, δ.τι ἄφησεν ὅρθιο ἡ φωτιά, τὸ γκρέμισεν ἡ σκαπάνη. ’Εφόσον ὑπῆρχε στὸν κόσμο Ρώμη, δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ μένῃ μιὰ τέτοια ἀντίζηλος, δπως ἡ Κόρινθος.

Πολλοὶ παλιοὶ συγγραφεῖς διηγοῦνται καὶ τὴν βαναυσότητα, ποὺ ἔδειξαν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες πρὸς τὰ ἔργα τῆς τέχνης. Κάποιος ἀναφέρει δτι ἔσπαζαν τὰ ἀγάλματα γελώντας· κι ἄλλος πῶς εἶδε Ρωμαίους νὰ ἔχουν στρωμένη χάμου τὴν εἰκόνα τοῦ Διονύσου, τὸ περίφημο ἔργο τοῦ Θηβαίου ζωγράφου ’Αριστείδου καί, καθισμένοι σ’ αὐτή, νὰ παίζουν τοὺς πεσσούς*.

’Η Ἑλλάδα ὅλη τότε ἐστράγγισε τὸ πικρότερο ποτήρι.

Τὸ γκρέμισμα καὶ γενικὰ ἡ συστηματικὴ καταστροφὴ τῆς πόλεως διήρκεσε μέρες. Κι ἔγινε ύπὸ τὴν ἐπίβλεψη ἀξιωματικῶν καὶ μ’ ἀκατάπαυστα πολεμικὰ σαλπίσματα καὶ μπρὸς στὰ μάτια τῶν ζωντανῶν, ἀλλὰ σκλάβων πιὰ κατοίκων.

Τὴν τελευταία μέρα, παρακολουθώντας ὁ Ἰδιος ὁ ὑπάτος τὸ φρικτὸ ἔργο τῶν ἀντρῶν του, ἀντιλήφθηκε σ’ ἐνα περιωρισμένο μέρος συγκεντρωμένα καὶ καθισμένα πολλὰ Ἑλληνόπουλα, ποὺ σὲ λίγο θά στελνόνταν στὰ σκλαβοπάζαρα τῆς Ρώμης. Τὰ ἐπρόσεξε καλὰ κι ἔξεδήλωσε ζωηρὴ νευρικότητα. Τὸν ἐρέθιζε κάτι, ποὺ ἡ ταπεινὴ ψυχὴ του δὲν τὸ συγχωροῦσε: Τὰ παιδιά ἐκεῖνα καταβεβλημένα ἀπὸ στερήσεις, συντριμένα ψυχικά, ἔδειχναν βαθειά θλίψη, ἀλλὰ καὶ θάρρος ἀρκετὸ κι ἀξιοπρέπεια εὐγενική, πράγματα ποὺ δὲ συμβιβαζόνταν καὶ τόσο μὲ τὴν τραγικὴ θέση τοῦ σκλάβου.

’Εὰν δὲν ἦταν μορφωμένος ὁ Μόμμιος, ἦταν πονηρός καὶ χαιρέκακος.

Σ’ ἐνα νόημά του πλησίασεν ὁ ύπασπιστής του, ποὺ ἐγνώριζε καλὰ τὰ Ἑλληνικά. ”Εσκυψε ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ ψιθύρισε κάτι. ’Ἐκεῖνος κατάλαβε, κι ἐνῷ τὸ ὅχημα τοῦ ὑπάτου προχώρησε λίγο πέρα, ἐσίμωσε τὰ παιδιά. ’Ανασηκώθηκαν μικρὰ πρόσωπα, δησούς δ πόνος εἶχεν ὀφήσει βαθιὰ ἵχνη. Τὰ ἐκοίταξε ὁ ύπασπιστής λίγες στιγμὲς βουβά. ”Επειτα ἀρχισε νὰ ρωτᾷ καὶ νὰ ξαναρωτᾷ :

— Ποιός ἀπὸ σᾶς ξέρει γράμματα ;

Πόση ἀφέλεια, καὶ μάλιστα ἀπὸ ἄνθρωπο, ποὺ πολὺ λίγο εἶχε γνωρίσει τὴν Ἑλλάδα!

“Ολα τὰ παιδιά σχεδὸν ἥξεραν γράμματα. Ἡ Κόρινθος κι ἐκπαιδευτικὴ παράδοση εἶχε κι ἀνεκτίμητους πνευματικοὺς θησαυροὺς διέθετε, γιὰ νὰ μορφώνῃ τοὺς νεαρούς βλαστούς της.

Διέταξε τότε ὁ Ρωμαῖος ἀξιωματικὸς νὰ φέρουν ἀβάκια κι ὅταν τὰ ἔφεραν τὰ μοίρασε στὰ παιδιά καὶ εἶπε νὰ γράψῃ τὸ καθένα δυὸ λόγια

Νὰ γράψουν; Ποῦ ψυχικὴ διάθεση. Τὰ πιὸ πολλὰ ἔμειναν ἀδιάφορα, λίγα δύμως κάτι ἔγραψαν.

‘Αρκετὴ ὕβρις ἔπειτα, κρατῶντας ὁ ὑπασπιστὴς τὰ ἀβάκια, μετέφραζε τὰ γραμμένα στὸ Μόμμιο.

‘Η μορφὴ τοῦ στρατηγοῦ δλό κι ἐσκοτείνιαζε. Ἀπὸ δσα ἄκουε, ἀποδειχνόταν πῶς οἱ ψυχές τῶν παιδιῶν ἦταν ὑπερήφανες, δπως ἡ ἔκφραση τῶν προσώπων τους.

“Εξαφνα ὁ ὑπασπιστὴς σταμάτησε.

—Τί γράφει αὐτὸ τὸ ἀβάκιο; ρώτησε ὁ Μόμμιος.

—Στίχους, ὑπατε, στίχους τοῦ ‘Ομῆρου!

—Στίχους τοῦ ‘Ομῆρου;

“Οσο ἀμόρφωτος κι ἀν ἦταν ὁ Ρωμαῖος ὕπατος, δὲν μποροῦσε ν’ ἀγνοῆ τὸν “Ομῆρο, τὸν θεῖο ποιητή, ποὺ τὸν ἐλάτρευε ὅχι ἡ ‘Ἑλλάδα μόνον, ἀλλὰ δλος ὁ τότε πολιτισμένος κόσμος. Μικρὸς στὴ Ρώμη εἶχε ἀκούσει πολλὲς φορὲς τραγουδιστὲς ν’ ἀπαγγέλλουν παθητικὰ τὶς ραψῳδίες του, ἀνιστορώντας τὶς παλληκαριές τῶν πολεμιστῶν στὴν Τροία κι ἐκθειάζοντας τὶς εὔγενικές καρδιές τους.

—Διάβασε, εἶπε ξηρά.

‘Ο ἄλλος μετέφραζε ἀργά-ἀργά :

«Χαρὰ στοὺς Δαναοὺς καὶ δυὸ καὶ τρεῖς φορὲς χαρά στους, ποὺ γιὰ χατήρι ἔχαθηκαν τῶν Ἀτρειδῶν στὴν Τροία.

Δὲν ἦτανε νὰ πέθαινα καὶ νὰ μὲ πάρη ὁ Χάρος,

τὴ μέρα πούπεφταν βροχὴ τὰ χάλκινα κοντάρια

τῶν Τρώων ἐπάνω μου, κοντὰ στὸ σῶμα τοῦ Ἀχιλλέα.

Καὶ μνῆμα θά’ χα κι οἱ Ἀχαιοὶ τὴ δόξα μου θά ἐλέγαν·

μὰ τώρα μὲ πικρὸ χαμό μοῦ εἶναι γραφτὸ νὰ λειώσω»⁽¹⁾

(¹) Μετάφρασις I. Οἰκονομίδη.

Τελείωσε. Φανερὴ ταραχὴ μαρτυριόταν στὴ μορφὴ τοῦ ύπατου. Ὁ Λεύκιος Μόμμιος ἦταν ἄξεστος, ὅχι ὅμως καὶ κουτός. Ἐνόησε λοιπὸν τί ἥθελε νὰ πῆ τὸ παιδί, γράφοντας ἐκείνους τοὺς στίχους. Διέταξε καὶ τὸ ἔφεραν μπροστά του.

Τὸ μικρὸ στάθηκε ύπερήφανα.

—Γιατὶ τὰ ἔγραφες αὐτά; ρώτησε μαλακὰ ὁ ύπασπιστής, μεταφράζοντας τὴν ἐρώτηση τοῦ ύπατου.

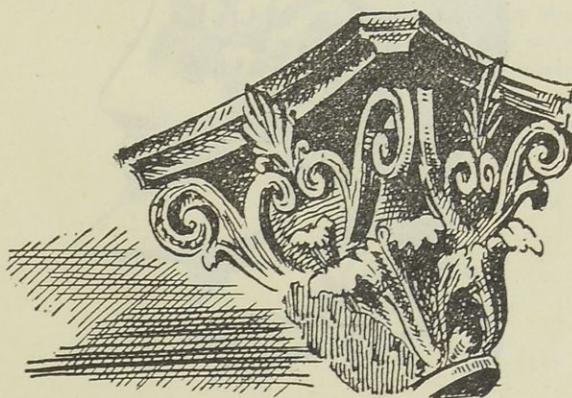
Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο κοίταξε τὸν Μόμμιο λίγες στιγμὲς ἄφωνα, ἀλλὰ πονεμένα, καὶ χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Τὶ νὰ τοῦ ἀπαντοῦσε; "Αν ἐκεῖνος εἶχε μέσα του λίγη ἀνθρώπινη συναίσθηση κι ἀν ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του καὶ τοὺς δικούς του, θὰ ἔνιωθε τί τὸ ἔσπρωξε νὰ γράψῃ ἐκείνους τοὺς στίχους.

‘Ο Ρωμαῖος στρατηγὸς σώπαινε. Κάτι γινόταν στὴ σκληρὴ ψυχὴ του. Ἡ στάση τοῦ παιδιοῦ εἶχε προκαλέσει σ’ αὐτὴ μικρὴ ἀναστάτωση. "Ετσι, δίχως νὰ τὸ θέλη, θυμήθηκε, ὅσα εἶχε ἀκούσει γιὰ τὸ λαό, ποὺ τώρα τὸν πατοῦσε στὸ λαιμό. Συλλογίστηκε τὴν τύχη του καὶ σχεδόν... συγκινήθηκε. "Εσκυψε, εἶπε πάλι κάτι στὸν ύπασπιστή του. "Επειτα κέντησε τὰ ἄλογα καὶ τὸ ἄρμα κύλησε κι ἀπομακρύνθηκε.

‘Ο ύπασπιστής ἔψαξε στοὺς αἰχμαλώτους, βρήκε δλους τοὺς συγγενεῖς τοῦ παιδιοῦ καὶ :

— Πάρτε τὸ παιδί καὶ πηγαίνετε, τοὺς εἶπε. ‘Ο ύπατος σᾶς ἐλευθερώνει !...

Θ. Μαζορόπουλος

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

’Αρχαῖο πνεῦμ’ ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα,
τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τ’ ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι ἄστραψ’ ἐδῶ πέρα
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ’ οὐρανοῦ.

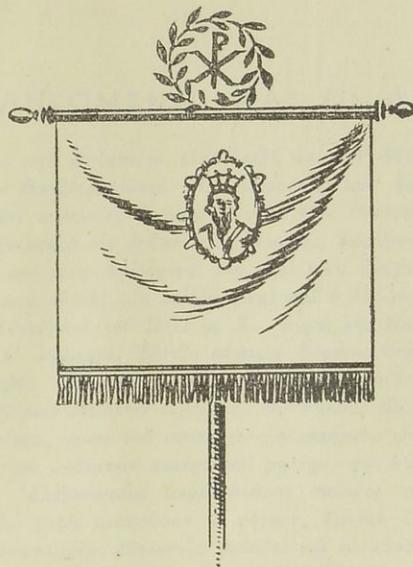
Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλαιμα καὶ στὸ λιθάρι,
στῶν εύγενῶν ἀγώνων λάμψε τὴν ὁρμὴ
καὶ μὲ τ’ ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σὰν ἔνας λευκοπόρφυρος μέγας ναὸς
καὶ τρέχει στὸ ναὸν ἐδῶ προσκυνητής σου,
’Αρχαῖο πνεῦμ’ ἀθάνατο, κάθε λαός.

«*Ασάλευτη Ζωή*», *Έκδοσις 1920*

K. Παλαμᾶς

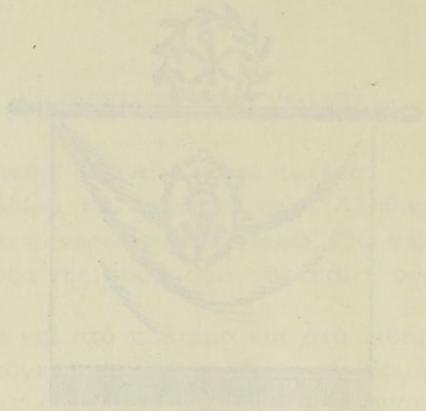

Γ'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Καὶ τῆς στεριᾶς ἀρματολή καὶ τοῦ πελάου κονυφάρα,
μὲς στὴν ωντιὰ διστραποκαμός, μέσα στὴ μέρα ἀντάρα,
ἡ Πόλη ἡ Βοσπορίτισσα, τοῦ Κωνσταντίνου ἡ κόρη... .

K. Παλαμᾶς

ΠΛΗΓΩΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ

[Στὸ όρθιον τοῦ Βυζαντίου εἶχε ἀνεβῆ ἀπὸ τὰ 976 μ. Χ. ὁ αὐτοκράτορας Βασίλειος ὁ Βούλγαροιόνος. Ὁ ξακουστὸς καὶ ἡρωικὸς αὐτοκράτορας ἔκαμε πολλοὺς καὶ σκληροὺς ἀγώνες ἐναντίον τῶν Βούλγαρων, ποὺ τότε λεηλατοῦσαν καὶ κατέστρεψαν τὶς βυζαντινὲς ἐπαρχίες, ἵνας διον τίνησε δριστικὰ τὸν πόλεμον. Σαμουὴλ καὶ τοὺς διαδόχους των καὶ τὸν ἀνάγκασε νὰ ὑποταχθοῦν. Ἀπὸ τὸν πολέμους αὐτοὺς μία οειδία εἶναι καὶ ἡ ἀκόλουθη :

Στὶς 15 Αὐγούστου τοῦ 1002 μ. Χ., ἑορτὴ τῆς Παραγίας, οἱ Βούλγαροι μὲ ἀρχηγὸν τοὺς τὸ στρατηγὸν Ἰβάτζη πέφτουν ξαφνικὰ στὴν Ἀδριανούπολη τὴν ἥρα τῆς λιτανείας. Σκοτώνουν, ἀρράξουν, καίουν, πάνουν αἰχμαλώτους καὶ φεύγουν. Μεταξὺ τῶν σκλάβων εἶναι καὶ δύο παιδιά, ἀδελφικοὶ φίλοι, ὁ Κωνσταντῖνος Κοηνίης, γνώστης τοῦ κατεπάνω—στρατηγοῦ, διοικητοῦ τῆς Ἀδριανούπολεως—ποὺ τοῦ σκότωσαν πατέρα καὶ μητέρα, καὶ ὁ δροφανὸς Μιχαὴλ Ἰγερίνος. Τὰ δύο Ἑλληνόπουλα ἀκολουθοῦσαν σκλάβοι τὴν αὖλή τοῦ τεάρον Σαμουὴλ. Πολλὲς φορὲς μποροῦσαν νὰ φύγουν, ἐμεναν ὅμως κατόπιν ἐντολῆς τοῦ στρατηγοῦ Δαφνομῆλη, ἐθελούτες σκλάβοι γιὰ νὰ κάνονται κατασκοτεῖα χάρισ τοῦ Αὐτοκράτορα τῶν Βυζαντινῶν γιατὶ εἴχαν ἑνα ιδανικό : τυφλὴ ἀφοσίωση γιὰ τὴν πατρίδα, δύοια δουλειά κι ἀν τοὺς ἀναθέση. Στὴν εὐγενική τους αὐτὴ ψυστὰ πολλὲς φορὲς κιρδύνεψαν τὴν ζωή τους].

A'

’Απὸ τὰ ξημερώματα τὸ στρατόπεδο τῶν Ἐλλήνων στὴ Στρώμνιτσα βρισκόταν σὲ ἀνησυχία. Ὁ Δαφνομῆλης ἔφευγε, γιὰ νὰ κατεβῇ στὸν Ἀξιό, περνώντας ἀπὸ τὸ βουνό, ὅπου ὁ Βοτανειάτης εἶχε καταστραφῆ μὲ τὸ σῶμα του.

Τρεῖς ήμέρες πρὶν εἶχε φτάσει ἡ εἰδῆση καὶ σὰν τὸ ἔμαθε ὁ Αὐτοκράτορας, κλείστηκε στὴ σκηνή του καὶ ἀπὸ τὴ λύπη του δὲν ἥθελε νὰ ίδῃ κανένα.

’Αλλὰ οἱ μαῦρες ὕβρες τοῦ Βασιλείου δὲ διαρκοῦσαν ποτὲ πολύ· οὔτε θλίψη, οὔτε ἀποθάρρυνση μποροῦσε νὰ καταβάλῃ τὸ δυνατὸ πνεῦμα του καὶ σὰν τοῦ ἐρχόταν μιὰ ἀναποδιά, κοίταζε εὐθὺς νὰ βρῇ τρόπο νὰ τὴν διορθώσῃ.

”Υστερα λοιπὸν ἀπὸ τὴν πρώτη ὕρα τῆς λύπης του γιὰ τὸ χαμό τοῦ λαμπροῦ καὶ πιστοῦ του Βοτανειάτη, ὁ Αὐτοκράτορας φώναξε τοὺς στρατηγοὺς στὴ σκηνή του νὰ συνεννοηθοῦν μὲ τί τρόπο νὰ τὸν ἐκδικήσουν. Ἡ Στρώμνιτσα ἦταν στενά

πολιορκημένη· σὲ λίγες ἡμέρες θὰ ἔπεφτε βέβαια, ἀλλὰ ὁ Βασιλειος ἐννοοῦσε νὰ μάθῃ ποιὸς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους στρατηγοὺς εἶχε στήσει τὴν παγίδα, γιὰ νὰ τὸν κυνηγήσῃ καὶ νὰ τὸν τιμωρήσῃ.

‘Αποφάσισε λοιπὸν ν’ ἀφῆσῃ ἕνα μέρος τοῦ στρατοῦ του στὴν πολιορκία τῆς Στρώμνιτσας, νὰ κατεβῇ ὁ Ἰδιος μὲ μεγάλες δυνάμεις στὸν Ἀξιό, νὰ συναντήσῃ καὶ νὰ χτυπήσῃ τοὺς Βουλγάρους καί, ἀφοῦ πέσῃ ἡ Στρώμνιτσα, νὰ γυρίσῃ μὲ ὅλο τὸ στρατὸ στὴ Θεσσαλονίκη.

‘Ο Δαφνομήλης δύμως, καθὼς τὸ ἄκουσε, ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ Αὐτοκράτορα καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ μὴν ἐκτελέσῃ τέτοιο ἐπικίνδυνο σχέδιο, χωρὶς νὰ μάθῃ πρῶτα ποιὸς ἥταν ὁ ἔχθρος καὶ πρὸ πάντων πρὶν ἔξετάσῃ τὰ μέρη καὶ ἵδη ἀν βρισκόταν κανένας ἄλλος δρόμος παρὰ ἡ στενὴ ἐκείνη ρεματιά, ποὺ εἶχε φάει τὸ Βοτανειάτη.

Πολλὴ ὥρα συζήτησαν. Στὸ τέλος μὲ μεγάλη δυσκολία παραδέχτηκε ὁ Αὐτοκράτορας, ὅχι νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ σχέδιό του, παρὰ ν’ ἀφῆσῃ τὸ Δαφνομήλη νὰ πάγη ἐμπρός νὰ κατοπτεύσῃ καὶ ὑστερα ν’ ἀκολουθήσῃ ἐκεῖνος μὲ ὅλο τὸ στρατό.

Πρῷ πρῷ λοιπὸν ἐτοιμάστηκε ὁ Δαφνομήλης νὰ φύγη μὲ τὸ σῶμα του· ἤξερε πῶς ἡ ἀποστολὴ του ἥταν ἐπικίνδυνη· εἶχε ἀκούσει νὰ μουρμουρίζεται τ’ ὄνομα τοῦ Ἰβάτζη, τοῦ Νικολιτσᾶ καὶ τοῦ Βραδισλάβ καὶ ἤξερε πῶς ὅποιος ἀπὸ τοὺς τρεῖς καὶ ἄν εἶχε στήσει τοῦ Βοτανειάτη τὸ καρτέρι, δὲ θὰ τραβιόταν ὑστερα ἀπὸ τέτοια ἐπιτυχία. Μὰ ἡ καρδιά του φούσκωνε ἀπὸ χαρά, ποὺ εἶχε καταφέρει τὸν Αὐτοκράτορα νὰ τὸν ἀφῆσῃ νὰ πάγη μπροστά κι ἔτσι τουλάχιστο, ἄν σκοτωνόταν αὐτός, θὰ ἔδινε καιρὸ τοῦ Βασιλέα του νὰ σωθῇ. Τέτοιοι ἥσαν οἱ περισσότεροι στρατηγοὶ τοῦ Βουλγαροκτόνου. ‘Ο μεγάλος αὐτὸς Αὐτοκράτορας ἤξερε νὰ ἐμπνέῃ στοὺς ἄνδρες του ἀγάπη καὶ ἀφοσίωση, ποὺ ἔφτανε ὅως τὸ θάνατο.

Πρὶν δύμως τὸν ἀφῆσῃ νὰ φύγη, ὁ Αὐτοκράτορας θέλησε νὰ κάμη ἔνα μνημόσυνο τοῦ Βοτανειάτη κι ἐκείνων ποὺ εἶχαν σκοτωθῆ μαζί του στὴ ρεματιά. “Ολοι λοιπὸν οἱ στρατηγοὶ μαζεύτηκαν στὴ βασιλικὴ σκηνή, ὅπου εἶχαν στήσει τὴν ‘Αγία Τράπεζα’ ὁ πνευματικὸς τοῦ Βασιλέα μὲ φωνὴ συγκινημένη

μνημόνεψε τὰ δύναματα ἐκείνων ποὺ εἶχαν πέσει «γιὰ τὸ Βασιλέα καὶ γιὰ τὴν Πατρίδα».

Γονατισμένος ἐμπρὸς στὴν 'Αγία Τράπεζα ὁ Βασίλειος μὲ σκυφτὸ κεφάλι παρακολουθοῦσε τὶς εὐχὲς καὶ ὁ ύπερήφανος αὐτὸς Βασιλιάς, μαθημένος τόσα χρόνια στὶς ἀγριότητες τοῦ σκληροῦ πολέμου, δάκρυσε μιὰ δυὸ φορές, ἀκούοντας τ' ὅνομα τοῦ πιστοῦ του Βοτανειάτη. Σὰν τελείωσε, ὁ Βασίλειος σηκώθηκε, ἔκανε τὸ σταυρό του καὶ προσκύνησε τὴν 'Αγία Εἰκόνα, ποὺ τοῦ πρόσφερε ὁ πνευματικός. "Υστερα βγῆκε ἔξω μὲ τοὺς στρατηγούς του νὰ ἰδῇ τὸ Δαφνομήλη, ποὺ ἀρματωμένος κι ὀλόλαμπρος στὸ θώρακά του ἐτοιμαζόταν νὰ καβαλλικέψῃ.

B'

'Ο Δαφνομήλης κατασυγκινημένος γονάτισε ἐμπρὸς στὸ Βασιλέα του καὶ ὁ Αύτοκράτορας ἐπίσης ταραγμένος τοῦ ἔδινε τὶς τελευταῖς δόηγίες· ἔξαφνα τρεχάτος ἔφτασε ἔνας στρατιώτης καὶ ἀνάγγειλε, πῶς ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, λίγα βῆματα ἀπὸ τὰ χαρακώματα, βρῆκαν ἔνα στρατιώτη Βούλγαρο λιποθυμισμένο καὶ καταματωμένο.

— Νὰ τὸν φέρουν εὐθὺς ἔδω, διάταξε ὁ Αύτοκράτορας καὶ φωνάξετε τὸ γιατρό μου. Στάσου Δαφνομήλη! Πρὶν φύγης, πρέπει αὐτὸς νὰ μιλήσῃ.

Δυὸ στρατιώτες ἔφεραν τὸν ἀναίσθητο Βούλγαρο καὶ τὸν ξάπλωσαν στὰ πόδια τοῦ Βασιλέα. Ἡταν νέος πολύ, σχεδὸν παιδί, καὶ τὸ ματωμένο του πρόσωπο ἦταν τόσο χλωμό, ποὺ μιὰ στιγμὴ φοβήθηκαν, μὴν εἶχε ἐψυχήσει.

— "Οχι! εἶπε ὁ γιατρὸς σκυμμένος ἐπάνω του, ζῆ ἀκόμα, μὰ εἶναι σὲ κακὰ χάλια.

— Τί ἔχει; ρώτησε ὁ Δαφνομήλης.

— Δὲν ξέρω, ἀποκρίθηκε ὁ γιατρός· οἱ πληγὲς τοῦ κεφαλιοῦ του δὲν εἶναι καὶ πολὺ βαθειές· ἄλλες δὲ βλέπω καὶ ὅμως φαίνεται ἔξαντλημένος.

‘Ο Βασίλειος, ποὺ μὲ ἀνυπομονησία κοίταζε τὰ καμώματα τοῦ γιατροῦ, γύρισε στὸν ύπασπιστή του.

— Φέρε τὸ κρασί μου, διάταξε. Καὶ σᾶν τοῦ ἔφερε ὁ ἀξιω-

ματικός τὸ χρυσό του ποτήρι μὲ τὸ κρασί : Δῶσε του αὐτό, γιατρέ, εἶπε· ξυπνᾶ πεθαμένο !

Καὶ ἀλήθεια, μόλις ἔπιε λίγες στάλες ὁ νέος, ἔβγαλε βαθὺ ἀναστεναγμὸν καὶ κούνησε τὰ χεῖλια, σὰν νὰ ἥθελε κάτι νὰ πῆ.

— Εξέτασέ τον, Δαφνομήλη, εἶπε ὁ Βασίλειος, ἐσὺ ξέρεις βουλγάρικα.

‘Ο πληγωμένος ἄνοιξε τὰ μάτια, κοίταξε γύρω καὶ βλέποντας τόσα πρόσωπα σκυμμένα ἐπάνω του, ἔκανε πάλι νὰ μιλήσῃ, μὰ τίποτε δὲν ἀκούστηκε.

— Τί λές ; τὸν ρώτησε βουλγάρικα· καὶ σκύβοντας πιὸ κοντά, εἶναι στὸ βουνὸν ὁ Ἰβράτζης ; ρώτησε.

‘Ο νέος ἔκαμε νόημα : να!

— Εἶναι ἐδῶ κοντά ; ρώτησε πάλι ὁ Δαφνομήλης.

— “Οχι ! μουρμούρισε ἐλληνικὰ ὁ νέος καὶ μὲ κόπο πρόσθεσε : ὁ Αὔγουστος... ποῦ εἶναι ;

‘Απὸ τὴ συγκίνηση ὁ Δαφνομήλης γονάτισε πλάγι του καὶ τὸν σήκωσε στὴν ἀγκαλιά του.

— Εἶσαι “Ελληνας ; ρώτησε τώρα ἐλληνικά.

— Ναί...

— Πές τὸ σύνθημα.

— Νικᾶ ὁ Ἀετός ! ψιθύρισε ὁ νέος καὶ λιποθύμησε.

— “Ελληνας ! ἀναφώνησε ὁ Αύτοκράτορας. Φέρτε τὸν στὴ σκηνὴ μου, καὶ δι, τι εἶναι δυνατό, ἐξακολούθησε γυρνώντας στὸ γιατρό του, νὰ γίνη, γιὰ νὰ σωθῇ.

“Οταν συνῆλθε, ὁ Βασίλειος τὸν ρώτησε :

— Ποιὸς εἶσαι ; Σὲ ξαναεῖδα ποτέ ;

— “Οχι, Δέσποτα ! Εἶμαι ἔνα ἀπὸ τὰ δυὸ ‘Ελληνόπουλα, ποὺ κατὰ διαταγὴ τοῦ Δαφνομήλη, ὅστερα ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Ἀξιοῦ, τὰ κράτησε ὁ δικός μας Νικήτας ἀνάμεσα στοὺς Βουλγάρους, γιὰ νὰ γίνουν κατάσκοποι...

— Εἶσαι γυιδὸς τοῦ λαμπροῦ μου Κρηνίτη, ποὺ τὸν σκότωσαν οἱ Βούλγαροι στὴν Ἀδριανούπολη ; ἀνέφωνησε ὁ Αύτοκράτορας σκύβοντας ἐπάνω του.

— “Οχι, Δέσποτα ! δ Κωνσταντῖνος Κρηνίτης βρίσκεται βαριὰ πληγωμένος στὴ μονὴ τῆς Ἐλεούσας, κοντὰ στὸν Ἀξιό. ‘Εγὼ εἶμαι ὁ φίλος του, ὁ Μιχαὴλ Ἰγερινός.

- Καὶ σὲ στέλνει ὁ Νικήτας ;
 — Ναί, Δέσποτα.
 — Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι ;
 — Ἀπὸ τὴ μονή, ὅπου ἄφησα τὸ φίλο μου.
 — Καὶ ὁ Νικήτας ποῦ εἶναι ;
 — Πήγε στὸ Πετρίτσι νὰ μάθῃ ἂν εἶναι ἀλήθεια πῶς ὁ Ἰβάτζης ζητᾷ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὴ φρουρὰ τοῦ Μελενίκου καὶ νὰ σοῦ κλείσῃ τὸ στενό τοῦ Κλειδίου.
 — Λοιπὸν μένει ἀνοιχτὸς ὁ δρόμος ὡς τὸν Ἀξιὸ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ Δύσβατο ; ἀνεφώνησε ὁ Βασίλειος.
 — "Οχι, Δέσποτα. Τὰ στενὰ τὰ βαστοῦν οἱ Βούλγαροι...
 'Ο Αὐτοκράτορας ἔκανε μερικά βήματα ἐπάνω κάτω. 'Υστερα γυρνώντας στὸ Μιχαήλ, ποὺ ἀποκαμωμένος εἶχε ξαναπέπει στὸ μαξιλάρι, τοῦ εἶπε σιγά :
 — Κοιμήσου ἥσυχα καὶ κοίταξε νὰ γειάνης. 'Αργότερα ἔχω ἄλλα νὰ σὲ ρωτήσω καὶ θὰ σὲ χρειαστῶ γιὰ ἄλλη ὑπηρεσία. Καὶ μὲ τοὺς στρατηγούς του πέρασε σὲ ἄλλο χώρισμα τῆς σκηνῆς.

Τὸ συμβούλιο βάσταξε πολλὴ ὥρα. Στὸ τέλος ἀποφασίστηκε νὰ μὴν πάη ὁ Δαφνομήλης στὸν Ἀξιό, ἀλλ' ἀπεναντίας νὰ λυθῇ ἀμέσως ἡ πολιορκία τῆς Στρώμνιτσας, καὶ μὲ τὸ στρατὸ δλόκληρο νὰ γυρίσῃ πίσω ὁ Βασίλειος, νὰ κατέβη στὴν κοιλάδα τοῦ Πόντου καὶ νὰ χτυπήσῃ τὸ Μελένικο.

Τὸ ἕδιο ἔκεινο ἀπόγευμα, σὰ γύρισε ὁ Δαφνομήλης κοντὰ στὸ Μιχαήλ νὰ μάθῃ περισσότερα καθέκαστα, τὸν βρῆκε ξαπλωμένο ἀκόμα καὶ μὲ δεμένο τὸ κεφάλι, ἀλλὰ ξεκουρασμένο καὶ πολὺ ζωηρότερο. Τὸν εἶχαν μεταφέρει σὲ μιὰν ἄλλη σκηνή, κοντὰ στοῦ Βασιλέα καὶ ὁ γιατρὸς διατάχτηκε νὰ μένη κοντά του καὶ νὰ τὸν φροντίζῃ ἀδιάκοπα.

— Πῶς βρέθηκε στὴ μονὴ τῆς Ἐλεούσας μὲ τὸ φίλο σου Κρηνίτη ; ρώτησε δ στρατηγός.

‘Ο Μιχαήλ τοῦ διηγήθηκε τότε :

— Ἐνῶ πήγαινε ὁ Κωνσταντῖνος Κρηνίτης στὴ Στρώμνιτσα, ἔμαθε ὅτι ὁ Ἰβάτζης ἔστησε καρτέρι τοῦ Βοτανειάτη· ἔτρεξε λοιπὸν νὰ σταματήσῃ τοὺς "Ελληνες, μὰ αὐτοὶ ξεγελάστηκαν

ἀπὸ τὰ ροῦχα του καὶ τὸν σαῖτεψαν. "Ετσι οἱ Ἑλληνες ἐπεσαν στὴν ἐνέδρα τῶν Βουλγάρων. Ὁ Νικήτας κι ἐγὼ βρήκαμε ἐπειτα τὸν πληγωμένο πλάγιο σ' ἔνα ρυάκι καὶ τὸν μεταφέραμε στὴ μονὴ. Ἐκεῖ ἄφησα τὸ φίλο μου στὰ χέρια τοῦ πάτερ Γρηγόρη κι ἔτρεξα στὴ Στρώμνιτσα νὰ σταματήσω τὸν Αὐτοκράτορα . . .

'Ο Δαφνομήλης ἄκουε μὲ προσοχῆ.

— Μὰ πᾶς βρέθηκες ἐσὺ σὲ τέτοια κατάσταση ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὰ χαρακώματα; ρώτησε, σὰν τελείωσε ὁ Μιχαὴλ τὴ διήγησή του.

— Γιὰ νὰ ξεφύγω ἀπὸ ἔνα σῶμα βουλγάρικο, ποὺ μοῦ γύρευε χαρτιά καὶ σύνθημα, τὸ ἔβαλα στὰ τέσσαρα· μὰ μὲ σαῖτεψαν καὶ πλήγωσαν τὸ ἄλογό μου· αὐτὸ ἀφηγίασε καί, ἀφοῦ μὲ πῆγε ἀρκετὸ δρόμο, γκρεμίστηκε σὲ μιὰ χαράδρα καὶ σκοτώθηκε.

— Καὶ σύ; ρώτησε ὁ Δαφνομήλης.

— 'Ἐγὼ τὴ γλίτωσα φτηνά· μόνο τὸ κεφάλι μου χτύπησα καὶ ἔτσι μπόρεσα νὰ τραβήξω πάλι γιὰ τὴ Στρώμνιτσα. "Οταν συνῆρθα ἀπὸ τὸ πέσιμό μου ἥταν νύχτα βαθειά· προσανατολίστηκα καὶ τράβηξα τὸ δρόμο μου. Ζαλίστηκα ὅμως κι ἐπεσα μιὰ δυὸ φορές, γιατὶ εἶχα χάσει πολὺ αἷμα καὶ ἤμουν νηστικὸς ἀπὸ τὴν παραμονή. "Υστερα πιὰ δὲ θυμοῦμαι πολὺ καθαρά· κάθε λίγο μοῦ ἐρχόταν ἡ σκέψη πώς ἂν δὲ φτάσω στὴ Στρώμνιτσα, ὁ Αὐτοκράτορας θά πέσῃ στὸ καρτέρι τῶν Βουλγάρων. Καὶ τότε ξανάκανα καρδιὰ κι ἔτρεχα· μὰ στὸ τέλος δὲ βαστοῦσαν πιὰ τὰ πόδια μου καὶ ἀρκετὴ ὥρα σύρθηκα χάμω, πηγαίνοντας πάντα κατά τὰ φῶτα, ποὺ ἔβλεπα ἀπὸ μακριὰ καὶ ποὺ ἥτανε τοῦ ἐλληνικοῦ στρατόπεδου· ἀλλο δὲ θυμοῦμαι.

'Ο Δαφνομήλης σηκώθηκε ἔξαφνα καὶ τράβηξε τὸ Μιχαὴλ στὸ στήθος του.

— "Ολη μου τὴ ζωὴ, εἶπε μὲ συγκίνηση, προσπάθησα νὰ ὑπηρετήσω πιστά τὸ Βασιλιά μου, ποὺ εἶναι ἡ μόνη μου λατρεία. Καμιά μου ὅμως πράξη δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ καλό, ποὺ ἔκανα τὴ νύχτα ἐκείνη, ποὺ εἶπα τοῦ Νικήτα νὰ σᾶς κρατήσῃ καὶ τοὺς δυὸ ἀνάμεσα στοὺς Βουλγάρους.

ΤΑ ΔΙΣΚΟΠΟΤΗΡΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Τὴν ὡρα ποὺ ἀκούονται ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀγία Σοφία φωνὲς «οἱ Τοῦρκοι ! οἱ Τοῦρκοι !», δὲ πρωτόπαπας βγαίνει ἀπὸ τὴν στοὰ τῆς ἐξομολογήσεως. Ἀποβραδίς κοινώνησε τὸν Αὐτοκράτορα καὶ ὡς τὸ πρωὶ ἔξωμολογοῦσσε. «Οπως βγῆκε ψηλός, ἥλιοκαμένος, μ' ἄσπρα γένεια καὶ φρύδια παχιά, νόμιζες πῶς ἔνας ἄγιος ἐκεόλλησε ἀπὸ τὸν τοῖχο. Καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, δταν εἶδε τὸ πλῆθος ὁνατιστὸ νὰ τρέμῃ, κιτρίνισε σὰν τὸ φλουρί, σὰ νὰ τὸν κτύπησε βόλι. Κοντοστάθηκε, σφόγγιξε τὰ δάκρυα καὶ προχώρησε στὴν ἐκκλησία.

‘Ο ναός, ὁ ἄμβωνας, ὁ σωλέας* καὶ τὰ περιστύλια ἦταν γεμάτα κόσμο. Τὰ φῶτα, οἱ πολυέλαιοι, οἱ κανδῆλες ἦταν ἀναμμένα. Γιὰ τελευταία φορὰ ἔλαμπε στὴν Ἀνατολὴ τὸ μεγαλεῖο τῆς Χριστιανοσύνης. “Ἐλαμπε ἡ θαυμάσια ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ Ἀνθεμίου* καὶ Ἰσιδώρου*. ”Ἐλαμπε ὁ ἀφάνταστος πλούτος, ποὺ ἐσκόρπισεν δὲ Ἰουστινιανός, γιὰ νὰ νικήσῃ τὸν Σολομῶντα. Κι ἀπὸ μακριὰ ἔφταναν τοῦ τρόμου οἱ φωνές: «Οἱ Τοῦρκοι ! Οἱ Τοῦρκοι !»

✓ Οἱ πολυέλαιοι ἀπὸ κρύσταλλα ἀσημοδεμένα, τὰ πελώρια μανουάλια, σὰν γίγαντες φωτοβόλοι, οἱ ποικιλόχρωμες κολόνες, τὰ χρυσὰ μωσαϊκά, ὅλα ἔλαμπαν γιὰ τελευταία φορά. Καὶ ψηλά οἱ ἐλαφρότατες γραμμές, γεμάτες εὐγένεια, γεμάτες χάρη, ἀγκάλιαζαν, σὰν σχέδιο ἀνάερης κολόνας, τὸν πελώριο τρούλλο. “Ω ! δπως ἦταν δὲ τρούλλος θαυμάσιος στοὺς γύρους, νόμιζες πῶς ζητοῦσε νὰ πλανέψῃ σ' ἔναν ἄλλο κόσμο τοὺς χριστιανοὺς τὴν ὡρα τῆς θυσίας ! ✓

‘Ο πρωτόπαπας ἔκαμε τρεῖς σταυροὺς καὶ μπήκε στὸ ιερό. Ἐπάνω στὴν Ἀγία Τράπεζα, σὰ νὰ ἦταν κρεμαστὸς οὐράνιος θόλος, τὸ Κιβώτιο*. Στήριζε τὰ τέσσερα χρυσά του πόδια στὶς τέσσερες γωνίες καὶ ἀπ' ἐμπρὸς πρόβαλε ἔνα ὡραῖο τόξο. “Ἐνας σταυρὸς χρύσιζε στὴν κορυφὴ του καὶ μέσα ἀπὸ τὸν θόλο του κατέβαινε ἀσπρο περιστέρι, ἡ Περιστερὰ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. ‘Ο πρωτόπαπας βγάζει ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς Περιστερᾶς τὰ Δισκοπότηρα, τὰ σκέπασε μὲ μεταξωτό, ποὺ λέγεται Ἀέρας,

τὰ πῆρε κι ἔψυγε. «Μὴ δότε τὰ "Αγια τοῖς κυσίν», σκέφτηκε.

Σάν ἀρχαῖο ἑλληνικὸ ἄγγεῖο, δλο ἀπὸ χρυσάφι, λίγο κοντό, μὲ δυὸ δμορφα χερούλια καὶ μὲ πλευρὲς καμπύλες, τέτοιο ἦταν τὸ Ἱερὸ Ποτήριον. Τὸ στόμα του τριγύριζε διπλὴ γραμμὴ σὲ ρυθμὸ μαιάντρου. Καὶ στὴν πρόσοψη εἶχε τὸ Χριστὸ σὲ κολυμπήθρα, ἀπὸ παράσταση ἀρχαία.

‘Ο ιερὸς Δίσκος ἦταν ἀπὸ χρυσάφι καλοδουλεμένο. Στὸ κέντρο δ Μυστικὸς Δεῖπνος τοῦ Κυρίου. Καὶ γύρω πολύτιμα πετράδια.

‘Ο πρωτόπαπας ἔρριξε μιὰ ματιὰ στὴ θάλασσα, ἀνασκουμπώθηκε κι ἔσπρωξε μὲ τέτοια δύναμη τὸ καραβάκι, ποὺ γλίστρησε ὡς τὸν γιαλό. Μπῆκε μέσα, ἄνοιξε πανὶ καὶ κράτησε τὸ τιμόνι γραμμὴ γιὰ τὴν βιθυνικὴ παραλία. ‘Ο ἀντίλαλος τῆς Πόλης ἔξακολουθοῦσε. «Οἱ Τοῦρκοι ! Οἱ Τοῦρκοι !..»

Μιὰ τρικυμία σηκώθηκε τρανή. Τὸ καραβάκι σὰν τσόφιλο χοροπηδοῦσε στὰ κύματα ἐπάνω. Στὴν Πόλη φλόγες καὶ καπνοὶ παντοῦ. Στ’ αὐτὶα ὁ ἀέρας ἔφερνε μιὰ ἄγρια ἀντήχηση ἀπὸ τρόμο, ἀπὸ δαρμούς, ἀπὸ παρακάλια, ἀπὸ ξεψυχημό, ἀπὸ βογγητά θανάτου.

✓ Ω Πόλη, μὲ τὰ βασιλικά σου, μὲ τοὺς ἵπποδρόμους σου, μὲ τὶς ἀκαδημίες τῶν τεχνῶν σου ! Χριστιανοσύνη ποὺ ἐδίδαξες στὸν κόσμο τὴν ἀλήθεια. Χιλιόχρονη ἴστορία τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ σβήνεις. Ἐργάτες τοῦ νοῦ ποὺ γενήκατε φυγάδες καὶ δοῦλοι. Ἀνθρώπινα ἔργα, ποὺ ζηλέψατε ἀθανασία καὶ γενήκατε ἐρείπια. Μεγαλεῖα περασμένα. “Αρματα νίκης ποὺ περνούσατε τὴν Χρυσόπορτα. Βασιλεῖς μὲ τὶς χρυσὲς κορῶνες. Γεννήσεις καὶ θάνατοι σβησμένοι γιὰ τὴν πρόοδο. Μνημεῖα, ποὺ μέσα στὴν καταστροφὴ ἐμείνατε χωρὶς μορφή, χωρὶς ὄνομα.” Απειρες μέρες ἐκμηδενισμένες. Νά ! παίρνει τὴ σκόνη σας ἔνας ἀνθρώπινος ἀνεμοστρόβιλος καὶ τὴν σκορπίζει στοὺς τέσσερες ἀνέμους ! ✓

‘Η Δύση τοῦ ἥλιου χρωμάτισε τὸν οὐρανὸ κόκκινο, σὰν αἷμα. Σημάδι τῆς φρίκης. ‘Ο ἀνεμος ἔξακολουθοῦσε νὰ φυσᾶ κι ὁ ἀνεμοστρόβιλος σάρωνε τὴν Προποντίδα.

Σκοτείνιασε. Τὸ σκοτάδι σκέπασε τὸν οὐρανό, τὴν Πόλη. Κι ἀπὸ τὴ θάλασσα μακριὰ ἀνέβαινε αἴμοσταγμένος τοῦ φεγγαριοῦ ὁ δίσκος. Κόκκινος, σὰν τὰ μάτια τοῦ φονιά.

10/20

'Ολόρθιος στὸ καράβι ὁ πρωτόπαπας κάρφωσε στὸν οὐρανὸν τὰ μάτια του καὶ εἶδε—ὠ φρίκη!—τὸ φονικὸ φεγγάρι νὰ στέκεται ἀκίνητο στὸν τρούλλο τῆς Ἀγίας Σοφίας. Καὶ εἶδε νὰ μαυρίζῃ, νὰ μαυρίζῃ ὁ μισός δίσκος.

'Αρχαία προφητεία ἔλεγε :

«Θά εἶναι πανσέληνος. "Εκλειψῃ θὰ γίνη. Καὶ ἡ Πόλη θὰ πέσῃ!».

'Ο πρωτόπαπας περιχύθηκε μὲ κρύο ἵδρωτα. "Εβλεπε μιὰ τὸν σταυρὸν στὸν τρούλλο τῆς Ἀγίας Σοφίας καὶ μιὰ τὸ μισοφέγγαρο. Τὸ καραβάκι χοροπηδοῦσε στὰ κύματα τῆς θάλασσας. Χίλια κομμάτια ἔγινε τὸ μικρὸ πανί του. Κι ὁ ἀέρας βούιζε σὰ θρήνος στὸ κατάρτι του.

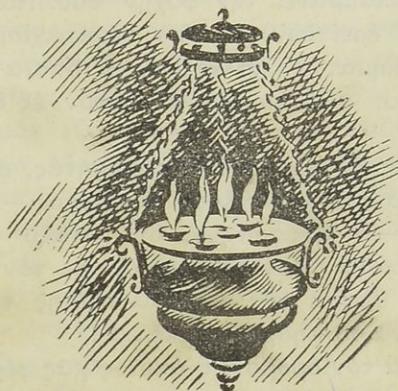
'Ο πρωτόπαπας ἔβαλε τὶς τελευταῖς του προσπάθειες. Στὸ στῆθος του κρατοῦσε σφιχτὰ τὰ Δισκοπότηρα. Κι ἐνῶ θωροῦσε πέρα τὴν Ἀγία Σοφία, δὲ βλέπει τὸ σταυρό.. Βλέπει μισοφέγγαρο..

'Αμέσως ἄνοιξαν τὰ μεσουράνια. "Ἐνα φῶς γλυκύτατο ἀπλώθηκε. "Αγγελος Κυρίου φάνηκε κι ἅρπαξε τὰ Δισκοπότηρα.

Μὴν ἦταν θαῦμα; 'Η θάλασσα ἄνοιξε στόμια καὶ κατάπιε τὸν πρωτόπαπα. Γαλήνη! Τὸ τρομερὸ στοιχεῖο ἡσύχασε. Καὶ σὰ νὰ ἦταν Φῶτα κι ἄγιασε τὴν θάλασσα σταυρός...

« Θρῦλοι τῆς Πόλης »

Nik. Βασιλειάδης

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩΝ

“Οταν κανείς ἀρχίζῃ νὰ κατέρχεται ἀπὸ τὰ ὑψώματα, τῶν, δόποίων αἱ τελευταῖαι ράχεις σχηματίζουν τοὺς λόφους, δῆπου ἡγείρετο ἡ ἀρχαία Σπάρτη, τὸ βλέμμα τρυφᾶς* εἰς τὴν ὑπέροχον σκηνογραφίαν, τὴν δόποίαν ἀνοίγει ἐνώπιόν σου ἡ φύσις.

Πρὸς τὰ κάτω ἔχεις τὴν πανήγυριν τῆς δλοπρασίνου κοιλάδος τοῦ Εύρωτα, πεποικιλμένης μὲ τῆς ἐλαίας τὴν γλαυκὴν θαλερότητα καὶ τῆς κυπαρίσσου τὴν ραδινὴν* χάριν καὶ τῆς ἀμπέλου τὴν χρυσίζουσαν δροσερότητα. Καὶ ἀνὰ μέσον τῶν ἐσπεριδοειδῶν καὶ τῶν κυπαρίσσων κυλᾶτὰ νερά του πρὸς τὴν θάλασσαν ἐλισσόμενος ὁ Εύρωτας, ὃπου ἐλούοντο αἱ δρυάδες* καὶ οἱ ἥρωες τῶν μαχῶν τῆς ἱστορίας.

Απέναντί σου φαίνεται ἐπιμήκης καὶ μὲ τὰς δειράδας* του τὰς ἀνερχομένας κλιμακωτὰς εἰς τὰ ὄψη δ Ταῦγετος, ὑπὸ τὴν σκιάν του δόποίου ἐτράφησαν τῶν Λακαινῶν γυναικῶν οἱ παῖδες.

Δρόμος περῶν ἀνὰ μέσον ἐλαιώνων καὶ κήπων καὶ κυπαρίσσων μᾶς φέρει εἰς τὸ χαριέστατον σημερινὸν χωρίον, τὸν Νέον Μυστρᾶν. Γέφυρα διὰ τοῦ χειμάρρου τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος ἐνώπιον τὸν Νέον Μυστρᾶν μὲ τὸ βουνὸν τῆς βυζαντινῆς νεκροπόλεως.

Μόλις διέλθης τὴν γέφυραν, θέαμα καταπληκτικῆς μεγαλοπρεπείας καταλαμβάνει τὴν ψυχήν σου. Νὰ φαντασθῆς κόσμου δλόκληρον ἐρειπίων κάστρων, περιτειχισμάτων, πύργων, μοναστηρίων, οἰκημάτων, παλατίων, τὰ δόποῖα ἐκπηδοῦν ἔξαφνης ἐνώπιόν σου, νομίζεις, δτὶ ἐκπηδοῦν ἔξ αὐτῶν τὰ σπλάχνα τοῦ βουνοῦ.

“Ηκουσα ύψηλῆς μορφώσεως περιηγητάς, ἀφοῦ ἐστάθησαν κατάπληκτοι πρὸ τοῦ ἐκπάγλου* θεάματος — τῆς φύσεως καὶ τῆς ἐρειπώσεως — ν' ἀναφωνοῦν, δτὶ μεταξὺ τῶν θαυμασίων θεαμάτων, τὰ δόποῖα εἶδον, περιερχόμενοι τὸν κόσμον, οὐδὲν δμοιάζει μὲ τὸ θέαμα τῆς εἰσόδου ταύτης τοῦ Μυστρᾶ καὶ ἀδύνατον εἶναι νὰ τὸ λησμονήσῃ κανεῖς.

‘Ανερχόμεθα τὸν δρόμον, ὁ δόποῖος μᾶς φέρει εἰς τὴν Μητρόπολιν, τὸν “Αγιον Δημήτριον. Δεξιά ἔχομεν ἵχνη τοῦ πρώ-

του, τοῦ ἔξωτερικοῦ περιτειχίσματος, τὸ ὄποῖον μὲ πύργους ἀπὸ ἀποστάσεως εἰς ἀπόστασιν, περιέβαλλε τὴν πόλιν δλην.

‘Η στοά, ἡ ὄποια εἶναι ἐμπροσθεν τοῦ ναοῦ, ὁ σκοτεινὸς νάρθης, αἱ κιονοστοιχίαι καὶ αἱ στεναὶ καμάραι τῶν πλαγῶν κλιτῶν*, δὲ ὑπεράνω αὐτῶν γυναικωνίτης, τὰ πάντα ξυπνοῦν εἰς τὴν ψυχὴν τὴν μακρινὴν ἐποχῆν, δταν οἱ βυζαντινοὶ κάτοικοι συνηθροίζοντο εἰς τὸν ναόν, διὰ νὰ λατρεύσουν τὸν θεόν τῶν πατέρων τῶν.

‘Απὸ τὴν Μητρόπολιν προχωροῦμεν πρὸς ὀντολάς. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς βυζαντινῆς πόλεως πιθανώτατα ἐλέγετο συνοικία Βροντοχίου. Διερχόμενοι διὰ τούτου, φθάνομεν εἰς τὸν “Αγιον Θεόδωρον. Τὸ μεγαλοπρεπές τὸ μπανονίον*, δὲ εὔρυς αὐτοῦ τρούλλος ποικίλουν εύαρέστως τὰς ἄλλας ἀπὸ τῶν ἐρειπείων ἐντυπώσεις. Διότι τοῦτο τὸ ἔξαιρετικὸν ἔχουν τὰ μνημεῖα τοῦ Μυστρᾶ· δτι κανένα δὲν δμοιάζει πρὸς τὸ ἄλλο καὶ πανταχοῦ ἔχομεν κάτι νέον νὰ ἰδωμεν, κάτι διαφορετικὰ ὥρατον νὰ θαυμάσωμεν.

‘Ολίγον παρακάτω ἀπὸ τὸν “Αγιον Θεόδωρον, ἡρειπωμένος ὁ ναὸς τοῦ Ἀφεντικοῦ, σώζει ἀκόμη τὴν χαριεστάτην ποικιλίαν τῶν πολυαριθμῶν αὐτοῦ τρούλλων καὶ καμαρῶν, τὸ ὥρατον κωδονοστάσιον. Καὶ εἰς τὴν ἐρείπωσιν αὐτοῦ, εἰς τὴν νέκρωσιν ἡ ὄποια τὸ περιβάλλει μὲ τὰ ἔρημα τριγύρω του οἰκήματα τῶν μοναχῶν, σοῦ διεγείρει ἀλησμόνητον συναίσθημα γραφικότητος καὶ μεγαλοπρεπείας.

Γνήσιος τύπος κλασικοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ τὸ ‘Α φεντικό, ἀποτελεῖ ἀντίθεσιν ἐνδιαφέρουσαν μὲ τὴν Παντάνασσαν. ‘Αληθῆς καλλιτέχνης ἦτο ἐκεῖνος, ὁ ὄποῖος μὲ χεῖρα σταθεράν καὶ τολμηράν ἔζωγράφισε τὰς κλασσικῆς εὐγενείας μορφάς τῶν ἀγγέλων τῆς Περιβλέπτου καὶ τοῦ Ἀφεντικοῦ.

Διερχόμενοι διὰ μέσου ἐρειπίων—καὶ πάντοτε ἐρειπίων—ἀκολουθοῦντες παλαιὰν βυζαντινὴν ὁδόν, ἀναβαίνομεν εἰς τὴν Παντάνασσαν, τὴν καλύτερον σωζομένην ἐκκλησίαν τοῦ Μυστρᾶ. Θαυμάζομεν ἐκ τοῦ πλησίον τὸ ὥρατον της κωδωνοστάσιον, τὰ ποικίλα ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς κοσμήματα, ἴδιως τοῦ ἵεροῦ. Περιπατοῦμεν εἰς τὴν πρὸς τὴν κοιλάδα ἀναπεπταμένην στοὰν αὐτῆς. “Ισως ὑπὸ τὰς ὑψητενεῖς* καμάρας αὐτῆς

περιπατῶν ἄλλοτε ὁ τελευταῖος ἡμῶν Αὐτοκράτωρ, Δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ, ὧνειροπόλησε τὴν ἀναγέννησιν μιᾶς νέας μεγάλης Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας.

“Εως τώρα εύρισκομεθα εἰς τὴν κάτω πόλιν τοῦ βυζαντινοῦ Μυστρᾶ. Καὶ ἥδη διερχόμεθα τὴν πύλην τῆς Μονεμβασίας, ἀναβαίνομεν πρὸς τὴν ἄνω πόλιν, τὴν ἀριστοκρατικὴν συνοικίαν, τὴν πόλιν τῶν μεγιστάνων τοῦ Δεσποτάτου τῆς Πελοποννήσου. Ἀπέραντα εἶναι τὰ παλάτια τῶν Δεσποτῶν. Κάστρον δλόκληρον, ωχυρωμένον καὶ ἔχον πολυποίκιλα παραπτήματα: στρατῶνας, οἰκήματα, πύργους, πύλας ωχυρωμένας, ἔξωστας πολεμικούς, προμαχῶνας. Τοιαῦτα ἦσαν τὰ Παλάτια τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μικρὰ παλάτια μεγιστάνων — τριώροφα πολλάκις — πληροῦν τὸν περὶ τὰ Παλάτια χῶρον καὶ ἀναρριχῶνται πάντοτε πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ. Προχωροῦντες πρὸς τὰ ἄνω, βλέπομεν ραδινήν, ὑψουμένην πρὸς τ' ἀριστερά μας, τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, παρεκκλήσιον τῶν Παλατίων, κτισθὲν ὑπὸ τῶν Καντακουζηνῶν, τῶν πρώτων Δεσποτῶν τοῦ Μυστρᾶ.

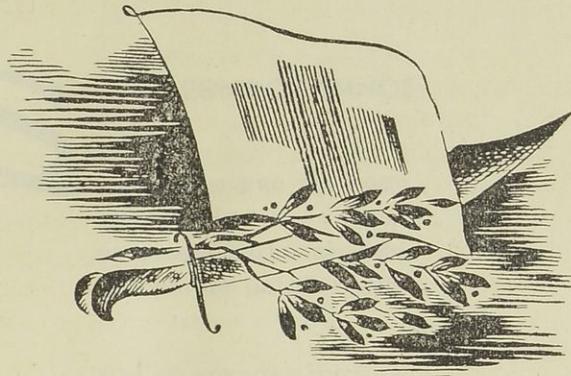
”Ηδη ἔξερχόμεθα εἰς τὸ ΒΔ. τῆς κλιτύος τοῦ βουνοῦ καὶ βαδίζομεν παραπλεύρως πρὸς τὸ δύχυρδον περιτείχισμα, τὸ δόποιον προασπίζεται μὲν πύργους στρογγυλούς.

Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ βράχου ἄφωνοι ίστάμεθα, θαυμάζοντες τὸ ἐνώπιόν μας ἀπλούμενον θέαμα τῆς φύσεως καὶ τῶν ἐρεπίων. Τὰ ἐρείπια ἐκεῖνα, τὰ δόποια ἀντιμετώπισαν ἀγερώχως τὴν δήσιν καὶ τὸν χρόνον, ιστανται μάρτυρες ἀψευδεῖς τῆς μεγάλης ἀναγεννήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἡ δόποια ἐπεχειρήθη παρὰ τὸν Ταῦγετον.

« Παναθήναια »

·Αδ. ·Αδαμαντίου

Δ'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ἐλευθεριά, γιὰ σένα ζῶ, γιὰ σὲ μόνο παλεύω,
κι ἂν εἰς τὸν κόσμον δὲ σὲ βρῶ, ἄλλον θὰ σὲ
γνωσένω.

Α. Μαβίλης

ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ὕμνος

ἐ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερήν,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὅψη,
ποὺ μὲ βιά μετρᾶ τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἔνα στόμα καρτεροῦσες,
«ἔλα πάλι» νὰ σοῦ πῆ.

Ἄργειε νά ’ρθη ἐκείν’ ἡ μέρα
κι ἥσαν δλα σιωπηλά,
γιατὶ τά ’σκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής ! Παρηγορία
μόνη σοῦ μενε νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Κι ἀκαρτέρει κι ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα κτύπας τ’ ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Τότ' ἔσήκωνες τὸ βλέμμα
μές στὰ κλάματα θολὸ
καὶ τὸ ροῦχο σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλγένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά
καὶ σὸν πρῶτα ἀνδρειωμένη
χαῖρε! ὡ, χαῖρε, Ἑλευθεριά.

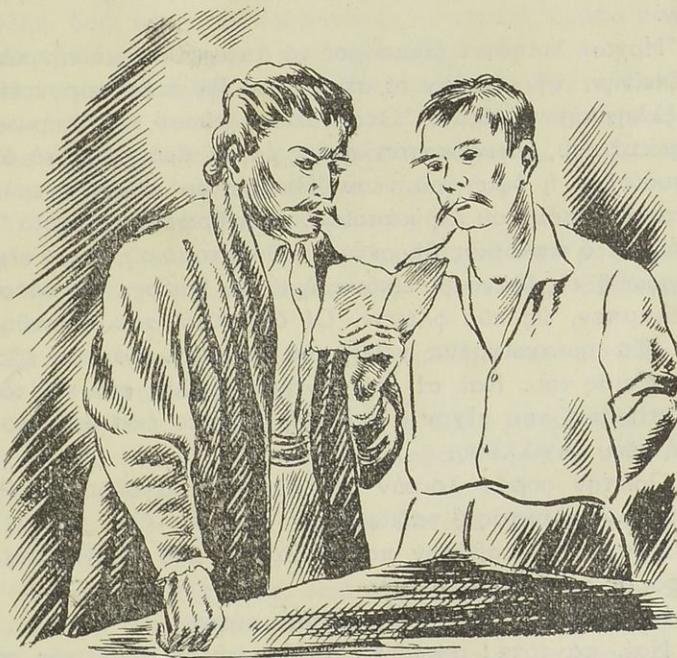
Διονύσιος Σολωμός

Ο ΘΟΥΡΙΟΣ ΤΟΥ ΡΗΓΑ

Σήμερον δυσκόλως δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν ποίαν ἀκατάσχετον ροπὴν ἥσκουν τὰ ἄσματα τοῦ Ρήγα ἐπὶ τῶν ψυχῶν τῶν ύποδούλων 'Ελλήνων.

Κάποιος φιλέλλην ἀφηγεῖται περὶ τούτου ἔνα δραματικώτατον ἐπεισόδιον, δπως ἥκουσεν αὐτὸ ἀπὸ "Ελληνα διελθόντα

τὴν Μακεδονίαν ὀλίγον πρὸ τῆς 'Ελληνικῆς 'Επαναστάσεως :

"Οταν ἔφθασεν εἰς ἔνα χωρίον, κατέλυσεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρτοποιοῦ, τοῦ δποίου τὸ ἐργαστήριον ἔχρησίμευεν καὶ ὡς πανδοχεῖον.

Βοηθὸς τοῦ ἀρτοποιοῦ ἦτο κάποιος νέος 'Ηπειρώτης, τοῦ δποίου οἱ ἡλιοκαμένοι βραχίονες καὶ ἡ δλη ἀθλητικὴ παράστα-

σις ἐμαρτύρουν ἀκμαίαν δύναμιν καὶ ἀνδρικὴν ψυχήν. Οὗτος καιροφυλακτήσας*, ἐπλησίασε τὸν ὁδοιπόρον καὶ τὸν ἡρώτησε μυστικῶς. «Ἡξεύρεις νὰ διαβάζῃς;»

Καὶ ὅταν ὁ ξένος κατένευσεν*, «ἔλθε μαζί μου», τοῦ εἶπε καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς ἀπόκεντρον, σύσκιον ἄκρον τοῦ κήπου. Ἐκεῖ ἐκάθησαν ἐπὶ πέτρας καὶ ὁ νεανίας ἔξηγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου του μικρὸν καὶ πεπαλαιωμένον φυλλάδιον, τὸ δποῖον ἐκρέματο ἀπὸ τοῦ τραχήλου μὲ ράμμα· ἥτο τοῦ Ρήγα ὁ θούριος καὶ ἐζήτησε νὰ τὸν ἀκούσῃ μεγαλοφώνως ἀπαγγελόμενον.

“Ηρχισε λοιπὸν ὁ ὁδοιπόρος νὰ ἀπαγγέλλῃ μὲ τὴν κατάνυξιν ἐκείνην, τὴν δόποίαν οἱ στίχοι τοῦ Ρήγα διήγειρον εἰς πᾶσαν ἐλληνικὴν καρδίαν. “Οταν δὲ ἐτελείωσε καὶ ἐσήκωσε τὰ βλέμματά του, ἔμεινε κατάπληκτος ἐκ τοῦ θεάματος, τὸ δποῖον παρουσίαζεν ἡ ὅψις τοῦ νέου Ἡπειρώτου· εἶχεν ἐγερθῆ καὶ Ἰστατο ἐνώπιον του ὡς κάποια ὑπεράνθρωπος ὀπτασία*. Δὲν ἥτο πλέον ὁ ἀπλοϊκὸς ὑπηρέτης τοῦ ἀρτοποιοῦ, ἀλλ’ εἶχε μεταμορφωθῆ εἰς ἰδανικὴν εἰκόνα ἡμιθέου ἥρωος. Τὸ πρόσωπόν του ἔλαμπεν, ὡς πῦρ φλέγον. Οἱ ὄφθαλμοί του ἐσπινθηρισθούν. Τὰς ἡμιανοιγμένα χείλη του ἔτρεμον. Δάκρυα ἔβαπτον τὰς παρειάς του. Καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του καὶ τὸ γυμνὸν στήθους του εἶχον ἀνορθωθῆ. “Ιστατο ἐκεῖ ἀκίνητος, ὡς μορφὴ νέου Ἀχιλλέως.

— Πρώτην φορὰν λοιπὸν ἀκούεις τὸ τραγούδι τοῦ Ρήγα; ἡρώτησεν ἐκπληκτος ὁ ταξιδιώτης.

— “Οχι· κάθε διαβάτην παρακαλῶ νὰ μοῦ τὸ εἴπη καὶ πολλὰς φοράς τὸ ἥκουσα.

— Καὶ πάντοτε μὲ τὴν συγκίνησιν αὐτῆν;

— Ναι, πάντοτε! ἀπεκρίθη ὁ Ἡπειρώτης μὲ φωνὴν σταθερὰν καὶ πνεῦμα ἀποφασιστικόν.

Καὶ ὁ ὁδοιπόρος διελογίσθη καθ’ ἑαυτόν, δτι οἱ σιδηροῖ ἐκεῖνοι βραχίονες ταχέως θά κατεπιάνοντο μὲ ἄλλο ἔργον.

Τοιουτοτρόπως ἥτοιμάσθη τότε ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος.

I. Γεννάδιος

ΜΑΝΑ ΣΟΥΛΙΩΤΙΣΣΑ

Τὸ Μεσολόγγι πιὰ ἦταν κλεισμένο. Κι ὁ πόλεμος δὲν ἔπαιε· ἄγρυπνος νύχτα μέρα. Κι ἡ φωτιά ἔκανε μιὰν ἀλυσίδα, συγκρατητὴ πέρα καὶ πέρα.

Δύσκολα πiὰ μποροῦσε βοήθεια νὰ περάσῃ ἀνάμεσα στοὺς Ἀρβανίτες καὶ στὸ Μεσολόγγι νὰ καλωσοριστῇ. Μὰ κάπου, ἐδῶ καὶ κεῖ, χύνονταν καὶ περνοῦσαν, ὅμοιοι στὴν δρμὴ μὲ λυκαγέλη, δσοι μὲς στὴν καρδιά τους εἶχαν σὰ δίκοπο μαχαίρι τῶν ἀδερφιῶν τὴν δυστυχία καὶ τὸ παράπονο.

Καὶ μιὰν αὐγὴ ἔφτασε στὸ Μεσολόγγι ὁ Γιώτη Γκιώνης, ἄβλαβος μὲ τοὺς δικούς του. Καὶ μὲ τὸ φῶς τῆς μέρας τῆς χαρούμενης στὶς τόσες ποὺ περνοῦσαν ἄχαρες, Σουλιώτης μὲ Σουλιώτη ἀλλάξαν φιλιὰ κι ἔκαναν πανηγύρι.

Τὸ ἔμαθε κι ἡ Μαλάμαινα, ἡ χήρα ἡ καπετάνισσα ποὺ βρέθηκε κι αὐτὴ κλεισμένη μὲ τοὺς ἄλλους καὶ μοίραζε τῶν ἄλλων τὰ βάσανα μὲ τὶς δικές της τὶς πίκρες. Ξεσκούφωτη ἔτρεξε στὸ Γιώτη.

— “Ωρα καλὴ κι εύλογημένη, ποὺ ἥρθες! τοῦ φώναξε ἀπὸ μακριά. ‘Ο γυιός μου ποῦ εἶναι;

— Τὸν ἀφησα στ’ Απόκορο, θειά, μ’ ἄλλο μπουλούκι. ”Εχουν ἀνεμικό τουφέκι καὶ βαροῦνε τοὺς Ἀρβανίτες ὅπου τοὺς ἀπαντήσουν.

— Κι ἔσύ, πῶς ἥρθες; ”Εχεις κανένα δικό σου δῶ στὸ Μεσολόγγι;

— “Οχι, γιὰ τὴν Πατρίδα, θειά Μαλάμαινα.

— Λοιπόν, τ’ ἀδέρφια του εἶναι δῶ κι αὐτὸς γυρίζει τὰ βουνά; καὶ τὴν Πατρίδα δὲν τὴν συλλογιέται; κι ἔμένα μ’ ἀφήνει νὰ κοιτάζω σᾶς καὶ νὰ σᾶς ντρέπωμαι;

Σκληρὴ κι ἀγριεμένη σήκωσε τὸ χέρι ἐπάνω.

— Μή, θειά, μὴ τὸν καταριέσαι!

— Τὴν κατάρα μου!

“Ολοι ἔφριξαν.

Τρεῖς μέρες πέρασαν καὶ τρεῖς νύχτες μὲ τὸν πόλεμο ποὺ ἀγρίευε. Κι ἔνα πρωί, θεοῦ χαρά, ἔγινε ἀνάπαψη. ’Αρβα-

νίτης βγήκε άντικρυ καὶ ζήτησε τὴ γριά Μαλάμαινα νὰ ἰδῇ καὶ νὰ τῆς μιλήσῃ. "Ετρεξαν καὶ τὴν ἔφεραν ἐπάνω στὰ προχώματα.

— Γριά Μαλάμαινα, γυναίκα τοῦ Γιώργου τοῦ Μαλάμου, φώναξε ὁ Ἀρβανίτης, σὲ χαιρετάει ὁ γυιόκας σου! Ἡρθε νὰ σὲ ἰδῇ!

Κι ὑψώσε ἔνα κοντάρι, μ' ἔνα κεφάλι ἀνθρώπου στὴν κορφή.

'Αναταράχτηκε ἡ Μαλάμαινα.

— Παιδί μου! Πήλιο μου! ἔκραξε στριγγιά. Τὴν εύχή μου νά 'χης' ἔτσι σ' ӯθελα! Κι ἐσύ, ἀπιστε, πρέπει νὰ πληρωθῆς, κι ἐσύ!

"Αρπαξε ἀπὸ κοντά της ἔνα καριοφίλι. Γονάτισε, σημάδεψε. Κι ὁ Ἀρβανίτης ἔπεσε μαζὶ μὲ τὸ κοντάρι. "Επεσε κι ἡ γυναίκα σωριαστὴ στὸ χῶμα.

«Λόγοι κι ἀντίλογοι»

Γιάννης Βλαζογιάννης

Ο ΣΑΡΗΣ

Χρονικόν ἐκ τοῦ ταξιδίου τοῦ Βύρωνος εἰς τὰς Ἀθήνας, ποὺ τῆς ἀπελευθερώσεως, διε τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος ἥτο μία μικρὰ πόλις.

....Λίγα κιτρινιασμένα φύλλα ἀπόμειναν πιὰ στὴ μεγάλη κληματαριά, ποὺ σκεπάζει ὅλο τὸ παζάρι τῆς Ἀθήνας. Γύρω ἀπὸ τὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι καὶ πρὸ παντὸς πλατεῖς γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς Τούρκους, ποὺ κάθονται σταυροπόδι.

Σ' αὐτοὺς ἐπάνω κάμποσοι ἀγάδες μὲ ποικιλία καβουριῶν κατὰ τὸ σχῆμα καὶ σαρικιῶν κατὰ τὸ χρῶμα, τραβοῦν τώρα τὸ τσιμπούκι των ἡρουφοῦν τὸ ναργιλέ των μὲ μεγάλη ἡδονὴ καὶ πολὺ εύχαριστημένοι ἀπὸ τὴν τύχη των ποὺ θέλησε νὰ γίνουν κυρίαρχοι τέτοιας χώρας. Καὶ δὲ κάφεται τοῦ μεγάλου αὐτοῦ καφενὲ πηγαινοέρχεται.

Τὸ τζαμί τοὺς βαστὰ τὸν ἀέρα καὶ σήμερα εἶναι πάλι χειμωνιάτικη λιακάδα.

Αὔτοὺς τώρα ἔξακολουθεῖ νὰ τοὺς περιεργάζεται μὲ τρόπο διάβρωσης.

Εἶδαν οἱ Τούρκοι τὸν λόρδο. "Άλλοι τὸν γνωρίζουν καὶ ἄλλοι εἴχουν για αὐτὸν ἀκουστά, γιατὶ δὲ ἐρχομός περιηγητῶν πάντοτε ἔκαμε τὴν ἐντύπωση ἑνὸς ταξιδιάρικου ἀστεριοῦ, ποὺ φωτίζει ἔξαφνα τὸν κατάμαυρο οὐρανό. Καὶ στέλνοντας πρὸς αὐτὸν τὸν νεώτερό τους, τὸν προσκαλοῦν, μὲ ἀνατολίτικους τεμενάδες καὶ μὲ γλυκόγελα, νὰ πιῇ μαζί τους καφέ. 'Ο Βύρων δέχεται.

"Ησαν δῆλοι εὕθυμοι καὶ γελαστοί, σπάνιο πρᾶγμα, ἥταν καὶ δημιλητικοί.

Κοντά στὰ ἄλλα ἥρθε καὶ δὲ λόγος γιὰ ἔναν ἐπίσημο "Ἐλληνα, ποὺ εύρεθη τὴν νύκτα σφαγμένος, κι ἔδειχναν τάχα ποὺ τοὺς μέλει ν' ἀνακαλύψουν τὸν ἔνοχο.

— Μὴ σκοτίζεστε, εἶπε τότε δυνατά ἔνας ἀπὸ αὐτοὺς δημιούργος, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια.

— Αὔτο δὲ εἶναι, αὐτὸς θὰ εἶναι..εἶπαν οἱ ἄλλοι κι ἄρχισαν τὰ γέλια, ἀλλάζοντας δημιλία.

‘Ο Βύρων ἔθυμωσε πολύ. ’Εσηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔφυγε, χωρὶς κάν νὰ τοὺς ἀποχαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει δμως τὸ μάτι του ἔνα νέον Ἀθηναῖον, δ ὁποῖος κοντοστεκότανε καὶ περνῶντας ἀπ’ ἐκεῖ εἶχε ἀκούσει τὴν δύμλια τῶν Τούρκων κι ἔξακολούθησε τὸν δρόμο του ὑστερα σκυφτός καὶ κάπως σὰ φοβισμένος.

— Ήταν ὥραῖο καὶ εὔρωστο παλληκάρι δ νέος αὐτός.

Τοῦ γνέφει δ Βύρων νὰ σταθῇ καὶ τὸν πλησιάζει.

— Δὲ σὲ βλέπω, μισ φαίνεται, γιὰ πρώτη φορά.

— Ναί, μυλόρδε, εἶχα ἀνεβῆ στὴν Ἀκρόπολη νὰ σᾶς πῶ δτι εἶναι ὥρα νὰ κατέβετε.

— Καλὰ τὸ λές. Καὶ τώρα ποῦ βρέθηκες πάλι ἔδω;

— Η τύχη μου μ' ἔστειλε. Καὶ μισοστάθηκα γιὰ νὰ ἰδῶ πάλι ἀπὸ κοντά ἀνθρώπους, ποὺ εἶναι καὶ ποὺ ζοῦν σὲ τόπους ἐλεύθερους.

— Εἶσαι “Ελληνας”;

— Ναί, μυλόρδε.

— Ἀθηναῖος;

— Μάλιστα.

— Πῶς σὲ λένε;

— Νικόλα Σαρῆ.

— Ακουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγάδες καὶ γελοῦσαν;

— Τὸ ἄκουσα.

— Καὶ τραβᾶς τὸ δρόμο σου; Στάσου!... ”Οχι ἔτσι ταπεινά! στάσου ίσια!..

‘Ο Βύρων θυμώνει τώρα καὶ ἀκράτητος τὸν τινάζει ἀπ’ τὸν διο μα καὶ τοῦ φωνάζει:

— Ξύπνησε! Δυστυχισμένοι, πῶς καταντήσατε! Κανεὶς δὲν σᾶς γνωρίζει πλέον. Εἶσθε ἀνάξιοι νά ’χετε τοῦ “Ελληνα, τοῦ Ἀθηναίου τ’ δνομα.

— Μᾶς ἔτσάκισε, μυλόρδε, ἡ σκλαβιά.

— Κουτός δὲν εἶσαι; Η σκλαβιά αὐτὴ θηρίο εἶναι;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτώστε το,

— Εἶχε ἔνα σωρὸ κεφάλια.

— Καὶ σεῖς ἔνα σωρὸ χέρια.

— Τὰ χέρια τί μᾶς ὠφελοῦν;

- ...Σὰν δὲν ἔχετε καρδιά.
 - Σὰν δὲν ἔχομε ἄρματα.
 - Τὰ λιοντάρια ἔχουν ἄρματα ;
- Τότε ὁ Σαρῆς ἡσυχα ἡσυχα, ἀλλὰ μὲ κάποια ἀξιοπρέπεια, τοῦ λέγει :

— "Ακουσέ με, μυλόρδε. "Αν σηκώσῃ κανεὶς ἀπὸ μᾶς χέρι, δὲ θὰ χαθῇ μονάχα αὐτός. Θὰ πάθη ὅλο του τὸ σοῦ. Θὰ πάθουν ἀθῶι ἄνθρωποι. Καμμιά φορά καὶ ὅλη ἡ χώρα. "Επειτα τί νὰ κάμουν δυὸς καὶ τρεῖς ἄνθρωποι ; Τί νὰ κάμουν κακομοιριασμένοι ἄνθρωποι, σπαραμένοι καὶ λησμονημένοι ἐδῶ καὶ ἑκεῖ ;

— Λογικά μιλᾶς, δυστυχισμένε ραγιά, μὰ ἡ λογικὴ δὲ χρησιμεύει πάντα. Λογικώτερο πρᾶγμα ἀπὸ τὴ δειλία δὲν ύπαρχει στὸν κόσμο. Πάντα ἔχει τὸ δίκιο της. "Οταν σᾶς σκλάβωσαν οἱ Τούρκοι ἦταν λογικοί ; Τὸ ἀλυσοδεμένο χέρι πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ σπάσῃ τὶς ἀλυσίδες του καὶ ὅχι νὰ ζητάῃ βοήθεια ἀπό τὸν οὐρανό. "Οταν ἔνας κάμη τὸ καθῆκον του στὴν πατρίδα του, τὸ ἔκαμαν χώρις νὰ τὸ καταλάβουν, καὶ ὅλοι μαζί. Εἶσθε γεννημένοι δούλοι, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἡ φωτιά σας ἔσβησε πιά. "Οποιος ἀπὸ τὴ γέννησή του ὧς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του τρέμει, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄντρας, ἡ καρδιά του δὲν ἔχει, δὲ μπορεῖ νὰ 'χῃ κανένα ιερὸ παλμό. "Ολο κυπαρίσσια εἶναι γεμάτη ἡ Ἀθήνα σας. Δὲν εἶδα πουθενά μυρτιές. Τὶς μυρτιές, ποὺ κρύβουν τὰ ἐγχειρίδια τῶν ἔλευθερωτῶν !.. Τί ντροπή νὰ εἶναι κανεὶς ἀνάξιος τῆς γῆς του ! Φύγετε ! ἀχθοφόροι τῶν συντριμμάτων τῆς ἀρχαίας σας δόξης ! "Επρεπε νὰ ἀρνηθῇ ὁ ἥλιος νὰ σᾶς δίνῃ ζωή· ἐπρεπε καὶ αὐτὸς τὸ φεγγάρι νὰ σᾶς ἀρνηθῇ τὴν παρηγοριά. Δὲ σᾶς ἀξίζει πιά οὕτε ἀγάπη, οὕτε οἶκτος, οὕτε ἐλπίδα.

‘Ο Σαρῆς, ὅσο μιλεῖ ὁ Βύρων, παθαίνει ἀλλοιώσεις στὴν ἔκφραση τῆς μορφῆς του. Καὶ τώρα σκεπάζει τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ δυό του χέρια καὶ κλαίει.

‘Ο Βύρων μεταβάλλεται εὐθύς, μαλακώνει καὶ τὸν πλησιάζει.

— Δυστυχισμένο παιδί ! Μήν ἔξατμίζης τὴ φωτιά τοῦ στήθους σου ! Μή μεταβάλλης τὸ αἷμα σου σὲ δάκρυα !.. Ἀπὸ τὴ

σκλαβιά ὡς τὴν ἐλευθεριὰ καὶ τὸν τάφο ἡ ἐκλογὴ εἶναι εὔκολη. Σώνει πιά. "Αν ἡ χώρα σας εἶναι σκλαβωμένη, τὰ βουνά σας καὶ τὰ κύματά σας εἶναι ἐλεύθερα! Τί ἔχετε νὰ φοβηθῆτε ἔκει; 'Η ἐλευθερία ποὺ οὕτε τὸ ὄνομά της γνωρίζετε, εἶναι ἀρχαία θεά, δὲ θέλει προσευχές καὶ λιβάνια· θέλει παιδινες, θέλει θύματα. Σήκωσε τὸ κεφάλι σου καὶ ὑστερα σήκωσε καὶ τὴ ψυχή σου. . . Πήγαινε. . .

'Ο Σαρῆς προχωρεῖ δυὸς τρία βήματα καὶ γυρίζει πίσω. Εἶναι ἄλλος ἀνθρωπος.

— Μυλόρδε, λέγει. Κάθε φορά ποὺ βρίσκεται σκοτωμένος ἀπὸ ἔνας χριστιανός, τὸ ἀκούσατε, οἱ κατακτηταὶ μᾶς ἐμπαίζουν καὶ μᾶς λένε πῶς τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Λοιπόν;

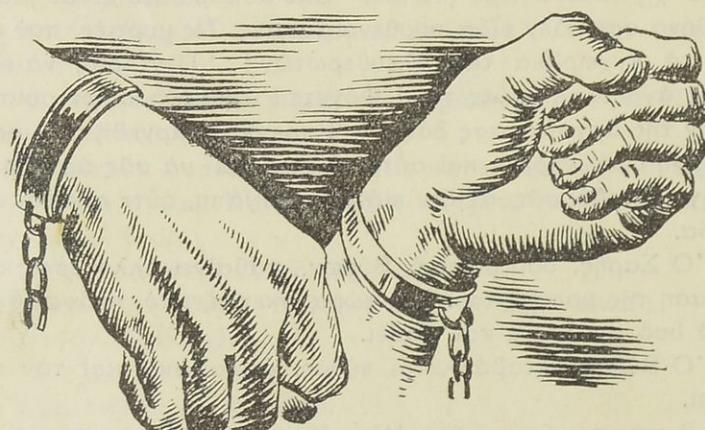
— Σοῦ ὁρκίζομαι, μυλόρδε, πῶς ἡ Λάμια θ' ἀρχίσῃ νὰ τρώῃ καὶ Τούρκους.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν τώρα κάποιαν ἔξαιρετικὴ φλόγα.

Καὶ ὁ Βύρων τραβᾶ μὲ βῆμα γοργὸ πρὸς τὸ Διοικητήριο καὶ διευθύνεται στὸ «Πλάτωμα τῶν Ἀνέμων».

« Ἀναδρομάρης »

Δ. Καμπούρογλους

ΚΛΕΦΤΟΤΡΑΓΟΥΔΟ

Τότες παιδί μου, πού 'χαμε παλαιικιά συνήθεια,
πού τρέχαμε τὸ θεριστὴ μ' ἀφέσωτο κεφάλι,
πού τὸ χειμῶνα ὁρθάνοιχτα τὰ μελαψά μας στήθια
καταφρονοῦσαν τῶν βουνῶν τὴν ἄγρια ἀνεμοζάλη.

Τότες ποὺ τῆς σκληρῆς σκλαβιᾶς μᾶς θέριζε ἡ κατάρα
καὶ μὲ τὸ χέρι στὸ σπαθί, τὸ χέρι στὸ πιστόλι,
νά 'ρθη ἡ στιγμὴ μ' ἀβάσταχτη προσμέναμε λαχτάρα
καὶ νὰ χυθοῦμε ἀπὸ στεριά καὶ θάλασσα ὡς τὴν Πόλη.

Τότες — στοὺς κλέφτικους καιρούς, στὰ χρόνια τὰ δικά μου,
σαπίλα πρὶν τὰ κόκκαλα μᾶς φάη ὡς τὸ μελούδι —
σὰν τὸ τραγούδι, πού 'βγαλα μὲ δάκρυα ἀπ' τὴν καρδιά μου,
τέτοιο, παιδί μου, λέγαμε γέροι καὶ νιοί τραγούδι.

Τότες μὲ κάθε Κεριακὴ καὶ μ' "Αγιου κάθε σκόλη
τὰ παλληκάρια πάγαιναν νωρὶς νὰ προσκυνήσουν,
καὶ ἔπειτα μέσα στ' ἄσπρα τους λαμποκοπώντας ὅλοι
ἔβγαιναν ὅξω τὸ συρτὸ χεροπιαστὸ νὰ στήσουν.

Τότες στὴν ἐκκλησιά μπροστὰ πετοῦσαν τὴν καπότα,
κι ἐνῶ τὴν κόμη τὴν χυτὴ τὸ ἀγέρι τοὺς φυσοῦσε,
ἔπιανε τὸ χορὸ δ παπάς μὲ τὸ τραγούδι πρῶτα
κι ὅλη κατόπι ἡ λεβεντιὰ στὸν κύκλο τραγουδοῦσε.

«Κούφια ναρύδια»

Αλέξαντρος Πάλλης

· ΤΟ ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΟ

μ

ήμέρα ἐκείνη ἦταν πικρή κι οἱ Κλέφτες ποὺ χαλάστηκαν πάντα θά τὴ θυμῶνται.

Στὰ χέρια οἱ Κλέφτες σήκωσαν τὸν καπετάνο, ἀσάλευτο μὲ τὴ σπαθιὰ κατεβαστὴ στὸ πρόσωπο καὶ πολεμώντας ἀνηφόρησαν. Κι ἔπιασαν τὸ καταράχι καὶ σταμάτησαν.

Οἱ Ἀρβανίτες δὲν τοὺς πήραν τὸ κοντό, γιατὶ τρανὸς ἦταν κι ὁ θρῆνος δικός τους. Καὶ μοναχά τοῦ καπετάνου τῶν Κλεφτῶν ὁ θάνατος, τοῦ ξακουστοῦ τ' ἄρματολοῦ — θάνατος ποὺ χρόνια τὸν παρακαλοῦσαν — ἔκανε τὸ κλάμα τους σὲ γέλιο νὰ ξεσπάῃ κι ἡ σαλαγή του ν' ἀντηχῇ γιὰ νιὸ φοβέρισμα στοὺς Κλέφτες τοὺς θλιψμένους.

Οἱ Κλέφτες δύμως σώπαιναν. Τὰ μάτια τους στεγνὰ τὸν καπετάνο ἀντίκριζαν τὸν ξαπλωμένο, ποὺ δὲν ἔδειχνε ζωῆς σημάδι.

‘Η ήμέρα κείνη ἦταν πικρή! Κι ἡ μοῖρα τους ἔτσι ἦταν γραφτή.

‘Ο καπετάνος εἶχε καλέσει τοὺς Ἀρβανίτες σὲ πόλεμο γιὰ θάνατο καὶ γιὰ ζωή. Καὶ τώρα δ' Ἀλιζόταγας, δερβέναγας σκληρός, δχτρός τοῦ καπετάνου, χαίρεται καὶ καμαρώνει.

Κάποτε δὲ πληγωμένος ἀνασείστηκε. Στὸ πρῶτο ἀνάβλεμμά του ἀλλη τρομάρα ζωγραφίστηκε.

— Ο ψυχογυιός μου ποῦ εἶναι; εἶπε. Τ' ἄρματά μου... πᾶν κι αὐτά; Πόσοι ἀπομείναμε;... Πεθαίνω.

— Καρδιὰ πατέρα, καὶ θά ζήσης! εἶπε ἔνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια. “Οσοι βαρέθηκαν τοὺς πήραμε — ἦταν ψέμα θλιβερό.

— Κι δὲ ψυχογυιός; Καὶ τ' ἄρματα;

— Μᾶς λείπουν κι ἀλλοι δέκα ἀντάμα.

— Όλοι στόδυ τόπο;

— Μήν τὸ λές! Ξέκοψαν ἀπὸ μᾶς ἐκεῖ ποὺ πάψαμε τὸν πόλεμο· κανένας δὲν τοὺς εἶδε — ἦταν ἀληθινό.

Τότε τροχάλισαν ἀπὸ κοντὰ πόδια σιδερωμένα. Κι δὲ ψυχογυιός σὲ λίγο, τοῦ καπετάνου δὲ ἀκριβός, πού χε τὴ δόξα νὰ φορῇ τοῦ καπετάνου τ' ἄρματα, δρθός στεκότανε

στὸν καπετάνο ἀντικρύ, σὰ χάρος φοβερός καὶ μαῦρος.

— Γειὰ καὶ χαρά σου, καπετάνε! φώναξε. Ξαγόρασα τὸ αἷμα σου. 'Ο 'Αλιζόταγας δὲ ζῇ! Τοὺς βγῆκα μπρὸς καρτέρι... "Αμα σὲ πήραν οἱ σύντροφοι δὲν κρατήθηκα. Στὸ δρόμο τὸν πλατὺ τοὺς βγῆκα καὶ τοὺς πέσαμε μὲ τὸ σπαθί. Κι δ 'Αλιζόταγας γυμνός στὸ χῶμα κοίτεται!

— 'Ωρέ, σηκωστε με! φωνάζει δ καπετάνος. Τί λέει αὐτὸς ἔκει;

Τρομερὴ ἥταν ἡ ματιά του στὸν ψυχογυιὸ ριχτή. Κι ἔτρεμε τώρα τὸ κλεφτόπουλο μπροστά του.

— 'Ωρέ, ποιός σοῦ 'πε νὰ τὸ κάμης; δ καπετάνος ρέκαξε. 'Αφοῦ χαλάστηκα, πῶς θέλησες ἐσὺ νὰ μὲ ντροπιάσῃς; 'Ο 'Αλιζόταγας ἔπρεπε νὰ ζήσῃ ἀνίκητος!... Τί εἶναι ποὺ κρατᾶς;

— Εἶναι τὸ καριοφίλι του καὶ τ' ἄρματά του... Σοῦ τά 'φερα.

— Πάρ' τα! πάρ' τα! μήτε νὰ τὰ ίδω!... Τώρα ἀφοῦ ἔχεις ἄρματα, βγάλε τα τὰ δικά μου, ποὺ δὲ σοῦ 'πρεπαν... Τέτοια τιμὴ γιὰ σένα εἶναι μικρή... "Αλλα ἄρματα προτίμησες.

— Συμπάθα με, καπετάνο! Ξέρεις ἀν κράτησα τὴν πίστη στ' ἄρματά σου κι ἀν τὰ ἀτίμασα.

— Κι δ 'Αρβανίτης ἀν σὲ σκότωνε κι ἐσένα καὶ μοῦ τά 'παιρνε;

— Δὲν τὰ κρατοῦσα γιὰ γαμπρός! Τ' ἄρματα εἶναι γιὰ πόλεμο καὶ τὰ δοκίμασα... Μὰ κεῖνα τοῦ 'Αρβανίτη τὰ εἶχα ζηλέψει ἀπὸ καιρὸ γιὰ σένα, δχι γιὰ μένα, καπετάνε. Καὶ σοῦ τά 'φερα...

Δικά σου! Δὲν τὰ θέλω! Καὶ βγάλε τὰ δικά μου... Δὲν ἀκοῦτ' ἐσεῖς, ωρέ;

Τὸ κλεφτόπουλο ἄγριο ἔχει τὸ χέρι στὸ σπαθί καὶ περιβλέπει.

— "Οποιος ἀπλώσῃ, κράζει, τὸν περιμένει θάνατος! Τ' ἄρματα ποὺ φορῶ κανένας μὴν τ' ἀγγίξῃ! Τοῦ καπετάνου τ' ἄρματα!

— "Ολοι προσέχανε στ' ἀγριεμένο κλεφτόπουλο· κι δ καπετάνος εἶχε σηκωθῆ δλόρθος ἄξαφνα, κανεὶς δὲν εἶδε πῶς, μὲ τὴ σπαθιὰ μεσόφρυδα, μεγάλος καὶ ματόπνιχτος καὶ φάνταζε σὰ ν' ἀναστήθηκε.

— 'Ωρέ, εἶπε μὲ μιὰ φωνὴ ποὺ ράγιζε, τ' ἄρματα τὰ δικά μου δὲν τὰ καταφρονᾶς;... Θέλεις νὰ τὰ φορῆς ἀκόμα:

— Θέλω καὶ θέλω! Εἶμαι ὁ ψυχογυιός σου ἐγώ!
 "Απλωσε τὸ χέρι ὁ καπετάνος κι ἔδειξε τὸ κλεφτόπουλο.
 Κι ἔβγαλε ἔνα ροχαλητό:
 — Χαιρετᾶτε, ὥρε, τὸν καπετάνο σας.

« Μεγάλα Χρόνια »

Γιάννης Βλαζογιάννης

F

Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ

γέρασα, μωρὲ παιδιά, πενήντα χρόνια κλέφτης.
 Τὸν ὅπνο δὲν ἔχόρτασα καὶ τώρ' ἀποσταμένος
 θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Ἐστέρεψε δὲν καρδιά μου.
 Βρύση τὸ αἷμα τό χυσσα, σταλαματιά δὲ μένει.
 Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόφτε κλαρὶ ἀπ' τὸ λόγγο,
 νά ναι χλωρὸ καὶ δροσερό, νά ναι ἀνθούς γεμάτο
 καὶ στρῶστε τὸ κρεβάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω.
 Ποιὸς ξέρει ἀπὸ τὸ μνῆμα μου τί δένδρο θὰ φυτρώσῃ!
 Κι ἀν ξεφυτρώσῃ πλάτανος, στὸν ἥσκιο του ἀποκάτω
 θά ρχωνται τὰ κλεφτόπουλα τ' ἄρματα νὰ κρεμᾶνε,
 νὰ τραγουδοῦν τὰ νιάτα μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.
 Κι ἀν κυπαρίσσιο ὅμορφο καὶ μαυροφορεμένο,
 θά ρχωνται τὰ κλεφτόπουλα τὰ μῆλα του νὰ παίρνουν,
 νὰ πλένουν τὶς λαβωματιές, τὸ Δῆμο νὰ σχωρᾶνε.

Ἐφαγε δὲν φλόγα τ' ἄρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀντρειά μου.
 Ἡρθε κι ἐμένα δένδρα μου! Παιδιά μου, μὴ μὲ κλάψτε.
 Τ' ἀντρειωμένου δ θάνατος δίνει ζωὴ στὴ νιότη.
 Σταθῆτ' ἐδῶ τριγύρω μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
 τὰ μάτια νὰ μοῦ κλείστε, νὰ πάρτε τὴν εὐχή μου.
 Κι ἔν' ἀπὸ σᾶς τὸ νιώτερο, ἀς ἀνεβῆ στὴ ράχη,
 ἀς πάρη τὸ ντουφέκι μου, τ' ἄξιο μου καριοφίλι
 κι ἀς μοῦ τὸ ρίζη τρεῖς φορὲς καὶ τρεῖς φορὲς ἀς σκούδη
 «Ο γερο-Δῆμος πέθανε, δ γέρο-Δῆμος πάει».

Θ' ἀναστενάξη δὲν λαγκαδιά, θὲ νὰ βογγήξ δ βράχος,
 θὰ βαργομήσουν τὰ στοιχειά, οἱ βρύσες θὰ θολώσουν
 καὶ τ' ἀγεράκι τοῦ βουνοῦ, δπου περνᾶ δροσᾶτο,
 θὰ ξεψυχήσῃ, θὰ σβήστῃ, θὰ ρίξῃ τὰ φτερά του,
 γιὰ νὰ μὴν πάρη τὴ βοὴ ἀθελα καὶ τὴ φέρη
 καὶ τὴν μάθη δ "Ολυμπος καὶ τὴν ἀκούση δ Πίνδος
 καὶ λειώσουνε τὰ χιόνια του καὶ ξεραθοῦν οἱ λόγγοι.
 Τρέχα, παιδί μου, γρήγορα τρέχρα ψηλὰ στὴ ράχη

καὶ ρίξε τὸ ντουφέκι μου· στὸν ὑπνο μου ἐπάνω
θέλω γιὰ ὕστερη φορὰ ν' ἀκούσω τὴ βοή του.

“Ετρεξε τὸ κλεφτόπουλο, σὰ νά ’τανε ζαρκάδι,
ψηλὰ στὴ ράχη τοῦ βουνοῦ καὶ τρεῖς φορὲς φωνάζει:
«Ο γερο-Δῆμος πέθανε, δ γερο-Δῆμος πάει».

Κι ἔκει π’ ἀντιβοούσανε οἱ βράχοι, τὰ λαγκάδια,
ρίχνει τὴν πρώτη ντουφεκιὰ κι ἔπειτα δευτερώνει.
στὴν τρίτη καὶ τὴν ὕστερη τ’ ἄξιο τὸ καριοφίλι
βροντᾶ, μουγκρίζει σὰ θεριό, τὰ σωθικά του ἀνοίγει,
φεύγει ἀπ’ τὰ χέρια, σέρνεται στὸ χῶμα λαβωμένο,
πέφτει ἀπ’ τοῦ βράχου τὸ γκρεμνό, χάνεται, πάει, πάει.

“Ακουσ” δ Δῆμος τὴ βοὴ μὲς στὸ βαθὺ τὸν ὑπνο·
τ’ ἀχνό του χείλη ἐγέλασε, ἐσταύρωσε τὰ χέρια....
‘Ο γερο-Δῆμος πέθανε, δ γερο-Δῆμος πάει!
Τ’ ἀντρειωμένου ή ψυχή, τοῦ φιβεροῦ τοῦ Κλέφτη,
μὲ τὴ βοὴ τοῦ ντουφεκιοῦ στὰ σύγγεφ’ ἀπαντιέται,
ἀδερφικὰ ἀγκαλιάζονται, χάνονται, σβηῶνται, πᾶνε.

«Μημόσυνα»

Αριστοτίλης Βαλωνίτης

ΤΟ ΣΥΝΘΗΜΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Αἱ ἡμερομηνίαι καὶ τὰ κείμενα τῶν ἐπιστολῶν, αἱ δοῖαι εὑρίσκονται εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἀνδρέα Ζαΐμη, τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη καὶ τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν καὶ προκρίτων τῆς Πελοποννήσου, βεβαιώνουν ὅτι ἡ κήρυξις τῆς Ἐπαναστάσεως ἥτο βεβιασμένη. Καὶ ἀναφέρουν ἀρκετά ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῶν προηγηθέντων γεγονότων.

‘Ο κύριος, ὃς γνωστόν, ἐπρόκειτο νὰ ριφθῇ τὴν 25ην Μαρτίου, κατὰ κοινὴν συμφωνίαν τῶν ἀρχηγῶν καὶ τῆς Φιλικῆς ‘Ἐταιρείας. ’Αλλ’ ἔπεσεν ἀρκετάς ἡμέρας ἐνωρίτερον, ύπο τὴν πίεσιν τῶν γεγονότων τὰ δοῖα προέλαβον τοὺς ἀγωνιστάς.

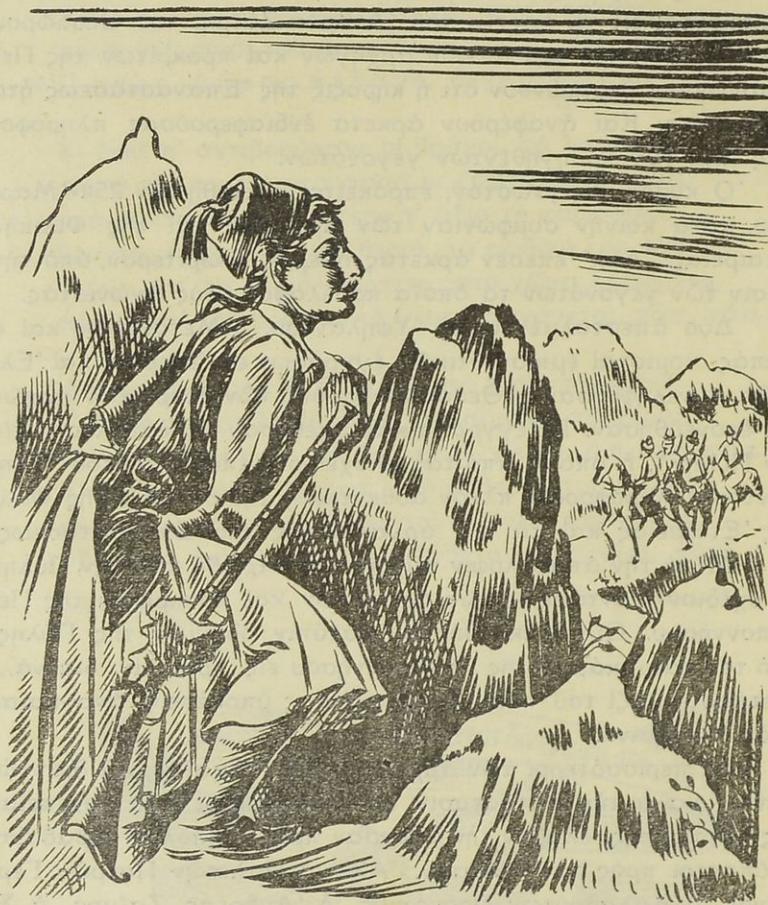
Δύο ἀπεσταλμένοι τοῦ ‘Ψηφλάντου, ὁ Μετσοβίτης καὶ ὁ Παπάς, κομισταὶ ἐμπιστευτικῶν ἐγγράφων εἰς Σερβίαν καὶ Ἑλλάδα, συνελήφθησαν ἐν Θεσσαλονίκῃ ύπο τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ ἐφονεύθησαν. Τὰ ἔγγραφα κατεσχέθησαν καὶ ἐστάλησαν εἰς τὴν Πύλην*, ἡ δοῖα, ἀπὸ τὰς Ιδιοχειρους ἐπιστολὰς τοῦ ‘Ψηφλάντου ἐπληροφορήθη πλέον αὐθεντικῶς τὴν ύπαρξιν τῆς Φιλικῆς ‘Ἐταιρείας καὶ τὰ τῆς δργανώσεως τῆς Ἐπαναστάσεως.

Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτήν, κατεστρώθη ἀπὸ τὴν Πύλην τὸ σχέδιον ἐξοντώσεως τῶν ἀρχιερέων καὶ προκρίτων τῆς Πελοποννήσου. Οὗτοι ἐκλήθησαν, κατόπιν ὀδηγιῶν τῆς Πύλης, ύπο τοῦ καΐμακάμη * τῆς Πελοποννήσου εἰς Τρίπολιν, διὰ νά... ἔξετάσουν μαζί του «πολλάς σπουδαίας ύποθέσεις, ἀναγκαίας πρὸς θεώρησιν».

Οἱ περισσότεροι τῶν ἀρχιερέων τῆς Ἀχαΐας, μὴ διαγνώσαντες καλὰ τὴν κατάστασιν καὶ φοβούμενοι τὰς συνεπείας τῆς ἀνυπακοῆς, ἔλαβον τὴν ἄγουσσαν πρὸς Τρίπολιν. Ἐβάδιζαν ἀνύποπτοι πρὸς τὸν θάνατον. ’Αλλ’ ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, ὁ Καλαβρύτων Προκόπιος, ὁ Ἀνδρέας Ζαΐμης, ὁ Σ. Χαραλάμπης, ὁ Ἀνδρέας Λόντος, ὁ Ασημάκης Φωτήλας καὶ ὁ Σ. Θεοχαρόπουλος, προσποιηθέντες ὅτι ἀναχωροῦν τὴν 9ην Μαρτίου εἰς Τρίπολιν, συνεκεντρώθησαν εἰς ‘Αγίαν Λαύραν πρὸς σύσκεψιν καὶ λῆψιν ἀποφάσεων.

‘Απὸ τῆς ἀνωτέρω ἀκριβῶς χρονολογίας ἥρχισε τὸ θαῦμα

τῆς αἰώνιας Ἑλληνικῆς Φυλῆς, ἡ πρώτη περίοδος τοῦ ύπερβωμῶν καὶ ἔστιῶν ἀγῶνος, μὲν τὸ σύνθημα, τὸ διποῖον ἐπανελαμβάνετο εἰς τὰς ἐπιστολάς, δσας τότε ἀντήλλασσον οἱ ἀγω-

νισταί: «Δὲν ἡμποροῦν πλέον οἱ Χριστιανοὶ νὰ συζήσουν μὲ τοὺς Τούρκους εἰς τὸν τόπον τους. Τελείωσε».

‘Ο πρῶτος τυφεκοβολισμὸς κατὰ τοῦτυράννου ἐρρίφθη εἰς τὴν Χελωνοσπηλιάγ, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ἀσημάκη Ζαΐμη,

δ δόποιος εύρεθη μόνος εἰς τὴν Κερπινήν*, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν ἄλλων προκρίτων καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἀνδρέα.

'Επρογευμάτιζε τὴν 16ην Μαρτίου μόνος τοῦ εἰς τὴν ἐν Κερπινῇ οἰκίᾳ του, δταν οἱ δύο ψυχογυιοί του, δ Χονδρογιάννης καὶ δ Πατιώτης τὸν ἡρώτησαν «ἄν τὰ παλληκάρια θὰ κρατοῦσαν ἀκόμη τὰ χέρια των ἐπὶ πολὺ δεμένα».

'Ο Χονδρογιάννης ἔφερεν εἰς τὸ πρόσωπον οὐλὴν ἐκ τραύματος, τὸ δόποιον τοῦ εἶχε προξενήσει εἰς τὰς φυλακάς διὰ ξιφολόγχης Τοῦρκος στρατιώτης. 'Αλλὰ καὶ οἱ δύο ψυχογυιοί εἶχον διαφύγει τὸν θάνατον, χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τοῦ προστάτου των. 'Ο 'Ασημάκης Ζαΐμης, ἀδιατάρακτος, δπως πάντοτε, τοὺς ἡρώτησε: «"Ἐχετε τίποτε νέον;»

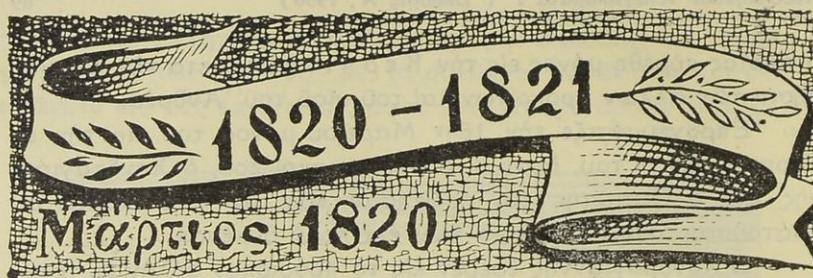
'Ο Χονδρογιάννης ἀνέφερεν δτι τὴν ἐπομένην θὰ ἀνεχώρει διὰ Τρίπολιν, μὲ συνοδείαν στρατιωτῶν, δ Τοῦρκος δημόσιος εἰσπράκτωρ σπαῆς Σεΐντη Λαλιώτης, καὶ πρόσθεσε:

Χρήματα τοῦ Γένους κουβαλοῦν στοὺς τυράννους. "Αν εἶναι γνώμη τῆς ἀφεντιᾶς σας, νὰ τοὺς βαρέσωμε..."

'Ο ἄρχων ἐσιώπησε πρὸς στιγμήν. "Οταν δ υἱός του Ἀνδρέας ἔφευγε μὲ τοὺς προκρίτους, τὸν ἀπεχαιρέτησαν μὲ δύο λέξεις: «Μεγάλη ὥρα!...». Καὶ ή ὥρα ἔφθανε τώρα μόνη της. Τὸ πρόσωπόν του, τὸ δόποιον ἥτο συνήθως ἥρεμον καὶ προσηνές, ἔχαλυβδώθη αἴφνιδίως ἀπὸ θέλησιν. "Ενευσεν εἰς τοὺς ψυχογυιούς του νὰ τὸν κεράσουν, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ εἶπε εἰς αὐτοὺς δυὸ λέξεις: «Βαράτε, παιδιά!»

Κατὰ τὰ ἔξημερώματα τῆς ἐπομένης, 16ης Μαρτίου, τὰ παλληκάρια τῆς Κερπινῆς ἔλυσαν τὰ χέρια τῶν καὶ ἔκαμαν καραούλι εἰς τὴν Χελωνοσπηλιάν, ὑπὸ τὴν δόηγίαν τοῦ Χονδρογιάννη καὶ τοῦ Πατιώτη. Τὸν Σεΐντη Λαλιώτην καὶ τοὺς συνοδούς του ὑπεδέχθησαν δύο βροντίαι καριεσφιλιῶν. Δύο Τούρκοι στρατιώται ἔφονεύθησαν. 'Ο εἰσπράκτωρ καὶ οἱ ἄλλοι συνδοί του διεσώθησαν, φεύγοντες ἔφιπποι πρὸς τὴν Τρίπολιν. 'Εκεῖ ἀνήγγειλαν εἰς τὸν καΐμακάμην τὴν πρώτην ἔχθρικήν πρᾶξιν τῶν «Ρωμιῶν». Τὴν πρᾶξιν ἐκείνην διεδέχθησαν κατὰ τὸ δεύτερον δεκαήμερον τοῦ Μαρτίου ἀλλεπάλληλα γεγονότα ἐπανάστατικά εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Πελοπονῆσου.

«Τὰ 100 'Ελληνικά Χρόνια» Α. Γατόπουλος

Ἡ ἄνοιξη ἦταν σὰ μιὰ συνέχεια τοῦ χειμῶνος. Σκοτάδι καὶ φόβος καὶ παγωνιά. Τὰ πουλιά δὲν τολμοῦσαν νὰ τραγουδήσουν τὴ χαρά, τὴ ζωή· τὸ κελάρυσμα τῶν νερῶν ἦταν κλάμα καὶ παράπονο· ὁ ψίθυρος τῶν φύλλων σὰν κάποια μυστική, φοβισμένη συνομιλία μὲ τὴ νύκτα. Στοὺς κήπους ρόδα σκλαβωμένα ποὺ ἄνοιγαν δειλὰ δειλὰ στὸ ἀνοιξιάτικο φῶς, ποὺ κι αὐτὸ κατέβαινε μὲ δισταγμό. Καὶ τὸ ἄρωμα τῶν σκλαβωμένων ρόδων δὲν ἦταν παρὰ στεναγμὸς ὁδύνης.

Ο ἑλληνικὸς κάμπος χωρὶς κελαϊδισμούς. Τὰ περήφανα στάχυα σκυμμένα. Κι ἀπὸ τοὺς ξανθοὺς θυσάνους ἐστάλαζε τὸ δάκρυ τῆς θλιψιμένης ἀνοίξεως.

Μάρτιος 1821.

Τὸ χελιδόνι μὲ ἔνα φτερό, σὰν ξεγυμνωμένο σπαθί, ἀνοίγει πλατύ δρόμο στὸν ἀέρα γιά νὰ περάσῃ. Ἀπὸ τὰ μικρὰ στόματα τῶν πουλιῶν χύνονται οὐράνιες μελωδίες, στὶς ὅποιες ἀπαντοῦν τὰ νερά, ποὺ κυλοῦν τώρα τραγουδιστὰ καὶ ξεδιπλώνονται στὴ χλόη σὲ ἀργυρές κορδέλλες. Εἶναι ἡ πρώτη ἐλεύθερη ἄνοιξη.

Τὰ λουλούδια ἀνεβαίνουν μὲ θάρρος πρὸς τὸ φῶς καὶ πίνουν τὴ ζωὴ ἀπὸ ἐλεύθερη ἑλληνικὴ γῆ. Στοὺς κήπους γίνεται ἡ παλινόρθωση * τῶν ρόδων. Ο τέως αἰχμάλωτος βασιλεὺς τῶν ἀνθέων περιβάλλεται τὴν βασιλικὴν πορφύρα. Τὸ δάσος δὲν ἔχει δύσπνοια· ἀναπνέει. Ολάνθιστος ὁ ἑλληνικὸς κάμπος καὶ στὰ ξανθά στάχυα τὸ δάκρυ ξαναγίνεται δρόσος.

Οἱ σπηλιές καὶ οἱ κουφάλες τῶν δέντρων δὲ γεμίζουν μὲ τὸ μουγκρητὸ τῶν βοερῶν ἀνέμων. Εἶναι ὅλα μουσικὴ συμ-

φωνία. Καὶ ἡ Δόξα μ' ἔνα στεφάνι, γινωμένο ἀπὸ λίγα χορτάρια, μελετᾶ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια στῶν Ψαρῶν τὴν δλόμαυρη ράχη.

Στὶς κορφές τῶν βουνῶν καὶ στὶς ἀπάτητες ἀετοράχες στυλώνονται κορμιά ὥρων καὶ ἡμιθέων.

Κι ἀνάμεσα στὰ χρυσά ὅπλα καὶ στὰ γυμνὰ ξίφη ποὺ ἀκτινοβολοῦν, κυματίζει ἡ 'Ελληνικὴ σημαία — μιὰ δλόασπρη πτυχὴ φουστανέλλας κι ἔνα κομμάτι γλαυκοῦ ούρανοῦ.

«Ἐθνος»

Τίμος Μωραϊτίνης

T

Η 25 ΜΑΡΤΙΟΥ

έτοιαν ήμέρα διάλεξεν ή σπλαχνική Μαρία
νὰ εἰπῇ στὸν Κύριο τοῦ Παντός, ποὺ τ' ἄψυχα ἐμψυχώνει :
«Κοίτα στὴ γῆ τοὺς Χριστιανούς, ποὺ μ' ἀπειρη λατρεία
ἐμὲ γιορτάζουν σήμερα, πόση σκλαβιὰ πλακώνει ! »

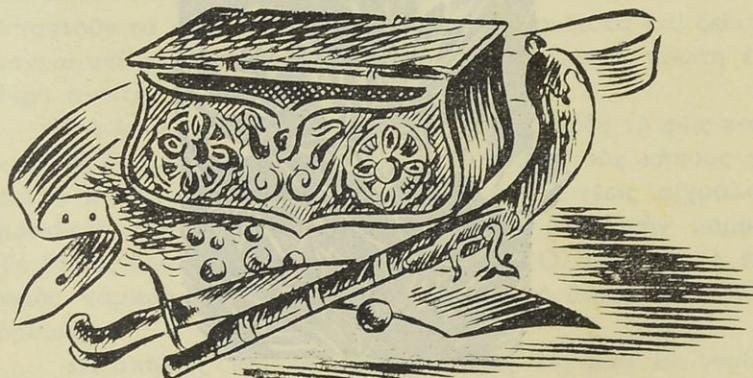
Καὶ πνεῦμα θεῖο χύθηκε μὲ μιᾶς εἰς τὴν ἄγια
ψυχὴ τοῦ ἐνδόξου Γερμανοῦ, π' ἀτρόμητος ἀπλώνει
τὸ ξακουστὸ τὸ Λάβαρο κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησία
πρῶτος προβάλλει ἀγωνιστὴς καὶ πρῶτος ξεσπαθώνει.

Φεύγουν ἀπ' ὅλες τὶς μέριές οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι,
ἐνῶ προφέρει δὲ Γερμανὸς κι ἡχολογοῦν οἱ ἄλλοι
τὸν δρόκο, π' ὅλην ἔσεισε βαθειά τὴν οἰκουμένη.

Μέρα γλυκειά, μέρα λαμπρή, μέρα χαριτωμένη !
Κάθε φορὰ ποὺ ή λάμψῃ σου στὴν ἐκκλησιά προβάλλει,
πάντα τὴ δάφνη ἐλεύθερη θὰ τὴν ίδης σπαρμένη.

«Ἐθνικαὶ Εἰκόνες»

Ιεώργιος Μαρτινέλλης

ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

“Ο Ἰμπραήμ μὲ τὸ φοβερὸν αἰγυπτιακὸν στόλον προσβάλλει τὸ ἔνα ὕστερον ἀπὸ τοῦ ἄλλο τὰ φρούρια τῶν παραλίων τῆς Πελοποννήσου. Ὁ ἀγώνας τῶν Ἑλλήνων γίνεται πολὺ δύσκολος.

Στὶς εἴκοσι ἑπτὰ τοῦ Ἀπρίλη τὰ καράβια τοῦ Μιαούλη, ποὺ ἐπῆγαν νὰ φέρουν τρόφιμα καὶ νερὸν γιὰ τὸ στόλο, ἔμαθαν τὴν ἄλωση τῆς Σφακτηρίας. Ὁ ναύαρχος ἀπόμεινε ἀμίλητος καὶ συντριψμένος.

Σὲ δυὸ μέρες πέρασε ἔξω ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο νὰ ίδῃ τί γίνεται. Ἀκουσε τὸ φοβερὸν κανονίδι ποὺ ἐδούλευε ἀκατάπαυστα. Ὁ Ἰμπραήμ κτυπούσε τὸ φρούριο. Ὁ Μιαούλης φώναξε τοὺς καπετάνιους στὸ καράβι του.

—Ἡ καρδιά μου ραγίζει, τοὺς εἶπε, νὰ βλέπω τὴν καταστροφὴν καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ δώσω βοήθεια. Ἐδῶ μᾶς ἐκατάντησαν οἱ ἀμέλειές μας. Ἄλλα δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώμαστε. Ὁ Θεός εἶναι μεγάλος. Θὰ μᾶς λυπηθῇ. Ἐχω τὴν γνώμην πώς πρέπει νὰ πάμε στὸ Μαραθωνήσιον νὰ κοιτάξωμε τὶς ἐλλειψεις τῶν καραβιών μας καὶ νὰ περιμένωμε νὰ μᾶς ἔρθουν πυρπολικά. Τότε, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πασχίσωμε νὰ δώσωμε στὸν ἔχθρον κανένα δυνατὸ κτύπημα.

Προσέχετε νὰ μὴν παραλύσουν τὰ πληρώματα· ἡ ψυχὴ μᾶς ἀπόμεινε· ἀν τὴν χάσωμε κι αὐτή, ὁ ἀφανισμός μας θὰ γίνη τέλειος.

Οἱ καπετάγιοι συμφώνησαν.

Λίγο πρὶν χαράξη, πήρε νὰ φυσήξῃ κάπως. Ὁ Μιαούλης μὲ τὰ καράβια του ἀρμενίζει. Εἶναι σκοτάδι ἀκόμη κι ἔχει πέσει δμήχλη στὸ πέλαγο.

Ο ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες ἀπὸ τὴν “Υδρα”, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸ μυαλό του τὸ πῶς θὰ δώσῃ τὸ κτύπημα. Θέλει νὰ ἔτοιμάσῃ τὰ πυρπολικά.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Πιπίνος κι ὁ Πολίτης, ἐτοίμαζαν τὰ μπουρλότα καὶ τὰ πληρώματα τους, εἶδαν ἔξαφνα νὰ τοὺς ζυγώνη μιὰ μικρὴ στήλη καραβιών. Ὅλοι ἀγάσα-

ναν, ጥμα τὰ εἶδαν νὰ σηκώνουν τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία: "Ἡταν ἡ βοήθεια ποὺ πρόσμεναν ἀπὸ τὴν "Υδρα.

"Ἡ μορφὴ τοῦ Μιαούλη φωτίστηκε ἀπὸ χαρά κι ἐλπίδα. Στὴ στιγμὴ πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ κτυπήσῃ. Φώναξε τοὺς πλοιάρχους τῶν πυρπολικῶν· βεβαιώθηκε πώς ὅλα ἦταν ἔτοιμα· κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ Νιόκαστρο.

'Εκεῖ ποὺ ἀρμένιζαν τὸ ἀπόγευμα στ' ἀνοιχτὰ τῆς Σαπιέτζας, ἀπάντησαν ἔνα καράβι ἐφτανησιώτικο. 'Ο καραβοκύρης, Θιακός, τοὺς ἔζυγωσε γιὰ νὰ τοὺς πῆ: «"Αν πᾶτε γιὰ τὸν ἔχθρο, δὲν εἶναι πιὰ στὸ Νιόκαστρο· στὰ Μοθωκόρωνα τραβᾶτε· αὐτοῦ εἶναι ἀραγμένος».

Κι ἔτσι ἀπλοϊκά γυρίζει καὶ λέγει στὸν 'Αντώνη Κριεζῆ: «Μωρὲ δὲν πᾶτε νὰ τὸν κάψτε;»

'Ο καπετάν 'Αντώνης ἔβαλε τὰ γέλια· τρέχει νὰ τὸ πῆ στὸν Μιαούλη.

'Ο ναύαρχος σηκώνει στὴ στιγμὴ τὸ σῆμα: «'Ακολουθήτε τὰ κινήματά μου!» Κι ἔβαλε πλώρη γιὰ τὸ στενό, ἀνάμεσα Σαπιέτζας καὶ στεριάς, πρὸς τὴ Μεθώνη. "Ἡταν ἀνήσυχος γιὰ τὴν τύχη τοῦ φίλου του καπετάν 'Αναστάση Τσαμαδοῦ, τοῦ Σταύρου Σαχίνη καὶ τόσων "Υδραίων. "Εβλεπε πώς ἦταν ἀνάγκη νὰ βρεθῇ τρόπος νὰ σηκωθῇ τὸ πεσμένο φρόνημα τῶν ἀντρῶν. Εἶχε κανονίσει νὰ μπῇ ἔξαφνα στὸ λιμάνι τῆς Μεθώνης, νὰ παραλύσῃ τὸν ἔχθρο μὲ τὴν ξαφνικὴ παρουσία του· νὰ μὴν προφτάσῃ νὰ κάμη τὸ παραμικρό.

Δὲν ἔχουν ζυγώσει στὸ λιμάνι ἀκόμη. Κατεβαίνει στὴν κάμαρά του. 'Απὸ τὴν μιὰ της πάντα, πίσω ἀπὸ μιὰ μεγάλη κουρτίνα εἶναι τὸ ἐκκλησάκι τοῦ καραβιοῦ. Μέσα στὸ μισόφωτο, ψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι, φαντάζουν οἱ μορφές τῶν ἀγίων. "Ενα καντήλι καίει σὲ τούτη τὴ σεπτὴ μοναξιά.

'Ο Μιαούλης μπαίνει στὸ ἐκκλησάκι. Στέκεται μὲ τὸ κεφάλι γυρτὸ μπροστὰ στὰ εἰκονίσματα. Σταυροκοπιέται καὶ δέεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του:

«Ταπεινός κι ἀμαρτωλός δοῦλος Σου εἶμαι, Κύριε· καὶ τὸ Γένος μου ἔχει μακρύνει πολλές φορὲς ἀπὸ τὸ δρόμο σου. Μὰ κάμε τώρα τὸ ἔλεός Σου. Καὶ συμπόνεσε τὰ πάθη* μας. Καὶ βόηθα νὰ συντρίψωμε τὸν 'Αγαρηνό...»

'Εκεῖ τὸν βρῆκε δὲ λοστρόμος του, γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εἰδηση, πῶς εἶναι ἀγνάντια στὴ Μεθώνη. Βρίσκεται στὴ στιγμὴ στὸ κατάστρωμα, στὴν πρύμνη, πάνω ἀπὸ τὸ δοιάκι*, στὴ συνηθισμένη θέση του, μὲ τὸ κιάλι καὶ τὴν τρόμπα-μαρίνα*.

Μὲ τὴν χαρούμενη λαχτάρα του γερακιοῦ, ποὺ ξανοίγει ἀπὸ ψηλὰ μπόλικο κυνήγι, βλέπει δάσος τὰ κατάρτια στὸ λιμάνι. Εἶναι ὡς εἰκοσιοχτώ καράβια, δεκάξι πολεμικά, τὰ περισσότερα ἀλγερίνικα, καὶ δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στὸ λιμάνι σὰν κεραυνός, μὲ γεμάτα πανιά, σηκώνοντας τὸ ἄλικο σῆμα του πολέμου. 'Η ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του ἀδειάζουν τὶς μπαταρίες τους στὸν ἀραγμένο ἔχθρο, πρὶν προφτάσῃ καλὰ καλὰ νὰ καταλάβῃ τὶ γίνεται.

"Ηταν κάτι ἀφάνταστο ἥ σύγχυση καὶ ἥ ταραχὴ στὰ δεμένα καράβια τῶν Ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά του εἶναι στὴ στεριά. Οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς κράζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα, νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. "Άλλοι ἀκοῦν καὶ φτάνουν. "Άλλοι φεύγουν. Κι δοιοί βρίσκονται στὰ καράβια, δὲν ξέρουν τὶ νὰ κάμουν. "Άλλοι κόβουν ἄγκυρες, χωρὶς ὠστόσο νά 'ναι κι εὔκολο νὰ κουνήσουν τὰ πλοῖα. Καὶ ἥ τρομάρα καὶ ἥ παραζάλη κυριεύει δλους, μεγάλους καὶ μικρούς.

"Ο Μιαούλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στὸ πρῶτο σάστισμα του ἔχθροῦ κάνει σημεῖο στὰ πυρπολικὰ νὰ προχωρήσουν. Προβαίνουν τὸ ἔνα Ὁστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο· κι ἔχουν δλα μπροστά τους πλούσια τροφή. Ἀγνάντια τους στέκει ἥ «'Ασία», περήφανη φρεγάδα, μὲ πενηντατέσσερα κανόνια, ἔνα πολεμικὸ ἀπὸ τὰ καλύτερα του Ἰμπραήμ· μιὰ ἄλλη φρεγάδα μὲ τριάντα ἔξι κανόνια· δυὸς κορβέτες μὲ εἰκοσιέξι κανόνια ἥ κάθε μιᾶ· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα πυρπολικὰ μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμάτια· τ' ἄλλα δυὸς πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν καπνὸ καὶ τοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἔνα Ὁστερα ἀπὸ τὸ ἄλλο τὰ πλοῖα τοῦτα τῆς καταστροφῆς.

"Οσοι πυροβοληταὶ βρέθηκαν στ' ἀραγμένα καράβια πάσχισαν νὰ χτυπήσουν μὲ τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν· οἱ μπάλες τους χτυποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς

ἀπόμεινε παρά ἡ ψιλὴ φωτιά· μὲν τούτη δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου, ἡ λύσσα τῶν πυρπολητῶν εἶναι τόση, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει τὸ σκοπό του, καὶ τὰ ἔξ πυρπολικὰ ποὺ ὥρμησαν καὶ τὰ ἔξ κόδλησαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαίνουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σὰν νὰ ἦταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὕβρα δυνατός ἀέρας· κι ἐφυσοῦσε ἀπὸ τὴν εἴσοδο γεμάτα κι δλόισα μέσα στὸ λιμάνι· καὶ δὲν ἄφηνε τὰ καράβια τοῦ ἔχθροῦ νὰ σηκώσουν πανιά. Καὶ τὰ ἐσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἔνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ συδαύλιζε μὲν μανία τὶς φωτιές.

“Οταν βράδιασε, δλα τὰ καράβια εἶχαν πάρει φωτιά· οὔτ’ ἔνα δὲν εἶχε μείνει.

Οι βάρκες τῶν πυρπολικῶν εἶχαν γυρίσει στὰ καράβια. Κανεὶς δὲν ἔπαθε. ‘Ο Μιαούλης ἔκαμε σημεῖο νὰ τὸν ἀκολουθήσουν· τραβήχτηκε κι ἐστάθηκε στὶς μικρὲς βόλτες.

Νύχτασε. Ούρανός, στεριά, πέλαγος ἔφεγγαν ἀπὸ τὴν τεράστια πυρκαϊά. Οἱ φλόγες ἀπὸ τὰ εἴκοσι ὁχτὼ καράβια ἔφτιαναν ἔνα πελώριο τόξο, τετράψηλο καὶ κυματιστό. “Ἐγλειφαν δλο τὸ λιμάνι, σπίτια κι ἀποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ’ αὐτὴ τὴν πόλη κι ἀνέμιζαν ψηλά ψηλά στὰ ούρανια μὲν ἄπειρα, πύρινα κρόσσια. ‘Ο ἄνεμος βογγοῦσε. Κάθε τόσο ἀκουόταν κι ἔνας φοβερὸς κρότος ἀπὸ τὶς πυριτιδαποθῆκες τῶν καραβιῶν. Σύγνεφα πυκνὰ σκέπασαν σὲ λίγο τὴν Μεθώνη. “Ως τὰ μεσάνυχτα ἔβλεπαν ἀπ’ τὰ καράβια τοῦτο τὸ ἀτελείωτο πυροτέχνημα.

‘Αποσύρθηκαν. Πρωὶ πρωὶ τοὺς ἔφεραν εἰδῆση γιὰ τὸν χαμό τοῦ Τσαμαδοῦ καὶ τοῦ Σαχίνη. ‘Ο Μιαούλης θλίβεται. ‘Η μόνη του παρηγοριά εἶναι πώς ἔκδικήθηκε τὸν ἔχθρὸ γιὰ τὸ θάνατό τους.

Πρόσταξε νὰ γίνη μνημόσυνο γιὰ τὴ ψυχὴ τους καὶ δοξολογία γιὰ τὸ τρόπαιο στὴ Μεθώνη.

‘Ο στόλος εἶχε ξανάβρει τὸ θάρρος του.

«Ναύαρχος Μιαούλης»

Σπ. Μελᾶς

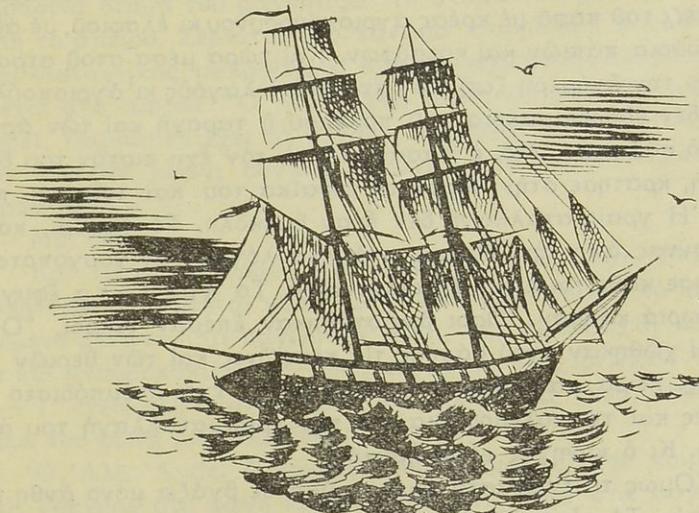
ΚΑΝΑΡΗΣ

“Ολη ή Βουλή τῶν προεστῶν στὸ μόλιο συναγμένη
εἶπε πῶς ἔξω στὴ στεριά τοὺς Τούρκους θὰ προσμένῃ.

- Τότε ἔβγαλα τὸ φέσι
καὶ νὰ μιλήσω θάρρεψα προβάλλοντας στὴ μέση :
— Τίποτε, ἀρχόντοι, δὲ φελάει μονάχα τὸ καράβι.
Σὰ μ' ἄκουσε ἔνα ἀπ' τὰ τραγὰ καλπάκια μας, ἀνάβει
καὶ τὸ φαρμάκι χύνει :
— Ποιός εἶν' αὐτὸς καὶ πῶς τὸν λέν, ποὺ συμβουλές μᾶς δίνει ;
Νά τὰ Ψαρά πῶς χάθηκαν. Κι ἐγὼ φωτιά στὸ χέρι
πηρα καὶ πέρα τράβηξα κατὰ τῆς Χιός τὰ μέρη
κι εἶπα ἀπὸ κεῖ — δὲ βάσταξα — μὲ χείλια πικραμένα :
— Νά πῶς μὲ λέν ἐμένα !

«Ταμπουρὰς καὶ Κόπανος»

•Αλέξ. Πάλλης

Η ΘΥΣΙΑ

— Μή, ώρε!

‘Ο Γιάννης Γούναρης ἔβγαλε στὸν ὑπὸ του σπαραχτικὴ κραυγὴν. Καὶ σύγκαιρα πήδησε ὄρθος μὲ τὰ μαλλιὰ σηκωμένα, τὸ πρόσωπο χλωμό, ἄδραξε τὸ γιαταγάνι κι ἔρριξε φονικὸ βλέμμα γύρω, ζητώντας νὰ χτυπήσῃ ἐπίβουλο ἔχθρο. Μὰ τὸ θαμπό φῶς τοῦ λύχνου ἔδειξε τὰ πάντα ἡσυχα μέσα στὴ σκηνὴ. Τὸ πανὶ κατέβαινε τεντωμένο, σφιχτοδεμένο στὴ γῆ καὶ μόλις τάραζε ἀπὸ τὰ λακτίσματα τοῦ ἀνέμου. Οἱ σύντροφοὶ του, δχτὼ δέκα Γκέκηδες, δλοι κοιμόνταν βαθιά, τυλιγμένοι στὶς φλοκάτες. Δίπλα τ’ ἄρματά τους, γιαταγάνια καὶ καριοφίλια καὶ πιστόλες, ἔμοιαζαν τοὺς δράκοντες, ποὺ συντροφεύουν ἄγρυπνοι τὸν ὑπὸ τοῦ βασιλόπουλου. ‘Ο Γούναρης στάθηκε ἀκίνητος. Συνῆλθε ἡ ψυχὴ του, μὰ ἡ καρδιὰ χτυποῦσε δυνατὰ καὶ τὸ μεδούλι τῶν κοκκάλων ἦταν παγωμένο ἀπὸ τ’ ὅνειρο.

‘Ο Γιάννης ὁ Γούναρης ἀπὸ χρόνια δούλευε στὸ σπίτι τοῦ ‘Ομέρη Βρυώνη. Ἡταν κυνηγός του. Στὰ Γιάννενα στόλιζε τὸ τραπέζι τοῦ πασᾶ μὲ κρέας ἀγριογούρουνο κι ἐλαφιοῦ, μὲ ἀβρὰ στηθούρια παπιῶν καὶ κοτσύφων. Καὶ τώρα μέσα στοῦ στρατόπεδου τὴν ἀνήμερη ζωή, τὸν ἔτρεφε μὲ λαγοὺς κι ἀγριοπούλια, δσα δὲν ἔδιωξε μακριὰ τοῦ πολέμου ἡ ταραχὴ καὶ τῶν ἀρμάτων δ σάλαγος. Μὰ ὁ πασάς γιὰ νὰ τὸν ἔχῃ πιστόν του δουλευτὴ, κράτησε στὴν ‘Αρτα τὴ γυναῖκα του καὶ τρία του παιδιά. ‘Η γραμματαλλαγὴ δὲν ἦταν δύσκολη. Τὸ ἀσκέρι, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν ‘Ηπειρο στὸ Μεσολόγγι, σὰν γοργοπόταμο σάρωσε κάθε ταμπούρι ἐπαναστατικό. Τὰ πρωτὰ τα ἔψυγαν. Τὰ χωριὰ κάηκαν. “Οσοι ἀντιστάθηκαν ἔπεσαν νεκροί. “Οσοι δειλοὶ χώθηκαν στοῦ δάσους τὶς κρυψῶνες καὶ τῶν θεριῶν τὶς μονιές. Τώρα, καταυλισμένο κατακαμπῆς, ἔχει ἀνεμπόδιστο τὶς τροφές καὶ τὰ πολεμοφόδια καὶ τὴν γραμματαλλαγὴ του ἀπὸ πάνω. Κι ὁ κυνηγὸς εἶναι ἡσυχος.

“Ομως τὸ ἐπαναστατημένο χῶμα δὲ βγάζει μόνο ἄνθη καὶ καρπούς. Τὸ αἷμα τῶν ἀντρείων ποὺ ρουφᾶ, δὲν τὸ κρατεῖ ἔγωστης στὰ σπλάχνα του, μὰ τ’ ἀπορρίχνει πύρινο σὲ νέα σώματα.

Λίγος καιρός πέρασε — μήνες τρεῖς — καὶ νέοι ἀπόστολοι κηρύττουν τὴν ἀνάσταση κι ἀντρειεύουν τοὺς δειλούς. Τῆς Ρούμελης τὸ χῶμα ἀναταράζεται πάλι. "Οχι τροφές καὶ πολεμοφόδια δὲν κατεβαίνουν | πιά, ἀλλ' οὕτε πουλὶ μανταφόρο*" στὸ στρατόπεδο. 'Απελπισία κι ἀνοχὴ δέρνει παντοῦ. Πλημμύρες καὶ χιονόνερα· πεῖνα καὶ γύμνια καὶ κακομοιριά· ἀρρώστιες λογῆς λογῆς βασανίζουν τὸ δόλιο ἀσκέρι.

Μὰ τοῦ Γούναρη τὴν ψυχὴ μιὰ τὴν δέρνει ἀνοχή: Πῶς βρίσκεται ἡ γυναίκα του καὶ τὰ παιδιά του; Ζοῦν ἀκόμα ἢ τὰ θέρισεν ἡ ἀρρώστια ἢ τὰ σκότωσαν οἱ ἀλλόθρησκοι; "Υπνο δὲν ἔχει στὰ ματόφυλλα. Δὲν ἔχει γαλήνη στὴν καρδιά. 'Απόψε, μόλις ἔγειρε, δνειρο κακὸ ἥρθε νὰ τοῦ φαρμακώσῃ τὴ ζωή. Εἶδε γυναίκα καὶ παιδιά σὲ χαρᾶς τραπέζι. Τρώγουν καὶ πίνουν καὶ χαχανίζουν ἀσυλλόγιστα." Εχουν λαμπρὰ τὰ μάτια, ροδοκόκκινα καὶ δροσερὰ σὰν τὴν αὐγὴ τὰ μάγουλά τους. Τοῦ ἄμιορου πατέρα ἡ καρδιὰ ἀναγαλλιάζει. 'Υποφέρει δ, τι ύποφέρει αὐτός, ἀς ζοῦν τουλάχιστον εύτυχισμένα τὰ μικρά του! Μὰ ἔκει, κοντὰ στὸ τραπέζι, φτερωτὸς δράκοντας προβαίνει ἀπὸ τὴ γωνιά. Τὰ δρθάνοιχτα μάτια του τινάζουν σπίθες· τὸ χρυσοπράσινο δέρμα του μαγνητίζει· τὸ στόμα του χάσκει νὰ καταπιῇ τὸ ἄπειρο. Σέρνεται στὸ πάτωμα ἐπίβουλος, κουλουριάζεται δισταχτικός, μακραίνει κι ἀξαφνα σηκώνεται δλόρθος καὶ χύνεται στὰ παιδιά! 'Ο νοικούρης θέλει νὰ φωνάξῃ, μὰ δὲν μπορεῖ. Παράλυτα ἔχει τὰ γόνατα, τὰ χέρια, τὴ λαλιά. "Ομως στὸν κίνδυνο ρίχνει δυνατὴ κραυγή, σὰν κεραυνὸ ἀπὸ τὰ στέρνα του:

— Μή, ὥρε!

Καὶ τινάζεται δρθός νὰ δράμη νὰ τοὺς σώσῃ. Μὰ στὴ γαλήνη ποὺ ἀπλώνεται γύρω, μένει ἀκίνητος. Πιάνει τὸ καταϊδρωμένο μέτωπο, τὰ παγωμένα μέλη, τὴν ἀβάσταχτη καρδιά του καὶ σταυροκοπιέται: — Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι Σου!

— Τ' ἔχεις μωρὲ, μπράτιμε*, καὶ οὐρλιάζεις ἔτσι; ἀκούεται δίπλα του φωνὴ μισοκομένη.

'Ο 'Αλη 'Αγας, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ τμῆματος, ποὺ κοιμόταν ἔκει, ξύπνησε στὴ φωνὴ κι ἀποροῦσε, ἃν εἶναι στὰ συγκαλά του ἢ τὸν χτύπησε κανένα ἀερικὸ τὸ Γούναρη.

— "Αχ ! δνειρο μὲ τρόμαξε· δνειρο κακό ! ἀπάντησε.

Διπλοκάθισε στὸ ἀχυρόστρωμά του ὁ Ἀρβανίτης, πλάγιασε κοντὰ ὁ κυνηγός. Βγάλανε καπνό, ἄναψαν μὲ τὸ πριόβιο τὰ στιμπούκια τους κι ὁ Γούναρης μ' ἀνατριχίλα τοῦ διηγήθηκε τ' δνειρό του.

Ήταν πολὺ καιρὸ φίλοι ἀχώριστοι. Μαζὶ ἀκολουθοῦσαν τὸν Βρυώνη στὴν αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ στὸν πόλεμο. "Ιδια εἶχαν τὴ ζωὴ καὶ τοὺς πόθους. Δούλευαν γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ θρέψουν τὶς οἰκογένειές τους. Τίποτ' ἄλλο. "Οπως κι ἀν ἥρθαν οἱ καιροὶ κι ἀν ἄλλαξαν τὰ πρόσωπα κι ἀν χωρίστηκαν τῆς φυλῆς τους τὰ ἰδανικά, ἔμειναν ἐκεῖνοι ἕδοι κι ἀπαράλλαχτοι. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ μὲ τὶς ἀπαιτήσεις καὶ τὸ φαρμάκι της, δὲν ἄφηκε νὰ μαντέψουν καθόλου τὴ μεταβολή. Τὸ κτῆνος, ποὺ βαρὺ καθόταν μέσα τους, δὲ τοὺς ἄφηκε νὰ γνωρίσουν τὶς μεγάλες ἐλπίδες, ποὺ σηκωθηκαν ἀνεμόφερτες κι ἔτρεχαν ζητώντας ἀνοιχτὸν ἀέρα, μακριὰ ἀπὸ τὴ σκλαβιά. "Εφτανε τοῦ ἑνὸς πῶς ἔσερνε τὸ κεφάλι στοὺς ὅμους καὶ τοῦ ἄλλου πῶς πολεμοῦσε καὶ χόρταινε λάφυρα. Ποιὸς ἦταν ὁ ἀφέντης καὶ ποιὸς ὁ διούλος δὲ φρόντιζαν. Ἀκολουθοῦσαν κι οἱ δυὸ τὴ ζωὴ ἀδελφωμένοι, γιὰ τὸ αὔριο ἀδιάφοροι, δπως τὰ καματερά, ποὺ ἀκουλουθοῦν τοῦ ζευγολάτη τὸ θέλημα.

— Μὴ φοβᾶσαι, μπράτιμε, εἶπε ὁ Ἀρβανίτης, ὅταν ἀκουσε τὸ δνειρο. Τὰ παιδιά σου δὲν παθαίνουν τίποτε. Τὸ φίδι φίλος εἶναι· τὰ παιδιά σου φίλοις τὰ φυλᾶ. Μὴ φοβᾶσαι.

'Ο Γούναρης κούνησε τὸ κεφάλι.

— Τὶ φίλος, ποὺ πήγε νὰ τὰ χάψῃ, ἀγά μου ! εἶπε ἀνατριχιάζοντας.

— Σώπα καὶ θὰ τὰ ἰδῆς γρήγορα. Αὔριο μεθαύριο ξεμπερδεύει κι αὐτό. Γροίκα τὸ μυστικό. Πάψανε πιὰ τὰ ψέματα. Τὸ εἴπαμε δρθὰ κοφτὰ στοὺς πασάδες: "Η παίρνουμε σύνωρα τὸ κάστρο ἡ φεύγομε. Δὲ θὰ σαπίση στὸ βάλτο ἡ παλληκαριά τῆς Γκεκαριάς. "Οχι ! Μεθαύριο θαμπά κάνουμε τὸ γιουρούσι. "Έχουν Χριστούγεννα οἱ ραγιάδες. Θὰ βρίσκωνται ὅλοι στὶς ἐκκλησιές. Τὸ κάστρο εἶναι ἀφύλαχτο καὶ τὸ παίρνουμε στὸ φύσημα. Δὲ λέγω πῶς εἶναι καλὰ ἔτσι· δὲν εἶναι παλληκαριά καὶ δὲν πρέπει στοὺς Ἀρβανίτες. Μὰ τὶ νὰ γίνη;

Κι ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν κυνηγὸν συλλογισμένον, δίχως νὰ δεῖχνῃ χαρὰ ἢ δισταγμὸν στὰ λόγια του, χτύπησε ἐλαφρὰ τὸν ὄμοιον του κι εἶπε χαμογελῶντας:

— Σὲ λίγες μεροῦλες, μπράτιμε, θὰ τὶς χαροῦμε τὶς οἰκογένειές μας.

'Ο ἥλιος ἀνέτειλε τώρα πίσω ἀπὸ τὸ βουνό. Μαῦρος ἥλιος, ἀφωτος καὶ θλιψμένος, σὰν νὰ πενθῇ κι ἐκεῖνος τοῦ ἐπαναστατημένου Γένους τὴν ἀγωνία. Συννεφιασμένος ὁ οὐρανός, καταχνιασμένα τὰ οὐρανοθέμελα ρίχνουν χρῶμα σκοτεινὸν στὴ γῆ. 'Η Βαράσοβα μαυροκόκκινη δεξιά. 'Ο Ζυγός * ἀντίκρυ σπανός. Τὰ Αἰτωλικιώτικα βουνά δίπλα προσκυνημένα. Κι ἀντίπερα τὰ βουνά τοῦ Μοριά στέκουν συλλογισμένα κι ἀνήσυχα γιὰ τὸν 'Αγώνα τὸ τέλος. Κι ἀνάμεσα στῆς θάλασσας τὸ χαλκόχρωμο πρόσωπο καὶ στὰ παχνιασμένα στήθια τοῦ κάμπου, ἔδω τὰ καράβια τοῦ Γιουσούφ Πασᾶ κι ἐκεῖ τ' ἄρματα τῆς ἀρβανιτιᾶς φαίνονται ἔτοιμα νὰ σφίξουν στὰ σιδερένια στέρνα τους τὴν πόλη, δῶς ποὺ νὰ ξεψυχήσουν.

Δώδεκα χιλιάδες τὴν πολεμοῦν. Οἱ μπόμπες νυχτόημερα κατεβαίγουν στὰ σπίτια. Τὰ βόλια σκαλίζουν τὸ χῶμα καὶ ρίχνουν κάτω τὰ κορμιά. Τὰ γιαταγάνια ξεσχίζουν τὰ τείχη, θρυμματίζουν τὶς πολεμίστρες καὶ βάφονται στὸ αἷμα. Μὰ ἡ πόλη χαλκόστερη στέκει στὴ γῆ της, ἀδιάφορη στὴ λύσσα τοῦ ἔχθρου καὶ τοῦ Χάρου τὶς σαῖτες. 'Η τρόπαιο νίκης ἢ νεκροκρέβατο ἔδω! εἶπαν ὅλοι οἱ ἀρχηγοί.

Μὰ ὁ Γιάννης Γούναρης δὲ σκέπτεται γι' αὐτά. Τὸ φῶς τῆς μέρας ποὺ ἔδιωξε τὸν ὕπνο ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, δὲν ἔδιωξε τὴ λαχτάρα ἀπὸ τοῦ κυνηγοῦ τὴν ψυχή. Μὲ τὸ ντουφέκι στὴν ἀγκαλιά πλαγιασμένο, ζωσμένος τὰ μπαρουτόσκαγα, μὲ τὸ σακκούλι στὸν ὄμοιο βγῆκε νὰ κυνηγήσῃ γιὰ νὰ θρέψῃ τὸν ἀφέντη του. Γυρίζει στὰ ριζώματα τοῦ Ζυγοῦ. Πηδᾶ χαντάκια. 'Αδρασκελᾶ κορμόδεντρα. 'Ανεβαίνει σὲ ράχες. Πολλὲς φορὲς γοργοπόδης ὁ λαγός ξέφυγε ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα· πολλὲς φορὲς ἡ ξυλόκοτα φτεράκισε μπροστὰ στὴν κάννη του. Μὰ δὲν ἔχει νοῦ νὰ σηκώσῃ τὸ ντουφέκι. 'Η ψυχή του δὲν ἔχει ὅρεξη ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμα του. 'Αλαφρὴ πέτεται μακριά στῆς "Αρτας τὰ

στενοσόκακα, στὰ σπίτια τὰ κλειστά καὶ πάσχει νὰ βρῇ τὴ φτωχὴ οἰκογένειά του, μπορεῖ νεκρή, Ἰσως παγωμένη κάτω ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ δράκοντα. "Ω, ναι! πολὺ καλά τὸ γνωρίζει. Δράκοντας εἶναι δ' Ἀρβανίτης ποὺ τὴν κρατεῖ στὰ νύχια του." Ισως δὲν τὴν ἔπινεξ ἀκόμα. Μὰ μπορεῖ νὰ τὸ κάμη. Φτάνει μόνο νὰ ύποψιαστῇ.

— "Αχ καὶ νὰ τελείωνε! ψιθύρισε μὲ βαρὺ ἀναστεναγμό. Ναι, νὰ τελείωνε μιὰ ὁρά ἀρχήτερα τὸ βάσανο! Νὰ ἔπαιρναν τὸ κάστρο! 'Ο πασάς θὰ γυρίση στὴν "Ηπειρο καὶ μαζὶ θὰ γυρίσῃ δι Γιάννης Γούναρης στὴν οἰκογένειά του. 'Η καρδιὰ τοῦ ἄμιορου γονιοῦ πλημμύρισε ἀπὸ χαρὰ σ' αὐτὴ τὴ σκέψη.

Μὰ κάτι ἔκοψε τὴ χαρά του ἀπότομα. Καμπάνας κλαγγὴ χύθηκε καὶ γέμισε τὸν κάμπο. 'Ο Γούναρης ἀλαφιάστηκε. Γύρισε δεξιὰ ἀριστερὰ τὸ κεφάλι, ζητώντας νὰ γνωρίσῃ ποῦθε ἔρχόταν. Πρώτη φορά τὴν ἄκουε. 'Ο κατακτητὴς ἀπὸ αἰῶνες τώρα ἀρνήθηκε στοὺς χριστιανοὺς τῆς ἐκκλησιᾶς τὴ φωνή, νὰ μὴ θυμίζῃ στὸ ραγιά οὐράνια παρηγοριὰ κι ἐπίγεια βυζαντινὴ βασιλεία. "Εσπασε τὶς καμπάνες λειανὰ κομμάτια. Γκρέμισε τὰ καμπανοστάσια. Μόνο δυὸς ξύλα τοὺς ἄφηκε. "Οπου κι ἀν γύρισε δι κυνηγός, σὲ χωριά καὶ πολιτεῖες, καμπάνα δὲ γνώρισε κλαγγὴ της δὲν ἄκουσε. Μὰ τὸ σπέρμα τὸ προαιώνιο, τὸ χριστιανικὸ μέσα του ξαφνίστηκε τώρα στὸν ἥχο, σὰν βαρυκοιμημένος πολεμιστὴς στὴ σάλπιγγα. Τὸ σῶμα του ἀνατρίχιασε. 'Αναταράχτηκε ἡ καρδιά. "Α, ναι! τὴ γνώρισε εἶναι καμπάνα χριστιανικὴ κι ἔρχεται ἀπὸ τὴν πόλη.

"Αγρυπνοι τὴν πολεμοῦν οἱ ἔχθροὶ στεριὰ καὶ θάλασσα. Τῆς ἔκοψαν τὸ ψωμί, τὰ βόλια, τὴ μπαρούτη. Τῆς ἔκοψαν τὴ βοήθεια. Μὰ ἔκείνη ἀκόμη πολεμᾶ. Πολεμᾶ καὶ ζῆ ἐλεύθερη. "Οσοι νεκροί, θάπτονται βαθειά στὸ χῶμα της. "Οσοι ζωντανοί, χαίρονται στὰ καλά τοῦ ἥλιου καὶ γλεντοῦν. Σήμερα ἐλεύθεροι, αὔριο νεκροί τι πειράζει; Σήκωσαν τὰ ἑθνικὰ λάβαρά τους στὸν ἀδούλωτον ἀέρα στύλωσαν τὰ θρηκευτικά τους σήμαντρα καὶ πανηγυρίζουν. Αὔριο γεννιέται δι Χριστός, δι λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Τῆς γῆς τους λυτρωτές αὐτοί, τῶν ιερῶν, τῶν τάφων, τῶν οἰκογενειακῶν βωμῶν, διοξολογοῦν τὸ μέγα Βρέφος, ποὺ δίδαξε νὰ περιφρονοῦν τὸ θάνατο τοῦ ἐνὸς γιατὸ λυτρωμὸ τοῦ ὅλου.

‘Ο Γούναρης χαμήλωσε τὸ ντουφέκι του, ἀκούμπησε στὴν κάννη τὸ χέρι καὶ κοιτάζει ἐκεῖ, κατὰ τὴν πόλη, ἀγγελόφερος, σὰν τὸν Μωυσῆν, ποὺ ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ Χωρίβ τὴ γῆ τῆς Ἐπαγγελίας. Δὲν ἀντικρύζει πιὰ τὴ στενὴ λωρίδα τοῦ Μεσολογγίου. Βλέπει τὴν ἐλληνικὴ γῆ πέρα πέρα ἐλεύθερη, κάτω ἀπὸ ἔνα στέμμα καὶ μιὰ σημαία. Κι εἶναι τὸ στέμμα ὁ δικέφαλος ἀετός. Κι εἶναι ἡ σημαία ἡ γαλανόλευκη. Ἐλευθερία ἐκεῖ· ἐλευθερία καὶ εἰρήνη. Οἱ γονέοι χαίρονται τὰ παιδιά καὶ τὰ παιδιά τοὺς γονέους. ‘Ο πατέρας κοιμᾶται ἥσυχος στὴν κλίνη του κι ὁ δουλευτής τρυγά τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, δίχως τὸν φόβο τοῦ σπαχῆ^{*} καὶ τοῦ δεκατιστῆ τὸ μέτρημα.

Μαζί μὲ τὴν κλαγγὴν ἔχει ὁ κυνηγὸς γύρω του μυρτιάς καὶ λιβανιοῦ μοσχοβολάδα καὶ τὴν ρουφὰ λαίμαργος, σὰν ἡλιοψημένο φύλλο τὴν δροσιά. ‘Η καρδιά του ἀνοίγεται στὸ μυστήριο. Πότε θ’ ἀπολάψῃ κι ἐκεῖνος τὴ ζωὴ, ποὺ χαρίζει ἡ ἐλευθερία στὰ τέκνα της; «Ἄχ, πότε;...» ψιθύριζε ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

Μὰ βλέπει ἀγνάντια τὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν μὲ τὰ κανόνια στημένα καὶ πυκνὴ καταχνιὰ πλακώνει τ’ ὄνειρό του. Τὸ δέντρο τῆς ἐλευθερίας δὲν ἄνθισε ἀκόμα ἐκεῖ. Φυτεύτηκε, μὰ δὲν ἔκαμε καρπούς. “Οφις κακὸς παραμονεύει στὴ ρίζα. Πριονίζει μὲ τὰ σκυλόδοντά του τὸν κορμὸ καὶ πρὶν μεστῶση βούλεται νὰ τὸ μαράνη. Τὸ εἶπε ξάστερα ὁ Ἄλη ἀγάς. Αὔριο θὰ κάμη τὸ γιουρούσι ὁ πασάς.

—“Αν τὸ ἥξεραν!... συλλογίστηκε. Ναί, ἀν τὸ ἥξεραν νὰ μὴν πάνε στὶς ἐκκλησίες παρὰ στοὺς πύργους. Νὰ μὴν πάρουν κεριά στὸ χέρι, παρὰ ἀστόμωτα σπαθιά. Νὰ μὴν ψάλουν τροπάρια στὸν Χριστό, ἀλλὰ τραγούδια τρανολάλητα στὸν Ἀρη, τὸν προγονικό τους θεό! Οἱ ἐκκλησιές εἶναι τῶν ἐλευθέρων ὁ σεπτὸς βωμός· τῶν δούλων εἶναι οἱ πύργοι καὶ οἱ στουρνανόπετρες. “Αχ! νὰ τὸ ἥξεραν...

«Μὰ ποιὸς νὰ τοὺς τὸ εἴπῃ;»

Ναί, ποιὸς νὰ τοὺς τὸ εἴπῃ; Μόνος αὐτὸς τὸ ξέρει κι οἱ Ἀρβανίτες. Ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν αύγη τὰ σπαθιά τους τροχοῦν, ἀνυπόμονοι γιὰ τὴν ὥρα τῆς ἐφόδου. Θέλουν νὰ χορτάσουν αἷμα καὶ λάφυρα. Καὶ κεῖνος τί νὰ κάμη; τὸ εἶναι του κρατεῖ

ό τύραννος. Τὴ γυναῖκα του καὶ τ' ἀγγελούδια του. Ἐκεῖνα μόνον μὲ τὴ ζωὴ του ζοῦν καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἥσκιο του μεγαλώνουν. Πᾶς νὰ τοὺς κόψῃ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἥσκιο ὁ πατέρας; «Ωχ, Χριστέ μου, βάλε τὸ χέρι Σου!»

Καὶ ἄθελα σφαλεῖ τὰ μάτια, γυρίζει τὶς πλάτες στὴν πόλη καὶ φεύγει μακριά. Μὰ ἡ κλαγγὴ ἀκολουθεῖ τὸ βῆμα παντοῦ, ἀντιλαλεῖ στ' αὐτιά του, μέσα στὰ σπλάχνα του βροντᾶ:

«Γκλάν - γκλάν!... Γκλάν - γκλάν! Γκλάν - γκλάν!...»

‘Ο Γούναρης ρίχτηκε σ’ ἔνα λιθάρι ἀπελπισμένος. Ἐμπρός δὲν ἔχει τὰ παιδιά καὶ τὴ γυναῖκα του. Εἰκόνα φόνου καὶ δλέθρου ἀλλη ἀπλώνεται γύρω του. Τὸ Μεσολόγγι πατιέται τώρα ἀπὸ τοὺς Λιάπηδες. Θρυμματίζονται οἱ πύργοι, καπνίζουν τὰ σπίτια, σέρνονται κονίσματα στὸν αἰματόβρεχτο πηλό. Ἀχούρια μπέδων ἔγιναν οἱ ἐκκλησίες. Τὰ δισκοπότηρα κρασοπότηρα τῶν πασάδων. Τὸ τετραβάγγελο σημάδι στὰ ντουφέκια τῆς ἀρβανίτιας. Παντοῦ λαχτάρα καὶ θρήνος· τρόμος καὶ χαμός! Οἱ ἄντρες κοίτονται στὸ αἷμα τους· οἱ γυναῖκες σέρνονται. Παιδιά ὀρφανεμένα γυρίζουν στοὺς δρόμους ξυπόλητα. Ζητοῦν τὰ γονικά τους κι ἀντικρίζουν τοῦ Ἀρβανίτη τὸ σπαθί. Στοὺς πύργους χάσκουν τὰ μισοφέγγαρα. Κι ἡ Ἑλληνικὴ σημαία πεσμένη κάτω λέγει ἀφωνα, πῶς ἐκεῖνος εἶναι ή αἰτία τῆς τόσης καταστροφῆς. Ἐκεῖνος ποὺ στάθηκε πατέρας, ἀλλὰ ὅχι χριστιανός...

«Γκλάν - γκλάν!. Γκλάν - γκλάν! Γκλάν - γκλάν!... ἀντιλαλεῖ πάλι τὸ σήμαντρο στ' αὐτιά του.

‘Ο Γούναρης πίστεψε πῶς ἦταν φωνὴ ἀνθρώπινη. Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ λέγει πῶς εἶναι καιρός ἀκόμα, πῶς ἀν θέλη, μπορεῖ δλα τοῦ ἔχθροῦ τὰ σχέδια νὰ χαλάσῃ.

“Α, ναι! εἶπε μὲ ἀγωνία. Δὲν εἶμαι μόνον πατέρας. ‘Ο Θεός ἔχει φροντίδα στὰ παιδιά μου· ἔγῳ τὴν τύχη τοῦ Γένους μου.

Κι ἀκράτητος, σὰν ἀπ’ ἀνώτερη δύναμη σπρωχμένος, ὅρμησε κατὰ τὸ περιγιάλι, ποὺ καθρέφτιζε τῆς δύσης τὰ πανώρια χρώματα.

Τὸ στρατόπεδο βρίσκεται τώρα στὸ πόδι. Ἀπ’ ἄκρη σ’

άκρη στόν κάμπο ή ζωὴ αἷμα μυρίζεται κι ἀναβράζει. Οἱ δερ-
βίσηδες τρέχουν ἐδῶ κι ἔκει φωνάζοντας τὴν προσευχὴν καὶ πα-
ρακινῶντας τοὺς πιστούς στὴ μάχη: «Ἐνας θεός μέγας, δὲ Ἀλ-
λάχ καὶ Μωάμεθ δὲ προφήτης αὐτοῦ! Θάνατος στοὺς ἀπίστους-
Θρίαμβος τοῦ Ἰσλάμ».

Ἡ νύχτα βουβὴ παραστέκεται ἐπάνω. "Αστρο δὲ φαίνεται
κανένα. Δὲ γεννιέται δὲ Χριστὸς ἀπόψε λυτρωτής. 'Ο Χάρος:
γοργοτρέχει ἔτοιμος.

'Ο Γούναρης, δλόρθος μέσα στὴ σκηνή, ἔχει μαρμαρωμένο
τὸ σῶμα κι ἄθυμη τὴν ψυχήν. 'Οχτακόσιοι Ἀρβανίτες, διαλεχτοῦ
ὅλοι, βγήκανε μὲ τό σπαθὶ στὰ δόντια. Τώρα κοίτονται κρυμ-
μένοι στοὺς θάμνους, δίπλα στὸν χάντακα. Περιμένουν τὸ σύν-
θημα καὶ τότε θὰ τιναχτοῦν σαΐτόφιδα νὰ κολλήσουν ἐπάνω
στὰ τείχη. Θὰ βροῦν τάχα ἔκει τοὺς χριστιανούς; Κάτω στὸ πε-
ριγάλι ποὺ γύριζε, εἶδε ἔξαφνα ἔνα πρυάρι*. 'Ο γραμματι-
κός τοῦ Μακρῆ κατέβαινε ἀπὸ τὸ Αἰτωλικὸ στὸ Μεσολόγγι.
"Ἐβγαλε τὸ μαντήλι καὶ τοῦ ἔκαμε νόημα νὰ ζυγώσῃ. Μὰ κεῖ-
νος δλο καὶ κατέβαινε. Δὲν ἥθελε νὰ πιστέψῃ πώς φρόντιζε γιὰ
τὸ καλὸ τῆς πατρίδας. Καὶ σᾶν ἔκαμε τὸν σταυρὸ του καὶ ἔε-
μυστηρεύτηκε, ἔκεινος ἔφυγε, χωρὶς οὕτε «γειά σου» νὰ τοῦ
εἰπῇ. Κι εἶχε δίκιο. Μὲ τί χείλη νὰ χαιρετίσῃ ὁ πολεμιστὴς δύο-
φυλο, ποὺ βρίσκεται τέτοιες μέρες στὸ ἀσκέρι τοῦ ἔχθροῦ; Μὲ
τί καρδιὰ νὰ πιστέψῃ σὲ ἄνθρωπο ποὺ στρώνει ἀκόμη τὸ τρα-
πέζι τοῦ πασᾶ, ἔκεινου ποὺ ἔρχεται νὰ πνίξῃ τὴν πατρίδα στὸ
αἷμα καὶ στὴ σκλαβιά;

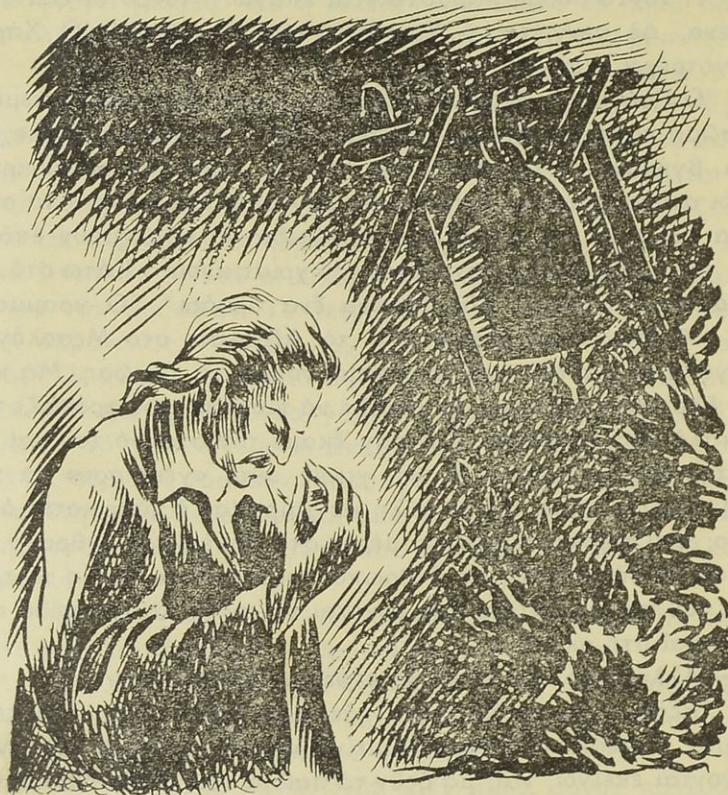
— 'Αλλοίμονο, ἀν δὲ μὲ πίστεψε!... 'Αλλοίμονο!...

"Ἐξαφνα δὲ πατέρας ξύπνησε μεγαλοδύναμος. Καλύτερα
νὰ μὴν πίστεψε· καλύτερα νὰ μείνουν ξέγνοιαστοι οἱ Ἑλληνες.
Χάνονται ἔκεινοι, ναί, μὰ ζοῦν τὰ παιδιά του. Τί ἔπαθε καὶ δὲν
τὸ συλλογίστηκε πρίν! Ποιὸς δαίμονας τοῦ σήκωσε τὰ μυαλά!
Μήπως ἀν βροῦν ἀντίσταση οἱ Ἀρβανίτες δὲ θὰ ύποψιαστοῦν
πρῶτα ἔκεινον; Καὶ τότε; "Ωχ, ἀλλοίμονο! Τὰ τρυφερὰ κορ-
μιά τους στοὺς σκύλους θὰ ριχτοῦν, θὰ γίνουν στοὺς ραγιάδες
φρικτὸ παράδειγμα.

— Γκλάν - γκλάν!... Γκλάν - γκλάν!... Γκλάν - γκλάν!...

Ἡ κλαγγὴ ἀντήχησε πάλι κι ἀπλώθηκε στὴ μαύρη νύχτα.

Οι έκκλησιες ἀνοίξανε τις πόρτες. Τρέχουν τώρα νὰ λειτουργῆθοιν οἱ πιστοὶ. Μὰ ὁ ἔχθρὸς παραμονεύει. Σφύριγμα δυνατὸ δάκουστηκε. Καὶ σύγκαιρα τρανὸς ἀλαλαγμὸς καὶ κανονιοβολὴ ταράξανε τὴ γῆ καὶ φωτισαν τὰ πάντα. Οἱ Ἀρβανῖτες χύθηκαν στὰ τείχη. Ὁ Γούναρης τινάχτηκε ἔξω δίβουλος. Τί ἥθελε νὰ

γίνη κι αὐτὸς δὲν ἥξερε. "Ηθελε καὶ τὰ δύο. Δὲν ἥθελε κανένα. Μὰ σύγκαιρα πύρινος ὄφις φάνηκε στὰ τείχη καὶ ντουφέκια βρόντησαν. Τὸ βόλια ἔπεσαν μαζὶ στὸ στρατόπεδο.

— Δόξα σοι ὁ Θεός! στέναξε ὁ κυνηγός, κάνοντας τὸν σταυρό του.

Κι ἔπεσε στὰ γόνατα. Ὁ λόγος του πιστεύτηκε. Τώρα πι-

κρδ μολύβι θερίζει τὴν Ἀρβανιτιά. Τ' ἄλογα τῶν σπαχήδων πέφτουν νεκρά, πρὶν φέρουν τοὺς καβαλάρηδες στὴ μάχη. Οἱ σημαιοφόροι, μόλις προφτάσουν νὰ μπήξουν τὶς σημαῖες στοὺς πύργους, γκρεμίζονται μαζὶ στὰ θολὰ νερὰ τοῦ χάντακα. Οἱ "Ἐλληνες δὲν ἔχουν μόνον ντουφέκι καὶ σπαθί. "Έχουν ἀξίνες καὶ τσαπιά, τσεκούρια καὶ πέτρες. "Ο, τι βρεθῆ στὰ χέρια τους γίνεται σιδερόξυλο. Δὲν εἶναι μόνον πολεμοθρεμμένοι ἄντρες, μὰ καὶ παιδιά καὶ γυναῖκες, ἀντρειωμένες τώρα μὲ τὴν προγονικὴ δργή.

"Ο Γούναρης στέκεται βουβός κι ἀφανισμένος. Τρέμει τὸ πεῖσμα τοῦ ἔχθροῦ καὶ τὴ δύναμη. 'Ως πότε θὰ βαστήσουν; Τ' ἀδύνατα ἐκεῖνα τείχη πῶς θὰ κρατήσουν τὴν ἀνθρωποπλημύρα, ποὺ ὅλο δυναμώνει καὶ βροντομαχᾶ ἐπάνω τους;

"Ἄξαφνα κάτω ἀπὸ τὴν πρώτη λάμψη τῆς αύγης βλέπει τοὺς σπαχήδες νὰ σκορποῦν πίσω, σὰν σατανάδες. Γύρισε ἀριστερὰ τὸ ἴδιο. Στὴν μεγάλη προμαχώνα καὶ σ' ὅλο τὸ προτείχισμα κυματίζει ἡ Ἑλληνικὴ σημαία καὶ χαιρετίζει τοῦ ἥλιου τὴν ἀνατολή. Καὶ δῶθε, πέρα ἀπὸ τὸν χάντακα οἱ "Ἐλληνες μὲ γυμνὰ σπαθιά κι αἰματοβαμμένη φουστανέλλα κυνηγοῦν στὶς σκηνὲς ἀνάμεσα τοὺς ἔχθρούς. Φεύγουν οἱ Γκέκηδες. Πιστόλες βροντοῦν, λάμπουν σπαθιά, κορμιά κοίτονται ἀντηχοῦν ἀλαλαγμοὶ καὶ σφυρίγματα. Κι ἀνάμεσα στὴν ἄγρια βουὴ ἀκούεται ἡ κλαγγή, σὰν φωνὴ οὐρανόσταλτη:

«—Γκλάν! γκλάν!».

"Ο Γούναρης ἔκανε τὸ σταυρό του.

—"Α, μωρὲ προδότη! Χαίρεσαι τώρα!... βρόντησε κοντά του φωνὴ λυσσασμένη.

Καὶ φάνηκε ἀγριοπρόσωπος ὁ Ἀλῆ ἀγάς, ὁ φίλος του, μὲ τὸ γιαταγάνι στὸ χέρι. 'Ο Γούναρης δύμως χύθηκε ἐπάνω του, τὸν ἔσφιξε καὶ κυλίστηκε μαζὶ του χάμου. Κι ἐκεῖ ποὺ ὁ Ἀρβανίτης, ξαφνιασμένος γιὰ τὴ δύναμη τοῦ ταπεινοῦ, λάκτιζε τὴ γῆ καὶ μόλυνε τὸν ἀέρα μὲ τὶς βλαστήμεις, γοργὸς ὁ ἄλλος τοῦ πῆρε τὸ γιαταγάνι καὶ τοῦ τὸ βύθισε στὰ στήθη του.

—"Απιστο σκυλί, δῶς πότε!... βρυχήθηκε.

Καὶ τράβηξε κατά τὴν πόλη.

« Παλιές ἀγάπες »

**Αγδρέας Καρκαβίτσας*

ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

“Οταν ἀποφάσισαν οἱ Ἑλλῆνες νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ ἅρπαξαν τὰ δόπλα, ἔτυχε ὁ φοιβερὸς Ὀδυσσεύς, ὃ υἱὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῇ τὴν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου εὐρίσκοντο κλεισμένοι οἱ Τοῦρκοι καὶ τὴν ὑπερασπίζονταν μὲνεγάλη καρτεροψυχίᾳ.

Τότε οὕτε οἱ ἴδιοι μας εἶχαν ἀκόμη ἀρνηθῆ τὴν φουστανέλα, οὕτε οἱ Τοῦρκοι εἶχαν λάβει τὸ νέο βάπτισμα, ὅπου ἡθέλησε νὰ τοὺς δώσῃ ἡ Εύρώπη· ὃ πόλεμος ἐγίνετο καθὼς εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὁμήρου. Μάλιστα στὶς πολιορκίες προχωροῦσε ἀργά. Οἱ ἀνθρώποι ἐσκοτώνοντο μὲν τὴν ἡσυχία τους, δὲν ἐγνωρίζοντο ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταστρεπτικὰ μέσα, ὅπου ἡ φιλανθρωπία τῶν ἀνθρώπων ηὔρε μετά ταῦτα, καὶ δὲν ἦτο σπάνιο νὰ βλέπηται τὰ ἐνάντια χέρια σταυρωμένα καὶ ἄνεργα διὰ τὴν ἔλλειψη ἀπὸ πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θά συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέρα, ὅπου ἔτυχε τὸ ἀκόλουθο περιστατικό.

Ἐξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοῦ Ὀδυσσέως πρωὶ πρωὶ καὶ ρίχνοντας κατὰ τύχη τὰ μάτια ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολη, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, ἔμειναν ἐκστατικοὶ βλέποντας τοὺς Τούρκους ἀνεβασμένους ἐπάνω εἰς τὸν Παρθενῶνα καὶ μὲ μεγάλη βίᾳ νὰ χαλοῦν τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνη τέτοια ἀνωφελῆς βαρβαρότης, ὅπου ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Ὀδυσσέα.

Ἄφοῦ ὁ στρατηγὸς βεβαιώθηκε μὲ τὰ μάτια του, ἀπόλυτε τρία τέσσαρα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολη καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, διατί ἔδειχναν τέτοια ὀγυριότητα στὰ μάρμαρα, τὰ ὅποια δὲν τοὺς προξενοῦσαν καμιὰ βλάβη.

Πέταξαν μὲ μιᾶς ἐκεῖνοι οἱ γενναῖοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα ἔφεραν στὸ στρατηγὸ τὴν ἀπόκριση, ὅτι οἱ Τοῦρκοι, μὴν ἔχοντας ἄλλο μολύβι, διὰ νὰ χύσουν βόλια καὶ ξέροντας, ὅτι μέσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μάρμαρα εύρισκετο τοῦτο τὸ μέταλλο, χυ-

μένο ἐπίτηδες, διὰ νὰ δίνη δύναμη καὶ σταθερότητα, εἶχαν ἀποφασίσει νὰ προστρέξουν εἰς ἑκεῖνο τὸ χαλασμό, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἔξακολουθήσουν τὸν πόλεμο.

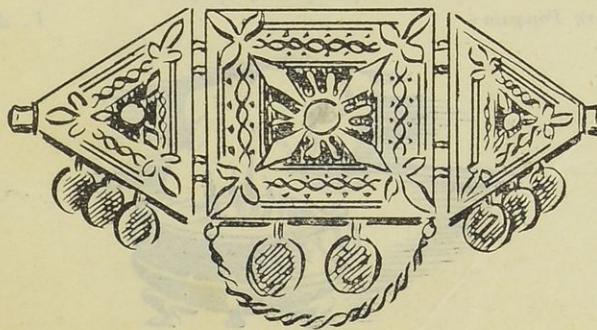
Τέτοια ἀπόκριση προξένησε μεγάλη ἀπελπισία εἰς τοὺς "Ἐλληνες καὶ ἀφοῦ ἐστοχάστηκαν τί νὰ πράξουν, διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸν ὅλεθρο τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου τῶν, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀποφάσισαν νὰ μηνύσουν εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ πάύσουν τὴν καταστροφὴ καὶ ἡσαν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύσουν ὅσο μολύβι τοὺς ἔχρειάζετο διὰ τὴν ὑπεράσπισή τους. "Ετοι καὶ ἔγινε.

"Ἐστερξαν οἱ Τοῦρκοι, καὶ οἱ "Ἐλληνες ἔξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμα τους, δίδοντας εἰς τοὺς ἔχθρους βόλια διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, τὰ πολύτιμα ἑκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὅποια ἡσαν προωρισμένα νὰ ζήσουν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἀναστημένο ὄλόγυρά τους ἑκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὅποιον ἀπὸ τοὺς τόσους αἰῶνες ἔφαντο βυθισμένο σὲ λήθαργο.

'Αξιοθαύμαστο παράδειγμα ἀρετῆς, γενναιότητος καὶ ζῆλου διὰ τὴν Πατρίδα! 'Η διαγωγὴ ἑκείνη τοῦ υἱοῦ τοῦ 'Ἀνδρούτσου τὸν ἀποθανατίζει περισσότερο ἀπὸ ὅλα του τὰ ἀνδραγαθήματα, τὸν καθαρίζει ἀπὸ κάθε τυχὸν ἀμάρτημα, ἀποθανατίζει καὶ τὸ ἔθνος, ὃπου ἔχει νὰ διηγηθῇ τέτοιες ιστορίες-

«"Ἐργα» Τόμος Β'

'Αριστοτέλης Βαλαωρίτης

ΥΜΝΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΟΝΩΝ

Ἐσεῖς ποὺ πρωτοσπείρατε
τῆς λευτεριᾶς τὸ σπόρο,
λαχταρισμένο δῶρο
στὴ σκλαβωμένη γῆ·
ἐσεῖς κι δταν ὡρίμασαν
τὰ στάχυα καρποφόρα
τοῦ θερισμοῦ τὴν ὥρα
μᾶς γίνατε δόηγοί.

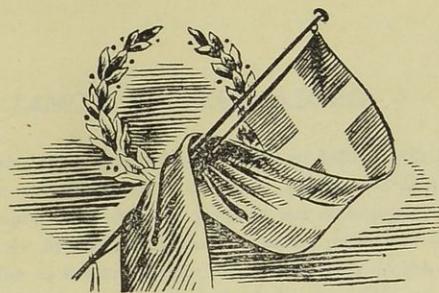
Σὰν ἡσκιοι μεγαλόκορμοι
κι ἀπείραχτοι ἀπ' τὰ χρόνια,
φέρνετε' ἐμᾶς τὰ ἔγγονια
στὸ δρόμο τῆς τιμῆς.
Κι ὅπου πολέμων κράξιμο
κι ὅπου τῆς μάχης κρότοι
ἐσεῖς περνᾶτε πρῶτοι
κι ἀκολουθᾶμ' ἐμεῖς.

Στὴ μνήμη σας ἀνάφτομε
χρυσὰ λιβανιστήρια·
γιὰ σᾶς τὰ νικητήρια
τὰ χείλη μας ὑμνοῦν.
Καί, πλέκοντας τὰ χέρια μας
τῆς δόξας τὰ στεφάνια
στοὺς τάφους σας κρεμοῦν.

« Ηὔριη Ρομφαία »

I. Δροσιτης

Ε'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Θίσον Μυωανογιανάϊ

Πόσο μεγάλη πάλι ξεπροβαίνεις,
Ελλάδα, ἀπὸ τὸ φῶς, ποὺ σὲ στολίζει
Τὴν περηφάνεια ἔχεις θεᾶς διωγμένης,
ποὺ στούς παλιούς της τοὺς βωμοὺς γυρίζει.

Ηλ. Βουτιερίδης

ИНОС ИНХИЕЗ ИОНЮЧКУЗ НАХ ИАНЗТОВИ ИНТ ОГА

БЕЛОРУССКАЯ ССР
БЕЛЫЕ АЛЫЧИ БІЛОРУСЬСКАЯ ССР
БІЛЫЕ АЛЫЧІ БІЛОРУСЬСКАЯ ССР
БІЛЫЕ АЛЫЧІ БІЛОРУСЬСКАЯ ССР

ΓΑΜΟΣ ΣΤΟ ΚΡΕΜΑΣΟΒΟ

[Στὴ Μακεδονίᾳ, ποὺν νὰ ἐλευθερωθῆ, ἀπὸ τὸ 1897 - 1909 Βούλγαροι ἀντάρτες, ποὺν λέγονται «κομιτατζῆδες» ἔμπαιναν κρυφὰ στὰ ἑλληνικὰ χωριά καὶ ἀνάγκαζαν τοὺς χωρικοὺς νὰ δώσουν χοήματα καὶ νὰ ὑπογράψουν δήλωση πώς ἡταν Βούλγαροι. Ἀν δὲν τὸ κατώρθωνταν, ἔκαιαν, οξύτωναν καὶ μάλιστα τὸν προκρίτοντος ἀρραβώναν κι ἔπειτα ἔφευγαν στὰ βουνά. Στὸν ἄγῶνα αὐτὸν οἱ Μακεδόνες στὴν ἀρχὴ μόνοι κι ἔπειτα μὲ τὴ βοήθεια τῶν Ἑλλήνων ἀνταρτῶν πολεμῶντας σκληρά κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν τὸν ἐθνισμό τους. Γιὰ τὸν ἄγῶνας αὐτοὺς ὁ Ράδος ἔγραψε ἵνα ἀπὸ τὰ καλύτερα ιστορικά τὸν δημιγμάτα, τὸ: Γάμος στὸ Κρεμάσοβο].

Α'

Καθαροὶ πατριώτες. Νὰ σᾶς πῶ τώρα, ἀδέρφια μου, γιὰ τὸ γάμο τοῦ Σωτήρη καὶ τὸ τί τραβήξαμε μὲ τοὺς κομιτατζῆδες! Μᾶς εἶπε ἔνα βράδι διερο-Θιδωρῆς καὶ κρεμαστήκαμε δῆλοι στὰ χείλη του.

Στολισμένη μὲ τὰ νυφικὰ ἡ Παρασκευούλα, μὲ τὸ φυλαχτὸ στὸ λαιμό, κι ὁ Σωτήρης, ὁ λεβέντης, ὁ Σωτήρης Παπατσόνεφ, τὸ πρῶτο παλληκάρι τοῦ χωριοῦ, βγαίνανε ὕστερα ἀπ' τὸ γάμο ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, τὴν Παναγία τὴν Ἀνωμερίτισσα — μεγάλη Σου ἡ χάρη Παντοδύναμη —. Πήγαιναν μπροστά καμαρωμένοι, καὶ δῆλο τὸ χωριό ἀπὸ πίσω, τὸ χωριό τὸ κατακαημένο σήμερα, τὸ Κρεμάσοβο*, δέκα δώρες ἀπὸ τὸ Ρίλο*, τὴν κακὴ φωλιά τῶν λύκων, τῶν κομιτατζήδων.

Τὰ παλληκάρια τοῦ Κρεμάσοβου ρίξανε μιὰ μπαταριὰ μὲ τὰ τουφέκια τους καὶ τράβηξαν ἔπειτα δῆλοι μαζὶ στὴν πλατεῖα, δυσδ ζυγιές τύμπανα μπροστά μὲ τοὺς μικρούς, ἔπειτα ὁ παπα-Θανάσης, ὁ δάσκαλος, ὁ κύρ πρόεδρος — ὁ πρόεδρος τῆς κοινότητος κύριος Ἀργυρώφ — μὲ τὸ σταυρὸ τοῦ Σωτῆρος στὸ στῆθος — οἱ γέροι, οἱ γυναῖκες, δῆλο τὸ χωριό, κι ὁ γέρο-Γκοβατζῆς, ὁ λωλός, μὲ τὰ παιδιά, ὁ μπάρμπα-Θωμᾶς, ὁ τραγουδιστής τῆς Μπάνιας, πού 'κανε μιὰ μέρα δρόμο, γιὰ νὰ 'ρθῃ στὴ χαρά τοῦ παιδιοῦ τοῦ παλιοῦ του καπετάνιου Ἀνδρέα Παπατσόνεφ, — Θεός σχωρέσ' τον —.

Τὸν λέγανε τρελὸ τὸν μπαρμπα-Θώμα, μὰ ἥτανε;

Στὸ χωριό μας ὅστερα ἀπ' τὸ σχίσμα εἴχαμε διώξει ὅλους τοὺς ἔξαρχικούς. Μείναμε πιά καθαροὶ πατριῶτες στὸ Κρεμάσσοβιο καὶ γύριζαν πίσω στὴ γλώσσα μὲ τὸ δάσκαλο, μὰ λέγανε ἀκόμα Ἀργυρώφ, Παπατσόνεφ. Τί τὰ θέλεις, ἡ συνήθεια· κι ἔπειτα κι οἱ ὑπογραφές, τὰ συμβόλαια, οἱ δουλειές, μᾶς ἀνάγκαζαν νὰ μὴν ἀλλάξωμε ἀμέσως δύνοματα.

‘Ο μπαρμπα - Θωμᾶς ὅμως τὸ Γκοβατσώφ τό ’κανε Γκοβατζῆς καὶ στὴ Μπάνια ἔπαιρνε τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς ἔλεγε : ὅχι Δημητριέφ, ἀλλὰ Δημητρόπουλος, ὁ λόγος τὸ λέει, καταλαβαίνετε ; ”Ας εἶναι.

Τί εἶχε τραβήξει τὸ ἔρημο Κρεμάσσοβιο ἀπὸ τοὺς σχισματικούς ! Κάθε χρόνο τὴν ἄνοιξη φέρνανε ἀπὸ τὸ Ρίλο, τὴν κακὴ τὴ φωλιά, τοὺς Βουλγάρους. Πιάνανε τὸ βουναλάκι τῆς Σαπιέτας κοντά καὶ στέλνανε μέσα :

— Δῶστε χίλια τάλαρα γιὰ τὴ Βουλγαρία καὶ πεντακόσια γιὰ μᾶς ! Τὰ δίναμε. Τί νὰ κάνωμε ; Τὰ τουφέκια μας ἥτανε ἄχρηστα, κάτι καριοφίλια ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ εἰκοσιένα. Αὐτὰ γίνονταν δέκα χρόνια κοντά, μὰ ἔδωσε κι ἥρθε ἀπάνω ὁ Ντούφας κι ἔφερε γκράδες κι ἔναν καλὸ λόγο ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. ”Ε, τότε δὲν τοὺς λογαριάζαμε. Περιμέναμε νά ’ρθη ἡ ἄνοιξη κι ἂς ἔρχονταν οἱ Βούλγαροι. Τότε εἶχε ἔρθει πάλι κι ὁ μπαρμπα - Θωμᾶς ὁ Γκοβατζῆς καὶ βγῆκε μὲ τὰ κουρέλια του στὴν πλατεῖα καὶ μὲ τὸν ταμπουρά τραγουδοῦμε :

’Απὸ τὸ Ρίλο στ’ ἄχαμνὰ καβάλα τ’ ἄλογά τους
οἱ λύκοι οἱ Βούλγαροι σὲ λίγο θὲ νά ’ρθοῦνε
Οἱ μπάλες σὲ λιγάκι στοὺς λόγγους θὰ τὰ ποῦνε...

Ντράνγκα ! Ντράνγκα ! πήγαινε νὰ σπάσῃ τὸν ταμπουρά ὁ μπαρμπα - Θωμᾶς κι ἔλεγε ἀκόμα :

Στ’ ἄρματα λεβέντες ! Ζωστῆτε τὰ σπαθιά,
πιάστε τὶς ραχοῦλες, τὰ ψηλὰ βουνά !

’Ανατριχιάζανε (ἄν φανῇ ὑπερβολικὸ τὸ ἀνατριχιάζανε, τότε μπορεῖ ν’ ἀντικατασταθῆ μὲ τό : ἐνθουσιάζονταν) ὅλοι στὸ τραγούδι του, κι ὁ δάσκαλος δὲν κρατιόταν κι ἄρχιζε μὲ δλα τὰ παιδιά μας : Ζήτω ἡ Ἑλλάς ! Ζήτω ὁ Πατριάρχης ! οὐρανηδόν.

Πραγματικῶς τὸν Ἀπρίλη ἥρθανε οἱ κομιτατζῆδες κι ἥρθε μέσα δὲ καπετάνιος γιὰ τὰ χίλια πεντακόσια τάλαρα καὶ ζητοῦσε κι ὅλα τὸ ἄλογα. Τότε τοῦ εἶπε δὲ Παπατσόνεφ - ζοῦσε ἀκόμα δὲ πατέρας τοῦ Σωτήρη - : φεύγεις, καταραμένε;

Τραβήξανε τὰ γιαταγάνια· κανένας κομιτατζῆς δὲ γλύτωσε, μὰ οἱ ἄλλοι, που ἦτανε στὸ βουναλάκι, καταλάβανε κι ἀνοίξανε τὸ τουφέκι· ἔπειτα χύμηξαν στὸ χωριό. Οἱ δικοί μας εἶχανε πιάσει τὸ καμπαναριό, τὸ σχολεῖο καὶ τὸ ύδραγωγεῖο, καλά ταμπουρωμένοι· τοὺς δώσανε μιά, ποὺ δὲ θέλανε κι ἄλλη. Φύγανε.

Μὰ τὸν ἄλλο χρόνο ξανάρθανε κι εἶχαμε τὰ ἴδια. "Ητανε πιὸ πολλοὶ καὶ πολεμήσανε ὅλη τὴν ἡμέρα· μὰ τότε ἦταν δὲ καπετᾶν Βάρδας* ἀπάνω, θερίο μονάχο, καὶ τοῦ στείλανε εἰδηση. "Ηρθε σὰν τὸν ἀετό. "Ηταν σουρούπωμα· ἔπιασε τὴ Σαπιέτα· ἐμεῖς βαρούσαμε ἀπὸ μέσα· δὲν ἔμεινε Βούλγαρος ζωντανός. Μὰ καὶ πάλι κάθε χρόνο εἶχαμε τὰ ἴδια. Πέθανε δὲ καπετᾶν Ἀνδρέας· ἦταν καλοκάγαθος· μὰ ἦταν λιοντάρι στὴν καρδιά !

B'

·Ο Θωμᾶς
·Γκοβατζῆς. ·Ο Σωτήρης λοιπὸν ἔκανε τὸ γάμο του, ποὺ ἄρχισα νὰ σᾶς λέω. Τὸ γλέντι πήγαινε κορδόνι. Τὰ κορίτσια ἦταν μπροστά· καὶ χορεύανε καὶ σκόρπιαν τριαντάφυλλα· ἦταν ἀλήθεια Ἀπρίλης πάλι, μὰ δὲ νοῦς δόλονδων ἦταν τὸ γλέντι. "Οξω ἀπὸ τὰ τούμπανα εἶχαμε φέρει καὶ τοὺς τσιγγάνους. Μωρὲ τὸ τί γινότανε ! Οἱ καμπάνες τῆς ἐκκλησιᾶς βαράγανε, κι ὅλο καὶ τουφεκιές.

·Ο Γκοβατζῆς, δὲ μπαρμπα-Θωμᾶς, ἦταν στὶς δόξες του. Τοῦ δώσανε τὸν ταμπουρά κι ἄρχισε νὰ τραγουδᾶ τὸν «έκατόλογο» γιὰ τοὺς νιόπαντρους. Μαζεύτηκε ὅλος δὲ κόσμος τριγύρω κι ἀκούγανε. "Αξαφνα στάθηκε καὶ τὸ γύρισε στὰ πατριωτικά : 'Ως πότε παλληκάρια... καὶ τὸ λέγανε ὅλα τὰ παιδιά μαζί, γιατὶ τοὺς τὸ εἶχε μάθει δὲ δάσκαλος· δὲ κύριος Ἀργυρώφ μὲ τὸ παράσημο ἀκουγε κι ἐκλαιγε. 'Ο Γκοβατζῆς ὅμως ἦταν ἀνήσυ-

χος' τραβοῦσε παράμερα καὶ ἀφιγκραζόταν καὶ ἀνέβηκε δυὸς φορὲς στὸ καμπαναριό.

"Ἄξαφνα σηκώθηκε σὰν μιὰ χλαλοὴ ἀπ' τὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ καὶ ἔπειτα φωνὲς παιδιῶν καὶ γυναικῶν, ἀγριοφωνὲς ποὺ σοῦ δέσχιζαν τ' αὐτιὰ καὶ ὁ βρόντος ἀπ' τὶς πόρτες ποὺ κλείνανε.

— Γιὰ δόνομα Θεοῦ! Στ' ἄρματα! φωνάξανε τότε μερικοὶ. Οἱ Βούλγαροι! Χριστὸς καὶ Παναγία!

— Στ' ἄρματα! 'Ο Στραπατσάρωφ μὲ τοὺς κλέφτες! φώναξε ὁ καντηλανάρφης ἀπὸ πάνω ἀπ' τὸ καμπαναριό βλέποντας κατὰ τὸν κάμπο.

Πραγματικῶς ἤτανε οἱ Βούλγαροι. Βγήκανε ἀπ' τὰ ἀραποσίτια, ποὺ ἤτανε κρυμμένοι ἀπ' τὸ γλυκοχάραγμα κι ἔρχονταν μὲ προδοσία. Ρίξανε τὰ πρῶτα τουφέκια. 'Ο γάμος σκόρπισε τὰ κορίτσια πήρανε τὴν νύφη καὶ κλείστηκαν στὰ σπίτια. "Οσοι ἤτανε ξαρμάτωτοι, τρέχουνε νὰ πάρουν τὰ τουφέκια. 'Ο μπαρμπα-Θωμᾶς ἀρχισε νὰ μιλάῃ τότε, σὰ νὰ μὴν ἤταν τρελός. "Απλωσε τὰ χέρια του, σὰ νὰ τανε δεσπότης στὸ ίερὸ βῆμα, κι ἔκανε ήσυχία κι εἶπε:

— Σταθῆτε σὰν "Ελληνες, ποὺ εἴσαστε! 'Εδῶ θὰ πεθάνωμε δλοι. "Ελα, Σωτήρη, παιδί μου, πιάστε τὰ περιβόλια, τουφέκι στὸ τουφέκι κι ὁ Θεὸς μαζί!

Σὲ πέντε λεπτὰ ἤτανε στὶς θέσεις τους. Μὰ στὸν κάμπο τ' ἄσπρο τὸ σύννεφο κύλαγε ἐπάνω στὸ ἀραποσίτι κι δλο ἐρχόταν κοντά. Εἶναι στὰ διακόσια μέτρα μονάχα. Μπάμ ἀκούγεται μιὰ τουφεκιά ἀπὸ τὰ περιβόλια. Τίναξε τὸ καλπάκι τοῦ ἀρχικομιτατζῆ δέκα μέτρα μακριά· τὸ αἷμα του τρέχει ἀπ' τὸ μέτωπο, μὰ ἤταν ξέσκουρο.

Εἶχε τραβήξει δ. Σωτήρης.

— "Αχ, εἶπε δ. Γκοβατζῆς, δλοι μαζὶ ἔπρεπε νὰ τραβήξωμε.

Μοιράστηκαν τότε οἱ Βούλγαροι. 'Ο Στραπατσάρωφ κράτηγε ἀπὸ δῶ, μὰ οἱ περισσότεροι βγῆκαν ἀπ' τὴν ἄλλῃ μεριά τῶν ἀραποσίτων καὶ πήραν τὸ χωριό ἀπὸ πίσω. Δυστυχία! Χύμησαν τὰ παλληκάρια νὰ τοὺς βγοῦνε ἀπὸ μπροστά, μὰ ἄδικα.

Οι κομιτατζήδες ήτανε καβάλλα, μπήκαν στό χωριό, πέζεψαν κι ἔπιασαν τὴν ἐκκλησιά καὶ τὴν πλατεῖα. 'Ο τελάλης μπροστά φωνάζει νὰ παραδώσουν τὸ Κρεμάσοβο. "Όλα τὰ μέρη εἶναι πιασμένα.

Τί νὰ κάνουν' σκύψανε τὸ κεφάλι καὶ ὁ κύριος Ἀργυρώφ πήρε τὸ μπαστούνι του καὶ πήγε στὸν ἀρχικομιτατζή. Ζητοῦσε τέσσερες χιλιάδες τάλαρα. Ποῦ νὰ τὰ βροῦνε; Μείνανε σύμφωνοι γιὰ δυό. Μὰ ὁ Στραπατσάρωφ ζητοῦσε κι ἐκεῖνον ποὺ τοῦ ἔρριξε καὶ τοῦ τρύπησε τὸ καλπάκι καὶ τὸν λάβωσε στὸ μέτωπο.

— Νὰ μοῦ τὸν φέρετε, νὰ τὸν ψήσω, ἔλεγε, εἰδεμὴ θὰ σᾶς κάψω τὸ χωριό.

'Ο Σωτήρης, δταν τό μαθε, εἶπε :

— Πάω νὰ παραδοθῶ· δὲν μπορῶ νὰ κάνω τίποτε ἄλλο γιὰ τὸ χωριό μου, καὶ ὁ Θεός ἀς παρηγορήσῃ τὴν Παρασκευούλα, ἀφοῦ ἤρθανε ἔτσι τὰ πράματα.

Τράβηξε ἀπὸ τὸ σελάχι τ' ἄρματά του νὰ τὰ μοιράσῃ στοὺς φίλους του, ἔδωσε ὅ,τι χρήματα εἶχε στὸν κύριον Ἀργυρώφ γιὰ τὸ μερδικὸ του στὰ λύτρα τοῦ χωριοῦ καὶ ἔστειλε τὸ χαϊμαλί του, τὸ ρολόϊ του καὶ τὰ δαχτυλίδια του στὴν Παρασκευούλα καὶ κίνησε νὰ πάγι νὰ παραδοθῆ.

"Οχι παιδιά μου! ἔμπηξε μιὰ φωνὴ ὁ μπαρπα - Θωμᾶς. "Ολοι γυρίσανε καὶ τὸν κοιτάξανε. Στεκότανε, μίλαγε σὰ γνωστικός :

— Παιδί μου Σωτήρη, δὲν πάει νὰ χαθῆσι ἔτσι· σὲ χρειάζεται τὸ Κρεμάσοβο! εἶσαι τὸ καλύτερο τουφέκι. Σὲ χρειάζεται τὸ σπίτι σου· πήρες γυναῖκα, ποὺ αὔριο θά χης παιδιά· σου χρειάζονται κι ἐκεῖνα γιὰ τὸ Κρεμάσοβο!

— Τί νὰ κάμωμε λοιπόν; εἶπε ὁ Σωτήρης. Νὰ μᾶς κάψῃ ὁ Στραπατσάρωφ τὸ χωριό;

— Θὰ πάω ἔγω! ἀποκρίθηκε ὁ μπαρμπα - Θωμᾶς ὁ Γκοβατζής. "Αφησε νὰ πάω ἔγω, νὰ πῶ πῶς ἔγω ἔρριξα κι ἐλάβωσα τὸ Βούλγαρο. 'Εγώ τό φαγα τὸ ψωμί μου. Εἶμαι γέρος, μέρες πολλές πιὰ δὲν ἔχω, εἶμαι καὶ τρελός! εἶπε μ' ἔνα χαμόγελο· δὲν κάνω ἄλλο παρά νὰ τραγουδάω. 'Εσύ χρειάζεσαι· ζῆσε γιὰ

τὴ γυναικα-σου, γιὰ τὸ Κρεμάσσοβο καὶ τὸν Πατριάρχη, γιὰ τὸ βασιλιά μας, ποὺ εἶναι κάτω στὴν Ἀθήνα, ποὺ θά ’ρθη μιὰ μέρα· ναι! θά ’ρθη μιὰ μέρα! εἶπε χτυπώντας δυνατά τὸ ποδάρι στὸ χῶμα. ’Εγώ τό φαγα τὸ ψωμί μου, μὰ σεῖς θὰ τὰ ἰδῆτε!

Μά δὲ Σωτήρης δὲν τ’ ἀκουγε αὐτά. ”Αφησε καὶ μαζεύτη-καν τὰ τάλαρα, τὰ ’βαλαν στὸ σακκί καὶ τὸ πήρε στὸν δῶμο νὰ πάη νὰ τὰ δώσῃ ὁ Ἰδιος καὶ νὰ πῆ, πὼς αὐτὸς ἔρριξε τοῦ Στρα-πατασάρωφ.

— Δὲν εἶναι σωστὸ εἶπε. ’Εγώ τὸν λάβωσα. ’Εγώ θὰ πάω. ’Εσύ δὲν εἶσαι κὰν ἀπὸ τὸ χωριό.

— Δέγ ἔχει νὰ κάνη, ἀποκριθῆκε ὁ Γκοβατζής. Εἶμαι ἀπ’ τὴ Μακεδονία εἶναι τὸ Ἰδιο. Εἶμαστε δλοι ἀπὸ τὴν Ἰδια μάνα, τὴν Ἑλλάδα.

— Ο Σωτήρης ἔκανε νὰ τραβήξῃ νὰ πάη, μὰ τότε ὁ μπάρμπα-Θωμᾶς ἀγρίεψε.

— Αλτ! τοῦ λέει.

— Ο Σωτήρης στάθηκε. Τὸ μάτι τοῦ Γκοβατζῆ πετούσε φω-τιές. Τέντωσε τὸ χέρι του κι ἔδειχνε τὸ σπίτι τοῦ Σωτήρη.

— Πήγαινε νὰ βρῆς τὴν Παρασκευή, τὴ γυναικα σου. Πάτε στὴν ἐκκλησιὰ νὰ παρακαλέσετε τὸ Θεό νὰ σᾶς δώσῃ ἔνα παι-δί. ”Οταν τὸ ἀναστήσης, ὅταν φτιάσης ἔναν ”Ελληνα νὰ πιάσῃ τὸν τόπο σου, τότε μονάχα θά ’χης τὸ δικαίωμα νὰ πεθάνης.

Πέσανε δλοι τότε καὶ κρατούσαν τὸ Σωτήρη. ”Ο Γκοβα-τζής κρατώντας τὸν ταμπουρά, παίρνει τὸ σάκκο στὸ ἄλλο του χέρι νὰ πάη στοὺς Βουλγάρους.

— Ο ἀρχικομιτατζής καθόταν στὸ καφενεῖο. ”Ο μπαρμπα-Θωμᾶς περπατώντας σιγά σιγά, καμαρωτός σὰν αὐτοκράτο-ρας, ζυγώνει, τὸν κοιτᾷ καλά στὰ μάτια καὶ πετᾶ μὲ περιφρό-νηση τὸ σάκκο ἀπάνω στὸ τραπέζι. ”Ο Στραπατσάρωφ τινά-χτηκε ἀπάνω.

— Νὰ μοῦ φέρετε κι ἔκεινον ποὺ ἔρριξε τὸ πρῶτο τουφέκι. — Εἰμ’ ἔγώ!

Δύο κομιτατζῆδες ἀρπαξαν τὸν μπαρμπα-Θωμᾶ ἀπὸ τὰ χέρια. Μὲ μιὰ δύναμη φόβερὴ τοὺς ἔστειλε νὰ κυλήσουν μές στὸ χῶμα· καὶ μὲ τὸ Ἰδιο μεγαλεῖο πῆγε μὲ βήματα μεγάλα καὶ

σιγά σιγά καὶ στάθηκε στὸν τοῖχο τῆς ἐκκλησίας. Μαζεύτηκαν καὶ τὸν κοίταζαν γύρω οἱ Βούλγαροι.

— Σκυλιά, τοὺς λέει, δ, τι καὶ ἂν κάνετε, ή Μακεδονία δική μας εἶναι. Εἶναι θέλημα Θεοῦ καὶ κοντά εἶναι ή ήμέρα....

Οἱ Βούλγαροι γελάσανε.

— Βαρεῖτε, σκυλιά! Ζήτω ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ Βασιλέας μας! φώναξε μὲ μιὰ τρομερὴ φωνὴ ὁ μπαρμπα - Θωμᾶς.

Καὶ σὰν τοὺς εἶδε νὰ χαμηλώνουν τὰ τουφέκια, ἀναστύλωθηκε σὰ λιοντάρι ὁ τραγουδιστής καὶ βρυχήθηκε:

Τὸ αἷμα μου ποὺ θὰ χυθῆ,
σὲ φλόγες θὲ ν' ἀνάψῃ,
τοὺς κομίτες γιὰ νὰ κάψῃ,
τὴν ἄνοιμη γενιά.

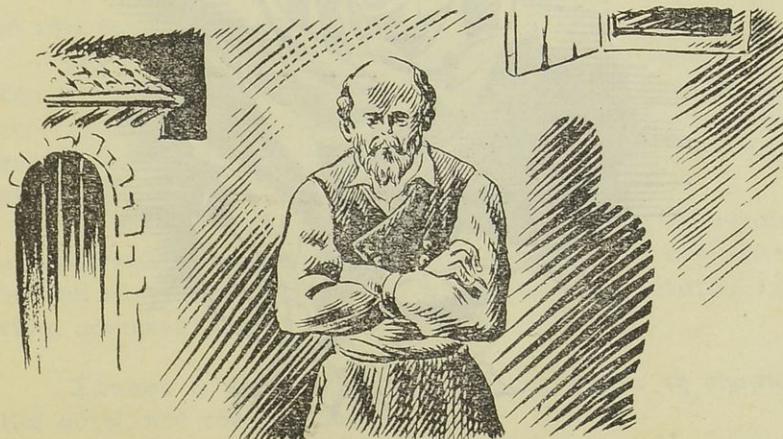
Τὴν ἔδια στιγμὴ πέταξε τὸν ταμπουρὰ στὰ παιδιά, μαζε- μένα ἐκεὶ πέρα κίτρινα σὰν τὸ λεμόνι.

— Παιδιά! Κάθε μέρα τὸ τραγούδι μου καὶ τὴν εὔχή μου!
Σταύρωσε τὰ χέρια του καὶ περίμενε.

Οἱ κομιτατζῆδες ἀνοίχτηκαν, δέκα τουφέκια βρόντησαν, καὶ ὁ Γκοβατζῆς ἔπεσε μπρούμυτα στὴ γῆ, ποὺ κοκκίνισε στὸ αἷμα του. Μὰ τὸ αἷμα του δὲν πῆγε χαμένο!

« Διηγήματα » τόμ. B'

Κωνσταντῖνος Ράδος

ΤΕΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τὰ νιάτα σου ἀρματώθηκες καὶ ζώστηκες τὸ θάρρος.

*Ἀστροπελέκι μέσα σου ὁ πόθος σου ὁ κρυφός,

Κι ἄς ἔγειρε, παλλήκαρε, στὸ πανηγύρι ὁ Χάρος,

τώρα ή ζωή σου εἶν' ὅνειρο, μὰ ὁ θάνατός σου φῶς.

Γύρω σου χασκογέλασαν μολέματα καὶ σκύλοι,

χίλια μαχαίρια σοῦ ἔμπηξαν, ὥ γιγαντά μου, οἱ νάνοι...

Κι ἡ μνήμη σου μᾶς γένηκε τριαντάφυλλο τ' Ἀπρίλη

καὶ τῆς πνοῆς σου ὁ στεναγμὸς μᾶς γένηκε λιβάνι...

Στὸν τόπο ποὺ μαρτύρησες δὲ σ' ἔκλαψε δικός,

μὰ ἡ γῇ ἡ Μακεδονίτικη σὲ δέχτηκε σὰ μάνα.

Κι ἄν δὲ σηκώθη σίφουνας γιὰ τοὺς ὁχτροὺς κακός,

κάποιο ἀγεράκι φύσηξε ἀπὸ τὴν Ἀλαμάνα.

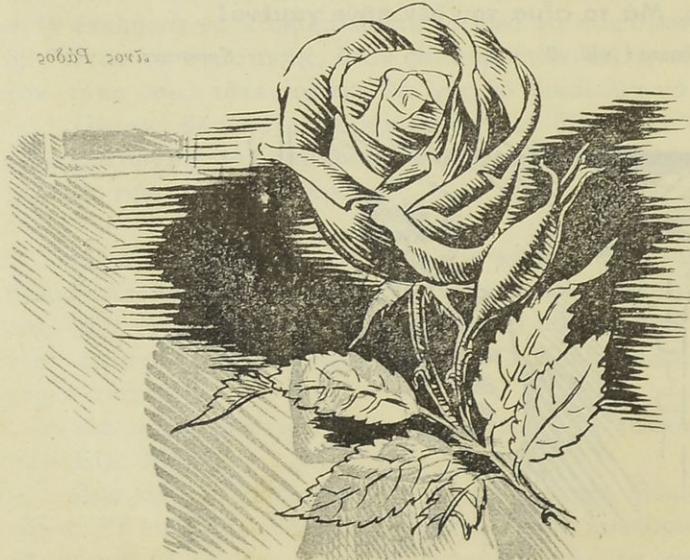
«Νέα Ἀνθολογία»

,VI

ὅτο ε.

Ρήγος Γκόλφης

2000 2045.

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΙΑ

[Είναι γνωστοί οἱ σκληροὶ καὶ αίματροὶ ἀγῶνες ποὺ ἔκαναν οἱ Κρητικοὶ γὰρ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἐλευθερία τους καὶ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴν μητέρα Ἑλλάδα. Δὲν ήσύχασαν παρὰ διαν ἀπόκτησαν τὸ ποθούμενο. Τὸ κατωτέρω ἐπεισόδιο δείχνει πολὺ παραστατικὰ τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τῶν γενναίων παιδιῶν τῆς Μεγαλονήσου μας.]

Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1909, ἐπειτα ἀπὸ τὸν τόσους τραχεῖς ἀγῶνες, ἡ Κρήτη ἀποκτοῦσε αὐτονομία. Τὰ σιρατεύματα τῶν προστατίδων δυνάμεων ἀποχωρῦσαν ἀπὸ τὴν νῆσο καὶ στὴν ἐπαλξὴ τοῦ Φιρκᾶ στὰ Χανιά ἑνάρησε ἡ γαλανόλευκη. [Η ὑφρωση τῆς σημαίας προκάλεσε, δπως ήταν φυσικό, φίγη πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ.]

“Ἐνας γέρος Κρητικὸς στεκόταν ἐμπρὸς στὴν ἐπαλξὴ τοῦ Φιρκᾶ καὶ κοίταζε, κοίταζε τὴν σημαία.

Ἐτίχε βγάλει τὸ μαντήλι τῆς κεφαλῆς του· ὁ ἥλιος τὸν ἔψηνε, καὶ αὐτός, ἀκούμπημένος στὸ προπέτασμα τοῦ μώλου, κοίταζε, κοίταζε τὴν σημαία...

“Ἡταν ἡ δεύτερη ἡμέρα ποὺ σηκώθηκε ἡ σημαία· ἡ τρίτη ἡμέρα ἀφοῦ τελείωσε ἡ κατοχή.

Τὸν ἀντελήφθησαν δύο τρεῖς περαστικοί. Ξαναπέρασαν ἀργότερα· καὶ αὐτὸς κοίταζε, κοίταζε τὴν σημαία.

— Τὶ τήνε θωρεῖς, καπετάνιε, τὴν σημαία; Δὲν τὴν χόρτασες νὰ τήνε θωρῆς; Δὲν τὴν εἶδες ἔχτες! τὸν ἐρώτησε ἔνας.

— Τὴν εἶδα, παιδί μου· τὴν εἶδα χτές γιὰ τὸν ἔσωτό μου! Σήμερα... σήμερα τήνε θωρῶ γιὰ ἄλλον, γιὰ ἔναν σύντεκνό ποὺ λαβώθηκε στὰ 97 καὶ πέθανε ἀπὸ τὴν πληγή. Πρὶν νὰ ξεψυχήσῃ δμως, ἀπλώνοντας τὸ χέρι του κατὰ τὰ Χανιά. πρόφτασε καὶ μοῦ εἶπε :

— “Ἄν ἐσύ ζήσης, σύντεκνε, κι ἀξιωθῆς νὰ δῆς τὴν σημαία μας νὰ στηθῇ στὸ κάστρο, νὰ πᾶς νὰ τήνε δῆς, νὰ τήνε καλοδῆς καὶ νὰ ’ρθης στὸ μνῆμα μου νὰ μοῦ φωνάξης δυνατά: Τὴν εἶδα, σύντεκνε! Κι ἔγω, ἔννοια σου, θὰ σ’ ἀκούσω.

Σώπασε δι γέρο-Κρητικός, κοιτώντας πάντα τὴν σημαία. Καὶ αὐτοί, ποὺ τὸν ἀκουσαν δάκρυσαν.

Καὶ τὰ δάκρυα ἔσβησαν τὴν περιέργεια νὰ μάθουν τὸ δνομα τοῦ γέρου καὶ τὸ δνομα τοῦ συντέκνου του.

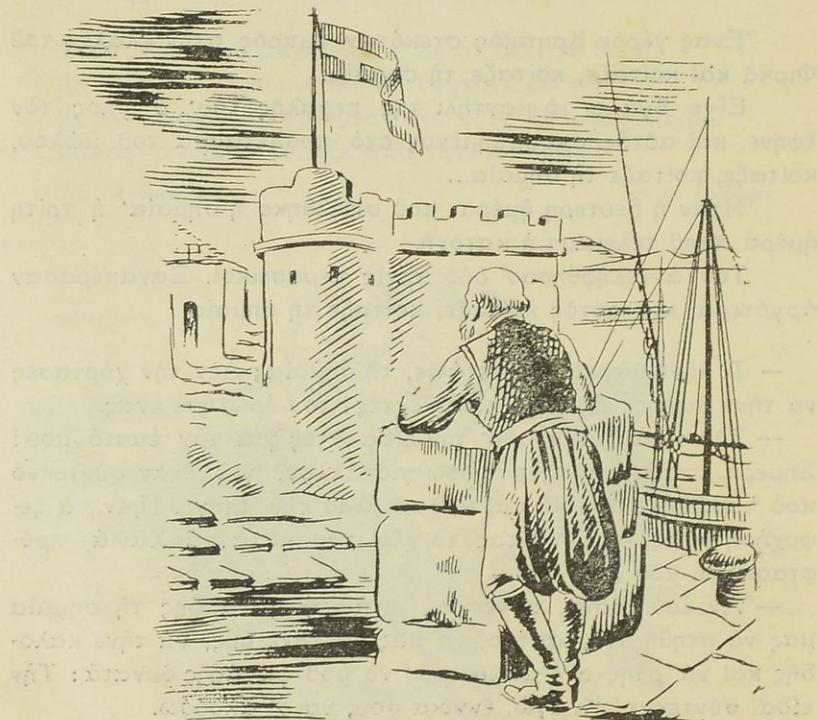
— Ποιός ἦταν ὁ γέρο-καπετάνιος; ρώτησα ἔναν, ποὺ μοῦ ἐλεγε τὸ γεγονός ἔπειτα ἀπὸ δύο ἑβδομάδες.

— Δὲν τὸ κατέχω. Δὲ συλλογίσθηκα νὰ τὸν ρωτήσω. Φύγαμε...

“Εφυγαν καὶ ὁ γέρος κοίταζε, κοίταζε τὴ σημαία...

Περιοδικὸν «Ἔστια» 1909

N. Ποριώτης

ΑΦΑΝΗΣ· ΗΡΩΣ

Εἰς ποιηὴν ἐκ Δωρίδος, διωκόμενος ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης διὰ βαρύν ἀδίκημα κατὰ τῆς ἔξουσίας, καταφεύγει εἰς τὴν ταυροκρατούμενην Ἰλλίδην.

α) Ἡ νοσταλγία τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ.

... Σιγά σιγά τὰ χρόνια πέρασαν. Κάτω δύμας ἀπὸ τὸν ζύγον, δῆπου διὰ μιᾶς μετεφέρθη ὁ βίασις ὀρεινός, δὲν ἡργησέ νὰ ἐννοήσῃ τί εἶναι τὸ ἀγαθόν τοῦτο ἐκεῖνο, τὸ δόποιον δὲν ἔξετίμα εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ πρώτη υβρις τὴν ὄποιαν ἐδέχθη κατὰ πρόσωπον ἀπὸ τὸ μαστίγιον ἐνὸς ζαπτιέ*, τὸ ἀδιάκοπόν σκύψιμον ἐμπρόδεις εἰς τὸν τύραννον, ὁ δόποιος δὲν ἦτο πλέον διφλελεύθερος ἐλληνικός νόμος, ἐπροξένησαν σωτήριον ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχήν του. Ἐδάμασαν τὸν χαρακτήρα του. Ὁ ἀπειθαρχος, ὁ ἀρειμάνιος, ὁ περιφρονητής τῆς ἴστοπολιτείας σιγά σιγά ἐσφυρηλατήθη εἰς μετρημένον, ὑπολογιστικόν ἄνδρα κάτω ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὸ βούνευρον*. Ἐκεῖ μόνον ἐνόησε τὰ ἀγαθά, τὰ δόποια εἶχεν εἰς τὴν στοργικὴν πατρίδα καὶ τὰ δόποια περιεφρόνησε.

'Αλλ' ἦτο ἀργά πλέον.

Καὶ ἐνόησεν ἀκόμη τὸν πόνον τῆς γῆς δῆπου ἐγεννήθη, τῆς γῆς, δῆπου ἔθαψε τοὺς ἰδιούς του καὶ δῆπου τὸν συνέδεσαν τὰ γλυκύτατα χρόνια τῆς παιδικῆς ἡλικίας, δῆπου οἱ ἀνθρώποι διμιούν, σκέπτονται, ἔχουν τὰ ἴδια ἰδεώδη μὲν ἡμᾶς καὶ δῆπου ἵσως εὑρίσκονται ἀνθρώποι, οἱ δόποιοι μᾶς ἀγαπῶν καὶ μᾶς συλλογίζονται. Τώρα θὰ ἔδιδε καὶ αὐτός, δὲν ἥξευρε τί, διὰ νὰ ἡμποροῦσε νὰ ἐπέστρεφε καὶ νὰ ἐπανέβλεπε μίαν μόνον στιγμὴν τὴν γαλανὴν βουνοκορφὴν τοῦ Παρνασσοῦ, τὰς γυμνὰς πλαγιάς, δῆπου ὠδήγει τὰ κατσίκια του. Θὰ ἔδιδε χρόνια τῆς ζωῆς του διὰ μίαν Κυριακὴν πρωί, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, ἢ ἔνα ἥσυχον ἀπόγευμα εἰς τὴν μακρινὴν του στάνην, ὅταν ἡρμεγε κατὰ σειρὰν τ' ἀσπρόμαλλα πρόβατά του καὶ ἐγέμιζε μὲν χιονάτον γάλα τὰς καρδάρας του. Καὶ ὁ πόνος αὐτὸς τὸν ἔκαμψε νὰ προσκολλάται μὲν κάποιαν ἀπελπισίαν εἰς ὅ,τι ἔβλεπε νὰ τὸν πλησιάζῃ εἰς τὴν μακρινὴν πατρίδα, ἀνθρώπους, σκέψεις,

ἄψυχα ἀκόμη, τὰ δόποια διὰ τὰ νοσταλγικά του μάτια ἔπαιρναν ψυχὴν καὶ φωνήν.

’Απὸ πολίτης φιλήσυχος, τώρα ἐγίνετο καὶ πατριώτης.

β) Εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος.

Σιγὰ σιγὰ ἡ ἐπιχείρησίς του προώδευσεν. ’Απὸ ἀγωγιάτης κατώρθωσε ν’ ἀγοράσῃ τὴν ἄμαξαν. Τὴν ειρηνικήν του ζωὴν ἥλθεν ἔξαφνα νὰ διακόψῃ δὲ πόλεμος τοῦ 12. Οἱ Ἑλληνες, οἱ ἰδικοὶ του, ἡ ἰδία μακρινὴ πατρὶς, ἥρχετο δλοζώντανη ἐκεῖ νὰ τὸν εὕρῃ. Μεταμορφωμένος τότε καὶ ἐκεῖνος δὲ ἀδάμαστος Δωριεύς, διέσχισε μίαν νύκτα τὰς γραμμάς τῆς ἀμύνης καὶ μὲ τὸ μάουζερ* ἐνὸς ἔχθροῦ, τὸν δόποιον ἀφώπλισε μέσα εἰς τὴν χαράδραν, ἔφθασεν εἰς τοὺς εὐζώνους, τοὺς συντρόφους του.

”Ολον τὸν καιρὸν τῆς πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων ὑπέμενε τὴν πεῖναν, τὰς στερήσεις, τὸ φαρμακερὸ ψῦχος, μὲ τὴν πτερωμένην ἐλπίδα νὰ εἰσέλθῃ νικηφόρος καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν ἰδικῶν του εἰς τὰ Ἰωάννινα.

”Ἄχ ! τὰ Γιάννενα, αὐτὰ τὰ Γιάννενα! ...

Τὸ μάτι του δὲν ἀφήνε τοὺς μακρινούς, λευκούς μιναρέδες, οἱ δόποιοι ἔξωγραφίζοντο μικροσκοπικοὶ μέσα εἰς τὴν ὅμιχλην, πλησίον εἰς τὴν γαλανὴν λίμνην.

Καὶ ἐπὶ τέλους τὰ Ἰωάννινα ἔπεσαν καὶ εἰσῆλθεν καὶ αὐτὸς ἐνθουσιῶν θριαμβευτής, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ εἰς τὸν τόπον ὅπου τὸ βούνευρον τὸν εἶχε συνηθίσει νὰ κύπτῃ.

Αἱ πρῶται ἡμέραι ἐπέρασαν μὲ τὴν φρενίτιδα τῶν ἐπινικίων, τὰ προσδεξίματα καὶ τὰς διασκεδάσεις τῶν παλαιῶν φίλων του. ”Ἐπειτα ὅμως ἐσκέφθη τὴν ἔργασίαν του. ’Αλλὰ ἡ ἄμαξά του εἶχεν ἔπιταχθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Χωρὶς νὰ λυπηθῇ τότε καὶ χωρὶς νὰ διστάσῃ, ἐπῆγε πάλιν μισθωτός, δπως πρίν.

γ) Ἡ Δικαιοσύνη ἐνθυμεῖται...

”Η ἔργασία του ἔξηκολούθησεν ἡσύχως ἀρκετοὺς μῆνας, ἔως ὅτου μίαν ἡμέραν δύο χωροφύλακες τὸν κατεβίβασαν ἀπὸ τὴν ἄμαξαν, τοῦ ἔδειξαν ἔνα ἔνταλμα συλλήψεως καὶ τὸν ἐστελλαν μὲ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον εἰς τὸν Πειραιᾶ.

Είς τὴν μέθην τῆς ἐλευθερίας εἶχε λησμονήσει ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρξεν ἔνοχος ἀπέναντι τῆς θεᾶς αὐτῆς, τὴν δόποιαν τώρα ἔλαττρευε.

Τώρα εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ δικαστηρίου, σκυμμένος ἐμ- πρὸς εἰς τὰ ζεύγη τῶν ματιῶν, τὰ δόποια βαραίνουν ἐπάνω του, ἀκούει τὰς καταθέσεις διὰ τὸ παλαιὸν ἔγκλημά του.

"Οταν τὸν ἐκάλεσαν ν' ἀπολογηθῆ, εῦρε μόνον δύο τρία τραυλιστὰ λόγια, τὰ δόποια εἶπε μὲ χαμηλωμένα μάτια:

— "Ἐφταιξα.. 'Απὸ τότε δμως μετενόησα μὲ τὴν καρδιά μου.. Συγχωρῆστε με..."

'Ο εἰσαγγελεύς, ὁ ὑπερασπιστὴς αὐτὸς τῆς κοινωνίας, ἔζήτησε τὴν τιμωρίαν.

'Ἐνω δμως ἐπρόκειτο τὸ δικαστήριον ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὴν αἴ- θουσαν τῶν διασκέψεων, θόρυβος ἡκούσθη εἰς τὴν εἴσοδον'. ἔνας κλητὴρ ἐπλησίασε τὸν πρόεδρον καὶ εἶπεν εἰς αὐτὸν κάτι, βέβαια ἐντελῶς ἀσυνήθιστον, δπως ἔφαίνετο ἀπὸ τὴν ἔκφρασίν του.

'Ο κατηγορούμενος προσήλωσε τὰ μάτια του εἰς τὴν σκη- νὴν αὐτὴν, σὰν κάποιαν τελευταίαν καὶ ἀπρόοπτον ἐλπίδα, ἀπὸ τὴν δόποιαν δμως δὲν ἤξευρε τί ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἢ νὰ ζητῇ...'.

'Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἔκληπηξις ἐφάνη νὰ ζωγραφίζεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ προέδρου.

'Ο Μητροπολίτης Δαφνοκάστρου, ἔνας ἀπὸ τοὺς εὐφυε- στέρους ιεράρχας τῆς ἀμφισβητουμένης Βορείου Ήπείρου, μό- λις φθάσας ἀπὸ τοὺς 'Αγίους Σαράντα, ἔζήτει νὰ μαρτυρήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον διὰ τὸν κατηγορούμενον.

Μὲ δλην τὴν παρατυπίαν τοῦ πράγματος, τιμῆς ἔνεκεν, τὸ δικαστήριον παρεδέχθη δμοφώνως καὶ δλα τὰ βλέμματα ἐστηρίχθησαν, γεμάτα περιέργειαν εἰς τὴν εἴσοδον.

δ) Ἡ συγκινητικὴ μαρτυρία.

'Υψηλός, ξηρός, μὲ χαρακωμένον ἀσκητικὸν πρόσωπον καὶ προώρως λευκασμένα γένεια, ἀλλὰ μάτια δπου ἔλαμπε κάποια φλόξιζωῆς συγκεντρωμένης, ὁ ιεράρχης, στηριζόμενος εἰς τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον, ἐπροχώρησεν εὐλογῶν. "Ἐφθασεν εἰς

τὴν θέσιν ὅπου τὸν ἔφερεν ὁ κλητήρος καὶ ἐκεῖθεν περιέφερε γύρω τὸ βλέμμα. Καὶ τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἔξαφνα ἐφωτίσθη ἀπὸ στοργὴν καὶ τρυφερότητα, μόλις ἐστάθη εἰς τὸ μέρος ὃπου ἦτο ὁ κατηγορούμενος, ἐνῶ τὸ χέρι του μὲ τὴν ἱερατικὴν εὐλογίαν ὑψώνετο ἐντελῶς χωρίστα πρὸς αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκεῖνος, διὰ μιᾶς τιναγμένος ἐπάνω, τρέμων, ἔμεινεν ἐκεῖ σάνι νὰ ἔβλεπεν εἰς αὐτὸν τὸν ἄγγελον ἐλεύθερωτάν, τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν καὶ σωτηρίαν.

Ο Μητροπολίτης ὅρθιος, ἐμπρὸς εἰς τὸ ὅρθιον ἀκροατήριον, ἥλθεν ἀμέσως εἰς τὸ θέμα.

Μόλις ἔμαθε κατὰ τύχην τὴν δίκην ἐκεῖ ἐπάνω, ἐπῆρε τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον καὶ ἔφυγε καὶ εύτυχῶς ἔβλεπεν ὅτι ἔφθασεν ἐν καιρῷ.

Δὲν ἤξευρε τὸν ἥτο ἄλλοτε ὁ κατηγορούμενος, οὕτε ἤθελε νὰ τὸ μάθῃ. Ἐκεῖνος ἤθελε νὰ εἴπῃ τί ἔγνώριζε περὶ αὐτοῦ δέκα ἔτη τώρα.

Καὶ ἤρχισε τότε μία μακρά καὶ παθητικὴ ἴστορία χρόνων ὁλοκλήρων ἴστορία, ἡ ὅποια ἐγράφη μὲ αἷμα καὶ θυσίας μέσα εἰς ἐπιβούλας, κινδύνους διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἡπείρου. “Ολα αὐτὰ δὲν ἥτο δυνατὸν νὰ γίνουν χωρὶς ἀνθρώπους ἀφωσιωμένους, μὴ γνωρίζοντας φόβον.” Ἡρχετο λοιπὸν νὰ διμιλήσῃ διὰ τὸν ἀνθρωπὸν, ὁ ὅποιος ἥτο εἰς τὸ ἐδώλιον τοῦ κατηγορουμένου. Καὶ ἤρχισε τὴν ἐξιστόρησιν τῆς δράσεώς του : “Ησαν δπλα διὰ νὰ μεταφέρουν ;” Ήσαν θύματα διὰ νὰ φυγαδεύθοιν ; “Ητο ἐπικίνδυνος ἀλληλογραφία νὰ στείλουν ; Πληγωμένους εἰς συγκρούσεις νὰ φέρουν εἰς ἀσφαλές μέρος ;” Ητο ἀνάγκη δδηγοῦ δι’ ἐπαναστατικά σώματα ; Αὐτός, ὁ τωρινὸς κατηγορούμενος, ἥτο πάντοτε ἐκεῖ ταχύς, πρόθυμος, ἀκαταπόνητος, ἔτοιμος νὰ κινδυνεύσῃ καὶ νὰ θυσιασθῇ. Καὶ αὐτὸ δέκα δλόκληρα ἔτη ἀγῶνος μυστικοῦ, σιωπηλοῦ, ἐπιπόνου, χωρὶς διακοπὴν καὶ χωρὶς ἀνάπτασιν. Καὶ ἥτο ἀκόμη ἀνθρωπός, ὁ ὅποιος, ὅχι μόνον δὲν ἐζήτησε ποτὲ τὸ παραμικρὸν δι’ ἑαυτόν, ἀλλ’ ἀπεναντίας ὁ θυσιάζων καὶ ἐκ τῶν ἰδικῶν του, ὁ ἀφωσιωμένος ὑπηρέτης τῆς Ιδέας, ὁ πρόθυμος στρατιώτης, ὁ ἔτοιμος νὰ δρμήσῃ πρῶτος εἰς τὸν κίνδυνον, διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἀμέσως μετὰ τοῦτον, ταπεινός, σιωπηλός, ἀθόρυβος εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν σκιάν.

Δι' αύτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε τῷρα νὰ ὅμιλήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον, εἰς τοὺς "Ἐλληνας δικαστάς. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε νὰ ζητήσῃ, διότι τὸν χρειάζεται ἀκόμη, διότι ὁ ἄγων¹, δὲν ἔτελείωσε καὶ τὸν ζητεῖ ἐν δύναμι τοῦ ἐλέους, ἐν δύναμι τῆς πατρίδος, συγχωρῶν αὐτός, ως ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ, κάθε ρύπον καὶ κάθε ἀμαρτίαν.

ε) Ἡ δικαιοσύνη συγχωρεῖ

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Ἱεράρχου ἔπεισαν σὰν μεγαλόπνευστον κήρυγμα κάποιας βουλήσεως ἀνωτέρας, μέσα εἰς βαθεῖαν σιωπὴν ἄνθρωπων συγκεκινημένων, θαμβωμένων, φρισσόντων, οἱ ὅποιοι δὲν ἥδυναντο νὰ ἔξωτερικεύσουν τὴν συγκίνησιν παρὰ μόνον μὲ τὴν ἰδίαν νεκρικὴν σιγήν.

'Αλλὰ ἀμέσως ή σιγὴ αὐτὴ ἔξεσπασεν σὰν ἀπὸ θάλασσαν ἀνατεταραγμένην ἀπὸ τὴν ὄρμὴν τοῦ μελτεμιοῦ.

— Χάριν!... "Ολοι ἔζητουν χάριν!

— 'Αθῶος! ἥλαλαξε τὸ ἀκροατήριον.

'Αμέσως τότε οἱ ἔνορκοι ἀπεσύρθησαν καὶ μετ' ὀλίγον ἔξεδωκαν διμοφώνως τὴν ἐτυμηγορίαν των, διὰ τῆς ὅποιας δικαστηγορούμενος ἐκηρύσσετο παμψήφει ἀθῶος.

Τὸ πλήθος τότε φρικιάζον, τρέμον, οἰστρηλατούμενον * ἀπὸ τὸν κραδασμὸν τῶν νεύρων του, ἔδόνησε τὸν θόλον τοῦ δικαστηρίου μὲ μίαν συντονισμένην ζητωκραυγήν...

Καὶ ἐνῶ ὁ ταπεινὸς ἥρως ἔπιπτε μὲ πνιγμένα ἀναφυλλητὰ εἰς τὰ πόδια τοῦ δεσπότη του, καταφιλῶν τὸ μαδρὸν ράσον του, δλον τὸ πλήθος ὡρμα νὰ φιλήσῃ καὶ αὐτό, νὰ εὐχαριστήσῃ τὸ ἐρυτιδωμένον ἐκεῖνο χέρι, τὸ ὅποιον ἥξευρε τόσον καλὰ νὰ προτάσσεται διὰ τὸ ποίμνιόν του, δπως διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα.

« Παναθήναια »

**Άγγελος Ταράγρας*

1. Αἱ Μεγάλαι Δύνάμεις ἡνάγκασαν τὴν Ἑλλάδα νὰ ἔκκενωσῃ τὴν Βόρειον· Ἡπειρόν. Οἱ Βορειοπειρῶται τότε ἔλαβον μόνοι τῶν ἃ τὰ δπλα διὰ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἐλευθερίαν των.

Η ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΞΑΝΑΓΙΝΕΤΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Ἐσιγόβρεχε τότε. Μιά ψιλή σάν αχνη βροχή μερονύκτια δλόκληρα, ποτίζοντας βαθιά τὰ ὡργωμένα χώματα τῆς κοιλάδας τοῦ Ἀξιοῦ, τὰ εἶχε τόσο μαλακώσει, ποὺ κολοδισαν ὅγκοι δλόκληροι στὰ πόδια τῶν στρατιωτῶν μας καὶ μὲ δυσκολία κατώρθωναν νὰ τὰ σηκώνουν καὶ νὰ περπατοῦν.

Ήταν ἡ παραμονὴ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου τοῦ 1912. Ἡ Μεραρχία μας ἦταν στρατοπεδευμένη ἐκεῖ ἀπὸ τὸ βράδι, περιμένοντας διαταγάς. Στὸ βάθος μακριὰ μόλις ἐφαίνονταν τὰ σπίτια τῆς Θεσσαλονίκης καὶ οἱ καπνοὶ τῶν ἐργοστασίων της.

Τίποτα δὲν ἀκούόταν. Οὔτε μιὰ ντουφεκιά! “Ολα ἥταν βουβά. Οὔτε ἀέρας φυσούμε σκαθόλου καὶ τὰ μισογυμνωμένα κλαδιά τῶν δένδρων ἐφαίνονταν σὰ νὰ ἔκαναν προσευχή.

“Ολων μας τὰ βλέμματα ἥταν ἐστραμμένα πρὸς τὴν Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ γεμᾶτα ἀπὸ μιὰ ἀκατανόητη νοσταλγία καὶ ἀλλὰ βουρκωμένα.

“Ημουν τότε στρατιωτικὸς Ἱερεύς. Ἀκουμπισμένος στὸν κορμὸν μιᾶς θεόρατης λεύκας κοντά στὸ ποτάμι, εἶχα καὶ ἐγὼ βυθισθῆ σὲ σκέψεις. ”Ημαστε στὸ ἔδιο μέρος, ποὺ ἔδω καὶ πεντακόσια χρόνια περίπου εἶχε γίνει σὲ ὁπτασία ἡ δραματικὴ συνάντηση τοῦ Ἀγίου Ἀχιλλίου, πολιούχου καὶ προστάτου τῆς Λαρίσης καὶ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, πολιούχου καὶ προστάτου τῆς Θεσσαλονίκης. Τὴν εἶδαν ἀρκετὸς κόσμος καὶ τὴν διηγήθηκαν σὲ κόσμο καὶ κόσμο καὶ ἀπὸ στόμα σὲ στόμα διεσώθη ὡς τώρα καὶ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τις πιὸ συγκινητικές ἔθνικές μας παραδόσεις.

Ἐξύγωνε καὶ τότε ἡ ἑορτὴ τοῦ Ἀγίου Δημητρίου. Στὴ Θεσσαλονίκη γινόταν μεγάλη πανήγυρις ὃχι μόνον θρησκευτική, ἀλλὰ καὶ ἐμπορική. Ἐκεῖ εἶχε χύσει τὸ αἷμα του ὁ “Ἀγιος Δημήτριος” ἐκεῖ ἥταν ὁ τάφος του καὶ ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναός του. Καί, τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον, ἀπὸ τὸν τάφο του ἐπήγαζε μύρο καὶ οἱ χριστιανοὶ ἐπαιρναν μὲ τὸ βαμβάκι γιὰ φυλαχτὸ ἀπὸ κάθε κακὸ καὶ γιὰ εὐλογία τοῦ Ἀγίου. Γι’ αὐτὸ ἀπὸ τὴ Θράκη, τὴ Μακεδονία, τὴ Θεσσαλία καὶ ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἐμαζεύονταν κόσμος πολλὲς χιλιάδες γιὰ νὰ λάβουν μέρος στὸ πανηγύρι.

'Εκεῖνο τὸ βράδι ἀρκετοὶ ἔμποροι καὶ κόσμος ἀπὸ τὴν Λάρισα εἶχαν φθάσει στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ, στὸ ἵδιο μέρος, που ἡμαστε κι ἐμεῖς τότε. Ξεφόρτωσαν τὰ ζῶα τους καὶ τὰ σκέπασαν. "Εστησαν τίς σκηνές τους κι ἄναψαν φωτιά γιὰ νὰ ζεσταθοῦν. Κρύο διαπεραστικὸ ἐκείνη τὴν βραδιά. "Αὔπνοι ἀπὸ τὸ κρύο καὶ τίς σκέψεις γιὰ τὴν αύριανή πανήγυρη ἐκάθονταν γύρω στὴν φωτιά.

Εἶχαν φθάσει τὰ μεσάνυχτα. Γύρω στὴν φωτιά μιλοῦσαν οἱ προσκυνηταὶ γιὰ τὸ μεγαλόπρεπο πανηγύρι τῆς Θεοσαλονίκης καὶ γιὰ τὶς δουλειές τους. Αὐτὴ τὴν στιγμή, ἀκριβῶς μεσάνυχτα, μιὰ λάμψη σὰν ἀστραπὴ ἐπρόβαλε ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Θεοσαλονίκης κι ἀλλή μιά, τὴν ἵδια στιγμή, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Λαρίσης. 'Ετινάχτηκαν δλοι ὁρθοὶ κι ἔκαναν τὸ σταυρό τους γιατὶ ἡ λάμψη δὲν ἐπέρασε, δπως τῆς ἀστραπῆς, ἀλλὰ ἔξακολουθοῦσε νὰ μένῃ καὶ μάλιστα ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ μεγάλωνε πιὸ πολὺ κι ὅλο ἔζυγωνε πρὸς τὴν κατασκήνωση καὶ ἀπὸ τὸ ἔνα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Εἶναι «σημεῖο θεῖκό», εἶπαν δλοι ἀναμεταξύ τους καὶ τρομαγμένοι παρακολουθοῦσαν τὴν λάμψη που ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε φθάσει ἀνάμεσά τους. Διέκριναν τότε καθαρὰ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Λαρίσης νὰ ἔρχεται ἔνας Δεσπότης, ντυμένος δόλχρυση, ἀρχιερατικὴ στολὴ καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Θεοσαλονίκης νὰ ἔρχεται ἔνας ἀστραποβόλος καβαλλάρης. Εἶχαν καὶ οἱ δυο ζωγραφισμένο τὸν πόνο στὰ πρόσωπά τους.

'Επέζευσε δικαβαλλάρης, μόλις ἔζυγωσε τὸν Δεσπότη, καὶ ἔσκυψε εύλαβικὰ ἔμπρός του, νὰ τὸν προσκυνήσῃ: «χαῖρε, 'Αρχιερεῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ 'Υψιστοῦ 'Αχίλλε», τοῦ εἰπε μὲ σεβασμό. 'Ενῶ, ἀγκαλιάζοντας αὐτὸν μὲ στοργὴ δι Δεσπότης: «χαῖρε, Μεγαλομάρτυς τοῦ Χριστοῦ Δημήτριε», ἀπήντησε μὲ βουρκωμένα μάτια καὶ τὸν ἔρωτησε: «ποῦ ὑπάγεις;» 'Ο "Αγιος Δημήτριος ἀνεστέναξε βαθιὰ καὶ εἶπε: «'Απὸ τὸν Πανεπόπτην Κύριόν μου ἔλαβον πρόσταγμα νὰ ἔγκαταλείψω τὴν Θεοσαλονίκην, τὴν πόλη μου, διότι εἶναι θέλημά Του ἀλλόθρησκοι νὰ δυναστεύσουν τὸν λαόν της, διὰ τὰς ἀμαρτίας του.» «Καὶ ἔστρεψε τὸ πρόσωπόν Του δι Μεγαλομάρτυς πρὸς τὴν ἀντίθετη διεύθυνση, διὰ νὰ σφογγίσῃ κρυφά τὰ δάκρυά του. «Καὶ σὺ 'Αρχιερεῦ

‘Αχίλλιε, διατὶ ἔφυγες ἀπὸ τὸν λαόν σου;» ἐρώτησε τὸν “Αγιον” Αχίλλιον. Καὶ ἐκεῖνος τοῦ ἀπήντησε μὲ βαθειά συγκίνηση: «Πρόσταγμα ἔλαβον καὶ ἐγὼ ἀπὸ τὸν Παντεπίσκοπον Κύριόν μου νὰ ἐγκαταλείψω τὴν Λάρισαν, διότι ἀλλόφυλοι θὰ καταλάβουν τὴν πόλη, κατὰ τὰς ἀνεξερευνήτους βουλάς Του».

“Εκαμεν δὲ ἐνας στὸν ἄλλον ύπόκλιση βαθειά, ἀνέβηκε στὸ ἄλογό του ὁ καβαλλάρης καὶ ἔγιναν ἄφαντοι καὶ οἱ δυό.

‘Ανατριχιασμένοι καὶ κλαίοντες οἱ πανηγυρισταὶ ἐσηκώθηκαν τὴν ἴδια ὥρα, ἐφόρτωσαν τὰ ἐμπορεύματά τους καὶ ἔξεκινησαν γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου διηγήθηκαν τὴν ὁπτασία. Ριγοὶς ἔπιασε τὶς χιλιάδες τοῦ λαοῦ καὶ ἔξεσπασαν ὅλοι σὲ λυγμούς καὶ θρήνους.

Τὴν συγκινητικὴν αὐτὴν ὁπτασία εἶδα καὶ ἐγὼ τότε ἀκουμπισμένος στὸν κορμὸν τῆς λεύκας. Τὰ ἴδια ρίγη ἐπέρασαν τὸ κορμί μου καὶ ἀπὸ τὰ μάτια μου ἔτρεχαν τὰ ἴδια δάκρυα. Καὶ ἔτσι ὅπως ἡμουν, ἀνοιξα τὸ σακκίδιόν μου, ἐφόρεσα τὸ πετραχῆλι μου κι ἄρχισα νὰ ψάλλω τὸν ἐσπερινὸ τοῦ ‘Αγίου Δημητρίου. Σπάνια στὴν ζωή μου αἰσθάνθηκα τόση συγκίνηση, δση αὐτὴ τὴν ὥρα. Στρατιώται ἀρκετοὶ συγκεντρώθηκαν γύρω μου καὶ ἄρχισαν νὰ ψάλλουν μαζί μου. Τί κατάνυξις!

‘Η βροχὴ σιγανή, σὰν ἄχνη, ἔξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ καὶ μὲ τὸν μονότονο σιγανὸ ἥχο της, συνώδευε τὴν ψαλμωδία μας:

“Ἐνφραίνον ἐν Κυρίῳ πόλις Θεσσαλονίκη. Ἄγαλλον καὶ χόρευε πάστει λαμπροφοροῦσα Δημήτριον, τὸν πανέρδοξον ἀθλητὴν καὶ μάρτυρα τῆς ἀληθείας ἐν κόλποις κατέχονσα ὃς θησαυρόν.

‘Η κατάνυξη ἦταν βαθειά χυμένη σ’ ὅλων μας τὶς καρδιές καὶ τὰ λόγια τοῦ τροπαρίου εἶχαν φέρει ὅλους μας μὲ τὰ φτερά τῆς σκέψεως στὴ Θεσσαλονίκη.

Αὐτὴ τὴ σιγμὴ ἔνα σφύριγμα διέκοψε τὴν ἡρεμία μας. Σφύριγμα τραίνου ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. Ἐπιάστηκεν ὅλων μας ἡ ἀναπνοή. Ποιὰ ἀτμομηχανὴ ἐρχόταν σιγά σιγά πρὸς τὸ στρατόπεδό μας; “Έχει μιὰ σημαία ἐπάνω καὶ σύρει ἔνα βαγόνι. ‘Εκοιταχθήκαμε μεταξύ μας, σὰ νὰ θέλαμε δὲ ἐνας νὰ διαβάση

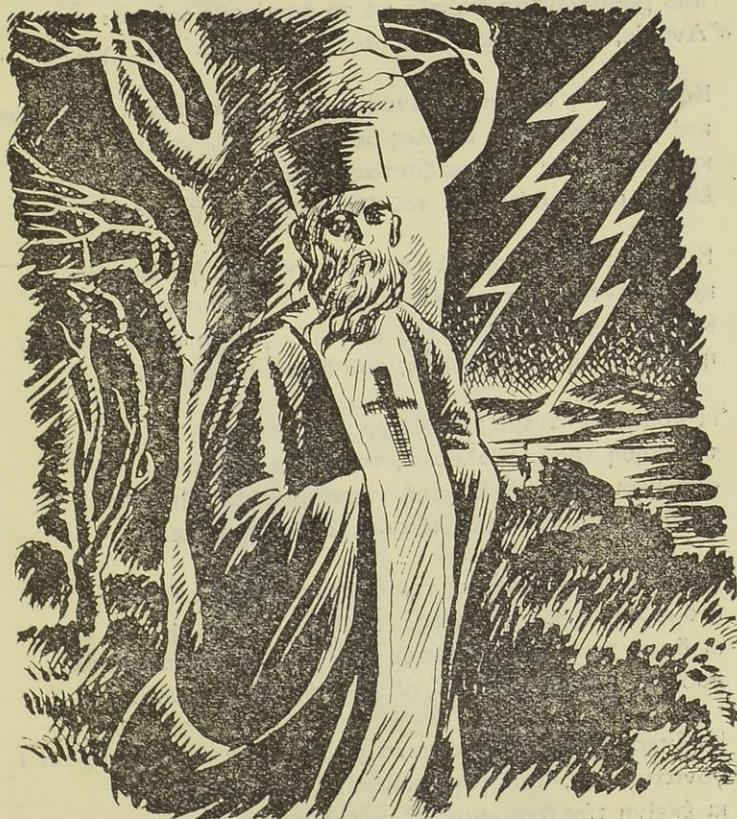
στού ἄλλου τὸ βλέμμα τῇ λύσῃ τῆς ἀπορίας. Τὴν ἴδια στιγμὴν
ἀκούστηκε μιὰ φωνή:

«—“Ἐλληνες στρατιῶται, ζήτω ἡ Πατρίς. ‘Ο Ταχσὸν πασσάς,
δ φρούραρχος τῆς Θεσσαλονίκης παραδίδει αὐτὴν τῇ στιγμῇ τὴν
πόλη στὸν ἀρχιστράτηγό μας Κωνσταντῖνο!»

Τι ἔγινε τότε δὲν ἤμπορει ἀνθρώπινη γλῶσσα, νὰ περιγράψῃ.

«Οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ»

Μητροπολίτης Παντελεήμων

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

‘Η Σαλονίκη ποὺ ἔσβηνε μὲ τοῦ καιροῦ τὸ διάβα
— καντήλι ποὺ τρεμόφωτο γιὰ λάδι λαχταρᾶ —
ἀποβραδὶς κοιμήθηκε δυστυχισμένη, σκλάβα
καὶ τὴν αὐγούλα ἔπνησεν ἀρχόντισσα, κυρά.

Τί νά ’βλεπε στὸν ὑπνο της, τί νά ’ταν τ’ ὄνειρό της ;
— Τὸν “Αἱ Δημήτρην ἔβλεπε στ’ ἄτι του τὸ γοργό,
ποὺ ροβιολώντας ἔκραζε μὲ τὴ φωνὴ τῆς νιότης :
«”Ανοιξε, πόρτα τῆς σκλαβιᾶς, ἡ λευτεριά εἶμ’ ἐγώ !»

Κι ἄνοιξε’ ἡ πόρτα ὀρθάνοιχτη μπροστά στὸν καβαλλάρη
καὶ μπῆκ’ ἐκεῖνος κι ἔλαμψε σὰν τὸν Αὔγερινὸ
κι ὑψώνοντας καὶ παίζοντας τ’ ἀστραφτερὸ κοντάρι
ἔδειξε μὲ τὸ δάχτυλο τοῦ ’Ολύμπου τὸ βουνό.

Κι ἔστρεψε’ ἐκεῖ τὰ μάτια της ἡ σκλάβα ἡ πονεμένη
κι ἀγνάντεψε ἀστραπόλαμπρη τοῦ ’Ολύμπου ἡ κορφὴ
κι εἶδε ἀπ’ τὴ ράχη στὴν πλαγιά, γοργὰ νὰ κατεβαίνῃ
ἡ ὅμορφη, ἡ πεντάμορφη, τοῦ ἥλιου ἡ ἀδερφή.

‘Η κόμη της ἀνέμιζεν ἴτιὰ χρυσοκλωνάτη,
τὰ στήθη της χιονόλευκα, τὰ μάτια γαλανά,
στὸ χέρι της, τὴ φλογερὴ γυμνὴ ρομφαία ἔκρατει
κι δόλοχρυσα ἀντιφέγγιζαν τ’ ἀπόμακρα βουνά.

Κατέβηκε καὶ διάβηκε τὴν διάπλατη τὴν πόρτα
ἡ ὅμορφη, ἡ πεντάμορφη, τοῦ ἥλιου ἡ ἀδερφή.
κι ὅπου πατοῦσε εὐώδιαζε καὶ τ’ ἄνανθα τὰ χόρτα
ρόδα καὶ κρίνους ἄνθιζαν σὲ κάθε της στροφή.

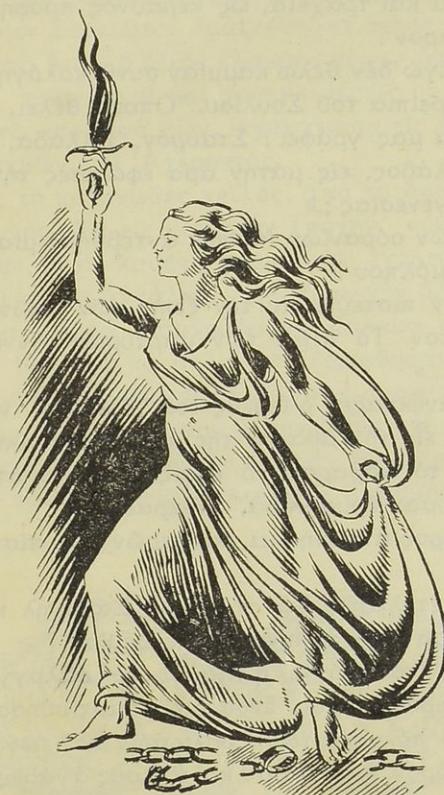
Κι ἔπεσε ἡ σκλάβα ταπεινὰ μπρὸς στὴν ὁραία παρθένα
γονατισμένη, ἀμίλητη, σκυμένη, ντροπαλ. ἡ
κι ἐκείνη τὴν ἀνάγειρε μὲ χέρια ἀντρειωμένα
καὶ τὴν ἐσφιχταγκάλιασε μ’ ἀτέλειωτο φιλί.

Καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ σμίξανε γιὰ τὸ φιλὶ τὰ χείλια,
ἔπεσαν, βροντοκόπησαν τὰ σίδερα βαριά,
οἱ ἀλυσίδες ἔσπασαν, στόματ' ἀγγέλων χίλια
ἀθώρητα τραγούδησαν τὸ «χαῖρε Ἐλευθεριά!»

Κι ή σκλάβα ξύπνησε μὲ μιᾶς· πετιέται ἀπ' τὸ κρεβάτι,
τὰ ξαφνιασμένα μάτια της στὰ κάστρα της κολλᾶ.
"Οχι, δὲν ήταν ὄνειρο, νά τη ἡ παρθένα, νά τη!
δύμορφη, γαλανόλευκη μὲ τὸ σταυρὸν ψηλά.

« Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

'Ιωάννης Πολέμης

πολιτική στην Ελλάδα την εποχή της Σουλιωτικής προσφυγιάς.

ΜΕΤΑ ΕΚΑΤΟΝ ΈΤΗ

5 Οκτωβρίου 1912 - 21 Φεβρουαρίου 1913. "Η" Ήπειρος, ή άνα τους αιώνας της σκληρᾶς δουλείας φωτεινή έστια τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ή μήτηρ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ή πατρὶς μεγάλων διδασκάλων καὶ εὑρεγετῶν τοῦ Γένους, εἶναι ἐλευθέρα! Αἱ πεδιάδες, οἱ ποταμοί, τὰ δρη, οἱ βράχοι τῆς ἀντηχοῦν ἀπὸ τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων. Αἱ μεγάλαι μορφαὶ τῶν ἀρματολῶν, προδρόμων τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, παρελαύνουσαι εὐλογοῦν τοὺς ἥρωας πολεμιστάς. Η φωνὴ τοῦ Σαμουὴλ αὐστηρὰ καὶ τραχεῖα, ὡς κεραυνὸς, προφητείας, ἀντηχεῖ ἀνὰ τὴν "Ηπειρον:

«—Ἐγώ ... ἐγώ δὲν θέλω καμμίαν συνθηκολόγησιν· ἐγώ θέλω ταφῇ ύπό τὰ ἔρείπια τοῦ Σουλίου. "Οποιος θέλει, ἃς μὲ ἀκολουθήσῃ· ή σημαία μας γράφει: Σταυρόν, Ἐλλάδα, Ἐλευθερίαν... "Ηλιε τῆς Ἐλλάδος, εἰς μάτην ἀρα ἐφώτισες τὴν σημαίαν αὐτὴν τῆς παλιγγενεσίας; »

Καὶ ἐκ τῶν οὐρανίων Μονῶν ἀντεβόησε μία φωνὴ εἰς τόνους λύρας εὐμόλπου:

«—Οστις δὲν πιστεύει εἰς τὴν ζωὴν τῶν λαῶν, δὲν πιστεύει εἰς τὸν "Υψιστον. Τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων γεννᾷ τὴν ἐλευθερίαν. Πίστευε... »

« Κανείς, ἀνέκραξεν ὁ ἵερεὺς τοῦ "Υψιστού, νὰ μὴ ἀπλώσῃ βέβηλον χεῖρα εἰς τὸ λάβαρον τῆς μελλούσης νίκης! »

"Ηρπασε τὸ λάβαρον, τὸ ἔσφιξεν εἰς τὸ στῆθος του καὶ ἀρπάσας καίουσαν θρυαλλίδα, ἀνέκραξεν:

«Ο ἐλεύθερος ἀποθνήσκει, καθιερῶν τὴν πίστιν τῶν ἰδεῶν του... »

"Η θυσία ἐτελέσθη. Τὸ αἷμα τοῦ Σαμουὴλ καὶ τῶν Σουλιωτῶν ἔγέννησαν τὴν ἑλληνικὴν ἐλευθερίαν.

Τὸ Σουύλι, τὸ Κούγγι, ή Κιάφα, τὸ Ζάλογγο, ή Ρινιάσα, δλοι αύτοὶ οἱ ἵεροὶ βράχοι, ἔνθα διεδραματίσθησαν οἱ ἀφαντάστου ἥρωισμοῦ πόλεμοι τῶν Σουλιωτῶν καὶ τῶν Σουλιωτίδων πρὸς τὸν αἴμοβόρον' Αλῇ πασάν καὶ ἄλλους ἀγάδες καὶ μπένδες, ἀρωματίζονται σήμερον ἀπὸ τὴν πνοὴν τῆς θεᾶς Ἐλευθερίας-

Τὸ λάβαρον τοῦ Σαμουὴλ κυματίζει καὶ πάλιν, μετὰ ἑκατὸν δέκα ἔτη, εἰς τὸ ἔνδοξον Κούγγι.

Οἱ ἡρωες τοῦ 1912 - 13 ἀντικατέστησαν τὰ παλληκάρια τοῦ Σουλίου. Γιγαντομαχοῦν εἰς τὸ Μπιζάνι, διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦν τὰ Ιωάννινα καὶ δλὴ ἡ ἐλληνικὴ Βόρειος "Ηπειρος.

Εἰς τὸ Ζάλογγον ἐτέλεσαν μνημόσυνα.

'Η ιεροτελεστία εἰς τὸ Ζάλογγον.

Τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1912 τὸ σῶμα ἀνέβη εἰς τὸ ξηρὸν δροπέδιον τοῦ Ζαλόγγου. Ὅτο πρωία παγερᾶς αἱθρίας καὶ οἱ κώδωνες τῶν γύρω χωρίων ἀντήχησαν εἰς γενικὴν συνάθροισιν.

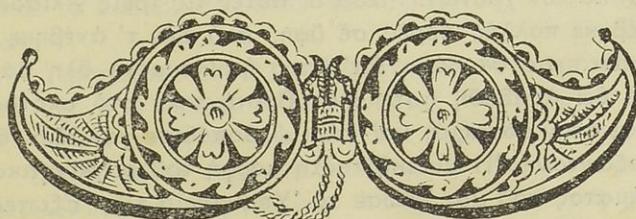
Πεντακόσιοι Σουλιώται ἐμαζεύθησαν ἐντὸς δλίγου εἰς τὰ ἱερὰ χώματα καὶ, ὅταν ὁ ἥλιος ἔλαμψε πέραν ἀπὸ τὴν μαρτυρικὴν Κιάφαν, πολεμισταὶ καὶ χωρικοὶ ἱερεῖς μὲ τὰ ἄμφια καὶ γυναῖκες μὲ τὰ γιορτινά των, ἐγονάτισαν εἰς τὰς πετρώδεις κορυφάς τῶν δχθῶν τοῦ Ἀχέροντος.

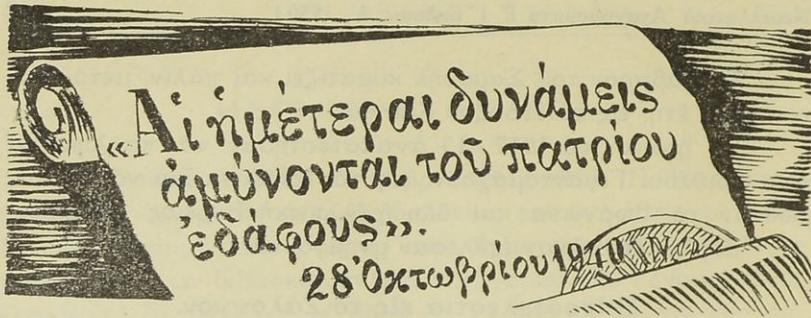
Ἐκεῖ, εἰς τὸ κρημνώδεις χεῖλος, ἀπὸ τὸ ὅποιον αἱ γυναῖκες τοῦ Ζαλόγγου, ὅχι εἰς μακρινὴν ἐποχήν, «ώσαν νὰ πήγαιναν σὲ πανηγύρι, σὲ ἀνθισμένη πασχαλιά», ἔχόρευσαν, ἔχουσαι τὰ μικρά των εἰς τὴν ἀγκάλην, τὴν τραγικὴν ὅρχησιν τοῦ θανάτου, ἔρρευσαν τώρα ἐπιμνημόσυνα δάκρυα ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἐπιγόνων. Καὶ ἀπὸ τὰ δπλα των ἔρριφθησαν εἰς τὴν ἐωθινὴν ἀτμοσφαῖραν τουφεκιές θριάμβου καὶ ἀναστάσεως.

Μετὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον δύτὴν δέησιν οἱ ἀνδρες ἀνέβησαν, πολεμοῦντες, τὴν ἴστορικὴν σκάλαν τῆς Τζαβέλλαινας καὶ ἐκυρίευσαν τὸ φρούριον τοῦ Καλογέρου Σαμουὴλ !

«'Αναμνηστικὸν λεύκωμα»

Σωτηρία 'Αλιμπέρτη

ΤΟΠΡΩΤΟ ΜΑΣ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ

Ένα πολύ ένδιαφέρον βιβλίο, σάν πολύπλοκο μυθιστόρημα, φάνηκε μὲ τὸν πόλεμο, κάπου ἔνα μῆνα πρὶν ἀπὸ σήμερα, στὸν τόπο μας.

Τὴν ἔκδοσή του τὴν χρωστοῦμε στὸ ‘Υπουργεῖο τῶν ’Εξωτερικῶν. «Λευκὴ Βίβλος» εἶναι δ τίτλος του, ἥτοι: «Ἡ Ιταλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἑλλάδος».

Ἡ συνταρακτικὴ καὶ περιπετειώδης πλοκή του, μὲ πολλοὺς ἐπίσημους ἡρωες, δικτάτορες, πρώθυπουργούς, πρεσβευτές, προξένους, δημοσιογράφους, περιλαμβάνει ὅμετρημα τηλεγραφήματα καὶ στρέφεται στὴν κατάκτηση μιᾶς καὶ μοναδικῆς ἡρωΐδας. Γύρω τῆς παίζεται, πλέκεται, δένεται ὅλη ἡ συγκινητικὴ αὐτὴ δράση, μὲ πρώτη ἀρχὴ τὶς 7 τοῦ ’Απρίλη 1939 καὶ τέλος τὶς 28 τοῦ ’Οκτωβρη 1940.

Ἡ θελκτικὴ τούτη ἡρωΐδα, ποὺ γιὰ τὴν κατάκτησή της γίνονται τόσες προσπάθειες, εἶναι ἀπίστευτα νέα καὶ πανάρχαια μαζί, φτωχὴ καὶ μολοντοῦτο ἀμύθητα πλούσια. Γιὰ προικιό της σέρνει πίσω στὴν οὐρὰ τοῦ πολύτιμου μανδύα της μιὰν ἴστορία τριῶν χιλιάδων χρόνων. Μέσα σ’ αὐτὲς τὶς τρεῖς χιλιάδες χρόνια ἀνέβηκε πολλές φορὲς σὲ ὑψη, ποὺ δὲν τ’ ἀνέβηκε ἄλλος ποτέ, κατάπεσε σὲ βάθη ἀπ’ ὅπου ἡ οἰκουμένη ὅλη θάρρεψε, πώς δὲ θὰ ἀναδυθῇ ποτὲ πιά. Βουτήχτηκε στὸ σκότος, στὸ αἷμα καὶ στὴν μοναξιά, καὶ πάλι ὠρθοπόδισε γαλάζια, δυνατὴ καὶ δύοζωντανη. Ἡ μυθικὴ τούτη μορφὴ τοῦ συγκινητικοῦ μυθιστορήματος ποὺ μᾶς ἔδωσε τὸ ‘Υπουργεῖο τῶν ’Εξωτερικῶν, εἶναι ἡ ἑφτάψυχη, ἡ αἰωνόβια Ἑλλάδα μας.

Πότε στις έπισημες αίθουσες τοῦ Παλάτσο Βενέτσια, πότε στὴν πρωτεύουσά μας, τὰς Ἀθήνας, ἄλλοτε σὲ πρεσβεῖες, προξενεῖα ἢ μυστηριώδη παρασκήνια, κρινόταν ἡ τύχη τῆς.

Τὰ μεγάλα πρόσωπα τῆς Ἰταλίας, ποὺ ἥθελαν τὴ φιλία της, ἔδιναν δλο ύποσχέσεις καὶ ύπόγραφαν μάλιστα κάποτε τὴν ἡσυχία καὶ τὴν ἀσφάλεια τῆς. Τὴν ἵδια στιγμὴ ὅμως ἔβαζαν πόδι στὴ γειτονίσσα τῆς τὴν Ἀλβανία.

Διαβάζοντας, παρακολουθεῖ κανεὶς μέσα στὶς λευκὲς μεγάλες σελίδες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, μ' ἔνα ἐνδιαφέρον, ποὺ κάποτε τοῦ σταματᾶ τὴν ἀναπνοὴν καὶ ἄλλοτε τοῦ ἀνεβάζει τὸ αἷμα στὸ κεφάλι ἀπὸ τὴν ὀργήν, τὴν μιὰ πίσω ἀπὸ τὴν ἄλλη τὶς περιπέτειες τῆς ὡραίας μας ἡρωΐδας. Ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος στέκεται ἔνα ἔθνος μὲ ἀξιώσεις, ἔθνος ποὺ ἔβαλε στὸ νοῦ του νὰ ἔγινωσῃ πιὰ ἀπὸ τὸ χάρτη τὴ γηραιά Ἀλβιόνα καὶ νὰ τῆς πάρῃ τὴν κυριαρχία τῆς θάλασσας, ποὺ εἶναι καὶ ἡ κυριαρχία τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, εἶναι μιὰ χούφτα ἀνθρώποι, ἔνας λαός μικρός, ἀπὸ τοὺς πιὸ μικροὺς τῆς Εὐρώπης, ποὺ θέλουν σώνει καὶ καλὰ νὰ μείνουν ἔξω ἀπὸ τὴ φοβερὴ σύγκρουση, ἀλλὰ καὶ μαζὶ θέλουν νὰ κρατήσουν τὸ κεφάλι ψηλά. "Οχι παρακάλια καὶ δουλοπρέπειες. 'Ο μικρὸς αὐτὸς περήφανος λαός, μὲ τὰ δόλοζώντα κύτταρα στὸ νέο του αἷμα καὶ τὴν πολὺ παλιὰ Ιστορία, δὲν ἔννοει νὰ γλειψῃ. Μὲ κανένα τρόπο δὲν καταδέχεται νὰ εἰπῇ: "Αχ, λυπήσου με, δυνατὴ Ἰταλία, σῶσε με . . .

«— Θὰ μείνω οὐδέτερος, λέει ἀνδρικά, δὲ θὰ βοηθήσω μήτε τὸν ἔνα, μήτε τὸν ἄλλο ἀπ' αὐτοὺς ποὺ παλεύουν. Δὲν ἔχω οὔτε μιὰ σπιθαμὴ γῆ νὰ δώσω, οὔτε καὶ γυρεύω τὸ δίκιο κανενός . . . Αὐτὸς εἶναι, ἀν σᾶς ἀρέσῃ, ἢ ἀλλιῶς, δὲν θελήσετε νὰ πατήσετε τὸ ποδάρι σας στὸν τόπο μου, δὲ θὰ τὸ ἀξιωθῆτε εὔκολα».

Ἡ περηφάνεια εἶναι προσβλητικὴ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἔχουν οἱ ἴδιοι οὔτε ἀξιοπρέπεια οὔτε ντροπή.

Τὰ λόγια αὐτά, τὰ γνωστικὰ καὶ περήφανα, τοὺς ἔξαγρι-ωναν. "Ενας νεαρὸς κόμης ἰδίως ἄφριζε. «Δὲν ἔχει, φαίνεται, ἡ Ἑλλάς ἐκτιμήσει τὴν Ἰταλικὴν δύναμιν», ἔλεγε, ἢ πάλι, ἀν θυμάται ἐκεῖνες τὶς παλιές Θερμοπύλες, ἃς ξέρη, δτὶ «ὁ πόλε-

μις σήμερον διεξάγεται καὶ κερδίζεται μᾶλλον μὲ ἄρματα μάχης, μὲ ἀεροπλάνα καὶ μὲ μεγάλα πυροβόλα». Μ' ἄλλα λόγια : «Ἐίσαι φτωχιά, κυρά μου, καὶ μὴν ἀντιστέκεσαι...»

«Ἄλλοτε πάλι ἄλλαζε τὸ φύλλο. »Αρχιζαν τότε οἱ μπερδεμένες ύποσχέσεις καὶ τὰ ἀμφίβολα καλοπιάσματα : «Δὲν ξεύρω διὰ τίνα λόγον θὰ ὑπῆρχεν ἐκ προκαταλήψεως ἔχθρικὴ πρὸς ὑμᾶς διάθεσις. »Εάν ἐνεφιλοχώρησε παρανόησίς τις δὲν θὰ εἶναι δύσκολον νὰ διασκεδασθῇ».

Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφθαναν οἱ ἀφέντες στὰ ὅσα ἔλεγαν, τοὺς κρατοῦσαν τὸ ἶσο καὶ τὰ πληρωμένα κοπέλια τους, οἱ «Τομόρες». «Αὐτοὶ οἱ «Ἐλληνες, ποὺ εἶναι λαὸς ἀπόλεμος καὶ μεγάλωσε παρ' ἀξίαν», ἔγραφε ἡ κακόμοιρη «Τομόρι», καὶ οἱ μεγάλες φασιστικὲς συνάδελφοι της στὴν Ἰταλία ξαναδημοσίευαν τὰ ἄρθρα της.

Σπάνια λόγος πληρώθηκε πιὸ γλήγορα καὶ πιὸ ἀκριβά. Τοῦτοι οἱ ἀπόλεμοι «Ἐλληνες βρίσκονται σήμερα στὴν καρδιὰ τῆς Ἀρβανιτιάς καὶ ὀπόδειξαν στὸν κόσμον ὅλο καὶ στὴν «Τομόρι» μαζί, πῶς δὲ μεγάλωσαν διόλου παρ' ἀξίαν, ἀλλὰ μὲ τὴ λιτότητα καὶ τὸ θαυμαστὸ θάρρος τους.

Κάποτε, καθὼς προχωρεῖ κανεὶς στὴν ἀνάγνωση τοῦ βιβλίου, ποὺ μοιάζει σὰν περιπετειῶδες μυθιστόρημα, σὲ μερικὰ σημεῖα βλέπει νὰ παραμερίζωνται οἱ βρισιές καὶ νὰ ξαναρχίζουν πάλι οἱ φοβέρες : «Ἡ ἐνέργεια τῆς Ἰταλίας θὰ εἶναι κεραυνοβόλος», διαβάζει κάπου, καὶ μαζί ἀπὸ δῆθεν ἄλλη πηγὴ ἀρχίζουν τὰ καλοπιάσματα. Οἱ Ἀνφοῦζο, οἱ Τσιάνοι, οἱ Ἀνσάλντο καὶ οἱ Γκράτσι, ὅλοι τοῦτοι οἱ κωμικοὶ ἥρωες ἀλλάζουν φύλλο καὶ παίζουν πολλὲς πολιτικές μαζί. «Ο ἔνας τους μάλιστα ἐδῶ στὸν τόπο μας κάνει προσκλήσεις καὶ ὑποκλίσεις καὶ προσκαλεῖ στ' ἀρχοντικό του. »Ποιὸς τὸ εἶπε, πῶς ἡ θέση μας εἶναι βέβαιη καὶ σταθερή, μὲ τὸν καιρὸ μάλιστα ὅλα θὰ διορθωθοῦν... Δὲ σᾶς τὸ λέων ὡς ὅτομο, ἀλλὰ ὡς ἐπίσημος ἐκπρόσωπος τῆς Ἰταλικῆς κυβερνήσεως.»

Ξαφνικά, κατόπι ἀπὸ αὐτὰ τ' ἀποκοιμιστικά λόγια, ὕστερ' ἀπὸ τὶς ἀμφίβολες ύποσχέσεις, τὶς λυκοφίλιες καὶ τὶς φοβέρες, μιὰ νύχτα ἄστραφε σὰ λεπίδα ἔνα τελεσίγραφο. «Ἐκεῖνο φανέ-

ρωσε ἐπιτέλους δλες τις μισοκρυμμένες φιλοδοξίες καὶ φώτισε τὴν ἀμφίβολη σύναξη καὶ τοὺς ἄθλιους κομπάρσους.

'Η πατρίδα μας, αὐτὴ ἡ ἀρχαία καὶ τόσο νέα, αὐτὴ ἡ πολυβασανισμένη καὶ λατρευτή, ἡ φτωχὴ μὲ τὴν πιὸ πλούσια πνευματικὴ κληρονομία τῆς οἰκουμένης, ἥταν τὸ στολίδι, ποὺ ὀνειρεύτηκαν νὰ κατακτήσουν δίχως κόπο οἱ ἀνόρτοι καταχτητές.

Γιὰ τοῦτο, ἀφοῦ διαβάσῃ κανεὶς τὶς 151 σελίδες τῆς «Λευκῆς Βίβλου», ποὺ μᾶς ἀπεκάλυψε τὶς δολιότητές τους, τὰ ψεύδη καὶ τὶς ντροπές, ἔρχεται στὸ τέλος σὰν ἔξαγνιση καὶ σὰν ἐπισφράγισμα, τὸ πρῶτο μας ἀνακοινωθέν :

ΠΡΩΤΟΝ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ
ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΥ

28 Οκτωβρίου 1940

Αἱ Ἰταλικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις προσβάλλουν ἀπὸ τῆς 6.30 π. μ. σήμερον τὰ ἡμέτερα τμῆματα προκαλύψεως τῆς Ἐλληνοαλβανικῆς μεθορίου. Αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις ἀμύνονται τοῦ πατρίου ἐδάφους.

"Ἐτσι, μ' αὐτὰ τὰ ἐπιγραμματικὰ λόγια τελειώνει τὸ βιβλίο καὶ δίνεται ἡ πρεπούμενη ἀπάντηση σ' ὅλη τὴν ἄθλια πλεκτάνη ποὺ προηγήθηκε. Μάλιστα, αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις ἀμύνονται τοῦ πατρίου ἐδάφους.

"Ισως θὰ πρέπη, ὅταν τελειώσῃ ὁ πόλεμος, στὶς μετόπες τῶν ναῶν μας, στὶς εἰσόδους τῶν σχολείων μας, στὰ θέατρα, στὶς ἐπικεφαλίδες τῶν ἀναγνωστικῶν μας, παντοῦ, εἴτε σὲ μάρμαρα, εἴτε σὲ ξύλο ἢ σὲ χαρτί, νὰ χαράξωμε τὴ μοναδικὴ αὐτὴ φράση. Κλείνει τέτοιο ἀμέτρητο μεγαλεῖο μέσα της, καὶ τὰ παιδιά τῆς 'Ελλάδας ἔτσι φοβερὰ τὴ δικαίωσαν καὶ τὴν τίμησαν, ποὺ τῆς ἀξίζει νὰ μείνη ἀξέχαστη.

«Αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις ἀμύνονται τοῦ πατρίου ἐδάφους».

Ποτὲ πέντε λόγια δὲν ἔκλεισαν μέσα τους περισσότερο νόημα καὶ ποτὲ δὲ δικαιώθηκαν τόσο λαμπρά.

Περιοδικὸν «Νέα Εστία»

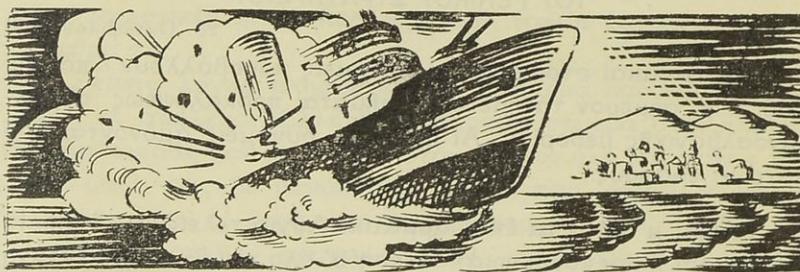
Τατιάνα Σταύρου

Η ΠΑΝΑΓΙΑ

‘Η Παναγία ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ μας καὶ τὸν δόδηγει εἰς τὴν νίκην.

Τὸ δνειρὸν τοῦ ἀεροπόρου ἐπηλήθευσεν. Εἶπεν εἰς αὐτὸν ἡ Θεοτόκος ὅτι τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς Της, τὴν ἡμέραν τῶν Εἰσοδίων, θὰ καταφέρῃ τὸ θανάσιμον πλήγμα κατὰ τῶν ἀνάνδρων δολοφόνων τῆς “Ἐλλῆς”. Καὶ τὸ θαῦμα ἔγινεν. “Ἐνας ὄμνος μυριόστομος ἀνεβαίνει πρὸς τὸν ὁλογάλανον ἐλληνικὸν οὐρανόν :

«Τῇ ‘Υπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια!».

“Ἐνας λαὸς γονυκλινῆς προσεύχεται καὶ ἔνας στρατὸς προχωρεῖ.

‘Η κανδήλα καίει πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς Παρθένου καὶ ὑποκύανα νέφη λιβανωτοῦ ἀνεβαίνουν πρὸς τὸν οὐράνιον θόλον, ἐνώ τὰ χείλη ψιθυρίζουν τὸ ἄγιον ὄνομά Της.

“Ἐτσι ἡγωνίσθη πάντοτε ἡ Ἐλλάς. Μὲ τὴν βαθεῖαν, τὴν ἀκλόνητον πίστιν πρὸς τὸν Θεόν, μὲ τὴν μεγάλην, τὴν αἰωνίαν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα.

Καὶ ἐνίκησε!

Καὶ δταν ἥλθαν καιροὶ σκοτεινοὶ καὶ χρόνοι δυστυχίας, πάλιν μὲ τὴν ἵδιαν πίστιν, μὲ τὸ ἵδιον βαθύ, εἰλικρινές, ἀδολον αἴσθημα ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ σκότος εἰς τὸ φῶς καὶ συνέχισε τὸν δρόμον της.

Καὶ τώρα πάλιν ἐκεῖ εἰς τὰ βουνά τῆς Ἡπείρου, εἰς τοὺς ἀποτόμους κρημνούς καὶ τὶς ἀετορράχες, μὲ τοὺς ὁποίους ἡ ἐλ-

ληνική φύσις κατεσκεύασεν ἀνυπέρβλητα χαρακώματα, δ στρατός μας, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῆς Θεομήτορος, βαδίζει κατὰ τοῦ εἰσβολέως.

Ἄντι λαμπάδων, λάμπουν τὰ δάση τῶν γυμνῶν λογχῶν πέριξ τῆς θείας μορφῆς Τῆς, ποὺ θαμβώνει μὲ τὸ ἀκτινοβόλημα μιᾶς ἀδόλου ὠραιότητος.

Εἶναι Αὔτη ἡ προστάτις καὶ ἡ ὁδηγήτρια. Εἶναι Αὔτη ὁ «πύρινος στύλος» καὶ ἡ «σκέπη τοῦ κόσμου, ἡ πλατυτέρα νεφέλης». Εἶναι Αὔτη, ποὺ γλυκαίνει τὴν ζωὴν μὲ τοὺς σταλαγμούς τῆς οὐρανίου δρόσου. Εἶναι Αὔτη, ποὺ δὲν λησμονεῖ, ὅτι εἰς μίαν ἔορτήν Τῆς, πρὸ τῆς εἰκόνος Τῆς, πρὸ τοῦ ναοῦ Τῆς, ἐβυθίσθη ἀπὸ αἵμοσταγεῖς χριστιανικάς χεῖρας ἔνα σκάφος καὶ ὅτι ὁ βάρβαρος κρότος μιᾶς τορπίλης διέκοψε τὴν δέησιν καὶ ἐνέκρωσε τὰ προσευχόμενα χείλη.

Στρατὸς καὶ λαὸς πρὸς Αὔτὴν ἀτενίζουν. Ἔδω θυμίαμα ἀπὸ μοσχολίβανον ἀνεβαίνει πρὸς τὸν οὐρανόν, ἐκεῖ θυμίαμα δ καπνὸς τῆς μάχης καὶ ὅμνος ὁ νικητήριος κρότος τῶν πυροβόλων.

Tēmos Mωραϊτίης

·ΕΩΣΙΑ Διαποδούσαν ποίησην την αναπορεύοντας ποίησης
δεν μπορεί να είναι... ΤΗ ΥΠΕΡΜΑΧΩ

·Εσύ δύναγεσίς τὸ χέρι τοῦ στρατιώτη
τὸ μαύρο Σου ύβριστὴ νὰ τιμωρήσῃ
κι ὄρμας κοντά του στὴν γραμμὴ τὴν πρώτη
τῆς μάχης τὸ ἐγερτήριο, σᾶν ἡχήσῃ.

·Εσύ βοηθᾶς τὴν ἄκακη Ἐλληνίδα
ἀλύγιστη Σπαρτιάτισσα νὰ γίνη
καὶ στὸ παιδί, ποὺ ἐκάλεσε ή Πατρίδα,
τὴ δοξασμένη ἀσπίδα νὰ τοῦ δίνῃ.

·Εσύ, γλυκολαλοῦσα ζωντανεύεις
τοῦ λαβωμένου τὸ σβησμένο μάτι.

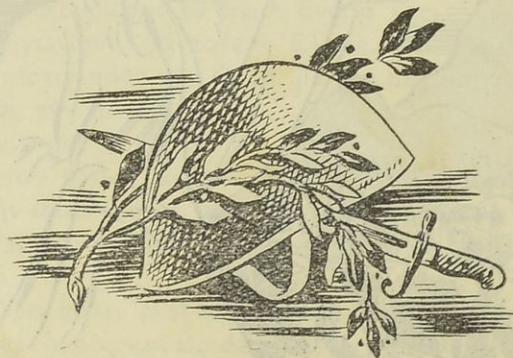
·Εσύ τὴ δάφνη τὴν ἀμάραντη φυτεύεις
πλάι στοῦ πολεμιστῆ τὸ θεῖο κρεβάτι.

Γονατιστὸς σὲ προσκυνᾷ ὁ λαός Σου
κι εὔχαριστίας ἀνάβει θυμιατήρια.

·Ελα καὶ στὴ χαρά του φανερώσου,
·Υπέρμαχε. Γιὰ Σὲ τὰ νικητήρια.

« Σπαθὶ καὶ Λόρα » 1940

I. Οἰκονομίδης

ΤΟ ΒΟΥΝΟ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ

[14 τοῦ Νοέμβριον 1940. "Ενας λόχος τοῦ τάγματος Πήλικα βρίσκεται κοντά στὴν Κόνυτσα, ποὺ τὴν προφυλάγει ψηλὴ κορυφὴ τῆς Πίλνδου, ὅπου καρτεροῦν τοὺς "Έλληνες οἱ Ἰταλοί. Ο λόχος ἔχει χάσει τὸ λοχαγό του στὴ μάχῃ καὶ τὸν διαδέχηκε ἐνας ἀνθυπολοχαγός, μόλις βγαλμένος ἀπὸ τὴ Σχολῆ, παιδάριο ἀμούστακο].

Φυσέκια, φέρτε μας φυσέκια! Λένε οἱ ἄντρες
·Αντεπίθεση στὸ νέο ἀρχηγό.
καὶ ἐπίθεση. —

"Εννοια σας, ἐφρόντισα γιὰ δλα. Τοὺς ἀπαντᾶ ἑκεῖνος, γιατὶ εἶναι βέβαιος δτὶ τὰ γυναικόπαιδα θὰ τοὺς φέρουν πυρομαχικά. Καὶ δὲ γελιέται. Μολονότι δ δρόμος πρὸς τὸ ἀντέρεισμα βάλλεται ἀπὸ πυροβολικό, οἱ ἀποφασισμένες 'Ηπειρώτισσες τοὺς κουβαλοῦν μερικὰ κιβώτια. Τὴν ὥρα ποὺ τ' ἀκουμποῦν καταγῆς, ἀεροπλάνα ἔναντιχνουν βόμβες...

— Φύγετε, διατάζει δ ἀνθυπολοχαγὸς τὶς γυναικες, οἱ Ἰταλοὶ ἔναγυρίζουν. Ἀφῆστε μας μόνους.

'Η ἀντεπίθεση ἔρχεται καταπάνω τους, ἀλλὰ χωρὶς νὰ βιάζεται. "Οσοι ἔχουν καλὰ μάτια διακρίνουν ἀπὸ μακριά, πὼς οἱ ἐπιτιθέμενοι δὲν εἶναι ντυμένοι σὰν τοὺς Ἀλπίνους.

— Τὶ εἶναι τοῦτοι, κύριε ἀνθυπολοχαγέ;

— Μελανοχίτωνες. 'Η φρουρὰ τοῦ Μουσολίνι.

Στὸ ἄκουσμα τοῦ δύναμας τοῦ Ντούτσε ἐρεθίζονται οἱ στρατιῶτες σὲ ἀφάνταστο βαθμό. Μισοῦν μέχρι θανάτου τὸν Μουσολίνι.

— 'Εβγάτε νὰ καρφώσωμε μὲ τὴ λόγχη τὰ κοράκια του· φωνάζουν.

— "Οχι ἀκόμα, τοὺς λέει δ ἀνθυπολοχαγός. "Οσο πλησιάζουν, τόσο λιγοστεύουν.

'Αφήνει νὰ τοὺς θερίσουν καλὰ τ' αὐτόματα ὅπλα, κι δταν πιὰ δὲν ἀπέχουν ἀπὸ τὸ ἀντέρεισμα παρὰ ἐκατὸ μέτρα, τότε δίνει τὴ διαταγὴ νὰ τοὺς ἐπιτεθῇ δ λόχος. Μεθυσμένοι ἀπὸ τὸ ἄχτι τους οἱ φαντάροι, ρίχνονται μὲ τόση δρμῇ πάνω στοὺς φασίστες, ποὺ κυριολεκτικὰ τοὺς διαλύουν... Τὰ παιδιά τοῦ Πήλικα ἔχουν τώρα πεῖρα πῶς νὰ σκοτώνουν.

‘Ο λόχος δέν ᔁχει σταμάτημα· ἀφοῦ ἀνέτρεψε τὴν ἀντεπίθεση ἀρχίζει τὴν τρεχάλα στὴν ἀνηφοριά, ἀψηφώντας καὶ νέο βομβαρδισμὸν ἀεροπλάνων γιὰ τετάρτη φορὰ σήμερα. Δὲν ἀργεῖ νὰ πλησιάσῃ τὴν κορυφή, ποὺ τὸ ἐλληνικὸ πυροβολικὸ τὴν χτυπᾷ μὲ ἀκρίβεια. ‘Ο Σπύρος δ λοχίας βλέπει δβίδες νὰ σκάνε ἀκριβῶς μέσα στὰ ἔχθρικὰ χαρακώματα καὶ ’Ιταλοὺς νὰ τινάζωνται στὸν ἀέρα.

‘Ο λόχος σταματᾶ κοντὰ στὸν ἀντικειμενικὸ του σκοπὸν δὲν μπορεῖ δμως νὰ τὸν καβαλλήσῃ, γιατὶ κινδυνεύει ἀπὸ τὸ δικό του δρεπατικό, ποὺ πρέπει νὰ εἰδοποιηθῇ, δτι ἔφτασαν στὴν κορυφὴ καὶ νὰ πάψῃ τὰ πυρά του. ‘Ο ἀνθυπολοχαγὸς ζητᾷ ἀπὸ τὸ σηματοδότη τὸ πιστόλι μὲ τὶς φωτοβολίδες, ἀλλὰ δὲν τὸ κρατᾶ αὐτὸς· τὸ εἶχε δώσει ἀπὸ χωρὶς στὸ λοχαγὸν.

— Μὴ σαστίζης, μωρέ, τοῦ φωνάζει, τρέξε γρήγορα στὸ μέρος ποὺ πληγώθηκε δ λοχαγὸς νὰ τὸ βρῆς.

Πραγματικά σὲ λίγο φέρνουν τὸ πιστόλι καὶ τὸ ἀρπάζει ὁ ἀνθυπολοχαγός, χωρὶς νὰ προσέξῃ δτι εἶναι καταλερωμένο μὲ αἴματα...

Μόλις ἔσκασε στὸν οὐρανὸν ἡ πράσινη φωτοβολίδα, τὸ πυροβολικὸ ἀμέσως κανόνισε μακρύτερη τὴ βολή του καὶ τοὺς ἐπέτρεψε νὰ καταλάβουν τὴν κορυφή. Καθὼς ἀντικρίζουν τὸ ἵταλικὸ χαράκωμα νὰ εἶναι ἀνασκαμμένο, τὰ πολυβόλα του ἀναποδιγυρισμένα καὶ γύρω τους πλήθος πτώματα, θαυμάζουν τὴν εύθυβολία τοῦ πυροβολικοῦ.

Τὶς ἐκρήξεις, τὶς τουφεκιές, τὸ σαματὰ τῶν ἀεροπλάνων, τὰ διαδέχεται σὲ λίγο παράξενη γαλήνη, σὰ νὰ ᔁχῃ εἰρηνέψει διὰ μιᾶς δλοὶς ὁ τόπος. ’Απὸ μακριὰ ἀκούονται σάλπιγγες νὰ σημαίνουν τὸ «παύσατε πῦρ!» κι αὐτὸς ὁ ἀντίλαλος ταιριάζει ὠραῖα στὸ φθινοπωρινό, τὸ ἥσυχο ἥλιοβασίλεμα.

“Οσο νὰ τρέξῃ ἔνας ἀνιχνευτὴς ν’ ἀναφέρῃ στὸ τάγμα τὴν κατάληψη τοῦ ψύχωματος, γίνεται πρόχειρο προσκλητήριο. Πόσοι λείπουν; Δώδεκα. ’Απ’ αὐτοὺς μονάχα τρεῖς σκοτωμένοι. Τὴ φράση, ποὺ συνήθιζε ν’ ἀπαγγέλλῃ δ λοχαγὸς γιὰ τοὺς νεκροὺς τῆς ἡμέρας, τὴ λέει σήμερα τὸ ἀνθυπολοχαγάκι.

— «Τιμημένα παιδιά, ἐπέσατε ύπερ πατρίδος. Τῆς προσφέρατε δ, τι πολυτιμότερο εἴχατε. Αἰωνία σας ἡ μνήμη».

Ἡ Πίνδος τοὺς καμαρώνει. Ἡ γαλήνη δὲ διακόπτεται πιὰ ἐκείνη τὴν ἡμέρα. Ἡ μάχη τῆς Πίνδου ἔχει τελειώσει. Τμήματα εύζωνων μπῆκαν στὴν πυρπολημένη Κόνιτσα κι ἀνάγκασαν σὲ παράδοση τὰ ύπολείμματα τῆς Μεραρχίας τῶν Ἀλπινιστῶν. "Οσοι Ἰταλοὶ κατάφεραν ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσία, υποχώρησαν μὲ τέτοιο πανικό, ποὺ παράσυραν στὴ φυγὴ καὶ τὶς ἐφεδρεῖες τους. Οἱ στρατιώτες δὲν τὸ καταλαβαίνουν, μὰ εἶναι ἀλήθεια· ἡ μάχη τῆς Πίνδου ἔχει τελειώσει!"

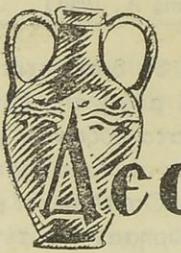
Γύρω τους τὸ μεγάλο βουνό, ποὺ ἀνάδινε μυρουδιὰ δασίλας, τοὺς καμαρώνει. Κατὰ τὴν ἀπέραντη ζωή του γνώρισε πολλούς ἀγῶνες· στὶς δικές του κορυφές κατάφευγαν οἱ "Ἐλληνες κάθε φορά, ποὺ κινδύνευε ἡ λευτερά τους. Οἱ κάμποι σκλαβώνονταν, δούλευαν τὸν τύραννο, ποτὲ τὸ βουνό. Τοῦτα τὰ μέρη ἦταν ἐλληνικὰ ἀπὸ χιλιάδες χρόνια, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ποὺ θρόιζαν ἐδῶ κοντά μὲ τὸ προφητικό τους σούσουρο οἱ δρύες τῆς Δωδώνης· ἦταν ἐλληνικὰ πρὶν γεννηθῆ ὁ Ἰταλός, γιατὶ τὴν ἐποχὴν ποὺ δ "Ομηρος ἔψελνε τὴν Ἡπειρο, τὴν Ἰταλία δὲν τὴν κατοικοῦσαν παρὰ ἀγρίμια. Στὴν Πίνδο γεννήθηκε τὸν παλιὸ καιρὸ ἡ Ἐλλάδα, ἡ μάνα τῆς Εόρωπης. Στὴν Πίνδο ξαναγεννήθηκε καὶ τώρα."

"Ο Μουσολίνι εἶχε δοκιμάσει νὰ πατήσῃ τέτοια ἄγια χώματα. Σκέφτηκε πώς οἱ "Ἐλληνες ἦταν λίγοι καὶ θά τοὺς νικούσε εὔκολα, ἀλλὰ γελάστηκε. Πάντα λίγοι βρέθηκαν οἱ "Ἐλληνες. Μιὰ χούφτα ἀνθρώποι στάθηκαν στὶς Θερμοπύλες, ἐλάχιστοι θριάμβευσαν στὸ Μαραθώνα, μὲ λίγους κατάχτησε δλον τὸν κόσμο δ 'Αλέξανδρος, μετρημένα ἀσύντακτα παλληκάρια ἄρχισαν τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821.

"Απὸ τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα οἱ "Ἐλληνες εἶναι οἱ αἰώνιοι τριακόσιοι, οἱ λίγοι ποὺ νικοῦν τὴν ἄψυχη μᾶζα. Καὶ τώρα πάλι ἐλάχιστοι ἔταπείνωσαν τὸν Ντούτσε κι ἔδωσαν στοὺς συμμάχους τὴν πρώτη νίκη κατὰ τοῦ ἄξονα..."

Χρῆστος ΙΙ. Ζαλοκώστας

«Ο μικρός λαός τῆς 'Ἐλλάδος' ἔσωσε τὴν μάχην τῆς Εύρωπης». ("Αγγλος βουλευτής Barlett 31-12-40).

Δέσπω

Απάνω στήν Ἀρβανιτιά
ή Ἐλλάδα πολεμάει. Ἀπὸ φωτιά
γεμίζουν τὰ φαράγγια κι οἱ γκρεμνοί·
βουνοκορφές μ' ἀετορράχες πολεμοῦνε.
Κι ἡ Δέσπω πάει νερό μὲ τὸ σταμνὶ^ν
γιὰ τοὺς ἀντρειωμένους ποὺ διψοῦνε.

Μὰ στῆς φωτιᾶς τὴ λύσσα, τὴν ὄρμή,
βόλι τὴ βρίσκει στὴν καρδιὰ φαρμακωμένο·
πέφτει μὲ τσακισμένο τὸ κορμὶ^ν
καὶ τὸ σταμνὶ σπασμένο.

Τὸ αἷμα της, ποτάμι φλογερὸ
ποὺ χύνεται στὴ γῆ, δὲ λογαριάζει,
τῆς στάμνας μόνο βλέπει τὸ νερό
ποὺ χύθηκε ἄδοξα καὶ πάει... Κι ἀναστενάζει!...

Τὴν κατεβάζουν λαβωμένη στὴ σκηνὴ
τοῦ στρατηγοῦ. Τὸ χείλι της σαλεύει,
κάτι γυρεύει νὰ τοὺς πῆ, κάτι γυρεύει,
μὰ εἰν' σβηστὴ καὶ δὲν ἀκούγεται ἡ φωνή.

- Τί θέλεις, πές, καὶ θὰ σοῦ δώσω δ, τι μπορῶ,
τῆς λέει ὁ στρατηγός. Τοῦ ἀπαντάει :
- Μιὰ στάμνα γιὰ νὰ πάω νερό...
Καὶ ξεψυχάει.....

Ἐφημερὶς «Ἐστία»

Τίμος Μωραΐτίνης

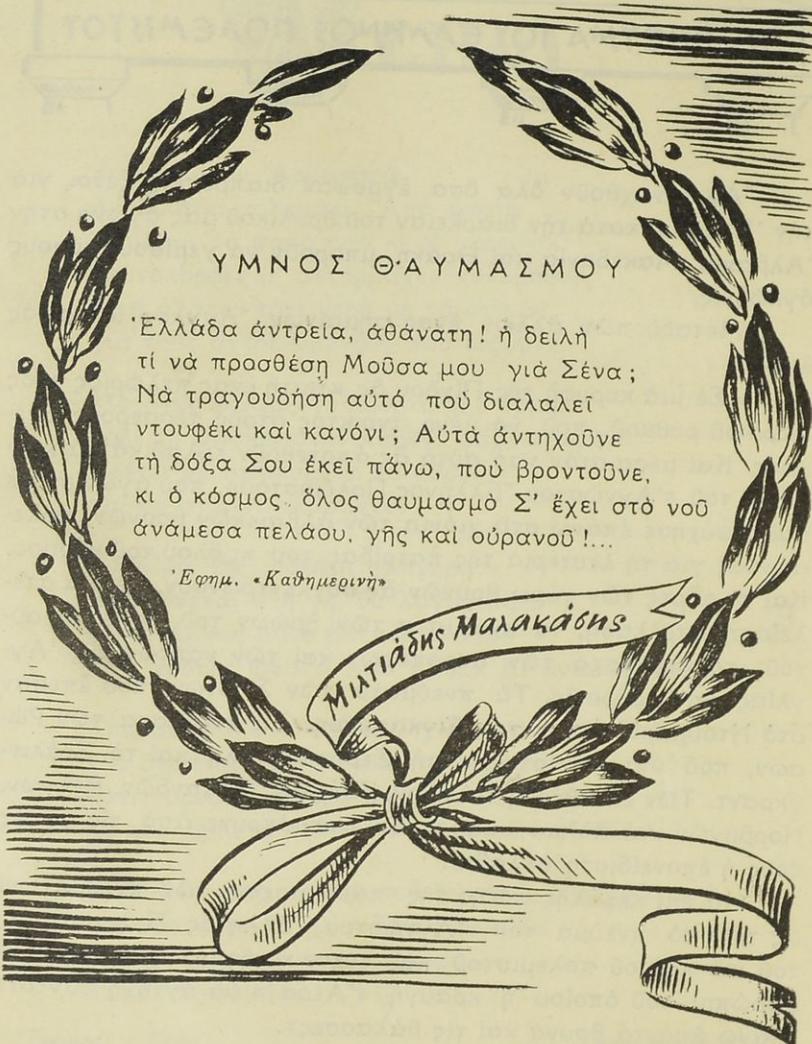
“Αν συναχθούν όλα όσα έγραψαν διαπρεπεῖς ξένοι για
τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θρυλικοῦ μας ἀγώνα στὴν
Ἀλβανία, Μακεδονία καὶ Θράκη, μποροῦν γὰ γεμίσουν τόμους
όγκωδεις.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔνας σημαίνων “Αγγλος ίστορικὸς
ἔγραψε :

«Σὲ μιὰ κορυφὴ τῆς Πίνδου ἀς κτιστῇ ἔνας πελώριος ναὸς
Θωρικοῦ ρυθμοῦ, ποὺ νὰ μένῃ ἀνοικτὸς στοὺς τέσσερους ἀνέ-
μους. Καὶ μέσα στὸν ναὸν αὐτὸ ἀς ἀποτεθοῦν εὐλαβικὰ τὰ κόκ-
καλα τοῦ «Ἄγνωστου Ἑλληνος Πολεμιστοῦ», ποὺ ἀγωνίστηκε
καὶ ξεψύχησε ἐπάνω στὰ χιόνια τῶν ἀλβανικῶν βουνῶν, πολε-
μώντας γιὰ τὴ λευτεριὰ τῆς πατρίδας του κι ὅλου τοῦ κόσμου.
Καὶ οἱ αὖρες τῶν γύρω βουνῶν ἀς συγκεντρώνουν, σὲ μιὰ ἀτε-
λείωτη παρέλαση, τὰ πνεύματα τῶν ἥρωών τοῦ πολέμου αὐ-
τοῦ· τὰ πνεύματα τῶν ἀεροπόρων καὶ τῶν ναυτῶν τῆς Ἀγ-
γλίας καὶ Ἀμερικῆς. Τὰ πνεύματα τῶν Σκώτων, ποὺ ἔπεισαν
στὸ Ντουμπρούκ καὶ στὴ Σιγκαπούρη. Τὰ πνεύματα τῶν Ρώ-
σων, ποὺ ύπερασπίστηκαν τὴ Σεβαστούπολη καὶ τὸ Στάλιν-
γκραντ. Τῶν ἐλευθέρων Γάλλων, Τσέχων, Ολλανδῶν, Βέλγων,
Νορβηγῶν καὶ ἄλλων, ποὺ τοὺς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὶς χῶρες
τους ἡ ἐπονεδιστή σκλαβιά.

»Κι ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῆς τῆς παρελάσεως τῶν πνευμάτων,
ἄς τεθῆ τὸ πνεῦμα τοῦ «Ἄγνωστου Ἑλληνος Πολεμιστοῦ»,
τοῦ πιὸ παλιοῦ πολεμιστοῦ καὶ τέκνου τῆς Ἐλευθερίας στὴν
Εύρωπη, τοῦ όποιου ἡ κραυγὴ «Ἀέρα!» θὰ ἀντηχῇ πάντοτε
ἐπάνω ἀπὸ τὰ βουνά καὶ τὶς θάλασσες».

Θ. Μ.

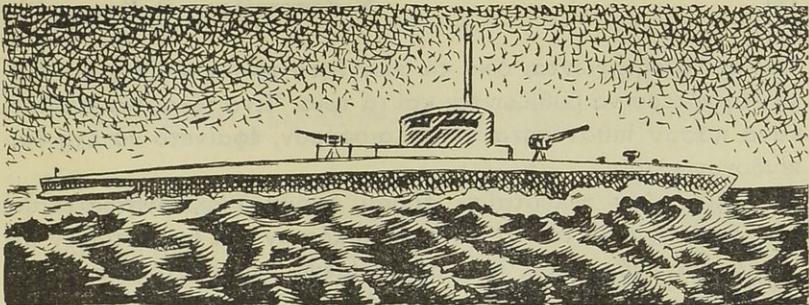

ΥΜΝΟΣ ΘΑΥΜΑΣΜΟΥ

Έλλαδα άντρεια, άθανατη! ή δειλή
τί νά πρασθέσῃ Μοῦσα μου γιά Σένα;
Νά τραγουδήσῃ αύτό πού διαλαλεῖ
ντουφέκι και κανόνι; Αύτά άντηχούνε
τή δόξα Σου έκει πάνω, πού βροντούνε,
κι δύναμος όλος θαυμασμὸ Σ' έχει στὸ νοῦ
άναμεσα πελάου, γῆς και ούρανοῦ!...

Έφημ. •Καθημερινή»

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Μαλακάσης

ΤΟ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑ ΤΟΥ "ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΗ,,

Ήτο σχεδόν 11 π. μ. τήν παρελθούσαν Τρίτην, παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων 1940, δταν ὁ κυβερνήτης τοῦ ύποβρυχίου κ. Μιλτιάδης Ιατρίδης παρετήρησεν ἀπὸ τὸ περισκόπιόν του τὴν προσεγγίζουσαν μεγάλην ἔχθρικὴν νηοπομπήν, διὰ τὴν ὅποιαν εἶχεν ἄλλωστε καὶ πληροφορίας.

Καταπνίγων τὴν ἀνυπομονῆσαν ἐαυτοῦ καὶ τοῦ πληρώματός του, δὲν ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως, ἀλλ' ἀφῆκε τὴν νηοπομπήν νὰ προσεγγίσῃ πολὺ περισσότερον. "Ελαβεν ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα, διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἡ παρουσία του ἀντιληπτὴ ἀπὸ τὰ συνοδεύοντα τὴν νηοπομπήν ιταλικὰ ἀντιτορπιλλικὰ καὶ ἀπὸ τὰ ύπεριπτάμενα αὐτῆς ἀεροπλάνα. Ήξεησε τὸ βάθος τῆς καταδύσεως τοῦ ύποβρυχίου του, ἥλαττωσε δσον τὸ δυνατόν περισσότερον τὴν κίνησιν τῶν μηχανῶν διὰ νὰ μὴ προδοθῇ ἀπὸ τὰ ὑδρόφωνα καὶ τὰ ἀκροαστικὰ μηχανήματα τοῦ ἔχθροῦ. "Εβγαζε μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὸ περισκόπιόν του. Και μόνον τὴν 12.20' μεσημβρινὴν ὁ «Παπανικολῆς» ἥρχισε τὴν θανατηφόρον δρᾶσιν του, ἀφοῦ ἐξελέγη ἐπιμελῶς ἡ κατάλληλος γωνία διὰ τὴν ἐκτόξευσιν τῶν τορπιλλῶν.

Ἐντὸς ἐλαχίστου χρονικοῦ διαστήματος ἐξετοξεύθησαν τότε ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην τέσσαρες τορπίλαι ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸν ύποβρυχίον καὶ τὸ σημαντικώτερον ἀπὸ ὅλα, ἐξετοξεύθησαν μὲ καταπλήσσουσαν εύθυβοιλίαν: Τὸ ἔνα μετὰ τὸ ἄλλο, τρία μεγάλα ὀπλιταγωγὰ ὑφίσταντο τὸ καίριον πλήγμα. Τρομεραὶ ἐκρήξεις ἡκούσθησαν, συγκλονίσασαι τὸ ἐλληνικὸν σκάφος, ἐνῶ ἀπὸ τὸ περισκόπιον, ὁ κυβερνήτης τοῦ ύποβρυχίου

εξέβλεπε νά έξέρχωνται άπό τα πληγέντα πλοϊα φλόγες καὶ ὄλιγον ἀργότερα νὰ βυθίζωνται καὶ τὰ τρία. "Ενα τέταρτον πλοῖον, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πετρελαιοφόρον, ἐφαίνετο νά ἔχῃ ἐπικίνδυνον κλίσιν.

Διὰ μίαν τελευταίαν φοράν ἀκόμη ὁ κυβερνήτης ἔκαμε τὴν παρατήρησίν του ἀπὸ τὸ περισκόπιον καὶ διεπίστωσεν ὅτι ἡ θάλασσα γύρω του ἦτο σκεπασμένη ἀπὸ συντρίμματα καὶ ναυαγούς, ἐνῶ τὰ συνοδεύοντα τὴν νηοπομπὴν ἀντιτορπιλλικά ἐπλεον δόλοταχώς πρὸς τὸ μέρος του.

'Αμέσως διέταξε κατάδυσιν μεγαλυτέραν καὶ ὁ ὑπαρχος δίπλα του ἀνήγγειλε, παρακολουθῶν τὸ βαθύμετρον, 40 - 60 - 80 - 90 μέτρα !

"Ητο καιρός· κάθε τόσο ἡκούοντο γύρω ἀπὸ τὸ ὑποβρύχιον τρομεραὶ ἐκρήξεις, ἐνῶ τὸ σκάφος ὑφίστατο σοβαρὸν κλυδωνισμόν· ἥσαν αἱ βόμβαι βυθοῦ, τὰς ὁποίας ἔρριπτον τὰ ἴταλικὰ ἀντιτορπιλλικὰ καὶ ἀεροπλάνα. Εἰς τὸ βάθος ὅμως, ὅπου ἔφθασε τὸ ὑποβρύχιον μετ' ὀλίγα λεπτά, αἱ βόμβαι τῶν Ἰταλῶν δὲν ἡμποροῦσαν πλέον νὰ φθάσουν. Αἱ μηχαναὶ του εἶχαν σταματήσει ἐντελῶς καὶ τίποτε δὲν ἤδυνατο νὰ προδώσῃ πλέον τὴν παρουσίαν τοῦ «Παπανικολῆ». Οἱ ἀξιωματικοὶ ὅμως ἤκουον σαφῶς μὲ τὰ ἰδικὰ των μηχανήματα τὸν θόρυβον τῶν ἐλίκων τῶν ἔχθρικῶν ἀντιτορπιλλικῶν καὶ οὕτως ἤδυναντο νὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι ἡ καταδίωξις τοῦ ἔχθροῦ, μαινομένου διὰ τὰς ἀπωλείας, δὲν εἶχεν ἔγκαταλειφθῆ.

Τὰ ἵσχυρά ρεύματα τῆς 'Αδριατικῆς παρέσυραν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ἀδρανοῦν ὑποβρύχιον πρὸς βορρᾶν. 'Αλλ' ὁ κυβερνήτης καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τοῦ «Παπανικολῆ», γνωρίζοντες καλῶς τὴν θάλασσαν αὐτήν, ηύχαριστοῦντο διὰ τὴν ἐπενέργειαν αὐτὴν τῶν ρευμάτων, τὰ ὅποια παρεπλάνουν τὸν ἔχθρον.

"Ωραὶ ὀλόκληροι, ὅραι, αἱ ὅποιαι ἐφαίνοντο τόσον μακραὶ καὶ ἀτελεύτητοι, ἐπέρασαν ἔτσι. Καὶ εἶχε πλέον νυκτώσει ἐντελῶς, δταν τὸ 'Ελληνικὸν ὑποβρύχιον ἡδυνήθη νὰ ἀναδυθῇ βαθμιαίως καὶ ν' ἀναλάβῃ πάλιν τὸν πλοῦν πρὸς τὴν βάσιν του.

Δημοσίευμα ἐφημερίδος «Ἐστία»

ΑΠΟΝΟΜΗ ΠΑΡΑΣΗΜΩΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΝΔΡΕΙΟΥΣ

Εἴκοσι παλληκάρια. BOPEION ΜΕΤΩΠΟΝ. Μάρτιος. — Σήμερα εἶναι ἡ ἡμέρα τῶν ἀνδρείων. Τὸ μικρὸ ἀρβανίτικο χωριουδάκι δὲν ἔγνώρισε ποτέ, ἀπὸ τότε ποὺ ξεφύτρωσε μέσα ἀπὸ τὴν λάσπην, παρομοίᾳ τελετῆ. Ἡ μικρούτσικη πλατεῖα του δὲν εἶχε ποτὲ τόσο χαρούμενη καὶ ἀρρενωπὴ δψη. Ἀπὸ τὴν μιὰ μεριὰ οἱ φαντάροι θεαταὶ τῆς τελετῆς κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ τιμητικὴ φρουρά, ποὺ θὰ ἀποδώσῃ τὶς τιμές. Τὰ κράνη στὰ κεφάλια, τὰ δόπλα σὲ χέρια γερά καὶ μεστωμένα, ἵσια τὰ κορμιά, νηφάλιο τὸ βλέμμα, τὰ παιδιά τῆς Ἑλλάδος περιμένουν τὴν ὅμορφη στιγμήν. Ἀστράφτουν τὰ χάλκινα ὅργανα τῶν μουσικῶν, δπως καὶ τ' ἀστέρια τῶν ἀξιωματικῶν ποὺ ἔχουν μαζευτῇ ἐδῶ στὴ γιορτὴ τῆς ἀνδρείας. Ἡ πατρίδα θὰ τιμήσῃ τοὺς γενναίους της καὶ ἔξ ὀνόματος τοῦ Βασιλέως ὁ Διάδοχος τοῦ Θρόνου θὰ κρεμάσῃ στὰ στήθια των τὸ ἀριστεῖον τῆς ἀνδρείας.

Δὲν ξέρω ἂν οἱ καρδιές τῶν ἀνθρώπων κτυποῦν ὅλες μὲ τὸν ἴδιο ρυθμό. Μὰ αἰσθάνομαι, δτι ἐκείνη τὴν στιγμὴν ποὺ μιὰ ρωμαλέα φωνὴ προστάζει στὴ φρουρὰ νὰ παρουσιάσῃ δόπλα, καὶ τὰ χάλκινα ὅργανα σκορπίζουν στὶς γύρω πλαγιές τὶς στροφὲς τοῦ ὕμνου μας, καὶ ὅλοι, φαντάροι, ἀξιωματικοὶ καὶ τὸ Βασιλόπουλο δρθῶνουν τὰ κορμιά γιὰ νὰ χαιρετίσουν τὴν Ἐλευθερία, αἰσθάνομαι, πώς ἀντηχοῦν ὅλες οἱ σάλπιγγες τῆς Ἱεριχοῦς καὶ γκρεμίζουν τὴν αύτοκρατορία μιᾶς κακῆς φυλῆς.

Εἴκοσι λεβεντόπαιδα εἶναι παρατεταγμένα κατ' ἄνδρα· εἴκοσι διαλεγμένες ψυχές ἀπὸ τὰ ἐννιά ἑκατομμύρια ποὺ ἔχουν δρθωθῆ σὰν πύρινες ρομφαῖες νὰ γίνουν φραγμός στὸν ἐπιδρομέα. Εἶναι τὸ ἄνθος τῆς φυλῆς. Εἶναι οἱ πάναγνοι κρίνοι τῆς ἐλληνικῆς γῆς, ποὺ ἔχουν τὶς ρίζες τους στὰ σπλάχνα τῶν τάφων τῶν προγόνων καὶ τὴν ἀσπιλη ἀγνότητά τους στὸν οὐρανὸ τῶν θεῶν μας. Εἶναι οἱ γενναῖοι.

Τὰ γύρω βουνά, ποὺ γγώρισαν τὴν ὁρμή τους καὶ τὸ θάρρος τους, λέξ καὶ ἀνασηκώνονται ἀπὸ τὰ βάθρα τῆς γῆς, γιὰ νὰ κοιτάξουν τοὺς ἥρωες. Στὶς κορφές τους ὀλόλευκα σύννεφα

μόλις κρατιοῦνται καὶ δὲν κατρακυλᾶνε ἀπὸ τὶς πλαγιές νὰ ἔρθουν κι αὐτά στὴ γιορτή μας. Κυνηγιοῦνται κι ἀλλάζουν σχῆμα καὶ θέση, συννεφάκια καὶ πυκνὲς νεφέλες, ποιὰ νὰ πρωτοπροφάση νὰ δῇ τὸ ἔξαίσιο θέαμα, καὶ νὰ τὸ φέρῃ ὅς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, μήνυμα χαρᾶς στοὺς πονεμένους ἀνθρώπους. 'Υπάρχουν ἀκόμα γενναῖοι ἐπάνω σ' αὐτὸν τὸν πλανήτη.

"Ολοι στέκονται σὰν κυπαρίσσια. "Ἐνας ἀξιωματικός διαβάζει τὴν ἡμερησία διαταγή, ποὺ ἀναφέρει μὲ τὴν πελεκητὴ φρασεολογία τοῦ στρατοῦ, τὰ κατορθώματα αὐτῶν τῶν παιδιῶν. Καὶ βλέπω τὰ μάτια των νὰ λαμπυρίζουν ἀπὸ συγκίνηση, καθὼς ἀκοῦνε ἔνα ἔνα τὸ ὄνομά τους νὰ τὸ προφέρῃ ἡ πατρίδα, σὲ στάση προσοχῆς. "Ἔτοι καθὼς εἶναι στὴ γραμμή τους, ἀκίνητοι, βουβοί, ἀγέρωχοι αὐτοὶ οἱ γενναῖοι, μοῦ φαίνονται σὰν μελιχρά ἀγάλματα, ἔτοιμα νὰ στηθοῦν στὴ μετόπη κάποιου καινούργιου Παρθενῶνος. "Ἐνα ἔνα τὰ στήθια τους δέχονται τὴ γαλανόλευκη κορδέλα μὲ τὸν ἀσημένιο σταυρὸ τῆς ἀνδρείας, καὶ ὅταν τὸ πριγκιπικὸ χέρι σφίγγῃ τὴ χερούκλα τοῦ καθενός, ἔνα σεμνὸ καὶ γλυκύτατο χαμόγελο ἀποκρίνεται στὰ ἐπίσημα συγχαρητήρια, ἔνα χαμόγελο δροσερὸ σὰν τὴν ἐφηβική τους ψυχή. Τίποτε ἄλλο.

Τρεῖς μέρες κατέβαιναν βουνὰ καὶ λαγκάδια αὐτοὶ οἱ γενναῖοι, ἀφήνοντας τὴ θέση τους σὲ ὅμιοιους των, ἐκεῖ πάνω, λίγα μέτρα ἀπὸ τὸν ἔχθρο, γιὰ νὰ δεχθοῦν αὐτὴ τὴν εὐγνωμοσύνη τῆς πατρίδας στὰ στήθια των. Καὶ ξεκίνησαν πάλι γιὰ τὸ βουνό τους, γιὰ τὰ γνώριμά τους τοπία, γιὰ τὶς ψηλές κορφές, γιὰ τὸ ἀπέριττο ἀντίσκηνό τους, δικαθένας γιὰ τὴ δουλειά του, ποὺ τὴν ἔχει πιὰ ἔρωτευθῆ.

"Ωστε θὰ φύγουν πίσω οἱ γενναῖοι; Κι ἔγῳ ποὺ λαχταρῶ τέσσερες τώρα μῆνες, νὰ συναντηθῶ μ' αὐτὰ τὰ παλληκάρια τῆς πρώτης πρώτης γραμμῆς, αὐτὰ ποὺ βρίσκονται σὲ ἀπόσταση συνομιλίας μὲ τὸν ἔχθρο μας, δὲ θὰ μιλήσω μαζί τους; Νὰ πάω ἐκεῖ πάνω ποὺ ἔχουν φτάσει αὐτοὶ οἱ ὀστοί, δὲν μπορῶ. 'Η ψυχή μου τὸ πιθεῖ μὲ λαιμαργία, μὰ ἐκεῖ πάνω δὲν χρειάζογται ἀργόσχολοι σὰν καὶ μένα. Μὰ δὲ Μανόλης, τὸ ὥρατο ἀγόρι, δὲ σκοπευτὴς τοῦ πολυβόλου, μὲ προσκαλεῖ μὲ δλη τὴν ἀγνότητά του:

— "Ελα ἐσύ, καὶ θὰ σοῦ βάλω μιὰ ταινία στὸ πολυβόλο νὰ τὴν ρίξῃς μοναχός σου.

"Η καρδιά μου βαστάει ἀκόμα, καὶ οἱ Θεοὶ τὴν ἔπλασαν γερή, μὰ πῶς νὰ δρασκελίσω τὰ βουνά σου, Μανόλη μου, καὶ νὰ χωθῷ ὡς τὸ γόνατο στὴ λάσπη, καὶ νὰ περπατήσω νύχτα καὶ μέρα μέσα στὸ χιόνι, καὶ νὰ μὲ μαστιγώσῃ ἡ βροχὴ στὸ πρόσωπο, καὶ νὰ γύρω κάτω ἀπὸ μιὰ βαλανιδιὰ μὲ τὴν κουβέρτα γιὰ στρωσίδι καὶ τὴ μανδύα γιὰ σκέπασμα; 'Εσύ; μὰ ἐσύ παλληκάρι μου, εἶσαι ἡ δροσερὴ γενιά μας, εἶσαι τὸ λουλούδι τῆς φυλῆς, ποὺ τόσα χρόνια πάλευε νὰ ρουφήξῃ ἀπὸ τὰ ἄγια αὐτὰ χώματα τοὺς χυμούς τῆς ἱστορίας της, καὶ τώρα μόλις τὸ κατάφερε νὰ λουλουδίσῃ καὶ τὰ πιὸ ζερὰ κλωνάρια τοῦ φυλετικοῦ της δέντρου. 'Εσύ; 'Εσύ εἶσαι τὸ προζύμι τοῦ 'Εθνους ποὺ μᾶς ἀνασήκωσες ὅλους καὶ ὅλες, ἐσύ εἶσαι, ὅλα μαζί, καὶ θέληση καὶ πίστη καὶ ἀγνότης.

·Ο σαλπιγκτής — Πάμε Μανόλη, ἥρθε καὶ τοῦ εἶπε ξαφνικά
ένας μικρούτσικος φανταράκος, μὲ παρδαλὰ τὰ μάτια σὰν δυὸ κοχύλια.

— Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ὁ τοσοδούλης, ποὺ τοῦ δώσανε καὶ τὸ παράσημο;

— 'Ο σαλπιγκτής.

— Μνήσθητί μου Κύριε, ἐπειδὴ βαράει τὸ συσσίτιο, τὸν βγάλανε γενναῖο;

— "Οταν ξαναβρεθοῦμε θὰ σοῦ πῶ τί ἔκαμε ὁ σαλπιγκτής μας, νὰ καταλάβης, μοῦ λέει ὁ σκοπευτής τοῦ πολυβόλου καὶ μὲ κοιτάζει μὲ ὅρθανοιχτα τὰ φωτερά του μάτια· καὶ ὅταν κάθησα τὸ βράδι ἀνάμεσά τους, στὸ συμπόσιο τῆς ἀνδρείας, ποὺ τοὺς ἔτοιμασα, ἔνιωσα νὰ πλημμυρίζῃ ἡ ψυχὴ μου μὲ τὸν πόνο τοῦ παραλυτικοῦ τῆς Γραφῆς, ποὺ τόσα χρόνια περίμενε, κάποιος νὰ βρεθῇ νὰ τὸν βοηθήσῃ, γιὰ νὰ πέσῃ κι αὐτὸς στὰ νερά τοῦ Σιλωάμ, ποὺ ἀνατάραζε ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου.

— 'Εσύ γιατὶ δὲν πέφτεις στὴν κολυμβήθρα νὰ γιατρευτῆς, τὸν ρώτησε ὁ Κύριος.

— Γιατὶ δὲν βρέθηκε ἀκόμα ένας φίλος νὰ μὲ βοηθήσῃ, εἶπε ὁ ἀσθενής.

Ἐγώ τοὺς βρῆκα τοὺς φίλους μου. Αὐτὰ τὰ ρωμαλέα παιδιά, τὰ βουνήσια ἀγόρια τῆς Ἑλλάδος, ποὺ πήραν στὰ χέρια τους τὴν τιμὴν τῆς φυλῆς μας καὶ τὴν ξαναβάφτισαν σὲ μιὰ καινούργια ἀγιότητα. Αὐτοὶ μὲ ἀδράξανε καὶ μένα καὶ μὲ βούτηξαν σύγκορμο στὰ νάματα τοῦ ἔξαγγισμοῦ. Αὐτοὶ οἱ ἀληθινοὶ γενναῖοι μὲ χόρτασαν παλληκαριὰ καὶ πίστη, μὲ πότισαν τὸ κρασὶ τῆς ἐμπιστούνης. Στις ἀτσαλένιες ψυχές τους καὶ οἱ πλανήτες ἀκόμα τοῦ στερεώματος νὰ συγκρουσθοῦν, θὰ θρυμματισθοῦν.

— Τώρα λοιπόν, θὰ μοῦ τὴν πῆς τὴν ἱστορία τοῦ Γιώργου τοῦ σαλπιγκοῦ;

‘Ο κοντοπίθαρος ὁ σαλπιγκτὴς ἐπεμβαίνει :

— Δὲν ἔχομε τίποτα καλύτερο νὰ ποῦμε ;

— Θὰ τὰ ποῦμε ὅλα, λέει ὁ σκοπευτής. Μὰ δὲ φίλος μας θέλει νὰ μάθῃ γιὰ τὸν πιὸ παράξενο τραυματία τοῦ πολέμου. Καὶ τέτοιος δὲν ἔγινε ἄλλος ἀπὸ σένα.

Καὶ μοῦ εἶπαν τὴν ἱστορία του :

‘Ο ταγματάρχης εἶχε πλάι του τὸ σαλπιγκτὴν καὶ τὸν διέταξε νὰ σαλπίσῃ «προχωρεῖτε». Τὸ παιδιά ὡρμησαν ἀπὸ τὴν κορυφὴν μέσα στὸ φαράγγι, καὶ ἔβρεχε ὁ οὐρανὸς ὁβίδες τοῦ ἔχθροῦ. Σὲ μιὰ στιγμὴ δὲ ταγματάρχης ἔχασε τὸ σαλπιγκτὴν του, μὰ ἄκουγε ἀπὸ μακριὰ τῇ σάλπιγγά του, ποὺ σκόρπαγε περιεργούς ἥχους.

‘Ο Γιώργος δὲ σαλπιγκτής, καταρακύλησε στὸ φαράγγι μαζὶ μὲ τὰ παιδιά καὶ μιὰ ποὺ εἶχε τὴν ἐντολὴν νὰ σαλπίσῃ «προχωρεῖτε», δὲ σταμάτησε διόλου καὶ προωθοῦσε τὰ τμῆματα μὲ τὸ σαλπισμά του.

Καὶ τὰ παιδιά, ποὺ ἄκουγαν τὸ σαλπιγκτὴν τους προχωροῦσαν, ὠσπου ἔδιωξαν τὸν Ἰταλὸν κι ἀπ’ τὸ μικρὸν τὸ χωριουδάκι στὴν ἀντικρινὴ πλαγιά.

— Τί εἶπε ὁ ταγματάρχης;

“Εστειλε τὸ Γιώργο στὸ γιατρό, γιατὶ εἶχαν ματώσει τὰ χείλια του ἀπὸ τὸ σαλπισμα τρεῖς ὕρες.

Βάρα, Γιώργο μου, ἐγερτήριο, νὰ ἐγερθοῦν οἱ Ἑλληνες δλῆς τῆς γῆς νὰ χαιρετίσουν τὴν ψυχή σου.

*Εφημερίς «Ἀθηναϊκὰ Νέα»

Πολεμικὴ ἀνταπόκρισις

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΙΣΤΗ

”Εχω στήν ψυχή μου κλείσει
τῆς Πατρίδας τὴν εἰκόνα.
Κείνη εἶναι γιὰ μένα μάνα
καὶ γυναίκα καὶ ἀδερφή.
Κείνη δύναμη μοῦ δίνει
καὶ καρδιὰ γιὰ τὸν ἄγῶνα
καὶ μὲ κάνει ν' ἀνεβαίνω
κορυφὴ σὲ κορυφή.

Τὴν Ἑλλάδα κλείνω ἐντός μου
κι ἔχω ὅλο τὸ φῶς τοῦ κόσμου.
Κι ἔχω δύναμη ἐγὼ πλάστρα
ποὺ μὲ ὑψώνει ὅς τ' ἄστρα
μὰ καὶ δύναμη χαλάστρα,
ποὺ γκρεμίζει κάστρα.

Μὲς στὸ νοῦ μου πάντα λάμπει
τῆς Πατρίδας μας ἡ εἰκόνα !
Φωτεινοὶ γιαλοὶ καὶ κάμποι,
δάση πράσινα, ἡσκιερά,
ἄσπρα ἀγάλματα, μνημεῖα,
φλογερές μορφὲς τοῦ Ἀγώνα,
τάφοι, ποὺ τὰ κόκκαλα ἔχουν
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά.

Τὴν Ἑλλάδα κλείνω ἐντός μου
κι ἔχω ὅλο τὸ φῶς τοῦ κόσμου.
Κι ἔχω δύναμη ἐγὼ πλάστρα,
ποὺ μὲ ὑψώνει ὅς τ' ἄστρα,
μὰ καὶ δύναμη χαλάστρα,
ποὺ γκρεμίζει κάστρα.

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝΕΤΑΙ!...

Πολλοί χωρικοί — γυναικόπαιδα και γέροι — ἀποφεύγοντας τὸν κατακτητή, ποὺ σκότωνε κι ἔκαγε τὰ χωριά, εἶχαν καταφύγει και ζοῦσαν στὶς σπηλιές. Οἱ ἄντρες κηρύβοιταν ἀλλοῦ.

Ἐνα δειλινὸ τοῦ Ὁκτώβρῳ 1944 τὰ παιδιά ἔξαφανίστηκαν. Οἱ μανάδες τρόμαξαν μήπως κατέβηκαν πάλι στὴν δημοσιά. Ἀρπαξαν λοιπὸν τὰ μικρά τους, μαζὶ κι οἱ γριεὶς κι οἱ γέροι, και κατηφόρησαν κλαίγοντας γιὰ νὰ τὰ βροῦν.

... Τὴν Ἰδια ὥρα στὸ μακρινὸ βάθος τῆς ἀπέναντι πλαγιᾶς προχωροῦσαν τὰ παιδιά. Πατοῦσαν μὲ τὰ γυμνά τους πόδια τ' ἀγκάθια. Τὰ σκληρὰ πουρνάρια ξέσχιζαν κι αὐτὰ κάτι ἀπὸ τὰ κουρέλια, ποὺ σκέπαζαν τὰ σκελετῶμένα κορμάκια.

Ἡ παραζάλη τῆς σκλαβιᾶς εἶχε κάμει λίγο ἀνυπάκουα πολλὰ Ἐλληνόπουλα. Οἱ κατατρεγμοὶ και τὰ βάσανα τὰ εἶχαν μονομιᾶς ὡριμάσσει σὲ σκέψη και θέληση. Παλληκαράκια τόσα δά, κάτι εἶχαν νὰ διηγηθοῦν ποὺ ἔπραξαν γιὰ τὴν πατρίδα. Πολλὰ ἀντίκρισαν τὸ θάνατο. "Αλλα θρηνώντας σήκωσαν γονεῖς ἢ ἀδέρφια σκοτωμένα.

"Ο, τι ἔμενε ἄβλαφτο, γερό στὶς μικρές ἐκεῖνες ὑπάρξεις ἥταν ἡ ψυχή· μιὰ ψυχὴ καρτερική, ἄκαμπτη, ψυχὴ Ἐλληνική!

"Ἐξαφνα τὸ μεγαλύτερο παιδί, ποὺ πήγαινε μπρὸς ὑψώνοντας τὸ χέρι, σταμάτησε τὴν μικρὴ φάλαγγα.

— Ἀκοῦτε! ἀκοῦτε! εἶπε. "Αρματα μάχης θὰ εἰναι. Και πολλά... Μπά και φεύγουν ἀπὸ τὴν περιφέρειά μας οἱ καταραμένοι;

— Θέλεις νὰ λευτερωθοῦμε! φώναξε μ' ἐνθουσιασμὸ τὸ πιὸ μικρό. Γυρίζοντας στὸ χωριό θὰ σπάσω τὴν καμπάνα κτυπώντας.

"Αν τὴν βρῆς, Ἀποστολάκη, παρατήρησε μελαγχολικά τὸ μεγάλο, καὶ ξανακίνησε πρῶτο.

'Αριστερά, ἡ κοιλάδα τοῦ ἔρημου χωριοῦ τους σκοτείνιαζε.

Κατέβαιναν ὄλοένα τὰ γερόντια καὶ οἱ μανάδες. Χαροκαμένες πολλές, ἄλλες ἄρρωστες, προχωροῦσαν στὰ μονοπάτια φωνάζοντας. Κάθε κρότος τοὺς ἔκοβε τὴν ἀνάσα. Κολλοῦσαν στὸν τόπο. Καὶ πάλι κινοῦσαν. Στὶς ἀγκαλιές τους τὰ βρέφη σιγοῦσαν μὲ στεγνωμένα τὰ χειλάκια τους. Γεύονταν τότε κι αὐτὰ πικρὸ γάλα.

"Ολη τὴν νύχτα γυρνοῦσαν καὶ θρηνοῦσαν οἱ 'Ἐλληνίδες ἐκεῖνες μητέρες μέσα στὶς ρεματιές καὶ τὰ λαγκάδια. Τὸν κατατρεγμὸν τὸν εἶχαν συνηθίσει. Τώρα τρόμαζαν γιὰ τὴν τύχη τῶν παιδιῶν. "Αν σωστὰ ἔφευγαν οἱ ξένοι, τὰ «θηρία», καὶ τὰ ἔβρισκαν στὸν δρόμο τους;... 'Ο Θεδός νὰ βάλῃ τὸ χέρι Του...

Φώναζαν κι ὅλο φώναζαν. Κι ἀντιλαλοῦσαν τὰ φαράγγια: «Σπῦρο! Κώστα, παιδί μου! 'Αποστολάκη, μικρό μου! Θανασούλη! Λεωνίδα! Σεραφείμ! Ποῦ εἰστε βλογημένα; Πῶς χαθήκατε;...

Θρηνοῦσαν ὅλη τὴν νύχτα οἱ 'Ἐλληνίδες μητέρες. Μιὰ τέτοια νύχτα σκλαβιᾶς καὶ θρήνου κράτησε γιὰ τὴν 'Ελλάδα τρία καὶ πλέον χρόνια.

Κάποτε τέλος ἄρχισε νὰ χαράζη. "Ετσι γλυκοχάραξε καὶ ἡ αὐγὴ τῆς λευτεριᾶς μας.

'Εφώτισε κι ἔκλαιγαν ἀκόμη. Καὶ προχωροῦσαν, χωρὶς νὰ τὸ καλονιώσουν πρὸς τὸ χωριό. 'Η πλαγιὰ γινόταν κοπιαστική περνοῦσαν δροσοστάλακτες κουμαριές μὲ φλογοκόκκιγους καρπούς. Οὔτε ἔνα κοτσύφι ν' ἀκουστῇ. Οὔτε μιὰ τσίχλα. 'Ερημιά διλόγυρα. 'Υπῆρχε στὴ φύση γαλήνη, ἀλλὰ γαλήνη νέκρας.

'Ενδιόμως οἱ μητέρες ξανάρχισαν νὰ καλοῦν τὰ παιδιά, ξεσπώντας κάθε φορὰ σ' ὁμαδικὸ θρῆνο, ἔφτασεν ἔξαφνα ἀντιλαλος καμπάνας...

Καρφώθηκαν στὴ γῆ ὅλες. Χριστὲ καὶ Παναγιὰ Παρθένα! φώναξαν πολλές.

Τὸ χάλκινο σύνεργο σκόρπιζε ἀδιάκοπα τὴν συναγερτικὴ λαλιά του: ντάγκ - ντίγκ! ντάγκ - ντίγκ!

Στὶς πολυδοκιμασμένες μητρικές ψυχὲς ὁ τρόμος πάλευε μὲ τὴν ἐλπίδα. Τί νὰ συμβαίνῃ; Τί;

Ἐτσι δόλόχαρα κτυποῦσεν ἡ καμπάνα μόνο σ' ἐπίσημες δεσποτικές γιορτές, ποὺ τὶς εἶχαν λησμονήσει χρόνια τώρα. Τὸν Ὁκτώβρη τοῦ 1940, ὅταν ἀναγγέλθηκε τὸ πικρὸν νέο τοῦ πολέμου, κτυποῦσε ἀλλιῶς. Πολὺ διαφορετικὰ ἀκόμη κτυποῦσε μιὰν αὐγὴν, μόλις ἔφτασεν ἡ φοβερὴ εἴδηση πῶς τὸ μέτωπο πιὰ δὲν ὑπῆρχε καὶ πῶς ἡ σκλαβιὰ ἀπλωνόταν, σᾶν μαῦρο σύννεφο, νὰ σκεπάσῃ τὸν ξάστερο οὐρανὸν τῆς χώρας.

— Τί κάνετε ἔτσι; Τί τρέμετε;

Φώναξε μιὰ σκελετωμένη γριά, ποὺ ὅμως μποροῦσε καὶ περπατοῦσε καλά. Ἡ Κυρά Παναγιὰ κι ὁ Ἀφέντης ὁ "Αι Δημήτρης μεσίτεψαν στὸν Μεγαλοδύναμο κι ἐλευτερώθηκε ὁ τόπος μας. Τὸ νιώθω. Νά, δύναμη ἔδωσε στὸ κορμί μου ὁ Ἔσταυρωμένος. Θὰ φτάσω στὸ λευτερωμένο χωριό μας, γιὰ νὰ πεθάνω ἥσυχα. Καὶ θέλω νὰ μὲ θάψετ σιμὰ στὰ παιδιά μου, ποὺ χάθηκαν ἀπὸ τὰ «θηρία».

Τὴν κοίταζαν ἀκόμη καὶ τὰ νήπια μὲ παράξενο βλέμμα. Μιλοῦσε σᾶν προφήτισσα. Κι ἔξακολούθησε :

— Εἶμαι ἐνενήντα δυὸς χρόνων γυναίκα. Ἀκοῦστε με, τὰ βάσανά μας τελείωσαν. Οἱ ἔχθροὶ πᾶνε στὴν δργὴ τοῦ Θεοῦ. Θὰ ζήσετε τώρα ἥσυχα κι ὁ Θεὸς θὰ σᾶς φέρῃ τὴν παρηγοριά. Τὰ παιδιά, σᾶς λέγω, δὲν ἔπαθαν τίποτε. Θὰ τὰ βροῦμε ἐπάγω στὸ χωριό. "Ισως νὰ ἔμαθαν πῶς λυτρώθηκε ὁ τόπος μας ἀπὸ χτές, κι ἔτρεξαν ὅλη τὴν νύχτα νὰ δώσουν εἴδηση στοὺς ἄντρες.

— Μακάρι, θειά! εἶπε μ' ἔγκαρτέρηση ἡ πιὸ χαροκαμένη μάνα.

Κι ἄρχισαν οἱ ἄλλες :

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί, γιαγιά!

— Κάμε τὸ θαῦμα Σου, Μεγαλοδύναμε!

— Λυπήσου μας, Θεέ μου, καὶ δῶσε τέλος στὰ βάσανά μας καὶ στὰ βάσανα ὅλου τοῦ κόσμου!...

— Βοήθα, Παρθένα μου, νὰ μὴν περάσωμε κι ἄλλο χειμῶνα στὶς σπηλιές!...

— Νά μὴ βλέπωμε στὰ μάτια τῶν παιδιῶν μας τὴν λαχτάρα τοῦ ψωμιοῦ...

Μιά βαρειά φωνή, πού ἀπολύθηκεν ἀπό τὴν κορυφὴν τῆς πλαγιάς, ἔκαμε δλες νὰ σωπάσουν καὶ νὰ προσέξουν μ' ἀγωνία.

—'Ελάτε ε ε.! Ελάτε ε ε.! Φύγανε ε ε.!

—Τί λέει, παιδιά μου, δὲν καλακούω, ρώτησε ἡ γριά.

Τὴν κοίταξαν μὲ ταραχὴ καί :

—Φωνάζουν, γιαγιά, νὰ πᾶμε ἐπάνω!...

—Αἱ, πάει, τελείωσαν τὰ βάσανά μας· λευτερωθήκαμε. Τὸ εἶπε δὲ Μεγαλοδύναμος, δόξα νὰ χη.

"Ορμησαν τότε δλες κι ἔπιασαν τὸ πιὸ σύντομο, ἀλλὰ καὶ τὸ πιὸ ἀπότομο μονοπάτι.

Παραπάνω, στὸν Πλατανιά, βρῆκαν τὸν παπά καὶ λίγους χωριανούς. Κουρελιασμένοι καὶ καταβλημένοι, δπως αὐτές, γύριζαν στὸ χωριό. Εἶπαν στὶς γυναῖκες, ὅτι τὰ παιδιά δὲν ἔπαθαν τίποτα κι ὅτι αὐτὰ τοὺς εἰδοποίησαν, ὅτι ἔφυγαν ἀπὸ τὸ χωριό τὰ «θηρία».

"Ολοι τώρα πλησίασαν τὸ χωριό, δχι αὐτὸ ἀλλὰ τὰ ἔρει-πιά του. Τὸ βροντολόγημα τῆς καμπάνας δὲν σταματοῦσε.

Κάμποσα παιδιά ἀντιλήφτηκαν τὶς μανάδες τους κι ἔτρεξαν. Πιὸ δημορφῇ στιγμῇ ίσως δὲ θὰ εἶχαν ζήσει οὕτε αὐτά, οὕτε ἔκεινες. Σφίγγοντας οἱ γυναῖκες τ' ἀνυπάκουα μικρὰ στὴν ἀγκαλιά τους, δὲν μιλοῦσαν. Κι ὅν ξεμπερδευόταν ἡ γλῶσσα τους καὶ κατώρθωναν νὰ μιλήσουν, δὲ θὰ ἔλεγαν μαλώματα, ἀλλὰ τρυφερὰ λόγια ἐπαίνου...

Κατὰ τὸ γεῦμα οἱ περισσότεροι κάτοικοι εἶχαν γυρίσει στὸ χωριό. Δάκρυα καὶ γέλια. Ἀγκαλιάσματα καὶ φιλιά. Ἡ χαρὰ ἔκανεν δλους νὰ λησμονοῦν τὰ βάσανα. Σήκωναν τὸ κεφάλι καὶ κοίταζαν μὲ σεβασμὸ τὴ σημαιούλα ποὺ κυμάτιζε ψηλά, στὸ μόνο δρθὸ κυπαρίσσι. Ἀπαρηγόρητοι ἔμεναν μόνον οἱ γέροι, δσοι εἶχαν ἀπομείνει. Αύτοὶ μὲ τὰ παιδιά τριγύριζαν ἀγάμεσα στὰ ἔρεπτα, χύνοντας δάκρυα.

—"Ερημο χωριό! δὲν ἔμεινε τίποτε ὅρθιο...

— Θὰ τὸ ξαναφτιάξωμε, παππούλη, καὶ καλύτερο! ἔλεγαν τὰ μικρά.

— Πώ! πώ! ἡ Παναγιά, πάει ἡ ἐκκλησία της...

— Μήν κλαῖς, γιαγιά! Θὰ ξαναχτίσωμε στὴ χάρη Της κι δ-

μορφότερη. Καὶ θὰ τῆς ἀφήσωμε τὸ ἵδιο σχῆμα, μὲ τὸ βυζαντινὸ τροῦλο τῆς καὶ τὰ καμπαναριά της. Καὶ στὰ ἐγκαίνια θὰ καλέσωμε τὸ Δεσπότη καὶ θὰ κάνωμε μεγάλο πανηγύρι...

— "Ερημε πλάτανε ! πᾶς καὶ σύ ; "Αχ, προτοῦ θεμελιώθῃ τὸ χωριό σιμά στὸ κεφαλάρι, ἐσύ στέγασες τόσες φορὲς τὸ Θανάση Διάκο καὶ τὰ παλληκάρια του. 'Εσύ δρόσισες ἔνα καλοκαΐρι τὸ μπουλούκι του 'Ανδρούτσου... Ποῦ εἶναι οἱ κλῶνοι σου, ὅπου ἔφταναν τὰ πουλιά καὶ νιώθαμε ἄνοιξη ;

— Μὴ στενοχωριέσαι, παππούλη ! Νά, μένει τὸ κορμί του, τσακισμένο, ἀλλὰ ἀχάλαγο, σάν τὴν Ἑλλάδα μας. Τὴν ἄνοιξη θὰ ξαναπετάξῃ βλαστάρια. Θὰ ξαναγυρίσωμε τότε τὸ αὐλάκι κατὰ τὴ ρίζα του, γιὰ νὰ χορτάσῃ νερό. Καὶ νὰ δῆς πόσο γρήγορα θὰ ξαναποκτήσῃ κλάνους.

· · · · · 'Ακούστηκε καὶ μιὰ ἀδύναμη φωνή, ή φωνὴ τοῦ πιὸ ἡλικιωμένου γέρου :

— Καλά, ὅλα μπορεῖ νὰ ξαναγίνουν, ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ ἔλειψαν, ξαναγίνονται ;

"Αλλη φωνὴ συρτή, ἀλλὰ γαλήνια ἀπάντησε :

— 'Εκεῖνοι, γέρο, θὰ ήσυχάζουν κοντά στὸν Μεγαλοδύναμο, μὲ τὸν φωτοστέφανο τοῦ μάρτυρα. 'Ενῶ ἐμεῖς θὰ σηκώνωμε ἐρείπια, θὰ περιποιούμαστε τὴ γῆ καὶ θὰ ἀλληλοβοηθῶμαστε, ἐκτελώντας ἔτσι τὸ καθῆκον μας...

Ρῆγος ἔπιασε μικροὺς μεγάλους. Εἶχε μιλήσει δὲ γερο-παπάς. 'Ο ἄξιος κληρικός, μὲ τὶς συμφορὲς ποὺ τὸν εἶχαν βρεῖ, ἔμοιαζε μὲ τὸν κουτσουρεμένο πλάτανο· ἀλλὰ, ὅπως ἐκεῖνος, ἔτσι καὶ τοῦτος, ἀντεῖχε καὶ συνέχισε :

— 'Εμπρός, πάψτε τοὺς θρήνους. "Ας σεβαστοῦμε πρῶτα πρῶτα τὴν τόλμη αὐτῶν τῶν παιδιῶν, ποὺ πολλὰ ἔμειναν δροφανά... Φωνάξτε καὶ τοὺς ἄλλους. 'Εδῶ μπροστά στὰ γκρεμίσματα τοῦ ναοῦ ἀς ψάλωμε δοξολογία μαζί καὶ μνημόσυνο...

· · · · · Καὶ ἡ καμπάνα όλοένα κτυποῦσε. Καὶ ψηλὰ στὸ μισόξηρο κυπαρίσσι ἡ σημαιούλα ἀνεμιζόταν..

«Ο Πρωτοτσέλιγκας τοῦ Πίνδου»

Θ. Μακρόπουλος

ΣΤ'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Θέλω νὰ δίνω φῶς ἀπὸ τὴν φλόγα μου
κι ἂς εἰμαι ἐνταπεινὸν λυχνάρι.

Γ. Δροσίνης

"ΤΑ ΚΑΛΑΝΔΑ"

(Ζωγραφικός πίνακας Νικηφόρου Λύτρα)

Ποιὸ παιδί δὲν ἔψαλε τὰ κάλανδα; ἀλλὰ καὶ ποιὸ παιδί,
ποὺ δὲν ἔτυχε γὰ τὰ ψάλη, δὲ λαχτάρησε νὰ τὰ εἰπῆ ἢ καὶ δὲν
τὰ εἶπε ἐστώ στὸ σπίτι του ἢ στὰ συγγενικά του σπίτια;

Ο ζωγράφος Νικηφόρος Λύτρας, θαυμαστής καὶ ἔξυμνη-
τής τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, μᾶς δίνει στὸν πίνακά του τὰ «Κά-
λανδα» μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τοῦ ὡραίου αὐτοῦ θρησκευτικοῦ
ἔθίμου.

Τὰ παιδιά φοροῦν τὸ καθένα τὴν ἐνδυμασία τοῦ τόπου
τους, γιὰ νὰ δείξῃ μ' αὐτὸ ὁ καλλιτέχνης, πῶς τὸ ἔθιμο εἶναι
πανελλήνιο καὶ πανελλήνιος ὁ συναγερμὸς τῶν παιδιῶν ποὺ
ψάλλουν τὰ κάλανδα. Ἀπέριττη καὶ ἀπλὴ εἶναι ἡ ἐνδυμασία
τους, ἀλλὰ γραφικὴ καὶ μὲ πολλὴ χάρη περιβάλλει τὰ γερά καὶ
καλοφτιαγμένα παιδικά σώματα.

Οἱ μικροὶ ψάλτες εἶναι μὲ ἔξοχη συμμετρία τοποθετημένοι
στὸν πίνακα. Τοποθετημένοι οἱ τέσσαρες ἀνὰ δύο, ἀποτελοῦν
μελωδικὰ ζευγάρια, ποὺ ἔργαζονται σὲ κοινὴ προσπάθεια· καὶ
ὅ πεμπτος, στηριγμένος ἐλαφρά, ἀλλὰ στερεά στὸ δένδρο τῆς
αὐλῆς, ἀποτελεῖ τὸ κοινὸ συμπλήρωμα τῆς ὅλης μελωδίας.

Οἱ φυσιογνωμίες τῶν μικρῶν εἶναι τέλειες καὶ ἡ εὔχαρι-
στησή τους ὀλοφάνερη εἶναι χυμένη εἰς τὰ ἀθῶα πρόσωπά
τους. Ἐννοοῦν· δλοι καὶ συναισθάνονται, πῶς κάνουν μιὰ κοι-
νωνικὴ ὑπηρεσία. Ψάλλοντας τὰ κάλανδα μὲ τὰ ἐγχώρια ὅρ-
γανά τους σκορπίζουν εἰς τὸν κόσμο τὴ χαρά· φέρουν τὴν εύ-
τυχία σὲ κάθε σπίτι ποὺ τὰ λένε.

Γι' αὐτὸ ἡ ἔκφρασή τους εἶναι γεμάτη ἴκανοποίηση, γιατὶ
πιστεύουν, πῶς προσφέρουν κι αὐτοὶ, δὲν καὶ μικροί, μιὰ με-
γάλη συμβολὴ στὴν ψυχαγωγία τῆς κοινωνίας. Μὲ ἔξαιρετική
σοβαρότητα εἶναι ἀφωτιωμένοι στὸ μεγάλο κοινωνικό καὶ θρη-
σκευτικό τους ἔργο. Εἶναι τόσο ἀπορροφημένοι ἀπὸ τὸ μελω-
δικὸ σκοπό τους, ὥστε φαίνονται, πῶς οὕτε βλέπουν οὕτε

άκοῦνε τίποτε ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τῇ χαρούμενη ἀρμονίᾳ τῶν καλάνδων.

Νομίζει κανεὶς πώς ἀκούει τῇ μελωδίᾳ :

Χριστούγεννα, πρωτούγεννα,
πρώτη γιορτὴ τοῦ χρόνου !
'Εβγάτε, ἀκοῦστε, μάθετε,
πώς δὲ Χριστὸς γεννιέται.
Γεννιέται κι ἀγατρέφεται
στὸ γάλα καὶ στὸ μέλι...

η

'Αρχιμηνιά κι ἀρχιχρονιά
κι ἀρχὴ καλός μας χρόνος.
"Άγιος Βασίλης ἔρχεται
ἀπὸ τὴν Καισαρία...
'Εδώ ποὺ τραγουδήσαμε
πέτρα νὰ μὴ ραῖση
κι δὲ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ
χρόνους πολλοὺς νὰ ζήσῃ...

Καὶ γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὸν πίνακά του δὲ καλλιτέχνης, τοποθετεῖ λίγο ψηλότερα, γιὰ νὰ διακρίνεται, τὴν οἰκοδέσποινα. Κρατεῖ μὲ στοργὴν τὸ μικρό της τέκνο στὴν ἀγκαλιά της καὶ ἀκούει εὐχαρίστως τὰ χαρμόσυνα κάλανδα. Αἰσθάνεται δὲ ἴδιαίτερη εὐχαρίστηση γιὰ τὰ ἔγκωμια ποὺ τῆς ψάλλουν γιὰ τὴν εὔτυχία τῆς οἰκογενείας της.

Τὰ Κάλανδα τοῦ Λύτρα, μὲ λίγα λόγια, εἶναι μιὰ ἡθογραφία ἐκλεκτή, ποὺ φανερώνει ψυχὴν ἔξευγενισμένου λαοῦ. Καὶ μὲ τὴν εἰκόνα του αὐτὴ δὲ ζωγράφος θέλει νὰ διαιωνίσῃ τὴν ωραία αὐτὴ παράδοση τοῦ ἔλληνικοῦ βίου.

Τὸ ἔργο βραβεύτηκε στὴν ἔκθεση τοῦ 1896 καὶ βρίσκεται στὴν ἴδιωτικὴ συλλογὴ τοῦ Φ. Σερπιέρη.

N. A. Κοντόπουλος

ΥΠΗΡΕΤΡΑ

‘**Η Ούρανιώ.** Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους . . . ἡ δεκαοκταέτις κόρη, τὸ Ούρανιώ, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν της ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

‘Ο πατήρ της, ὁ ἀτυχῆς μπαρμπα-Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποριπολίσαρχος πτωχεύσας, δοτις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθμεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, δπως πλεύση εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθμεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἑορτασίμους τινάς προμηθείας. ‘Υπεσχέθη δτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ’ ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

‘Η νέα ἦτο ὄρφανὴ ἐκ μητρός. ‘Η μόνη πρὸς μητρὸς θεία της, ἡ ὅποια τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι των ἐχωρίζοντο δι’ ἐνδὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ μαζί της διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. ‘Η νεᾶνις ἐκάθησε πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα της καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἔσματα τῶν παίδων τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσα πότε ὁ πατήρ της νὰ ἔλθῃ.

Αἱ δραὶ παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Ούρανιώ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ’ ἔμεινεν οὕτως ἡμίκλιντος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρῆλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἥρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὔφρόσυνον τῆς ἔορτῆς ἀκολουθίαν.

‘Η καρδιὰ τῆς νέας ἐκόπη μέσα της. Πέρασαν καὶ τὰ μεσάνυχτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου!...

Συγχρόνως τότε ἥκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἔξωθεν. ‘Η γειτονιὰ εἶχεν ἔξυπνήσει καὶ δλοι ἡτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

‘Η δύστυχος Ούρανιώ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ’ ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἔξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περιφράκτον ύπὸ σανίδων ἔξωστην τῆς οἰκίας, ὅπου, κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος, προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλήν.

Μιά γειτόνισσα λάλος καὶ φωνασκός εἶχεν ἔγερθῆ πρώτη καὶ ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν της τοὺς γείτονας ὅλους, ὅσων ὁ ὑπνος ἀνθίστατο εἰς τῶν κωδώνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἔξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καὶ τὰ παιδιά της. 'Ο σύζυγός της Νταραδῆμος εἶχεν ἀνάγκην μοχλοῦ διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

'Η θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντικρὺ τῆς τοῦ μπαρμπα-Διόμα. Τὸ Ούρανιὸν ἔβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναῖκα ἐκείνην κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὅδοῦ διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονας. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἥρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διῆλθεν ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαροφαλιᾶς, δὲ δόποιος εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῆται ἀπὸ τοῦ ὄνόματος τῆς συζύγου του. Ταυτοχρόνως εἶχεν ἔξέλθει καὶ ὁ Νταραδῆμος, δοτις ἔπιασεν ὅμιλίαν μὲ τὸν Ἀργυράκη τῆς Γαροφαλιᾶς. Καὶ ὁ Νταραδῆμος κατέβη εἰς τὴν ὁδόν, προηγουμένης τῆς συζύγου του, κρατούσης πάντοτε τὸν φανόν.

— Δὲν ξέρουμε, νὰ ἥλθε τάχα ὁ γείτονας; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου, ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν οἰκίαν τοῦ μπαρμπα-Διόμα.

— Σωπάτε, εἶπε φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα του ὁ Ἀργυράκης· εἶπαν, πῶς βούλιαξε...

— Τί! εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

‘Ο Ἀργυράκης ἡτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἥκουσεν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν στιγμὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἥκούσθη ἀπὸ τῆς σιγαλῆς οἰκίας, πρὸς τὴν ὅποιαν ἔβλεπον οἱ τρεῖς ὅμιληται.

‘Απὸ τοῦ σκεπαστοῦ τοῦ περιφράκτου ἔξώστου ἡ δυστυχὴς Ούρανιὸν εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

‘Η ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἥκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καὶ λησμονήσασα τότε τὰ δύο στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλγοῦς κόρης.

‘Ο μπαρμπα-Διόμας. Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχῆς μπαρμπα - Διόμας καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔλυσε τὴν μικράν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἥλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνη ἔμεινεν ἡ Ούρανιώ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπαρμπα - Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρωρεύς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπαρμπα - Διόμας ἀπέκτησεν ἐναλλὰξ σκούνας, γολέτας καὶ βρίκια, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, διὰ τῆς ὁποίας ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικάς ἦ πορθμευτικάς ἐκδρομάς. «Πηρέτρα ἢ ‘Υπηρέτρα» ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, τὸ ὅποιον αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

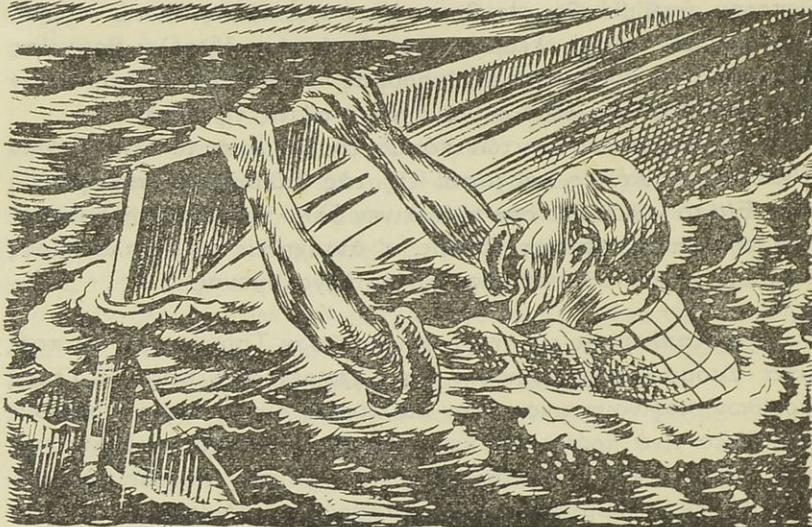
Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμεινεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾶ ύγεία, διὰ τῆς ὁποίας ἡδύνατο ἀκόμα ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος.

Καταπλεύσας εἰς τὴν τερπνὴν νῆσον Τσουγκριάν ὁ μπαρμπα - Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς «‘Υπηρέτρας» πέντε ἔξι ζεύγη δρνίθων, κοφίνους τινάς φῶν καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς ἴνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. 'Αλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος του Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τῆς Τσουγκριάς, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμη τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὁ χληρὸν συμπλωτῆρα ... «υἱὸν ὑποζυγίου», ὥριμον πρὸς ἐπίσαξιν... ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἔνα τῶν πολυαριθμῶν κουμπάρων του εἰς τὴν πολίχνην.

‘Ο μπαρμπα - Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς «‘Υπηρέτρας», ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη ὅτι μία δραχμή, ὁ ναῦλος τοῦ ὀναρίου, ἦτο κάτι τι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

‘Ο κουμπάρος Σταθαρός εύχαριστηθείς τὸν ἔφιλευσεν δλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπαρμπα - Διόμας ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας καὶ ἔστρεψε τὴν πρῷραν πρὸς τὸν λιμένα.

’Απεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καὶ διανύσας ὑπὲρ τὸ ἐν μίλιον, ἀπεῖχε ἐξ ἵσου σχεδὸν τῆς Τσουγκριᾶς καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, ὑπεβοήθει ἐκ τοῦ πλαγίου τὸ ἰστίον, διότι ὁ μπαρμπα - Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

’Αλλ’ ὁ πῶλος, δοτις ἔβοσκεν ἡσύχως τὸ χόρτον του καὶ δὲν ἐφαίνετο ν’ ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἴφνης ἐσήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα. . . . καὶ τὸ μαδέρι τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διεράγη. . . .

Τὸ ὄδωρο ἥρχισε νὰ εισρέῃ εἰς τὸ κύτος. Ἡ λέμβος ἥρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχὺς ως ἀστραπὴ ὁ μπαρμπα-Διόμας ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸ δποῖον εἶχε φορέσει μόνον ἐνόσῳ ἐκάθητο εἰς

τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατώρθωσε νὰ μπατάρῃ τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινε θρήνος ύπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα. "Ορνιθες, ίνδιάνοι, κόφινοι καὶ δ αἴτιος τῆς συμφορᾶς δ πῶλος, δλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

"Ο μπαρμπα-Διόμας, δστις ἐκολύμβα ώς ἔγχελυς, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπεῖσαν «'Υπηρέτραν», τὴν ὅποιαν ἡμπόδισε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως δ μπαρμπα-Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ δλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι δ λέμβος θά ἐβυθίζετο.

Τέλος περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσῳ ύπῆρχε ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, δσον ἔρριπτε δ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὁρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἐν ἴστιον.

"Ο μπαρμπα-Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ δσην δύναμιν τῷ ἔμεινεν ἀκόμη.

"Ο ἄνεμος δτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, δπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς.

"Ητο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπαρμπα-Διόμα δὲν ἤκουοντο, δ ἄνεμος τὰς ὕθει μακρὰν πρὸς τὸν λίβα.

"Αλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίασε καὶ δ μικρὸς ὅγκος τῆς ἀνατραπεῖσης λέμβου διεκρίνετο ώς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθόσον δμως ἐπλησίαζεν, ἡδύναντο νὰ ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ύπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῇ πολλάκις δεκάδας δργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικά δ γέρων ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον.

"Ο μπαρμπα-Διόμας ἤκουσε κώπας πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εύθὺς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οι δύο κωπηλάται ἀνέσυραν τὸν μπαρμπα-Διόμαν παγωμένον καὶ ἡμίθανη καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον.

’Αφοῦ τοῦ ἥλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι’ ἐμπνοῶν καὶ προστρίψεων προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωήν.

’Ο κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσι πρῷραν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς δόφθαλμούς.

Οἱ καλοὶ ναῦται ἡθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πούντες καὶ ἄλλα θερμά ποτά.

’Αλλ’ ἀμα ἀνοίξας τοὺς δόφθαλμούς του ὁ μπαρμπα - Διόμας, διὰ τοῦ πρώτου βλέμματος εἶδε τὰ βαρέλια. Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἴνους.

—”Οχι πούντες, ὅχι, εἶπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασὶ δῶστε μου! Οἱ ναῦται τῷ προσέφεραν φιάλην πλήρη ἡδύγευστου μαύρου οἴνου καὶ ὁ μπαρμπα-Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

’Υπέφωσκεν ἥδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ύπο ἄλγους Οὐρανιώ.

’Αλλ’ ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου ἐλθοῦσα τότε ἀνήγγειλεν, δτὶ ὁ μπαρμπα-Διόμας ἐναυάγησε μέν, ἀλλ’ ἐσώθη, καὶ δτὶ ἔφθασεν ύγιης.

’Ο Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἵδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη, δτὶ ὁ γέρων ἐπνίγη. ’Αλλ’ ἐπειδὴ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

’Ο μπαρμπα-Διόμας ἐλθὼν μετ’ ὀλίγον ὁ ἴδιος, ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. ”Ω, πενιχρά ἀλλ’ ύπερτάτη εύτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Τὸ Οὐρανιώ ἔχυνεν ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς.

’Ο πατήρ της δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αύγα, οὔτε μυζήθρας, οὔτε ὅρνιθας, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσόδαρτον ἄτομόν του καὶ τάς δύο στιβαράς καὶ χελωνοδέρμους χεῖρας του, διὰ τῶν ὅποιών ἥδύνατο ἀκόμη ἐπί τινα ἔτη^{τρι}νὰ ἐργάζηται δι’ ἑαυτὸν καὶ δι’ ἑαυτήν.

« Χριστουγεννιάτικα διηγήματα »

’Αλέξ. Παπαδιαμάντης

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

“Ολο τὸ Σαραντάμερο
ψφαράς στὸ Ρημονήσι,
παραμονὴ Χριστούγεννα
καὶ πρέπει νὰ γυρίσῃ.

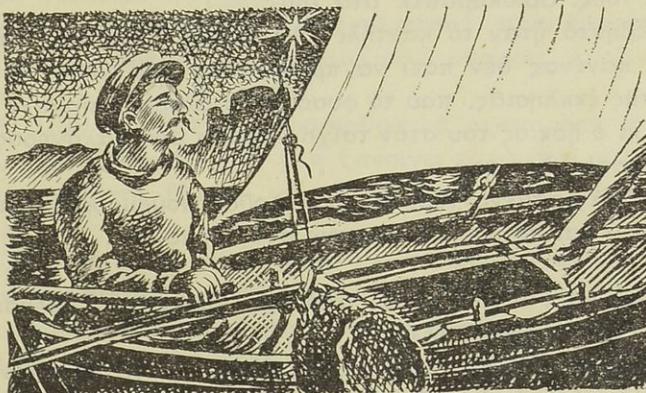
Χρονιάρα μέρα ἀντρόγυνο
νὰ μείνῃ χωρισμένο;
φοῦρνος χωρὶς χριστόψωμα,
τὸ σπίτι σφαλισμένο!

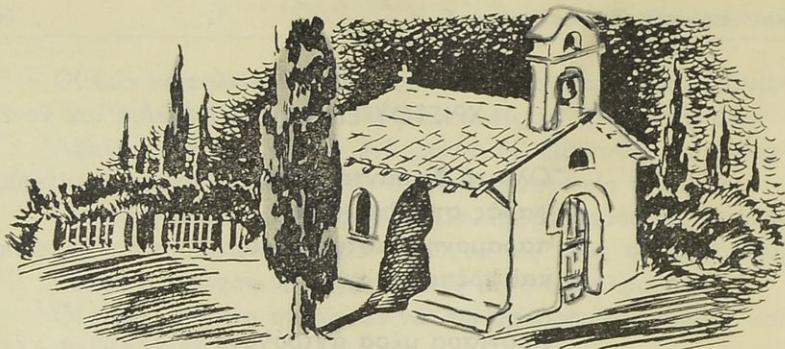
Μεσάνυχτα. Στὴ βάρκα του
παλεύει μὲ τὸν “Αδη:
χαμένος μὲς στὸ πέλαγος
τυφλός μὲς στὸ σκοτάδι.

Ξάφνω ἔνα φῶς τὸ δρόμο του
φέγγει ψηλά ἀπ’ τὸ Κάστρο.
Κάνει σταυρό. Χριστούγεννα!
Νάτο τῶν Μάγων τ’ “Αστρο!

«Φευγάτα χελιδόνια»

Γ. Δροσίνης

Ο ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

(Παράδοσις τῶν Ἀθηνῶν)

Γραικός. Ἡταν περασμένα τὰ μεσάνυχτα. Καμιά φωνὴ δὲν
ἀκουόταν· κανένα ζωντανὸ δὲν ἔβγαζε φωνὴ στὰ
ρημαγμένα μέρη· κι ἂν κάπου κάπου κανένα τριζόνι ἔκανε
πώς θ' ὀρχίση τὸν παραπονιάρικο σκοπό του, ὡς κι αὐτὸ σώ-
παινε ἀπὸ τὸ φόβο του.

Μακριά ἀκούσθηκ' ἔνα πετεινάρι νὰ λαλῇ πίσω ἀπὸ κάτι
χαλάσματα· μᾶς κι αὐτοῦ ἡ φωνὴ τρομαγμένη πνίγηκε στὸ λα-
ρύγγι του.

Οἱ Τοῦρκοι κλεισμένοι στὸ Κάστρο. Οἱ Βενετσάνοι τριγυ-
ρίζουν σὰν τ' ἀγρίμια στὴ χώρα. Οἱ Ἀθηναῖοι τρυπωμένοι στὰ
σπίτια τους. Βρισκόμαστε στὰ 1687.

Σβήστὸ ἥταν τὸ καντήλι τῆς Ἀγίας Γλυκερίας στὸ Γα-
λάτσι· κανένας δὲν πάει γὰ προσκυνήσῃ· καὶ μόνο τὸ κυπα-
ρίσσι τῆς ἐκκλησιᾶς, ποὺ τὸ φυσοῦσε δ ἄνεμος, πήγαινε κι ἐρ-
χόταν κι δ ἥσκιος του στὸν τοῖχο ἔμοιαζε σὰν καλόγηρος τυλι-
γμένος στὸ ράσο του.

Τὸ ἀγιασμένο νερὸ κατρακυλοῦσε μουρμουρίζοντας τὸν
κατήφορο καὶ πότιζε δ, τι εὔρισκε στὸ δρόμο του.

— Νά, νά... κι ἀπὸ κάτω, ἀπὸ τῆς Ὁμορφῆς Ἐκκλησιᾶς τὴ
στράτα κάποιος προβάλλει.

Φθάνει σὲ κάτι χαλάσματα, βγάζει βαθὺ ἀναστεναγμό,
κι ἀκούει πέρα ἀπὸ τὸ βράχο τὸν ἀντίλαλό του μονάχα.

"Ερχεται γύρω γύρω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, κινώντας λυπητερά τὸ κεφάλι του...

Ποιός ἄλλος ἀπὸ σένα, ἅμοιρε Ἀθηνιέ, θά μποροῦσε νὰ γνωρίσῃ τὸ σπίτι σου!...

Χαῖδεύει τὸ ἀγιόκλημα, πού 'χε φυτεμένο μὲ τὴν ἀδελφήν του, σκύβει, παραμερίζει τὶς πέτρες σὰν κάτι νὰ γυρεύη... Ὕστερα φεύγει μακριὰ ἀπὸ κεῖ... πάει κατὰ τὴν ἐκκλησιά, στέκεται, γονατίζει σ' ἔναν τάφο μπροστά καὶ φιλεῖ τὸ μάρμαρό του.

Χορτάριασε τοῦ γονιοῦ σου δ τάφος!

Μὰ γιατὶ κλαῖς σὰ μικρὸ παιδί; τάχα θὰ ζῆς καὶ σὺ αὔριο;

Τ' ἀγριολούλουδα χύνουν γύρω τὴν μυρωδιά τους. Ξαπλώνεται στὴ γῆ, ἀκουμπάει τὸ κεφάλι του στὸν τάφο καὶ κοιτάζοντας τὸν οὐρανὸ ρωτάει, τί ἔφταιξε κι ἔμεινε ἔρημος καὶ μονάχος στὸν κόσμο!

Γενίτσαρος Ξάφνου, ἀπὸ τὰ Τουρκοβούνια, κάποιος ἄλλος προβάλλει. Οἱ νυχτερίδες τρελὰ φτερουγίζουν καὶ τρίζουν γύρω του... Κατεβαίνει μονοπάτι μονοπάτι, πηδάει ἔνα ἔνα τοὺς βράχους καὶ κοιτάζει ὀλοῦθε σὰν κάτι νὰ γυρεύῃ.

'Η ἀγριεμένη ἡ θωριά του φαίνεται πιὸ ἄγρια μὲς στὸ σκοτάδι. 'Αλλοίμονο σ' ἐκεῖνον ποὺ θά 'βρη στὸ δρόμο του!

Μὰ δσο ζυγώνει στὴν ἐκκλησιά κοντά, τόσο ήμερώνει. Γιατὶ κιτρίνισες καὶ τρέμεις σὰν κορίτσι, ἄγριε Γενίτσαρε;...

Σὲ λίγο βλέπει ἔνα μαῦρο πρᾶμα νά 'ρχεται ἀπὸ τὸ κάτω μέρος... Βαθὺ σκοτάδι καὶ δὲν ξανοίγει τί νά 'ναι, μὰ σὲ μιὰ ξαφνικὴ ἀστραπὴ βλέπει πῶς ἥταν ἄνθρωπος' ἥταν Βενετσάνος!

'Ο Γενίτσαρος, ἔγινε πάλι Γενίτσαρος' βγάζει τὸ χαντζάρι του καὶ χύνεται κατ' ἐπάνω του... Μὰ κι δ Βενετσάνος δὲν χωρατεύει. Τὰ χτυπήματα τοῦ ἐνδὸς βρίσκουν ὅλο τὸ σίδερο τοῦ ἄλλου. Πιάνει δ Γενίτσαρος μὲ τὸ ἀριστερὸ χέρι τὸ δεξιὸ τοῦ Βενετσάνου, μὰ τὴν ἴδια στιγμὴ πιάνει κι δ Βενετσάνος μὲ.

τὸ ἀριστερό του τὸ δεξὶ τοῦ Γενίτσαρου. Σκουντιοῦνται σὰν τ' ἀγρίμια καὶ μὲ τὰ πολλὰ ἔρχονται σιμά στὸν τάφο...

Κάτω τ' ἄρματα. Πετιέται ὁ Ἀθηνίδος μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι καὶ βρίσκεται ἔσφου μπροστά τους.

— Ἐμένα βόηθα, πατριώτη, φωνάζει ρωμαΐκα ὁ Βενετσάνος, νὰ σκοτώσουμε τὸν Τοῦρκο τὸν ἄπιστο!

— Ἐμένα βόηθα, πατριώτη, φωνάζει ρωμαΐκα κι ὁ Γενίτσαρος, νὰ σφάξουμε τὸ Φράγκο τὸν ἄπιστο !

— Κανένα δὲ βοηθάω ! ἐγὼ καὶ τοὺς δυὸ σᾶς ξέρω γιὰ ἔχθροὺς τῆς πατρίδας μου... “Οποιος εἶναι πιὸ γέρος, ἢς φάη τὸν ἄλλον, καὶ τοὺς δυὸ ἃς φᾶνε τὰ σκυλιὰ καὶ τὰ κοράκια. Μὰ τραβήχτητε ἀπὸ δῶ ! δὲ θ' ἀφήσω νὰ χυθῇ αἷμα ἀνθρωπινὸ στὸν πατέρα μου, τοῦ γέρο Χωραφᾶ, τὸν τάφο !

Γιατί μιὰ φωνὴ ἀπὸ δυὸ στόματα ἀκούγεται ; ἀδερφέ μου !

Γιατί μὲ μιᾶς πέφτουν τ' ἄρματα κάτω ; Γιατί ἀνοίγονται τρεῖς ἀγκάλες ;

Ποιὸς τὸ ἀπίζε· ὁ πρῶτος, ποὺ μικρὸ τὸν πῆραν οἱ Γενίτσαροι, ὁ δεύτερος, ποὺ παιδάκι τὸν ξαγόρασσαν οἱ Βενετσάνοι, κι ὁ μικρός, ποὺ τάχα ἐστάθη πιὸ τυχερός, γιατί πρώτη φορὰ νὰ σμίξουν, καὶ σὰν ἔχθροὶ στὸν πατέρα τους τὸν τάφο ;

Κοντεύει νὰ ἔμερώσῃ. Τὰ πουλάκια μέσα στὰ χαμόκλαδα τινάζουν τὰ φτερά τους, βγάζοντας χαρωπὴ λαλιά. Τὸ νυχτοπούλι κρύφτηκε στὰ χαλάσματα, νὰ μὴν τὸ βρη τὴ μέρα. Τ' ἄστρα τρεμοσβήνουν· νυκτερίδα ἔγιν' ἄφαντη !

Πόσο θὰ παραξενεύσταν κανένας διαβάτης, ἀν περνώντας ἔβλεπε ἔνα Γραικό, ἔνα Γενίτσαρο κι ἔνα Βενετσάνο, γονατισμένους σιμὰ σιμά, νὰ χύνουν μαῦρο δάκρυ σ' ἔνα τάφου λιθάρι !

«Ἡ Κυρὰ Τρισενήγενη»

Δημ. Καμπούρογλους

ΣΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ MOY THN AYLAH

1

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴν
τὸ κοινότερο χορτάρι
γίνεται τὸ πιὸ ὅμορφο
τοῦ Μαγιοῦ λουλούδι.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴν
τὸ χειρότερο πουλί
λέει τὸ πιὸ γλυκό τραγούδι

2

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴν
τοῦ ἡλιοῦ κάθε φιλὶ
γίνεται κι ἀπό 'να θάμα.
Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴν
καὶ τοῦ φεγγαριοῦ τὰ χάδια
μάγισσες τίς κάνουνε
τίς γριές μουριές τὰ βράδια !

« Πρωτό ξεκίνημα »

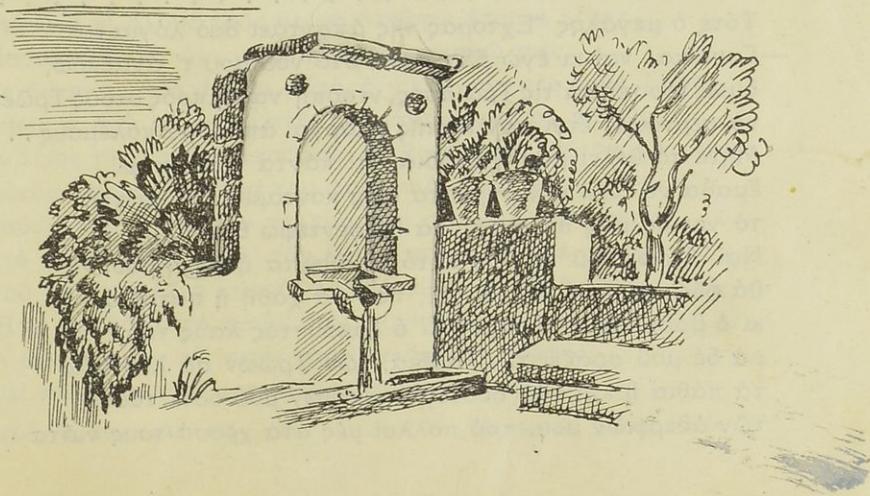
3

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴν
τ' ἀγριοβόρι τοῦ Γενάρη
τσουχτερὸ δὲν τὸ 'νιωσα,
πάντα μαλακώνει...
Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴν
σὰ νυφιάτικη στολὴ
πέφτει ἀργὶς καὶ ποὺ τὸ χιόνι.

4

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴν
μιὰ βρυσούλα μοῦ μιλεῖ
γιὰ δροσιές, γιὰ δίψες.
Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴν
τὴν ἀγάπη κάποιο χέρι
ἔσπειρε καὶ τάγισε
τῆς ψυχῆς τὸ περιστέρι.

Γεώργιος Ἀθάνας

ΕΚΤΩΡ - ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

[[°]Ο "Εκτωρ φεύγοντας ἀπὸ τὴν μάχην ἤρθε στὴν πόλην τὰ δώση ὁδηγίες. Ξαναγοιζόντας στὶς Σκαιές πύλες, ἀπάντησε τῇ γυναικὶ τοῦ μὲ τὸ παιδί του, ποὺ ἀπὸ τὰ τείχη ἔβλεπαν τὴν μάχην. Τότε ἔγινε τὸ ἀκόλουθο περιστατικό].

- Τότε ἔτσι ἐκεῖνος κοίταξε σωπώντας τὸ παιδί του
μὲ θλιβερὸ χαμόγελο κι ἡ ὅμορφη Ἀνδρομάχη
ἥρθε κλαμένη, τοῦπιασε σφιχτά τὸ χέρι κι εἶπε :
- Καημένε, ἄχ ! τὸ φιλότιμο θὰ σ' ἀφανίσῃ. Πές μου,
τ' ἀθῶο αὐτὸ δὲν τὸ πονᾶς, δὲν μὲ λυπᾶσαι μένα,
ποὺ μαύρη χήρα κι ἔρημη σὲ λίγο θὰ μ' ἀφήκης ;
τὶ γλήγορα δῆλοι οἱ Δαναοὶ θὰ τρέξουν νὰ σὲ σφάξουν.
- Μὰ ἀν εἶναι νὰ σὲ στερηθῶ, καλύτερα γιὰ μένα,
νὰ μὲ σκεπάσῃ ἡ παύρη γῆς ! Γιατὶ ἄλλο πιὰ ἀντιστόλι
δὲ θὰ μοῦ μείνη, μόν' καημοί, τὰ μάτια σὰ σφαλίσης.
Μηγάρ πατέρα ἔγώ χω πιὰ ἢ τὴ γλυκειά μου μάννα ;
- • • • •
- "Ἐχτορα, τώρα ἐσὺ γονιὸς κι ἐσὺ γλυκειά μου μάνα,
ἐσὺ εἶσαι ἐμένα ἀδερφὸς καὶ τρυφερὸ μου ταίρι,
μόν' πιὰ λυπήσου με, κι αὐτοῦ στὸ κάστρο μεῖνε ἀπάνου,
μήπως μέ ρίξης σὲ χηριά καὶ τὸ παιδὶ σ' ὀρφάνια .
Καὶ στῆσ' τους στὸν "Αρνο κοντά τοὺς λόχους, ποὺ πατιέται
ἔκει πιὸ ὁ τοῖχος εὔκολα κι' ἀγεβατὴ εἶναι ἡ χώρα.
- • • • •
- Τότε ὁ μεγάλος "Ἐχτορας τῆς ἀπαντάει δυὸ λόγια :
- Γυναίκα, ναι κι ἔγὼ δῆλα αὐτὰ στὸ νοῦ μου τ' ἀναδεύω,
ὅμως ντροπὴ ἀπ' τὶς Τρώισσες, ντροπὴ ναι ὅμπρὸς στοὺς Τρώες
νὰ σέρνουμε ἔτσι σὰν κιοτῆς ἀλάργα ἀπ' τοὺς πολέμους . . .
Μήτε τὸ θέλει μου ἡ καρδιά ! τὶ πάντα παλληκάρι
ἔμαθα νά 'μαι καὶ μπροστὰ στὶς κονταριές νὰ τρέχω,
τὸ γονικό μας θέλοντας νὰ διαφεντέψω θρόνο.
- Ναι, ξέρω, μοῦ τὸ λέει αὐτὸ ἀλάθευτα ἡ ψυχή μου,
θὰ φέξῃ ἡ μέρα, δὲν ἀργεῖ, ποὺ θὰ χαθῇ ἡ πατρίδα
κι ὁ βασιλιάς ὁ Πρίαμος κι ὁ ξακουστὸς λαός του·
μὰ δὲ μοῦ σφάζει τὴν καρδιά, τῶν Τρώων σὰ λογιάζω
τὰ πάθια ἢ καὶ τῶν δύστυχων γονιῶν μου οὕτε τόσο
τῶν ὀδερφιῶν μου, ποὺ πολλοὶ μὲς στὰ χρυσά τους νιάτα

θὰ κυλιστοῦν στὸ αἷμα τους σφαγμένοι ἀπ' τοὺς Ἀργίτες,
ὅσο γιὰ σένα, ὅταν κανεὶς ἀπ' τῶν ὁχτρῶν τ' ἀσκέρι
σὲ σέρνη σὲ πικρὴ σκλαβιὰ στὰ δάκρυα βουτηγμένη.
Κι ὅλη Ἰσως, στ' "Ἀργος, ὅταν πᾶς, νὰ φαίνης θὰ σὲ βάζη
καὶ μὲ τὴ στάμνα ἀπ' τὴν πηγὴν νερό θὰ πᾶς νὰ φέρνης
ἄθελα, δόλια, μὰ σκληρὴ θὰ σὲ στενεύῃ ἀνάγκη.
Καὶ θὰ σὲ βλέπουν, ποὺ περνᾶς ἀχνὴ καὶ δακρυσμένη.
νά το, θὰ λέν, τοῦ "Ἐχτορα τὸ ταῖρι, ποὺ τῶν Τρώων
ἥταν τὸ πρῶτο αὐτὸς σπαθὶ στῆς Τροίας τοὺς πολέμους.
"Ἐτσι Ἰσως ποῦν κι ὁ πόνος σου θὰ ξανανοίγη πάντα,
σὰ βλέπης πώς ἀπ' τὴ σκλαβιὰ νὰ βγῆς δὲν ἔχει ἐλπίδα.
Μὰ θέλω νὰ μὲ φάη ή γῆς, ή μαύρη πλάκα θέλω,
προτοῦ σὲ δῶ νὰ δέρνεσαι καὶ σκλάβα νὰ σὲ σέρνουν !

"Ἐτσι τῆς εἶπε κι ἄπλωσε τὰ χέρια στὸ παιδί του·
μὰ πίσω γέρνει τὸ παιδί στὸν κόρφο τῆς βυζάχτρας
μὲ τὶς φωνές, τί τό 'σκιαζε ή ὅψη τοῦ γονιοῦ του,
σὰν εἶδε π' ἄστραφτε ὁ χαλκὸς σπιθόβιλα ἀπ' τὸ κράνος
κι ἀπάνου σάλευε ἀγριωπή ή ἀλογίσια φούντα.
Γέλασε τότε ή μάνα του μιὰ στάλα κι ὁ πατέρας,
καὶ βγάζει ἀπ' τὸ κεφάλι εὔτυς ὁ "Ἐχτορας τὸ κράνος
καὶ τ' ἀπιθώνει χάμου ἔκει καθὼς λαμποκοποῦσε·
κι ὅταν τὸ γυιό του φίλησε καὶ χόρεψε στὰ χέρια,
στὸ Δία κι ὅλους τοὺς θεούς δεήθηκε ἔτσι κι εἶπε:
—Παρακαλῶ σε, Δία μου, θεοί, παρακαλῶ σας,
ἄς δώσῃ ή χάρη σας κι αὐτό, ὁ γυιός μου μὲς τοὺς Τρώες,
ὅπως κι ἔγώ νὰ ξακουστῇ, ἔτσι ὀντρειωμένος πάντα
κι ἀξιος τῆς Τροίας βασιλιάς. Κι ἄς ποῦν γι αὐτὸν μιὰ μέρα:
αὐτὸς ἀπ' τὸν πατέρα του πολὺ πιὸ παλληκάρι,
καθὼς γυρνᾶ ἀπ' τὸν πόλεμο, καὶ ματωμένα ἄς φέρνη
στὸ σπίτι λάφυρα ἀπ' τὸν ἔχτρὸ ποὺ σκότωσε, παρμένα,
ποὺ νάν τὸν δῆ ή μανούλα του καὶ νὰ χαρῇ ή καρδιά της.
Εἶπε, καὶ βάζει τὸ παιδί στῆς γυναικὸς τὰ χέρια
κι ἔκεινη πίσω τὸ 'γευρε στὸ μυρισμένον κόρφο
καὶ πικροχαμογέλασε μὲ μάτια δακρυσμένα...

ΟΜΟΝΟΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

‘Ο «ποιμὴν ὁ καλὸς»

’Ανέβαινε ἀργὰ τὸ μονοπάτι τοῦ ‘Αγίου Δημητριοῦ ὁ παπᾶ—Ιερόθεος κι δόλο ἀνέβαινε. Μέσα στὴ σιγαλιά καὶ στὴ σκοτεινὰ τὰ ἐλαφρὰ βῆματά του ἀντηχούσαν ρυθμικά. Ψηλὰ στὴ μακρινὴ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ μόλις ρόδιζε ἡ πρώτη αύγῃ, ἐνῶ ἡ δροσερὴ καὶ μυρωμένη ἀνάσα της, ψιθυρίζοντας στὰ φυλλώματα, ἔφερνε παρακάτω τὰ πρῶτα κελαδήματα τῶν κορυδαλλῶν. “Ἄμα σταματοῦσε λίγο ὁ παπᾶ—Ιερόθεος, ἄμα καθόταν σ’ ἔνα βραχάκι νὰ ξαποστάσῃ, γύριζε τὸ κεφάλι ἀριστερὰ καὶ πρόσεχε. ’Άδριστα σχήματα ξεχωριζόνταν στὴ σκοτεινὴ κοιλάδα· μερικά μεγάλα σπίτια τοῦ χωριοῦ, ἀνάμεσα σὲ πολὺ σκούρες ἀπλωσιές, τ’ ἀμπέλια καὶ τὰ κήπια. ’Ακροαζόταν: Γαυγίσματα ἀραιά καὶ πετεινῶν λαλήματα καὶ βελάσματα ἀρνιῶν, δλα ἔφταναν σὰν μακρινὸς ἀπόφωνος. ‘Η ζωὴ ἐκεῖ χαμηλὰ καταλάγιαζε ἀκόμη. Τὸ πρῶτο δύμως φῶς θὰ τὴν εὑρισκε στὸ πόδι. Χαμογελοῦσε, ἀλλὰ καὶ στέναζε. ’Αγαποῦσε τοὺς ἔργατικους κι ἀνοιχτόκαρδους χωριανούς του. Κάποτε τοὺς μάλιωνε. Συχνὰ τοὺς συμβούλευε. Καὶ πάντοτε τοὺς εὐλογοῦσε. ’Αγαποῦσεν ἐπίσης καὶ τὴν καρπογόνα γῆ, ποὺ κι αὐτὸς τῆς στάθηκε ἀκούραστος θεράποντας. Καὶ σὲ κάθε λειτουργία, ἀφοῦ ἐμνημόνευε καλούς καὶ κακούς καὶ ζητοῦσε γι’ αὐτοὺς τὴν θεία προστασία, ψιθύριζε καὶ δυὸς λόγια γιὰ τὴ γῆ.

Δυὸς ἀπολαύσεις, ὠμοιογοῦσε πώς εἶχε στὴ ζωὴ του ὁ παπᾶ—Ιερόθεος: νὰ βλέπῃ τὸ χωριὸ μονοιασμένο καὶ τὴν γῆ γεμάτη καρπούς. Αὐτὴ τὴ χρονιὰ θαλερὰ ἀραποσίτια κατέκλυζαν τὰ χωράφια. Καὶ οἱ βέργες τῶν ἀμπελιῶν ἐλύγιζαν ἀπὸ σταφύλια. Καρυδιές φορτωμένες ἐπρόβαλλαν στὸν ἥλιο. Καὶ οἱ ἡμερωμένες καστανιές συγκρατοῦσαν πλῆθος πράσινους ἀχινούς. Καρποὶ ἄφθονοι. Εύτυχία μετὰ τὴ συγκομιδή τους θὰ ἔλεγε δποιος ἔβλεπε μόνο τὸν τόπο καὶ δὲν ἤξερε τί συνέβαινε στὸν κόσμο. Εύτυχία;... ’Αλλοιμονο! ὑπάρχει εύτυχία ἐκεῖ δπου λείπει ἡ ὁμόνοια; Ποιὸς ἦταν βέβαιος, μὲ τὰ μίση ποὺ ἐτάραζαν τοὺς χωρικούς, δὲν αὐτοὶ θὰ κατώρθωναν νὰ συνάξουν

άπό τὴ γῆ τὸν πλοῦτο, ποὺ ἐδημιούργησε ὁ Ἰδρωτάς τους.

'Η τελευταία αὐτὴ ἐρώτηση βάραινε τὰ στήθη τοῦ γέροντος λειτουργοῦ· γι' αὐτὸν ἀναστέναζε κάποτε. Γύρισε, σταματώντας λίγο, κι ἐκοίταξε δεειά· ἐκεῖ περνοῦσε ἡ δημοσιά κι ἀπό ἐκεῖ τὸ πρωὶ θά κατηφόριζε στὸ χωριό μιὰ συνοδεία, πού, ἄν και θά τὴν ἀποτελοῦσαν ἀνθρώποι τῆς ἔξουσίας, δύμας στοὺς χωρικούς, ἀντὶ γιὰ ἀγάπη και εἰρήνη, θά ἔφερνε ταραχὴ και ἀναστάτωση... 'Αναστέναξε πάλι βαθιά.

Στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, κάτω ἀπὸ πελώρια δέντρα βρισκόταν ὁ προστάτης τοῦ χωριοῦ, ὁ 'Άγιος Δημήτριος. Σ' αὐτὸν διευθυνόταν ὁ παπα—Ιερόθεος. Στὸ σκοτεινό, ἀγιασμένο ἐσωτερικὸ τῆς ἐκκλησούλας, δπου τόσες φορὲς εἶχε λειτουργήσει σὲ γεωργοῦς και ποιμένες, σὲ πανηγύρια κι ἀσχημες περιστάσεις ἀρρωστιας ἢ ξηρασίας, ἥθελε νὰ προσευχηθῇ μόνος, κατάμονος και νὰ ἐπικαλεστῇ θερμὰ τὴ θεία ἐπέμβαση...

Τὴ νύχτα δὲν ἔκλεισε μάτι καθόλου. 'Αποβραδίς εἶχε συναντήσει τοὺς «ἀρμοδίους» ἀνθρώπους κι ἔκαμε τὴν τελευταία ἀπόπειρα. Τίποτε! δ λόγος του, ή συμβουλή του, ή παράκλησή του, πρώτη φορὰ ἀστόχησαν, σχεδὸν περιφρονήθηκαν. Γκρίνια και μῆσος ἔμεινε πισσω. Μεγάλη ή αἰτία, εἰν' ἀλήθεια. 'Αλλὰ τί μεγαλύτερο πρᾶγμα στέκεται ἀπὸ τὴν δύμονοια μιᾶς κοινωνίας;

Οι καημένοι οἱ χωρικοὶ χρόνια και χρόνια καλλιεργοῦσαν τὸ Μετόχι. Οι κόποι τους, οἱ φροντίδες τους εἶχαν πυργώσει πελώρια δέντρα, εἶχαν ἀπλώσει ἀμπέλια... Κι ἔδούλευαν ἀδιάκοπα. 'Εκεῖ δύμας ποὺ περίμεναν τὴν ἔξαγορὰ τοῦ κτήματος και τὸ μέρασμα μεταξύ τους - ἐλπίδα τριῶν γενεῶν - ἔξαφνα κάτι συνέβηκε και τὸ ἀκίνητο πέρασε σ' ἄλλα χέρια. Κι ἐνώ μέχρι χτές τὸ καμάρωναν ὅλοι, τώρα ζητοῦσαν τὴν ἀπόλυτη κυριότητα κι ἐκμετάλλευση λίγοι χωρικοί, πρόθυμοι ἀντιπρόσωποι τοῦ νέου κυρίου. Κι αὐτὴ τὴν ἀπόλυτη κυριότητα θὰ ἐρχόταν νὰ ἐπιβάλῃ ἡ δικαστικὴ ἔξουσία τὸ πρωὶ, σύμφωνα μὲ τὰ χαρτιά, ποὺ εἶχε «νομίμως» κοινοποιήσει.

Τί θὰ γινόταν; Ποιός θὰ συγκρατοῦσε τοὺς πολυβασανισμένους ἀνθρώπους ἀπὸ βίαιες πράξεις; Κι αὐτός, λειτουργὸς τοῦ Θεοῦ, σὲ ποιὸν νὰ δώσῃ δίκιο; Αὐτοὶ οἱ διαλογισμοὶ τὸν ἔπνιγαν.

Τέλος ἀνέβηκε τὸ λόφο. Διάβηκε τὸ ἵερὸ κατώφλι κουρασμένος καὶ στάθηκε μπρὸς στὴ μαυρισμένη εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Σταυροκοπήθηκε καὶ γονάτισε. Σηκώθηκε ἀργά. Τὰ χεῖλη του ψιθύριζαν ἀκατάπαυστα. "Αρχισε μιὰ παράκληση. "Ελεγε, ἔλεγε. Αὐτὸς καὶ ἵερεὺς καὶ ψάλτης. Καὶ παρακαλοῦσε ὀλόθερμα πότε ἀπ' εύθείας τὸν Σωτῆρα καὶ πότε τὸν μάρτυρα Δημήτριον.

'Η ὥρα περνοῦσε. Τελείωσε τὴ μιὰ παράκληση κι ἄρχισε ἄλλη. "Ἐξω σιγὰ σιγὰ τὸ φῶς ἐκυριάρχησε· τὸ χαιρετοῦσαν τὰ πλάσματα τοῦ καλοῦ Θεοῦ.

"Ἐξαφνα κάτι βαρὺ ἀκούστηκε μακριά. Μορφασμὸς πόνου σκίασε τὴν ὅψη τοῦ προεστοῦ. Κάτω στὸ χωριὸ βροντοκυποῦσε τύμπανο... Συγκράτησε δόσο μποροῦσε τὸν ἔαυτό του. Κι ἀφοῦ ἀποτελείωσε κι ἐκείνη τὴ δέηση καὶ σταυροκοπήθηκε πάλι μὲ κατανυκτικὴ εὐλάβεια, γύρισε κι ἔδωσε προσοχή. Κροτοῦσε τώρα βαρύτερα τὸ τύμπανο καὶ μὲ τὸν ἀντίλαλό του ἔφτανε ὡς ἐκεὶ ἐπάνω καὶ κάτι ἄλλο, σὰν βοή... Τὸ ζαρωμένο χέρι ἄγγιξε τὸ ἰδρωμένο μέτωπο.

—«Πάει, ψιθύρισε μὲ βαθειὰ πίκρα, πάει, δὲ Κωνσταντής δὲν κατάφερε τίποτε. Θὰ ύποστοῦμε τὴ δοκιμασία, ἐφόσον τὴν ἐπιτρέπει ὁ Κύριος...

Ο ἀγοραστής.

"Ισαξε τὰ μαλλιά του, φόρεσε τὸ καλυμμαύχι. "Επρεπε νὰ κατεβῇ γρήγορα κάτω. "Ισως ἡ παρουσία του κάτι νὰ ἔμποδιζε. "Επειτα ὕφειλε κι αὐτὸς νὰ πιῇ τὸ μέρος του ἀπὸ τὸ ποτήρι... Κίνησε νὰ βγῆ, ἀλλὰ κρατήθηκε. Στὸ ήμιφως τοῦ ναοῦ εἶδε νὰ διαγράφεται μιὰ ζωηρὴ σκιά. Πρόσεξε καλύτερα ὁ παπα 'Ιερόθεος. "Ενας ἀνθρωπος, ἔνας ἀνθρωπος καλοντυμένος, ψηλός, ἀδύνατος... Τὸν ἔξεχώρισε τὸν ἵερέα κι ἐκεῖνος καί, προχωρώντας λίγο πρὸς τὰ μέσα, ἔκαμε σεμνὴ ὑπόκλιση.

—Ο «ἀγοραστής!» εἶπε ὁ παπα—'Ιερόθεος καὶ ὁ ψιθυρος εἶχε ὅλο τὸ δέος, ὅλον τὸν ἀποτροπιασμό, ποὺ αἰσθανόταν δὲξιος κληρικός, δταν ἐπρόφερε τὴ Μεγάλη 'Εβδομάδα τὸ ὄνομα «'Ιούδας ὁ 'Ισκαριώτης....». Μπερδεύτηκαν τὰ πόδια του,

σὰ νὰ τοῦ εἶχε βγῆ στὸ δρόμο του μπρὸς όχιά. Ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς του χάθηκε. Κάτω στὸ χωρὶς τὸ τύμπανο ἀχολογοῦσε νά, νά, κηδεύοντας τὴν εἰρήνη, τὴν εὐτυχία τοῦ ἀγαπημένου του κόσμου, κι αὐτός, αὐτὸς ἐρχόταν δὲ ἴδιος... Μιά φορά τὸν εἶχε δεῖ τὶς προάλλες στὴν πόλη κάτω κι ἀπὸ μακριά. Κι δμως δὲν τὸν ξεχνοῦσε... Καὶ μήπως ἦταν ξένος; ...

— Πάτερ Ιερόθεε! ἀκούστηκε μιὰ φωνή.

‘Ο γέρος ἔσκυψε τὸ κεφάλι, στενάζοντας.

— Πάτερ Ιερόθεε! ξαναεἶπε ἡ φωνή.

— Τί ἐπιθυμεῖτε, εὐλογημένε; ρώτησε χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὸ κεφάλι.

— Ἡρθα ὅς ἐδῶ γιὰ νὰ σᾶς δῶ καὶ νὰ σᾶς μιλήσω.

‘Αναστέναξε, ἀνασήκωσε τὸ κεφάλι καὶ :

— Πηγαίνομε, εὐλογημένε, ἔξω...

‘Ο ἄλλος δὲν ἐσάλεψε.

— Θὰ ἥθελα, παππούλη μου, νὰ μὲ ἀκοῦστε ἐδῶ, εἶπε, ἀλλά, νὰ μὲ συγχωρῆτε, μὴ στενοχωρῆστε... Τὸ τύμπανο κάτω στὸ χωρὶς διαλαλεῖ τὴ χαρὰ τοῦ κόσμου...

Τὸν ἐπρόσεξε μ' ἔνα βλέμμα, δρώας ἡ ψυχή του θολό.

— Ναι, πάτερ Ιερόθεε, πιστέψτε με, δὲ κόσμος κάτω χαιρεταὶ... Ἀκοῦτε... ἀκοῦτε... ἀκοῦτε τὸν ἀπόφωνο; Εἶναι φωνὲς ἀνθρώπων λυπημένων αὐτές;

— Χαίρεται τὸ χωρὶς, εἴπατε;

— Φυσικά. Θὰ σᾶς ἔξηγήσω ἀμέσως...

‘Ο γέρο λειτουργὸς σφόγγιξε τὸ μέτωπό του, ἀκουμπώντας τὸ βλέμμα στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ἀνατρίχιασε δμως, γιατὶ τοῦ φάνηκε πῶς τὰ θεῖα χείλη ἀργοσυλλάβισαν: «’Ολιγόπιστε!»

Σταυροκοπήθηκε κι ὑποκλίθηκε βαθειά κι ὕστερα:

— Πλησιάστε, εὐλογημένε, εἶπε.

Κάθησαν κι οἱ δυὸ στὰ στασίδια πλάγι, κάτω ἀπὸ τὶς πολύχρωμες φωτεινὲς δέσμες, ποὺ δημιουργοῦσε τὸ πρωινὸ φῶς, περνώντας τὰ τζάμια τοῦ μικροῦ τρούλου.

Λίγη σιγὴ καὶ κατόπιν:

— Μπορῶ νὰ μιλήσω τώρα; ρώτησε δειλὰ δὲ ξένος

— Θέλετε νὰ ἔξομολογηθῆτε, τέκνον μου;

—'Ακριβώς όχι, δσα δμως θά σᾶς πῶ, γιὰ μὲ ἔξομολόγηση
θά εἶναι...

Εἶχε ὁ τόνος τῆς φωνῆς του πολλὴ συντριβὴ καὶ ταπεί-
νωση.

— Σᾶς ἀκούω...

— Θά ἐνομίζατε, πάτερ Ἱερόθεε, ὅτι χτές ἔκανα τὶς ἀναγ-
καῖες ἐνέργειες γιὰ τὰ δικαστικὰ μέτρα, ποὺ θὰ ἐκτελούνταν
σήμερα ἐπὶ τόπου... Τὸ ἔδιο θὰ νόμιζαν καὶ οἱ χωριανοί, αὐτοὶ¹
ἰδίως ποὺ λέγουν ὅτι εἶναι ἀντιπρόσωποί μου... Καὶ δμως, πά-
τερ, ἐτοίμασα ἄλλα δικαστικὰ ἔγγραφα, ποὺ ἀνθρωποι τῆς
ἐξουσίας τὰ γνωστοποιοῦν κάτω στὸ χωριό αὐτὴ τῇ στιγμῇ...
Μὲ τὰ χαρτιὰ αὐτά, ποὺ ἐλύπησαν ἀρκετούς, τὸ Μετόχι ἀπὸ²
χτές τὸ ἀπόγευμα πέρασε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ἐνὸς ἀνθρώπου,
ἐμένα, στὴν κυριότητα τοῦ χωριοῦ...

—'Ἐπέρασε τὸ ἀκίνητο στὰ χέρια...

— Τοῦ χωριοῦ, πάτερ Ἱερόθεε, ὅπως ἡ δικαιοσύνη τὸ ἀπαι-
τοῦσε... Νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σᾶς πῶ πῶς ἡ συγκίνησή σας
σταλάζει μιὰ ἄγνωστη ὥς τώρα χαρὰ στὴν ψυχή μου...

—'Ο Κύριος, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς νὰ φωτίζῃ, ὁ Κύριος νὰ
κατευθύνῃ καὶ νὰ εὐλογῇ...

— Μὲ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐξουσίας ἔφτασα κι ἔγώ· πήρα
δμως τὸν ἀνήφορο πρὸς τὰ δῶ καὶ ζητοῦσα κάποιον νὰ σᾶς
εἰδοποιήσῃ νὰ ἔρθετε πάνω.

—'Ο Κύριος, ώς παντογνώστης, μ' ἔστειλε...

— Τὸ πιστεύω, πάτερ... Εἶναι καιρὸς ποὺ πίστεψα καὶ πι-
στεύω πολλὰ πράγματα... Μὲ θεωρούσατε καὶ σεῖς σκληρὸ διν-
θρωπο... Δὲν εἴχατε ἀδικο...

—'Ω τέκνον μου, ἀς μὴ ταράζεται ἡ καρδία σου· ὅλα αὐτὰ
ἀνήκουν πλέον στὸ παρελθόν...

— Στὸ παρελθόν; Κι δμως θὰ σᾶς μιλήσω λίγο γι' αὐτό.
Θέλω νὰ ξαλαφρώσῃ ἡ ψυχή μου. Λείπω τριάντα πέντε χρόνια
ἀπὸ τὸ χωριό, πάτερ Ἱερόθεε. Θὰ μὲ θυμᾶστε. Εἶστε ἀπὸ
τοὺς λίγους παλιούς. Τότε νομίζω, λίγο προτοῦ φύγω, εἴχατε
χειροτονηθῆ Ἱερέας στὸ γειτονικὸ χωριό. Ὁρφανὸς κι ἀπροστά-
τευτος ζοῦσα σὰν τὸ σκουλήκι. "Ἐφυγα στὰ ζένα καὶ μεγάλωσα
μὲ τὸ φύραμα τοῦ μίσους στὴν ψυχή. Περνώντας ἀπὸ τὴν πρω-

τεύουσα τοῦ νομοῦ μας τότε, ἀρρώστησα βαριὰ κι ἀπὸ τὸ δρόμο μὲ συμμάζεψε μιὰ γριὰ καὶ μὲ περιποιήθηκε. 'Ἡ καλωσύνη της ἔρριξε λίγο φῶς στὴν καρδιά μου. Τώρα ποὺ γύρισα μάταια ζήτησα νὰ βρῶ κανένα συγγενῆ τῆς γριᾶς ἐκείνης.

Στὴν τρικυμία τῆς βιοπάλης, ποὺ συνάντησα στὸ ἔξωτερικό, τὸ φῶς ἐκεῖνο τῆς μοναδικῆς σὲ μὲ καλωσύνης, παραμερίστηκε, ἀλλὰ δὲν ἔχαφανίστηκε. 'Ο Θεός μὲ βοήθησε κι ἀπέκτησα μὲ τὸν ἴδρωτα τοῦ προσώπου μου μεγάλη περιουσία. 'Ο ἴδιος ὅμως μὲ τιμώρησε, ἐπειδὴ δὲν ἄνοιγα τὸ χέρι μου ποτὲ νὰ στείλω κάτι στὴν Πατρίδα, ποὺ πέρασε τόσες δύσκολες περιστάσεις· ἔμεινα ἔρημος. Στὴν πίκρα αὐτῆς τῆς ἔρημιᾶς μου ὅχι λίγες φορές ἄφησα τὴν κακία νὰ μὲ κυριεύσῃ... Γελοῦσα τότε, ἐκάγχαζα μὲ τὰ «καλὰ αἰσθήματα» μερικῶν...

Πέρασαν χρόνια. Τὴν ἐπιστροφὴ στὸν τόπο μου δὲν τὴν εἶχα συλλογιστῆ ποτέ. "Υστερα ὅμως μιὰ νοσταλγία μ' ἔσπρωξε, μετὰ πολλούς δισταγμούς, νὰ ξαναδῶ τὴν 'Ελλάδα. "Εμεινα στὴν 'Αθήνα ἀρκετοὺς μῆνες. 'Ἡ νοσταλγία μ' ἀνάγκασε νὰ κατεβῶ στὴν ἐπαρχία μας... 'Ἡ μεταβολὴ ποὺ ἀντίκρισα, ἡ δλοφάνερη προκοπή, μοῦ ἔκαμε αἰσθηση. 'Αλλιώς τὴν εἶχα ἀφήσει τὴ μικρή πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ κι ἀλλιώς τὴ βρῆκα· κι ὁ κόσμος διαφορετικός.

Μιὰ μέρα ἥρθαν στὸ ξενοδοχεῖο καὶ μὲ βρῆκαν δύο ἄγνωστοι. Μοῦ εἶπαν πώς εἶναι χωριανοί μου καὶ μοῦ ἔξήγησαν τὸν σκοπὸ τῆς ἐπισκέψεώς τους. Κακές ἀναμνήσεις ξεθάφτηκαν μέσα μου. Προχωρώντας, πρόσθεσαν: «... Οἱ χωριανοί ἔχασαν πιὰ τὴν ἐξαγορὰ τοῦ κτήματος, γιατὶ τὸ ποσό τοῦ κοινοῦ ταμείου τους δὲν ἔφτανε κι ἐν τῷ μεταξύ ἡ προθεσμία ἔληξε». Λοιπόν, δὲν τὸ ἀγοράζεις τὸ Μετόχι νὰ γίνης ἀφέντης τοῦ χωριοῦ;...» Κατάλαβα· θέλανε νὰ τοὺς ἀναθέσω ὕστερα τὴν ἀντιπροσωπεία καὶ νὰ γίνουν ούσιαστικά αὐτοὶ κύριοι καὶ τύραννοι τοῦ τόπου τους... Τὸ παλιὸ φῶς, ἡ γλυκειά μορφὴ τῆς καλῆς γριᾶς, προκάλεσαν μέσα μου μιὰ ἀντίδραση... Δυστυχῶς, βάσανα παλιότερα ξεπέταξαν στὴν ψυχή μου δλόκληρο κῦμα ἱκανίας...

— Στιγμές θλιβερῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας...

— Πραγματικά, πάτερ μου. Εἶπα λοιπὸν κι ἐτοίμασαν τὰ

συμβόλαια. Μιὰ ύπογραφή καὶ νὰ ἔγω ἵδιοκτήτης τῆς μισῆς περιφέρειας τῆς κοινότητος. Ἰκανοποιήθηκα στὴν ἀρχή. Ἀλλὰ ἔπειτα βρῆκα τὸ πρᾶγμα κάπως ἐνοχλητικό. Ὁ δικηγόρος μοῦ, ὅπως εἶχε συμφέρον, ἔδειξε ἀμέσως δραστηριότητα, χωρὶς καλὰ καλὰ σὲ δλα νὰ μὲ ρωτᾷ. Κι ἀφοῦ συμπλήρωσε δλες τὶς νομικὲς διατυπώσεις, ἄρχισε: «Θὰ πετάξωμε ἔξω τοὺς κολλήγους*. Θὰ κατάσχωμε τοῦτο καὶ κεῖνο. Θὰ ἐγκαταστήσωμε ἀντιπροσώπους. Θά... Θά...».

Γέλασα ἀδιάφορα. «Υστερα οἱ παλιὲς ἀναμνήσεις μοῦ παρουσίασαν εὐχάριστες τίς προτάσεις του. Γιὰ φαντάσου, αὐτὰ δλα θὰ τὰ ἔκανα ἔγω σ' ἔκεινους, ποὺ μὲ περιφρονοῦσαν καὶ μὲ φώναζαν «πληγιασμένο ἄλογο...» Ἀπὸ τὴν κακοπάθηση, πάτερ μου, εἶχα γεμίσει, στὰ πόδια ἰδίως, ἀπὸ πληγές... «Ἄχ, ή θύμησῃ αὐτὴ πάντα καίει τὰ σπλάχνα μου...»

— Τὰ λόγια σου, εὐλογημένε, σὲ δείχνουν ἄνθρωπο μὲ σπουδαία κοινωνικὴ πεῖρα καὶ μόρφωση. Θ' ἀντιλήφτηκες ἐπομένως πῶς ἡ συγγνώμη καὶ ἡ λήθη εἰναι καὶ γιὰ τὸ ἔδιο τὸ ἄτομο ποὺ τὰ ἀσκεῖ ἀνακουφιστικά. Τὴν ἀδυναμία, ἀν παρουσιαστῇ, τὴν ἀποδιώχνει ἡ πίστη καὶ ἡ προσφυγὴ στὸν Κύριο...

— Πολὺ σωστά! πάτερ Ιερόθεε. "Εζησα κι ἀνεγνώρισα τὴν ἀξία παρόμοιων λόγων.

Σώπασε λίγες στιγμές, κοιτάζοντας χάμου. «Αμα ἔανασήκωσε τὸ κεφάλι, τὸ βλέμμα του εἶχε κάτι ἀπὸ τὴν γαλήνη, ποὺ βασίλευε στὸ ιερὸ γύρω περιβάλλον.

Ἡ ἐπέμβαση τοῦ γερο-Κώστα.

Ξανάρχισε :

— "Ολα ἥσαν ἔτοιμα, ἀφοῦ κι αὐτοὶ οἱ ἀντιπρόσωποι πηγανοερχόνταν. Μὲ εἶδοποίησαν ὅτι κοινοποιήθηκαν τὰ χαρτιά καὶ πρόσθεσαν καὶ τὴν πληροφορία γιὰ τὸ θόρυβο καὶ τὸ κακὸ ποὺ ἔγινε στὸ χωριό. «Βλέπετε, καλομάθανε οἱ χωριάτες, χρόνια τώρα», εἶπε χαιρέκακα κάποιος ἀπ' αὐτούς. Δὲν ἐπρόσεξα ἔκεινα τὰ λόγια τότε δσο ἔπειτε.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωΐ, πηγαίνοντας περίπατο κατὰ τὶς στρατῶνες, εἶδα ἀπὸ μακριά συγκετρωμένο κόσμο καὶ παρα-

ταγμένο στρατό ξέω όπο τὸν κῆπο τῶν Ἡρώων. Ρώτησα κάποιον. «Εἶναι τὸ μνημόσυνο τῶν νεκρῶν τοῦ Συντάγματος σήμερα», μισθίει περιέργεια πλησίασσα. Στρατός, ἀξιωματικοὶ μὲ στολή, μαθηταί, γυναῖκες, μαυροφορεμένες οἱ πιὸ πολλές, ἄνδρες σκυθρωποί, γέροι μὲ θολὰ μάτια οἱ περισσότεροι. Κάθε τόσο ξένας σαλπιγκής σήμαινε προσοχή. Καὶ κάποιος ἀξιωματικός, ἀφοῦ διάβαζε ἀρκετὰ ὀνόματα δυνατὰ ἀπὸ ξένα κατάλογο, ἔλεγε : «'Απέθανον ὑπὲρ Πατρίδος ἐν τῇ μάχῃ τάδε»... «Ἄιωνία αὐτῶν ἡ μνήμη». Βαρύς, κλαψάρικος ψήθυρος ἀπαντοῦσε : «Ἄιωνία ἡ μνήμη!»

«Οπως σᾶς εἶπα, πάτερ, ἔφυγα μικρός στὰ ξένα, γιὰ τοῦτο δὲν ξνιωθα καὶ τόσο μερικὰ πράγματα τοῦ τόπου μας. »Ἐβλεπα στὴν τελετὴν κόσμο συγκινημένο. Γυναῖκες ποὺ ἔκλαιγαν φανερά. 'Εγὼ δὲν αἰσθάνθηκα τίποτε. Μάλιστα ἔκαμα τὴ σκέψη : «Τί σκοπὸν ἔχουν ὅλ' αὐτά ;» Πόσο ἀσυλλόγιστα, πόσο ἀνόητα σκέφτηκα !...

Καθὼς ἀποτραβιόμουν διέκρινα ξένα γέρο μὲ χωριάτικα ροῦχα, ποὺ, σφογγίζοντας κι αὐτὸς δάκρυα, μ' ἐπρόσεχε ἐπίμονα. Κοντοστάθηκα. 'Εμένα πρόσεχε, ναὶ ! Μπά, εἶπα, κινώντας γοργὰ πρὸς τὰ πίσω, αὐτὸς δ ἄνθρωπος κάτι μοῦ θυμίζει. Γύρισα στὸ ξενοδοχεῖο μ' αὐτὴ τὴν ἀπορία. 'Ηρθε τ' ἀπόγευμα καὶ ή εἰκόνα τοῦ γέρου δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὸ νοῦ μου. Κατὰ τὶς τέσσερες, καθὼς ἐτοιμαζόμουν νὰ κατέβω, κτύπησαν στὴν πόρτα. «'Εμπρός», φώναξα καὶ περίμενα. Τὸ θυρόφυλλο ἄνοιξεν ἀργά, σὰν τὸ χέρι ποὺ τὸ ἔσπρωχνε, νὰ δίσταζε. "Εμεινα μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό. Μπροστά μου ἦταν δ γεροντάκος ποὺ μὲ κοίταζε τὸ πρωί, δ χωριανός μας !...

— 'Ο γέρο Κώστας, εὐλογημένε ; αὐτός ;

— Ναὶ, δέσποτα ! Μὲ δυὸ λέξεις του τὸν θυμήθηκα. Τί καλός, τί ἀπλός ἄνθρωπος. Καὶ τί ξευπνος, ἀν καὶ δὲ βγῆκε παραέξω ἀπὸ τὸ χωριό.

Μοῦ ἀνέφερε πολλά. Μαζὶ μὲ τ' ἄλλα κι ξένα περιστατικό. 'Ηταν παλληκάρι τότε κι ἔβοσκε γίδια. Καὶ πήδησε μέσα στὸ αὐλάκι τοῦ μύλου, δπου μὲ εἶχαν ρίξει τὰ παιδιά τοῦ χωριού, καὶ μ' ἔβγαλε. "Ετρεμα σύγκορμος. Κρύωνε κι ἐκεῖνος. Κι δμως μοῦ ἔδωσε τὴν κάπα του. «Ξέρεις γιατί στ' ἀγαφέρω αὐτό ; μοῦ

εἶπε ; Γιατί θέλω νὰ σοῦ πῶ, πῶς στὸ χωριὸ ἐλάχιστοι ζοῦν ἀπὸ τοὺς παλιούς, ἡ δὲ νέα γενεὰ εἶναι καλή, προκομμένη καὶ φιλιωμένη. Πολλὰ παλιηκάρια τοῦ χωριοῦ λείπουν. Τὰ πῆρε ἡ Πατρίδα καὶ δὲ γύρισαν. Κι ἄλλοι ποὺ γύρισαν, γύρισαν ἀνάπηροι, ἀλλὰ εὐχαριστημένοι. "Αν ἀνεβῆς στὸ χωριό, μὲ τὸ καλό, θὰ δῆς στὴν πλατεῖα, κάτω δὰ ἀπὸ τὸ γεροπλάτανο μιὰ μαρμάρινη κολόνα μὲ τὰ δόνματα ἐκείνων, ποὺ μᾶς ἄφησαν χῆρες γυναῖκες καὶ μικρὰ ὁρφανά. Μὲ εἰδες τὸ πρώτη στὴν τελετὴ ποὺ ἔκλαιγα; "Ακουσα, κεῖ ποὺ φώναζε ὁ ἀξιωματικὸς τὰ δόνματα, καὶ τὰ δόνματα τῶν πέντε δικῶν μας παιδιῶν. "Εκλαψα, ἔγω κι οἱ ἄλλοι πλειότερο στὴν ἐκκλησία, ποὺ ἔγινε τὸ μημόσυνο».

Τὸν ἄκουα, πάτερ, βουβός, ντροπιασμένος. Κι αὐτὸς ἔξακολούθησε :

«Δὲν εἶναι καθόλου κακοὶ οἱ χωριανοί μας. Θέλουν μάλιστα νὰ σὲ γνωρίσουν καὶ νὰ συζητήσουν ἥσυχα μαζί σου. Σὺ δούλεψες μιὰ ζωὴ γιὰ ν' ἀποκτήσῃς τὸ βιό σου. Μόχθησες. Στερήθηκες. Ξέρεις τί ἀξίζει ἡ ἐργασία. "Ελα λοιπὸν ἐκεῖθε νὰ καμαρώσῃς πῶς ἡ νέα γενεὰ ἄλλαξε τὸ χέρσο Μετόχι καὶ τὸ 'καμε παράδεισο σωστό. Ποῦ ξεροτόπια πιά. 'Αγωνιστήκαμε καὶ φέραμε στὸ χωριὸ τρεχούμενο νερὸ ἀπὸ μακριά. Τὸ βλογήμένο, γιὰ νὰ τρέξῃ μέχρι κεῖ καὶ νὰ σκορπίσῃ τὴ δροσιά του, πῆρε καὶ ψυχὲς ἀκόμα. 'Απὸ τότε τὸ χωριὸ καὶ προπαντὸς τὸ Μετόχι ντύθηκε πρασινάδα, χαρά Θεοῦ».

Μοῦ εἶπε κι ἄλλα πολλά. "Οταν ἔφυγε τὸν παρακάλεσα νὰ ξαναπεράσῃ τὸ πρωτό.

Κεῖνο τὸ ἀπόγευμα δὲν κατέβηκα ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο. Καὶ τὴ νύκτα δὲν ἔκλεισα μάτι. Στ' αὐτιά μου κουδούνιζαν τὰ λόγια τοῦ γέρου. "Ολο τὸ κτῆμα καθόταν στὸ στῆθος μου. "Εβριζα τὸν ἑαυτό μου. Μιὰ ζωὴ εἶχα παλέψει στὰ ξένα, χωρὶς ν' ἀδικήσω κανένα. Τώρα κατάντησα νὰ κατατρέχω ἔνα ἥσυχο καὶ φτωχὸ κόσμο, ποὺ ἐπότιζε τὴ γῆ μὲ τὸν τίμιο Ἰδρωτά του κι ἔδινε τὴ ζωὴ του πρόθυμα, γιὰ νὰ βρῷ ἔγω κι οἱ ἄλλοι ξενιτεμένοι γυρίζοντας, πατρίδα ἐλεύθερη !... Κλαίω, πάτερ 'Ιερόθεε, συγγνώμην. "Εκλαψα καὶ προχτές τὸ βράδι καὶ δοκίμασα τόση ἀνακούφιση. Τί εἶχα λοιπὸν πάθει ; Καὶ ἡ τελετή, ποὺ τώρα τὴ

σκέπτομαι μὲ συγκίνηση, μοῦ φάνηκε δίχως σκοπό καὶ νόημα. Νά, συλλογίστηκα, πῶς μπορεῖ κανεὶς καὶ χωρὶς νὰ παραβῇ τοὺς νόμους, νὰ γίνῃ σφετεριστὴς τοῦ κόπου ἄλλων...

Τὸ πρωὶ, μόλις ἄκουσα στὸ διάδρομο πατήματα, πετάχτηκα. 'Η ἐμφάνιση τοῦ γέρο—Κώστα μοῦ ἄνοιξε τὴν καρδιά. Τοῦ ἀνακοίνωσα ἀμέσως τὴν ἀπόφασή μου. "Ω! τί λάμψη πήρε τὸ πρόσωπό του!

«Ξέρεις, μοῦ εἶπε, ἀφήνοντας τὰ δάκρυά του νὰ στάζουν, ξέρεις, δσο χαίρομαι γώ, θὰ χαρῇ τὸ χωριό δλο φυσικά, ἀλλὰ κι ἔνας ἄλλος «παλιός», δ παπα-Ιερόθεος...»

— Εἶπε τὴν ἀλήθεια, φίλε μου. Αὔτδς πρωτοσκέφτηκε τὸ διάβημα καὶ ζήτησε τὴ γνώμη μου. Τὸν παρακίνησα κι ἔγῳ νὰ σ' ἐπισκεφτῇ καὶ στὸν ἐσπερινὸ τῆς μέρας ἐκείνης, παρεκάλεσα θερμὰ τὸν Κύριο...

— Δοξασμένο τ' ὅνομά Του, πάτερ. Μ' ἐνίσχυσε. Δὲ φαντάζεστε πόση ἀντίδραση ἐδημιούργησαν πολλοὶ ἄνθρωποι, ἀμα μαθεύτηκε ἡ ἀπόφασή μου...

— Άλλοιμονο, πόση εἶναι ἡ πλεονεξία στὸν κόσμο.

— Εἶπα ἀμέσως κι ἔγιναν τὰ συμβόλαια. Πρῶτος μάρτυρας δ γερο—Κώστας. 'Υπογράφοντας, ἔτρεμαν καὶ τῶν δυό μας τὰ χέρια...

— Νὰ εἶναι εὐλογημένα...

— Απὸ τὰ λεπτὰ τοῦ ταμείου τῆς ἔξαγορᾶς, θὰ κρατηθῇ μόνιν τὸ ἔνα τρίτο. Κι αὐτὸ θὰ τὸ διαθέσω πάλι γιὰ τὸ χωριό, ὅπως θ' ἀποφασίσωμε μαζί.

— Εὔχαριστῷ τὸν Κύριον καὶ δοξολογῷ τ' ὅνομά Του. Μεγάλη χαρά, τρανὴ ἀγαλλίαση μᾶς φύλαγε σήμερα. Τὸ ποίμνιό μου ξαναποκτᾶ τὴν ὁμόνοια, ξαναβρίσκει τὴν εἰρήνη... Ειρήνη! "Ω, εὔχομαι εἰς τὸν Σταυρωθέντα καὶ Ἀγαστάντα, αὐτὴ ποτὲ νὰ μὴν ἐγκαταλείψῃ τὴν καρδίαν σου καὶ οἱ πόθοι δύο γενεών ποὺ ἐκπληρώνονται σήμερα, νὰ γίνουν θεία εὐλογία στὴ ζωὴ σου. 'Η πράξη σου, ποὺ εὔχαριστεῖ τὸν Θεόν, ἀφοῦ θεραπεύει τὴν ζωὴν μιᾶς δλόκληρης κοινωνίας, προβάλλει μεγαλόπρεπη, δσο καὶ σεμνή. Αισθάνομαι τὴ συγκίνησή σου. Μαντεύω τὶς σκέψεις σου. Εἶπες προηγουμένως ὅτι ἔμεινες ἔρημος. Κανεὶς δὲν εἶναι ἔρημος, δταν τὸ θελήσῃ. 'Υπάρχουν

γύρω συμπατριώτες μας, δμοιοί μας. 'Η ψυχή του ἀνθρώπου τότε ζῇ σωστά, τότε ἀπολαβάινει, δταν ἀπλώνη τὴν ἀγάπη της πλατύτερα... "Αγια τὰ δάκρυά σου... Θέλεις νὰ ἀποσυρθοῦμε; Πρέπει νὰ κατεβοῦμε στὸ χωριό..."

'Ο ἄλλος σφόγγισε τὰ μάτια του καὶ :

— Νὰ κατεβῶ καὶ γὼ στὸ χωριό; "Οχι, πάτερ 'Ιερόθεε, δὲν μισθεῖναι ἀκόμα δυνατόν. 'Ανεβαίνοντας, εἶδα κι ἐθαύμασα τὴν χλωρασιὰ του τόπου μας. Τώρα θὰ φύγω ἀπὸ τὸ πίσω μέρος. Παρακάτω στὸ δημόσιο δρόμο μὲ περιμένει ἀμάξι. Σᾶς βρῆκα καὶ μιλήσαμε' αὐτὸ συμπλήρωσε τὴ χαρά μου. Μιὰ χάρη μόνο ζητῶ..."

— Χάρη;

— Ναί, πάτερ· νὰ σᾶς δῶ στὴν πόλη καμιὰ μέρα.
— Μετὰ χαρᾶς σου...
— Εὔχαριστῶ. Θὰ σᾶς ἀνακοινώσω τότε μιὰ σκέψη γιὰ τὴ διάθεση του ποσοῦ...

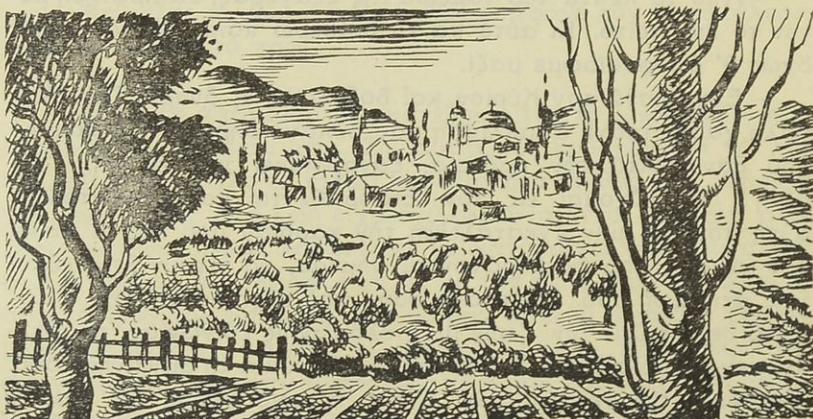
— 'Η θεία φώτιση νὰ μὴ σ' ἀφήσῃ ποτέ.

Σταυροκοπήθηκαν κατανυκτικὰ καὶ βγῆκαν.

"Ελαμπε κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο τὸ καταπράσινο χωριό κι ἀχθοιλοῦσε ὅλο.

Περιοδικὸν «Ἐνορία»

Θ. Μακρόπουλος

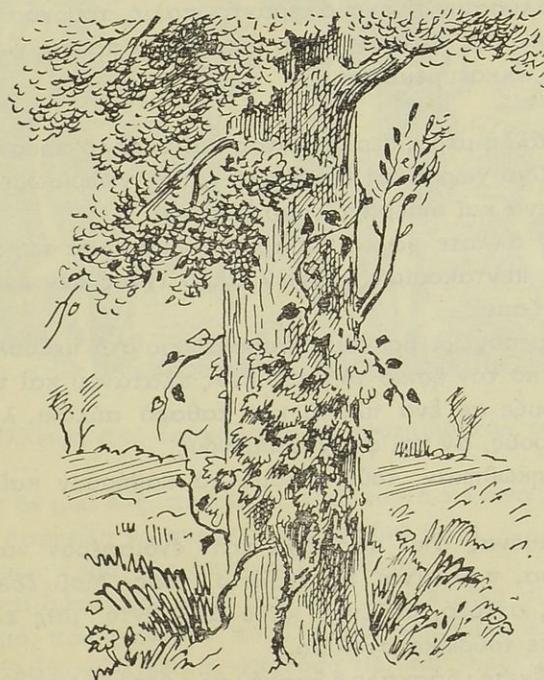
Θ Ε Λ Ω

Δὲ θέλω τοῦ κισσοῦ τὸ πλάνο ψήλωμα
σὲ ξένα ἀναστυλώματα δεμένο.
"Ἄς εἶμαι ἔνα καλάμι, ἔνα χαμόδεντρο,
μὰ δοῦ ἀνεβαίνω, μόνος ν' ἀνεβαίνω.

Δὲ θέλω τοῦ γιαλοῦ τὸ λαμπροφέγγισμα,
ποὺ δείχνεται ἄστρο μὲ τοῦ ἥλιου τὴ χάρη·
θέλω νὰ δίνω φῶς ἀπὸ τὴ φλόγα μου
κι ἄς εἶμαι ἔνα ταπεινὸ λυχνάρι.

« Φωτειὰ σκοτάδια »

Γεώργιος Δροσίνης

Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἡ πρώτη γνωριμία. Ἀπρίλης ἥταν· χαρούμενος δὲ ἡλιος ἀσήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλατα νερά καὶ μὲ δρυμὴ γονιμοποιοῦσε τὴν ὅμορφη, τὴν πλούσια, τὴν ἐλεύθερη γῆ τῆς Ἀνατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸν ἔνα κοντὰ στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της, τὰ δροσερὰ κι εύτυχισμένα, καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, δπου ἔμελλε νὰ περάσωμε τὴν νύχτα μας. Πηγαίναμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖο ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακές τῶν Σερρῶν στὴ Μουσθαίνη τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἰδιαίτερη συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν δὲ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, δὲ βασιλικός ἀντεπίτροπος καὶ δὲ ἀντεισηγητής, δὲ μόνος μεταξύ μας νέος, δὲ Θανάσης Π., συμπολίτης μου καὶ φίλος μου ἔξαιρετικὰ ἀγαπημένος.

Καταλύσαμε σ' ἔνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, δπου τώρα κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων καὶ νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας καὶ τὸ ἄλλο προσωπικό, μείναμε στὸ ἕδιο χωριό καὶ θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσωμε, γυρίζοντας τὰ στενὰ καὶ σκιερά του μονοπάτια.

Ὕταν ἄλλοτε χωριό καθαρὰ τουρκικό, μὰ τώρα ἀπὸ τὸν κατακτητὴ πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἵχνος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσίζωνται ἀπὸ τὸν ἥσκιο τὸ βαθὺ ἐνὸς πλατάνου καὶ τὸ νεράκι, ποὺ κελάρυζε σὲ ἔνα πλατύ καὶ καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἀν καὶ φτωχοντυμένους.

Προσηκώθηκαν, τοὺς εἶπαμε νὰ καθήσουν καὶ πιάσαμε κουβέντα.

‘Ο καθένας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ· ἔγω ρώτησα, ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖο τους. Μοῦ ἔδειξαν ἔνα σπίτι ψηλό, στερεό, μὲ ἔναν κήπο ἀπέραντο· μᾶς εἶπαν, ὅτι ἥταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

—Καὶ τί ἔχετε; δάσκαλο ἢ δασκάλα; ρώτησε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

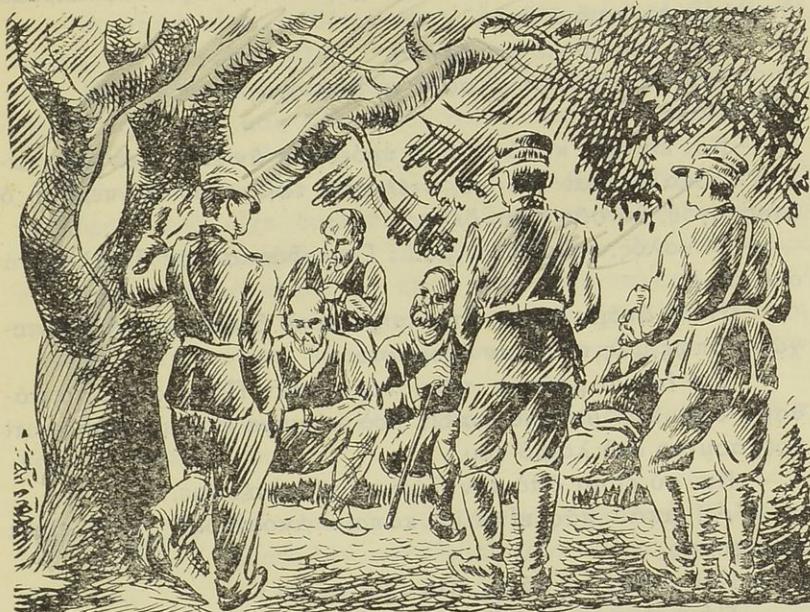
— Ούτε δάσκαλο ούτε δασκάλα, εἶπε ό πιὸ ὅμιλητικὸς ἀπὸ τοὺ γέρους, ἵσως ὁ πάρεδρος.

— Γιατί;

— Γιατὶ ἔτσι· γιατὶ δὲ μᾶς ἔστειλε ἡ Κυβέρνηση.

— "Ακου τα, κύριε ἐκπαιδευτικὲ σύμβουλε· μοῦ εἶπε ὁ πρόεδρος.

— "Ισως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἐλληνόφωνοι ἔδω καὶ ἔχομε

μεγάλη ἔλλειψη ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθηκαν τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, πατριώτη, ἔδω κοντὰ κανένα ἄλλο χωριὸ δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνετε τὰ παιδιά σας;

Κάπως κρύα μᾶς ἀπάντησε ὁ γέρος.

— Εἶναι δάσκαλος ἔκεī· καὶ μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἔνα συνοικισμό, ποὺ φαινόταν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ φτωχός· ἦταν ἔνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του καὶ γύρω ἀπὸ αὐτὸ μερικὰ καλυβόσπιτα.

— Καὶ γιατί λοιπὸν δὲ στέλνετε ἐκεῖ τὰ παιδιά σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντά;

‘Ο γέρος δὲν ἀπάντησε.

— Μίλα βρέ· τοῦ εἶπε μὲ ἄγριο ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος· γιατί δὲν τὰ στέλνετε ἐκεῖ στὸ σχολεῖο;

— Γιατ’ ἔτσι.

— Τί θὰ πῆ γιατ’ ἔτσι;

— Νά, γιατί αὐτὸ εἶναι Γυφτοχώρι· στὸ Γυφτοδάσκαλο θὰ στείλωμε τὰ παιδιά μας;

Μᾶς γεννήθηκε περιέργεια.

— Πᾶμε τὸ δειλινὸ σ’ αὐτὸ τὸ Γυφτοχώρι;

— Πᾶμε.

— Καὶ κοίταξε καλά, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἀν εἶναι κανένας καλὸς δάσκαλος καὶ δὲν τὰ στέλνετε, τώρα ποὺ θὰ περάσῃ ὁ στρατηγός, θὰ σᾶς δέση δλους.

— Τί καλός, καπετάνιο μου; Γυφτοδάσκαλος! Τί ἄλλο νὰ σου πῶ!

‘Ηταν ἀκόμη ζέστη, δταν πήραμε τὸ δρόμο γιὰ τὸ Γυφτοχώρι, ὅπως μᾶς τὸ εἶχαν δνομάσει.

Στὸ δρόμο μάθαμε πῶς δνομαζόταν Πύργος καὶ τὸ μάθαμε ἀπὸ ἔνα μεγάλο παιδί, ποὺ πήγαινε ἐκεῖ μὲ ἔνα κουτί κρεμασμένο στὸ λαιμό του.

— Καὶ τὸ εἶσαι ἀπὸ τὸν Πύργο; τὸ ρωτήσαμε.

— ‘Α! μπά! μᾶς εἶπε μὲ κάποια ἀποστροφή. ‘Εγὼ εἶμαι πρόσφυγας.

— Καὶ τὶ πᾶς νὰ κάμης στὸ Γυφτοχώρι;

— Πάω, τώρα ποὺ θὰ σκολάσουν τὰ γυφτόπουλα, νὰ τοὺς πουλήσω σταφίδες.

— ‘Α! γι’ αὐτὸ πᾶς! γιὰ νὰ μάθης γράμματα δὲν πᾶς! Καὶ πῶς σὲ λένε;

— Εύρυβιάδη.

— Τίνος εἶσαι;

— ‘Εκείνου τοῦ Χαρίση πόχει τὸ μαγαζὶ στὸ σχολεῖο, ποὺ περάσατε καὶ ρωτήσατε γιὰ τὸ δρόμο.

— Καλά· στάσου νὰ μᾶς δείξης καὶ μᾶς τὸ δρόμο γιὰ τὸν Πύργο.

'Ο ἥλιος ἔγερνε στὴ δύση του· τὰ κοπάδια γύριζαν ἀπὸ τὶς βοσκές, τὰ σιτάρια ἤτανε μεστωμένα καὶ οἱ βρίζες ἤτανε ψηλότερες ἀπὸ τὸ ἀνάστημά μας. Εὔτυχισμένη χώρα· ύστερα ἀπὸ τόσα βάσανα εἶχε ἀκόμα κοπάδια καὶ σιτάρια, εἶχε ἀκόμα πλοῦτο καὶ χαρά.

— Νὰ ἐκεῖνο εἶναι τὸ σχολεῖο· μᾶς εἶπε ὁ Εύρυβιάδης.

— Μὰ τώρα ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιά· εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— "Α μπά! εἶπε ὁ Εύρυβιάδης· ἀν δὲν πέσῃ ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδάσκαλος.

Καὶ ἀλήθεια· ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος, ποὺ χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριά, δτὶ ὁ Γυφτοδάσκαλος ἐργαζόταν ἀκόμα.

— «Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἀρμονία γλυκυτάτη», εἶπε ὁ πρόεδρος, ποὺ εἶχε διαβάσει καὶ θυμόταν πολλὰ ποιήματα τῶν παλαιοτέρων χρόνων. Τὸ σχολεῖο ἦταν ἔνα εύρυχωρο καὶ στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρές του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ μπήκαμε μὲ τὴν Ἱεραρχικὴ πάντα τάξη.

— Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.

— 'Ορίστε, καπεταναῖοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸ μάθημά του.

Ἐπιθεώρηση. Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλούσιο, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομμένα, ἀλλὰ ἄνετα, κάθονταν καμιὰ τριανταριά παιδάκια μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀγόρια καὶ κορίτσια, δλα βαθιὰ μελαχροινά, μὲ κατάμαυρα ζωηρὰ μάτια καὶ μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

'Ο δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος μὲ φορέματα ἐγχώρια, μὲ ἔνα ζευγάρι ματογυάλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴν χοντρή του μύτη καὶ μιὰ χοντρή ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντά στὰ παιδιά καὶ τοὺς ἔκανε ἀριθμητικὴ ἀπὸ μνήμης.

“Εδωσε ἔνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, ποὺ ἐγώ ἀμέσως σχημάτισα τὴν ἰδέα, πώς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἔνιωθε πολλὰ πράγματα δὲ Γυφτοδάσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψά χέρια τους, ἔνα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα, μὲ μάτια ποὺ ἄφηναν ἀστραπές, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντηση μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

— Σιωπή, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατὶ θὰ σὲ δείρω.

— Γιατὶ τὴν καημένη; ρώτησε ὁ Θανάσης.

— Γιατὶ δὲν ἄφηνε ἄλλον νὰ μιλήσῃ.

‘Η Θεσσαλονίκη ἔκρυψε τὸ πρόσωπο στὰ χέρια τῆς ἐπάνω στὸ θρανίο καὶ ἔκλαιε· ὡς τόσο μὲ τὸ ἔνα τῆς ματάκι κοίταξε γελαστὰ τὸ Θανάση μὲ εὐγνωμοσύνη.

Τὸ ἔνα πρόβλημα ἀκολούθησε ἄλλο καὶ τὰ παιδιά ἀπαντοῦσαν, ἀν ὅχι πάντα μὲ ὀρθότητα, ἀλλὰ πάντα μὲ σκέψη καὶ μὲ ζωηρότητα πνεύματος.

Νόμισα πώς θὰ εἰχε κάποια εἰδικότητα στὴ λογιστικὴ ὁ δάσκαλος ἢ κάποια ἴδιοφυΐα τὰ παιδιά, καὶ ζήτησα νὰ διαβάσουν· Ὁστερα ζήτησα νὰ ποῦν ‘Ιστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νὰ μᾶς δείξουν τὴν γραφή τους· ἔπιασα κουβέντα μὲ τὰ μικρά, ρώτησα γιὰ τὸ χωριό τους, γιὰ τὴν πατρίδα τους· ἔκαμα δηλαδὴ μιὰ ἐπιθεώρηση ἀρκετὰ ἐπαγγελματικὴ καὶ τὸ συμπέρασμα ἦταν, πώς ὅλοι μας πέφταμε ἀπὸ θαυμασμὸ σὲ θαυμασμό, δοσο ποὺ ἄρχισαν νὰ ύγραίνωνται τὰ μάτια ὅλων μας καὶ ὁ καθένας προσπαθοῦσε νὰ κρύψῃ ἀπὸ τὸν ἄλλον τὴ συγκίνησή του.

‘Ο δάσκαλος μ' ἄφησε ἐλεύθερον· ἀκολούθουσε μόνο μὲ τὰ μάτια, ζωηρεμένα τώρα σὰ μάτια νεανικά, πότε τὰ παιδιά του καὶ πότε ἐμένα.

Τά ρώτησα:

— Εκτὸς ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ ξέρετε ἄλλη γλῶσσα;

— Ξέρομε, ἀπάντησε μονάχα ἡ Θεσσαλονίκη.

‘Ο δάσκαλος πήγε κοντά τῆς σιγά σιγά.

— Καὶ πῶς τὸ λένε τὸ ψωμὶ σ' αὐτὴ τὴ γλῶσσα;

— Μαρό· εἶπε ἡ Θεσσαλονίκη.

— Σιωπή! εἶπε μὲ ὀργὴ ὁ δάσκαλος· καὶ ἡ ρίγα του μ' ἔναν

Ἐγρό δέ τον πατέρα στὸ θρανίο συμπλήρωσε τὴν παιδαγωγικὴ τοῦ Γυ-
φτοδάσκαλου.

- Ξέρουν καὶ τραγούδια δάσκαλε;
- Πῶς δὲν ξέρουν; Θέλετε τροπάρια ἐκκλησιαστικά;
- Τὸν ὄμνο στὴν Ἐλευθερία τὸν ξέρουν;
- Τί θὰ πῆ αὐτό; τὸν ὄμνο δὲ θὰ ξέρουν; Τὸν ἥξεραν καὶ
τὸν τραγουδοῦσαν οἱ μανάδες τους στὸν καιρὸν τῆς σκλαβιᾶς
καὶ δὲ θὰ τὸν ξέρουν αὐτά;

Τὰ παιδάκια σηκώθηκαν, διώρθωσαν τὰ φτωχικά τους φο-
ρέματα, δ δάσκαλος ἔβγαλε μιὰ σκούφια ποὺ φοροῦσε στὸ
φαλακρό του κεφάλι, βγάλαμε καὶ μεῖς τὰ πηλήκια καὶ σταθή-
καμε σὲ προσοχή. 'Ο δάσκαλος χτύπησε τὴν ρίγα στὸ θρανίο
καὶ τὰ γυφτόπουλα εἶπαν τὸν ὄμνο· εἶπαν πολλὲς στροφές,
ἔλεγαν δλα τά λόγια σωστά καὶ ἡ μουσική τους δὲν ἦταν πολὺ^{/παράτονη'} μόνο ποὺ δ δάσκαλος χτυποῦσε πολὺ συχνὰ τὸ
θρανίο μὲ τὴν ρίγα καὶ κινοῦσε τόσο ζωηρὰ τὰ χέρια του καὶ
τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ καλτσοδέτα, ἀλλὰ δὲν
ἔσκυψε νὰ τὴ δέση· εἶχε ἴδρωσει καὶ μεῖς δὲν κοιτάζαμε πιὰ νὰ
κρύψωμε ὁ ἔνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μάτια μας τὰ δακρυσμένα.

'Η Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκειὰ φωνή, ἀρκετὰ
ἀρμονική, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μά-
τια της.

'Ο δάσκαλος τὴν χάιδεψε, δταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε:

— Γιὰ τελευταία φορὰ θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγ-
κλημα ποὺ ἔκαμες σήμερα Θεσσαλονίκη.

— "Ἄν τὸ ξανακάμω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσης.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη· φτάνει νὰ τὸ πῶ τὴν Μαρίας.

— 'Η Μαρία, ποὺ τὴν φοβέρισες, ποιὰ εἶναι; ρωτήσαμε.

— 'Η μάνα της· ἔτσι ἦταν καὶ κείνη ζωηρή· μὰ τώρα ἔγινε ἡ
καλύτερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτρια καὶ τὴν μητέρα της;

— Καὶ τὴν μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δά-
σκαλος σ' αὐτὸν τὸ χωριό· νά, σὲ τρεῖς μῆνες κλείνουν σαράντα
χρόνια ἐδῶ ποὺ βλέπετε.

— Καὶ ποιός σὲ πληρώνει;

— Οἱ χωρικοί· ποιός θὰ μὲ πλήρωνε; δ ἀγάς ποὺ εἶχαμε,

ποὺ μᾶς ἔβγανε ἀπὸ τὴ λειτουργία μὲ τὸ βούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλῃ νὰ θερίσωμε τὴν Κυριακή; Οἱ χωρικοὶ οἱ καημένοι μοῦδιναν μιὰ λίρα τὸ μῆνα καὶ τὸ φωμί μου καὶ δ, τι ἄλλο εἶχαν· καὶ αὐτοὶ, φτωχόκοσμος, βλέπεις· τὸ χωριό ἥταν τσιφλίκι δὲν εἶχαν δικά τους χωράφια· κι ἐπειτα εἶναι ἔργατικοὶ πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ξέρουν καὶ τὴν τέχνη. Πλέκουν καλάθια. Τώρα δόξα νά ’χη δ Θεός, ποὺ ἀπόχητσαν χωράφια· ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν καὶ μένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ Κυβέρνηση; ρώτησε δ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος.

— “Οχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίστηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὕτε ἀπολυτήριο σχολαρχείου· πῶς ν’ ἀναγνωρισθῶ;

— Καὶ τὰ γράμματα ποὺ τά ’μαθες λοιπόν;

— Ποιὰ γράμματα, καπετάνιο μου; τὰ σπουδαῖα γράμματα ποὺ ξέρω; “Ε! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμιὰ φορά καὶ στὴν Καβάλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, δπου εἴχαμε ἔνα μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· μὲ προστάτευε πολὺ καὶ μ’ ὠδηγοῦσε. ”Ε! ἔτσι κάτι ἔμαθα, τὸν ὅμνο τὸν διάβασα ο’ ἔνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ’ ἔξω· ἐπειτα ἄκουσα νὰ τὸν ψάλλῃ μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς ’Αθήνας, ποὺ εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφά στὴ Μητρόπολη. ”Ε! ἔτσι κάτι πήρα· τώρα καλά κακά ή δουλειὰ ἔγινε· αὐτὸ μποροῦσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— “Ω! καὶ ἔκαμες τόσο πολλά, φτωχέ μου δάσκαλε! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιά, νὰ μὴν περιμένουν.

— “Α! δὲν τὰ μέλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν “Ελληνες ἀξιωματικοὺς καὶ ν’ ἀκοῦν τὶς κουβέντες τους! ”Α! δόξα νά ’χη δ μεγαλοδύναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἴδαμε· φτάνει αὐτό. ”Ελα τώρα, προσευχὴ καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο· καὶ σύ, Θεσσαλονίκη, εἴπαμε ἄλλη φορά...

— “Ἐννοια σου, δάσκαλέ μου, ἔννοια σου.

Στὴν πόρτα στεκόταν δ Εύρυθιάδης μὲ τὸ κουτί του καὶ διαλαλοῦσε τὶς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν’ ἀγοράσουν· τὸ ἔνα ἀπ’ αὐτὰ ἥταν ἡ Θεσσαλονίκη. ”Εφαγε κι αὐτή, μοίρασε καὶ στὰ μικρὰ ποὺ τὴν τριγύρισαν.

Αύτό ἔφερε μιὰ ἔπνευση στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εύρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το δυόμισι.

‘Ο ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πήραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμαμε στὰ παιδιά.

Τὸ τὸ ἔγινε, δ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εύτυχία σκόρπιζε ἡ μαυρομάτα τοῦ Μοριᾶ στὰ μαυρομάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωση σωστή, φωνάζοντας ζήτω.

— Θέλετε τώρα νὰ ἰδητε καὶ τὸ χωριό μας; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— Ακοῦς, δὲ θέλομε;

— "Εχομε καὶ μιὰ παλιὰ ἐκκλησία καὶ ἔνα ἀγίασμα καὶ ἔνα Εὐαγγέλιο θαυματουργό· πᾶμε νὰ τὸ ἰδητε, πρὶν νυχτώσῃ. Πήγαμε· στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε, πῶς δ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῆ ἔνα τέτοιο ὄνομα! — πῶς ἦταν καὶ ψάλτης, παντρεμένος μὲ πέντε παιδιὰ καὶ δτὶ τὰ δύο ἀπ' αὐτὰ τὰ μικρότερα ἥτανε στρατιῶτες, καθὼς καὶ ἔνα ἔγγονι του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἄλλα στὴν παλιὰ 'Ελλάδα καὶ ἄλλα στὴν "Ηπειρο. Μάθαμε ἀκόμα, δτὶ τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει μὲ τὰ χέρια τους οἱ χωρικοί, δτὶ τὰ θρανία καὶ τοὺς πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει μὲ τὰ χέρια του δ δάσκαλος, δτὶ τὸν τόπο καὶ τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἔνας παλαιός ἀγάς, πληρώνοντας ἔτσι τὴ θεραπεία τῆς γυναίκας του, ποὺ τὴ χρωστοῦσε στὸ ἀγίασμα τῆς ἀγίας Μαρίνας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησία· μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθιὰ σκοτεινή, σωστὴ δουλείας ἐκκλησία, καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητική, πιὸ κατανυκτική.

‘Ο δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὐαγγέλιο. Ἡταν ἔνα Εὐαγγέλιο παλιό, ποὺ τὰ ἔωφυλά του ἦταν στολισμένα βαριὰ μὲ ἀσήμι καὶ μὲ χρυσάφι. Φιλήσαμε μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ καὶ μπήκαμε ἀπὸ κεῖτὸν περίβολο ποὺ ἀποτελοῦσε ὅλο σχεδόν τὸ χωριό.

Στὴ μέση ἡ μεγάλη σιταποθήκη τοῦ ἀγα καὶ γύρω τὰ κα-

λυβόσπιτα τῶν ραγιάδων. Γυναικοῦλες κάθονταν στὶς πορτούλες τους καὶ ἔπλεκαν καλάθια· παιδιά πλήθος φτερούγιζαν στὸν ἐλεύθερο χῶρο, ποὺ ἦταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴν σιταποθήκη καὶ τὰ καλυβόσπιτα καὶ θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια· σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτούλα καὶ καλησπερίσαμε μιὰ γριὰ καὶ μιὰ νέα ποὺ ἔπλεκε κάλτσα.

— Ἐσύ δὲν πλέκεις καλάθια;

— "Ε ! δόξα σοι δ Θεός· ἔπλεξα κι ἐγώ πολλά !

— Αὔτη, μᾶς εἶπε δ δάσκαλος, εἶναι ἡ Μαρία, ποὺ ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεοσσαλονίκης.

— "Α ! νὰ σου ζήσῃ, κυρὰ Μαρία, εἶναι τόσο ἔξυπνο κοριτσάκι καὶ τόσο ὅμορφο, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήσῃ ! εἶπε ἡ κυρὰ Μαρία, καὶ τὰ κατάμαυρα μάτια τῆς ἄστραψαν ἄγρια· ἀν δὲν μάθη γνώση, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήσῃ· ἡ λέτε, πώς δὲν τὰ μαθαίνεις ; Άλλὰ ποὺ εἶναι την, πέξ ; Τὸ κατάλαβε καὶ τράβηξε κάτω στὸ χωράφι στὸν πατέρα της· μὰ κάποτε θά 'ρθη καὶ θά λογαριαστοῦμε. Καὶ δάγκασε μὲ μανία τὸ δάχτυλό της ἡ Μαρία.

— Μὰ τί εἶπε ; ρωτήσαμε μὲ ἀπορία.

— Αὔτο ποὺ σᾶς εἶπε, μᾶς ἔξήγησε δ δάσκαλος, πῶς λένε τὸ ψωμί· ἔδω δὲν ἔπιτρέπομε αὐτὴ τὴν γλῶσσα, ἀλλὰ καμιὰ φορὰ τὴν ἀκοῦν τὰ παιδιά ἀπὸ τοὺς γέρους.

— Ποιούς γέρους δάσκαλε ; ρώτησε μὲ θυμὸ δ γριά, ἡ μάνα τῆς Μαρίας· δὲν ξέρεις τί λές καὶ τοῦ λόγου σου καὶ νὰ μὲ συμπαθᾶς· ποιὸς μιλᾶ σπίτι μας ἄλλη ἀπὸ τὴν γλῶσσα μας ;

— Μὰ δὲν σοῦ εἶπα, χριστιανή μου, στὸ σπίτι σας, μὰ νά, οἱ πολὺ γέροι τὴν θυμοῦνται, βλέπεις, ἀκόμα...

Τὴ σιγμὴ ἐκείνη ἔγινε τριγύρω μας μιὰ μικρὴ τρικυμία· ἔνα κοριτσάκι ὥρμησε μὲ φωνὲς καὶ κρύφτηκε πίσω ἀπὸ τὸ δάσκαλο καὶ μιὰ γυναίκα ἀγριεμένη τὸ κυνηγοῦσε.

— Θὰ σὲ σκοτώσω, μὲ τὰ παλιόλογα ποὺ λές... Γνωρίσαμε ἀμέσως τὴν κακομοίρα τὴν Θεοσσαλονίκη καὶ τὴ φοβερὴ τὴ μάνα της καὶ καταλάβαμε, πώς πλήρωνε ἀκριβὲ τὸ «μαρό», ποὺ μᾶς εἶχε πεῖ.

Τὴν κρύψαμε λοιπόν, δσο μπορούσαμε, ἀλλὰ ἡ Μαρία ἦταν ἀκαταμάχητη.

Καὶ τότε, σὰν ξεθύμανε, γέλασε λίγο καὶ γύρισε καὶ ἔφυγε μὲ βάδισμα θριαμβευτικό.

"Οταν φύγαμε ἀπὸ τὸ Γυφτοχώρι καὶ ἀποχαιρετήσαμε τὸ Γυφτοδάσκαλο, εἰχαμε ἀκόμα τὸ γέλιο στὸ στόμα καὶ τὰ δάκρυα στὰ μάτια, ἀλλὰ σωπαίναμε.

—Ἐγώ, μοῦ εἶπε κάποια στιγμὴ ὁ Θανάσης, ἃν ἥμουν σὰν ἐσένα, γυρίζοντας στὴν Ἀθήνα, θὰ ἔκανα μιὰ ἐγκύκλιο σὲ δλους τοὺς δασκάλους τῆς Μακεδονίας καὶ θὰ τοὺς φοβέριζα πῶς, ἃν δὲν γίνουν δλοι σὰν τὸ Γυφτοδάσκαλο, θὰ τοὺς παύσω.

— Κι ἐγώ, εἶπε ὁ πρόεδρος, ἀντὶ γιὰ δλα αὐτά, θὰ ἔκανα σὲ δλους τοὺς δασκάλους καὶ σὲ δλους τοὺς ὑπαλλήλους καὶ σὲ δλους τοὺς "Ελληνες μιὰ ἐγκύκλιο μὲ μιὰ μόνη λέξη, ποὺ περιλαμβάνει κάθε συμβουλὴ καὶ κάθε σύστημα καὶ φιλοσοφία.

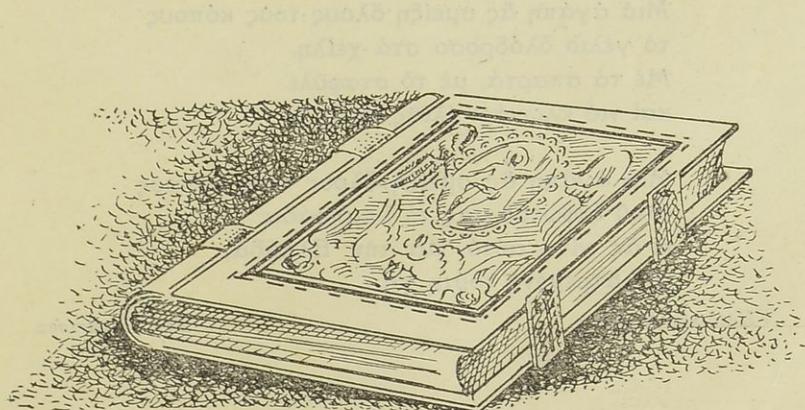
— Δηλαδή;

— Τὴ μαγικὴ λέξη, ποὺ ἄφησε γιὰ διαθήκη του στὴν ἀνθρωπότητα ὁ Σεπτίμιος Σεβῆρος:

«Laboremus»· ἄς ἐργαζώμεθα.

«Παιδαγωγικὴ Ἐπιθεώρησις»

·Αντώνης Τραυλαντώνης

ΒΑΘΙΑ ΝΑ ΟΡΓΩΣΩΜΕ ΤΟ ΧΩΜΑ

’ αὐτὴ τὴν γῆ τὴ δοξασμένη
βαθιὰ νὰ ὀργώσωμε τὸ χῶμα.
Κι οἱ πέτρες οἱ ἄγονες ἀκόμα
νὰ πρασινίσουν μιὰ φορά.

Στὸ χέρι ἀλέτρι κι ἀξινάρι
τρανὰ εἶναι πλούτη καὶ μεγάλα
Τὸν Ἰδρωτά μας στάλα - στάλα
ἡ μάνα γῆ μας λαχταρᾶ.

Στὰ χεῖλη ὀλόδροσο τὸ γέλιο,
μιᾶς πρόσχαρης καρδιᾶς λουλούδι.
Κι ἀς γίνη, ἀς γίνη ἔνα τραγούδι
τὸ πανηγύρι τῆς δουλειᾶς.

Τὸ μόχθο εὐλόγα δούρανός μας,
νερὸ δούρανος καὶ τὰ βράχια,
ῶς νὰ ψηλώσουνε τὰ στάχυα
μὲς στὴ χαρὰ τῆς ἀντηλιᾶς.

Μιὰ ἀγάπη ἀς σμείξῃ ὅλους τοὺς κόπους·
τὸ γέλιο ὀλόδροσο στὰ χεῖλη.
Μὲ τὰ σπαρτά, μὲ τὸ σταφύλι
καὶ νιὸ κλωνάρι ἐλιᾶς ἀς βγῆ.

Μιὰ ἀγάπη ἀς σμείξῃ ὅλους τοὺς κόπους
στοῦ ξέφωτού μας τὴ λαμπράδα
κι ἀς γίνη αὐτὸ γιὰ τὴν Ἑλλάδα,
τὴ λατρεμένη τούτη γῆ.

«Παιδικὸς Κόσμος»

Στ. Σπεράντσας

Z'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝ ΑΥΤΗ ΖΩΗΝ

Στὴ γαλανὴ πατρίδα μου ἔχει εὐωδιὰ καὶ χάρη
τὸ ταπεινότερο δευτερό, τὸ πιὸ φτωχὸ χορτάρι.

Γ. Δροσίνης

ИНОЕ НЫУА ИЗ ГИЛЛАКИСОУ ИНДИНАЛЭ ИНГ ОГА.

1) *он* *и ви* *тврдти* *и* *человека*

2) *и* *окорки* *и* *человека*

3) *человека* *и* *дога*

и ви *дога*

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

‘Ο ούρανδς σήμερα εἶναι ἀσυννέφιαστος, δλογάλανος καὶ δ ἥλιος λάμπει καὶ θερμαίνει σὰν καλοκαιριάτικος. Κοιτάζοντας ἔξω ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο, θὰ μποροῦσα νὰ γελαστῶ καὶ νὰ νομίσω, πώς δ ἡμεροδείκτης τρελάθηκε. Μὰ οἱ φωνές, που ἀκούω ἀπὸ τὸ δρόμο, μὲ πείθουν πάλι, πώς εἶναι ’Οκτώβρης.

“Ἐνας ἀπὸ δῶ φωνάζει :

— Κάστανα! κάστανα ζεστά!

Κι ἄλλος ἀπ’ ἐκεῖ :

— Κούμαρα! κούμαρα!

“Ἐπειτα εἶναι δημοφιλέστερός του. Σήμερα μυρίζει ναφθαλίνη. Καταλαβαίνετε γιατί : ἔχουν βγῆ ἀπὸ τὰ μπαούλα τὰ χειμωνιάτικα ρούχα κι εἶναι ἀπλωμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ νὰ ξεζαρώσουν καὶ νὰ ξεμυρίσουν : Χοντρὰ κοστούμια, βαριά ἐπανωφόρια, φανέλλες, χαλιά, μπερντέδες — δημοφιλέστερός του. Φρέσουν οἱ ἄνθρωποι στὸ σπίτι, γιὰ νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν ἄγριο χειμῶνα που ἔφτασε.”

(Οχι δ ἡμεροδείκτης μου δ καημένος δὲν τρελάθηκε.) Μόνο δ ούρανδς σήμερα ἔχει τις ἴδιοτροπίες του. Καὶ ἀντὶ νὰ φορῇ κι αὐτὸς ἢ νὰ ἐτοιμάζῃ τὰ χειμωνιάτικά του, τὰ φθινοπωρινά του τούλαχιστο, παρουσιάζεται ψυλοντυμένος μὲ τὰ γαλάζια του.

Μὰ ἀλήθεια τόση τρέλα ἔχει σήμερα δ ούρανός ; πῶς τὸν ἀφήνει δ γεροχειμῶνας, πῶς δὲν τοῦ θυμίζει, πῶς θὰ κρυώσῃ μὲ τὰ λινά ;

Βγαίνω στὸ παράθυρο, γιὰ νὰ ἰδῶ καλύτερα. “Α, ὅχι !” Ο, τι γίνεται στὸ σπίτι, γίνεται καὶ στὸν ούρανό : σύννεφα, ἀτμοί, δμίχλες, νά τα ἀπλωμένα ἐκεῖ κάτω στοὺς μακρινοὺς δρίζοντες. Λές πώς δτι βγῆκαν κι αὐτὰ ἀπὸ τὰ ούρανια μπαούλα καὶ κρεμάστηκαν στὶς ἄκρες, γιὰ νὰ ξεζαρώσουν καὶ νὰ ξεμυρίσουν ἀπὸ τὴ ναφθαλίνη. Κι αὔριο μεθαύριο δ ούρανός, θέλοντας καὶ μή, θὰ τὰ φορέσῃ καὶ τὸ γαλάζιο του φόρεμα θὰ σκεπαστῇ κι δ λαμπρὸς ἥλιος θὰ κρυφτῇ.”

‘Ωστόσο τὸ θέαμα εἶναι ὠραῖο. Κανεὶς δὲν μπορεῖ ν’ ἀρ-

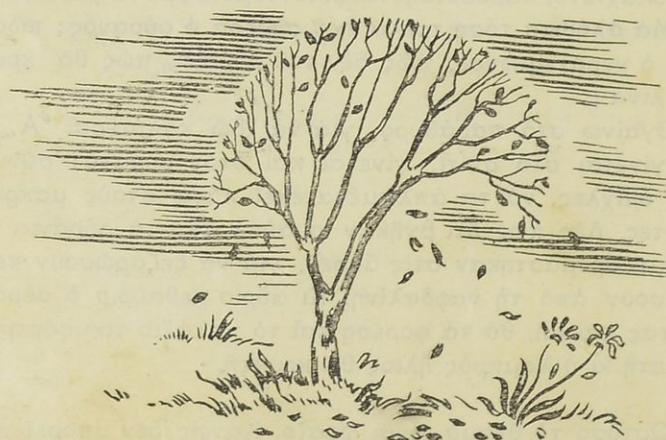
νηθή, πώς ή φθινοπωριάτικη φύση παρουσιάζει ένα σωρό δμορφίες. Τό φῶς κάνει χίλια τρελοπαίχνιδα μ' έκεινα τὰ μακρινὰ σύννεφα, τοὺς ἀτμούς, τις δμίχλες. Τὰ χρωματίζει μὲ τρόπο, που θά 'φερνε σ' ἀπελπισία οἰδήποτε ζωγράφο.

Καὶ τὰ βουνά δλόγυρα, τί ζωηρὰ χρώματα που παίρνουν! Καὶ τὰ δένδρα μὲ τὰ κίτρινα ἢ κοκκινωπά φύλλα πόσο ἀλλιώτικα φαίνονται! Καὶ ἡ χλόη ἀκόμα ἢ πράσινη, μὲ πόσα χρυσάφια ἔχει στολιστή! Καὶ τὸ χῶμα, τὸ σχεδὸν ἀσπρὸ χῶμα τοῦ καλοκαιριοῦ, πῶς ἔγινε βαθύτερο, ζωηρότερο! Κι δλο τὸ τοπίο, πόλη μαζὶ κι ἔξοχή, πῶς φαίνεται σὰν καθαρισμένο, σὰν ξανανιωμένο! Γιατὶ καὶ τὸ φθινόπωρο γιὰ μιὰ στιγμὴ παρουσιάζει τὸ ξανάνιωμα τῆς ἀνοίξεως. Μὲ τὴ διαφορά, πῶς αὐτὸς εἶναι σταθερό, ἐνῷ ἔκεινο, τοῦ φθινοπώρου, εἶναι ἀπατηλό, ψεύτικο.

Τὸ φθινόπωρο εἶναι λιγάκι ύπουλο. Προσποιεῖται τὸ καλοκαίρι, ἀλλὰ στὸ βάθος εἶναι πάντα χειμώνας. Ἰδιοτροπίες σὰν τὶς σημερινὲς τ' οὐρανοῦ, που βγῆκε μὲ τὰ λινά του, εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνες.

«Διάπλασις τῶν Παιδῶν» 1920

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΧΙΝΟΠΩΡΟ

Χινόπωρο, στολίστηκες νεκρό κι ώραΐο άπό προχτές,
μὲ τὸ παλιὸ Βενέτικο χρυσάφι,
καὶ τώρα οἱ βθοριάδες οἱ πικροὶ σοῦ γίνονται τραγουδιστὲς
καὶ τὰ νερά τὰ πένθιμα ζωγράφοι...

Περιοδικὸν «Παναθήναια»

Μιλτ. Μαλακάσης

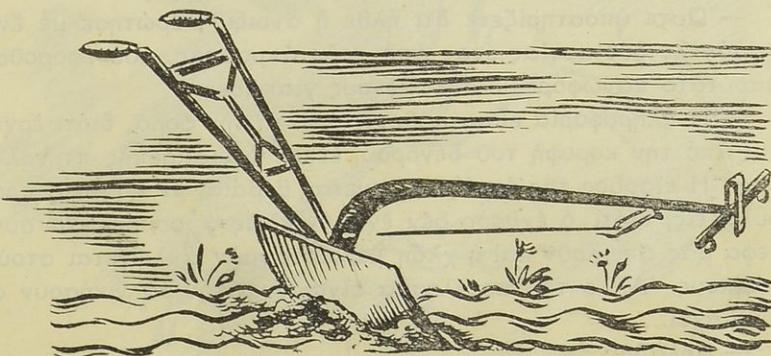
ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΗ ΝΥΧΤΑ

Σὰν καθρεφτίσῃ στὰ νερά τὰ κρούσταλλα δ Γενάρης
καὶ τὴν γυμνὴ ἔεροκαμπιὰ τὴν δείρη ο ἀποβροχάρης,
κάτω δ ζευγάς ἀπ' τῇ ζεστὴ τὴν καλαμένια στέγη,
τὰ χρόνια ποὺ περάσανε στ' ἀνήλικα θὰ λέγη.

Τὴν νύχτα, στὴν ἀναλαμπή, ποὺ οἱ ἥσκιοι θὰ μακραίνουν,
κι ἀπὸ τὸ φράχτη στὴν αὐλὴ βρουκόλακοι θὰ μπαίνουν,
ἔνα παιδὶ στὴν κρεμαστὴ τῇ στρώση του κοιμισμένο,
τ' ἀλέτρι θὰ ὀνειρεύεται ν' ἀδράξῃ ἀντρειωμένο.

«Ἄγουχτὰ μυστικὰ»

Αἰ. Φωτιάδης

ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ

Κάποιος ἄρχισε νὰ τραγουδάῃ στὸ φύλλωμα τοῦ δένδρου. "Ενας ἀστυφύλαξ ἐπεχείρησε νὰ εἰπῇ : «Κύριε, ἀπαγορεύονται τὰ ἄσματα». 'Αλλ' ὁ τραγουδιστὴς ἐπήδησε ἀπὸ τὸ δένδρο στὰ ἀπέναντι κεραμίδια. Καὶ ἔτσι εὑρέθηκε ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἄρχισε πάλι στὸ πεῖσμα τῆς ἀστυνομίας «τσίου - τσίου - τσίρρο».

Μερικοὶ φιλόμουσοι ποὺ ἔτυχε νὰ εὑρίσκωνται κάτω ἀπὸ τὸ δένδρο, προσεπάθησαν νὰ ἐμβαθύνουν στὸ νόημα τοῦ τραγουδιοῦ. "Ενας καθηγητὴς ξένων γλωσσῶν ἔδωσε τὴν πληροφορίαν ὅτι τὰ πουλιά ἐκφράζονται εἰς ἀρχαίαν ἐλληνικήν. Μιὰ γάτα, ποὺ ἔγγνωριζε καλύτερα τὴν γλώσσα τῶν πουλιών, ἐπλησίασε ἀκροποδητὶ στὰ κεραμίδια. 'Αλλ' ὁ ύψιφωνος τῶν κεραμιδιών ποὺ κατάλαβε τὸν σκοπὸν τῆς ἀπροόπτου ἐπισκέψεως ἄνοιξε τὰ πτεράκια του καὶ ἐπανῆλθε στὸν κλάδο τοῦ δένδρου. 'Εν τῷ μεταξὺ ἡ συζήτησις ἀπὸ τοὺς συγκεντρωμένους ἀκροατὰς εἶχε φουντώσει. 'Επιτέλους κάποιος δεινὸς πτηνολόγος εἶπεν, ὅτι τὸ πουλί ἀναγγέλλει ἀπλῶς τὸν ἐρχομόν τῆς ἀνοίξεως. Για τὴν ἀναγγελία αὐτή, ἐπρόσθεσε, χρησιμοποιοῦνται πάντοτε ἀπὸ τὴν φύσιν οἱ πτερωτοὶ αὐτοὶ τραγουδισταί. 'Εάν τὴν εἴδηση μᾶς τὴν ἔστελλεν ἡ φύσις ταχυδρομικῶς, θὰ τὴν ἐπαίρναμε, δταν θὰ εἶχε μαραθῆ καὶ τὸ τελευταῖο ἑαρινδό ἄνθος.

—"Ωστε ύποστηρίζετε ὅτι ἥλθε ἡ ἄνοιξις ; ἐρώτησε μὲ ἔνα χαμόγελο δυσπιστίας ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀκροατάς, ποὺ ἐφορούσε βαρύτατο πανωφόρι μὲ σηκωμένους γιακάδες.

—"Η πληροφορία εἶναι αὐθεντικὴ αὐτὴ τὴν φορά, διότι ἔρχεται ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ δένδρου, εἶπεν ὁ διαπρεπῆς πτηνολόγος. 'Η εἰσοδος τῆς ἀνοίξεως γίνεται, βέβαια, μὲ κάποιες προφυλάξεις, διότι ὁ ἔχθρός δὲν ἔχει ἐντελῶς ἀποσυρθῆ τὰ σύννεφα μᾶς ἀπειλοῦν καὶ ἡ χλόη μὲ δισταγμὸν ἀπλώνεται στοὺς κάμπους. 'Αλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι γνωστὸν θὰ νικήσουν οἱ σύμμαχοι...

— Δηλαδή ;

— 'Η ἀκτὶς τοῦ ἥλιου καὶ τὸ ἄνθος. 'Ο ἔχθρὸς θὰ παραδώσῃ

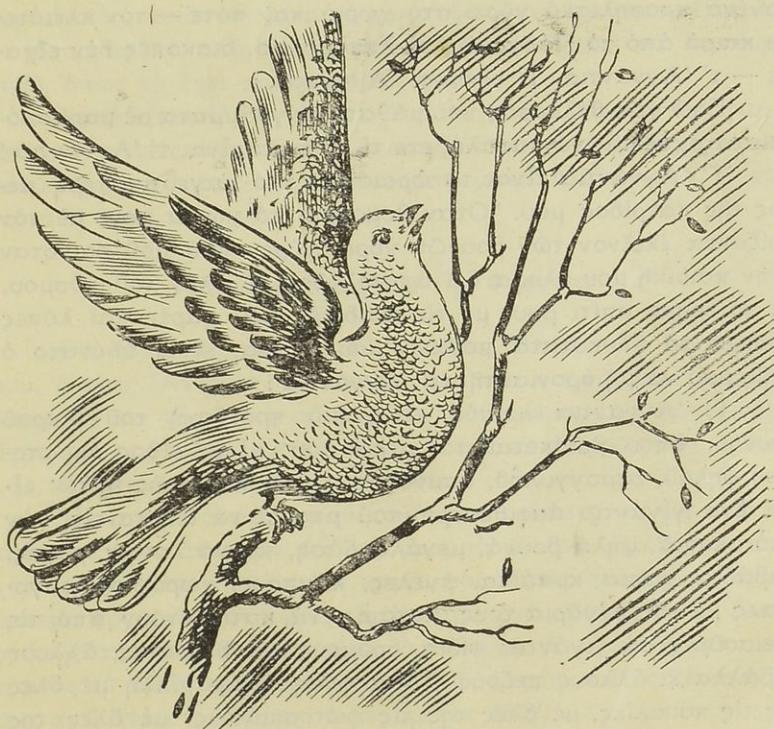
καὶ τὴν τελευταία σπιθαμή — δοθολός χείμαρρος θάσου μπτυχθῆ, θάση γίνη ἥσυχο καὶ ταπεινὸς ρυάκι καὶ θάση κυλήση κελαριστᾶς ἀνάμεσα ἀπό τοὺς θάμνους καὶ τοὺς ἄγριους κρινανθούς.

‘Αλλ’ ἐνῶ ἔλεγεν αὐτὰ δοσφός ἀνήρ, μιὰ χλιαρὴ πνοὴ ἐκίνησε τὸ δένδρο καὶ ἔνα κίτρινο φύλλο — ἔκτακτον παράρτημα, ἐκδοθὲν ἀπό τὸν ἀπέναντι κῆπο — διέψευσε τὴν εἰδησην περὶ δριστικῆς ἐγκαταστάσεως τῆς ἀνοιξεως. ‘Ο πτηνολόγος ἔδειξε τότε τὸ κίτρινο φύλλο καὶ εἶπε :

— Μήν πιστεύετε τὸν κίτρινο τύπο, κύριοι. Ἡ ἀνοιξις σχεδὸν ἥλθε, ἀλλὰ γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακὸ πᾶρτε καὶ μιὰ δύμα πρέλλα.

«Ἐθνος» 1938

Tīmos Mωραιτίνης

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ MOY

T' Αγνάντια.

Τὸ σχολειὸ τοῦ χωριοῦ μου ἦταν τὸ παραξενώτερο σχολεῖο τοῦ κόσμου ὅλου.

Τὶς πλειότερες φορὲς δὲν εἶχε οὔτε θύρα, οὔτε παραθυρα, οὔτε στέγη, οὔτε τοίχους, οὔτε τίποτε, οὔτε βρισκόταν σ' ὀρισμένο μέρος! Ὡταν μόνον ἰδέα σχολείου καὶ τίποτε ἄλλο. Πότε, ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς, ἦταν ἔνα ζεστὸ δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ μας, πότε δὲ νάρθηκας τῆς ἐκκλησίας, πότε κανένα προσηλιακὸ γύρω στὸ χωριὸ καὶ πότε — τὸν πλειότερο καιρὸ ἀπὸ τὸ Πάσχα ὡς τὸ Σεπτέμβριο, διακοπές δὲν εἶχαμε — τ' Αγνάντια. T' εἶναι τ' Αγνάντια;

'Εδῶ σᾶς θέλω σᾶς ποὺ μάθατε τὰ γράμματα σὲ μαρμαρόχτιστα σχολειά, νὰ καταλάβετε τί πρᾶγμα εἶναι τ' Αγνάντια!

T' Αγνάντια εἶναι τὸ ὡραιότερο, τὸ μαγευτικώτερο μέρος τῆς πατρίδος μου. "Οταν θυμοῦμαι τὸ χωριό μου, μὲ τὸν ὄριζοντα ἐκεῖνον τῶν βουνῶν γύρω γύρω, ποὺ μοῦ φαινόταν στὴν παιδική μου ἡλικία ὅτι ἀποτελοῦσε τὸ ὅλον τοῦ κόσμου, μὲ τὸ ἔρημο σπίτι μου, μὲ τὶς παιδικές μου χαρὲς καὶ λύπες μου, μὲ τὰ γλυκύτατα παιδικά μου ὄνειρα, εἶναι ἀδύνατο ὁ νοῦς μου νὰ μὴ θρονιαστῇ στ' Αγνάντια!

T' Αγνάντια λοιπὸν εἶναι μιὰ προεξοχὴ τοῦ μικροῦ βουνοῦ, ὅπου βρίσκεται τὸ χωριό μου· εἶναι εἶδος ἀκρωτηρίου ψηλοῦ, στρογγυλοῦ, θαμνόφυτου ἀπὸ πάνω ὡς κάτω· εἶναι ἔνα γιγάντιο ἀμφιθέατρο ποὺ μπορεῖ νὰ ἰδῃ κανείς, σὰν ἀπὸ σκοπιά, ψηλὰ βουνά, μεγάλα δάση, πυκνά λόγγα, ράχες, λειβάδια, χωριά, κοπάδια, ἀγέλες, κάμπους, χωράφια, ζευγόλάτες μὲ τὰ ζευγάρια τους, ποτάμια νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὶς κλεισοῦμες σὰ γιγάντια φίδια, δρόμους μὲ διαβάτες, ἄλλους καβάλλα κι ἄλλους πεζούς... Μιὰ φύση ἀπαράμιλλη μὲ ὅλες της τὶς ποικιλίες, μὲ ὅλες της τὶς φωτοσκιάσεις, μὲ ὅλες της τὶς ήμεράδες, μὲ ὅλες της τὶς βλαστήσεις, μὲ ὅλα της τ' ἄνθια,

τὰ λουλούδια καὶ τὴν μεγαλοπρέπεια. Κι ἔνα κόσμο γεμάτο ζωὴ καὶ κίνηση.

Τὸ ραχοκέφαλο τῶν Ἀγγαντιῶν εἶναι ἔνα πανέμορφο ὄροπέδιο, μιὰ ἀπέραντη στρογγυλὴ πλατεῖα, γεμάτη αἰωνόβια δέντρα, ποὺ τὰ κλωνάρια τους σμίγουν πέρα πέρα καὶ κάνουν ἔνα παχὺ καὶ συγκρατούμενον ἥσκιο.

Στὴ μέση αὐτοῦ τοῦ ραχοκέφαλου εἶναι χτισμένη ἡ ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ μου — ὁ Προφήτης Ἡλίας — ταπεινὴ ἐκκλησιούλα. Ἀριστερὰ τῆς ἔξωθυρας τὸ σήμαντρό της εἶναι κρεμασμένο σ' ἔνα δέντρο ποὺ καμιὰ φορὰ μὲ τοὺς δυνατοὺς ἀνέμους χτυποῦν μὲ δύναμη ἐπάνω στὸν κορμὸ τοῦ δέντρου τὰ δυό του ἄκρα καὶ λαλοῦν, σὰν νὰ τὰ χτυπάῃ ἀνθρωπος. Καὶ ξυπνάει τὸ χωρὶς τ' ἄκριτα μεσάνυχτα, νομίζοντας ὅτι κάποιος περαστικὸς πλαπάς — γιατὶ τὸ χωρὶς δὲν ἔχει ἐγκάτοικο* παπᾶ — τὸ προσκαλεῖ στὴ λειτουργία, καὶ τρέχει ἄδικα νὰ λειτουργῇ, διποὺ τὸ ἔχει πάθει πολλὲς φορές.

Αὐτὰ εἶναι τ' Ἀγγάντια. Καὶ λέγονται Ἀγγάντια, γιατὶ ἀπ' ἕκεī κανεὶς ἀγγαντεύει, βλέπει πολὺν τόπο, καὶ μάλιστα δοσους ἔρχονται ἀπὸ τὴν πρωτεύουσά μας, τὰ Γιάννενα, ἢ πηγαίνουν πρὸς τὰ ἔκεī.

Μπρὸς στὸ βιβλίο τῆς Φύσεως.

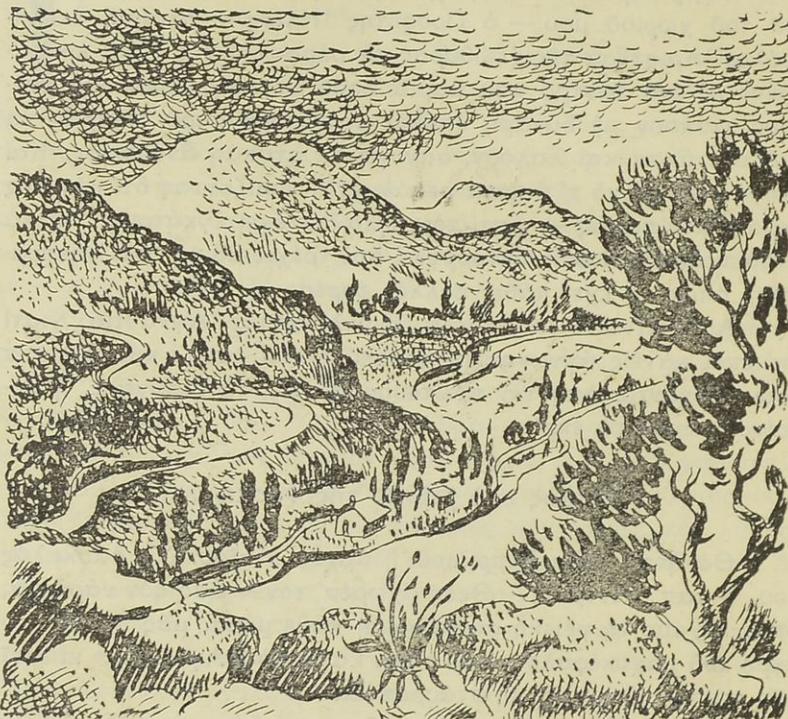
Θὰ ἤταν τέλη Ἀπριλιοῦ ἢ ἀρχὲς Μαΐου. 'Ο δάσκαλός μου, ὁ παπ' Ἀντριᾶς — Θεός σχωρέσ' τον — ἀπὸ τὸν νάρθηκα, ὅπου εἴχαμε τὴ γενικὴ συνάθροιση κάθε μέρα, μᾶς πήγε στὴν ἄκρη τοῦ ραχοκέφαλου, ποὺ εἶναι καθαυτὸ «Ἀγγάντια» κι ἔκεī μᾶς κάθησε στὴ γραμμὴ σταυροπόδι.

"Ημαστε δόλοι πέντε μαθητούδια κι ὁ δάσκαλος ἔξι. Αὔτοὺς καθόταν λίγο ξέμακρα ἀπ' τὴ γραμμὴ μὲ μιὰ ἐλιόβεργα στὸ χέρι — ποὺ θαυματουργοῦσε καμιὰ φορὰ στὶς παλάμες μας,— ὕστερα ἔρχομον στὴ γραμμὴ πρῶτος ἔγω, δεύτερος ὁ Ἀναστάσης ἀπὸ ξένο χωριό, τρίτος ὁ Γιάννης, ὁ γείτονάς μου, τέταρτος τὸ παιδί τοῦ δασκάλου, ὁ Γιώργος, κι αὐτὸς ξενοχωρίτης, κι ὕστερα ὁ Μήτρος, ὁ λεγόμενος Μάης.

— Ντέτεστε !

Φώναξε δέ δάσκαλος, όταν καλοκαθήσαμε. Κι έμεις ἀρχίσαμε νὰ διαβάζωμε μεγαλόφωνα, ἄλλος πινακίδια, σὰν τὸν Γιωργο καὶ σὰν τὸν Μῆτρο, ἄλλος χτωήχι, σὰν τὸν Ἀναστάση καὶ τὸν Γιάννη, τὸν γείτονά μου, κι ἄλλος ἔνας καὶ μόνος, ἔγώ, δέ πρωτόσχολος, ψαλτήρι.

‘Η πρώτη δρμὴ αὐτοῦ τοῦ πικροῦ κι ἄχαρου παρακελευ-

στικοῦ «ντέτεστε!», ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μεταφραστῇ σὲ μιὰ λέξη μοναχή, ἄρχισε νὰ πέφτη λίγο λίγο, καὶ πέφτοντας, σωπάσαμε δλωσδιόλου. Δάσκαλος καὶ μαθητούδια μᾶς εἶχε πιάσει μιὰ βουβαμάρα, μιὰ ἔκσταση, ἔνα «δὲν ξέρω πῶς νὰ τὸ εἰπῶ», μπροστά στὰ κάλλη καὶ τὶς χάρες τῆς ὁραίας "Ανοιξης, καὶ στὸ θέαμα, ποὺ ξετυλίγοταν κάτω καὶ πέρα ἀπὸ τὰ 'Αγνάντια,

καὶ στὴ μοσχοβολιὰ τῶν ἀγθιῶν καὶ στὰ κελαδήματα τῶν λογιῶν λογιῶν πουλιῶν.

Τὰ κοσσύφια, οἱ σπίνοι, οἱ γαλιάντρες, οἱ κορυδαλλοὶ καὶ προπάντων τ' ἀθάνατα ἀηδόνια, εἶχαν στήσει ἄρρητη συναυλία καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀρρυθμοέρρυθμη μουσική, ποὺ εἶχεν ὡς κορώνα τ' ἀηδονολαλήματα, ξεχώριζε τ' ἀνθρώπινο λάλημα τοῦ κούκου : «Κούκου ! κούκου ! κούκκου !»

Οἱ ἀητοὶ ξεπετοῦσαν ἀπὸ τὰ κράκουρα τῶν μακρινῶν βουνῶν κι ἔπλεαν ἀργὰ ἀργὰ στὸ οὐράνιο πέλαγο, σὰν καράβια μακρόφαντα *, καὶ κάποτε ἀπολοῦσαν στριγγιά συριγματιά, σὰν νὰ ἥθελαν κάτι νὰ σελαγήσουν * ἀπ' ἐκεῖ ψηλά...

"Ἄχ ! πῶς ζήλευα τοὺς ἀητοὺς μὲ τὸ οὐράνιο ἀρμένισμά τους καὶ πῶς καλοτύχιζα τὰ πουλιά, καὶ μάλιστα τ' ἀηδόνια καὶ τὸν κοῦκο, ποὺ δὲν εἶχαν δάσκαλο, καὶ μάλιστα μὲ βέργα ἐλίσια στὸ χέρι, ποὺ νὰ φωνάζῃ ἐκεῖνο τὸ φοβερό : «ντέτεστε !»

Κάτω, στὰ ριζὰ τοῦ λόφου τῶν Ἀγγαντιῶν, σμίγονταν τρία ποτάμια μὲ τὸ μεγάλο ποτάμι τῆς πατρίδας μου, τὸν Καλαμᾶ, καὶ βούιζαν βούιζαν μ' ἐνα βουιτὸ μυστηριώδες, σὰ ν' ἀγκομαχοῦσε κανένας Θεός ἀγνωστος. Οἱ κάμποι καὶ τὰ λειβάδια ἦταν ντυμένα χίλια μύρια χρώματα, τὰ δάση κι οἱ λόγγοι μαυρολογοῦσαν, τὰ ζευγάρια μοιχθοῦσαν μέσα στὶς ἀνοιγμένες σποριές τῶν χωραφιῶν, μὲ τοὺς ζευγίτες ἀπὸ πίσω τους. Τὰ γίδια καὶ τὰ πρόβατα, ἐκεῖνα μέσα στὰ λαγκάδια καὶ στὰ γκρεμνά καὶ τοῦτα ἐπάνω στὶς κοντοραχοῦλες ἢ στὶς πλαγιές τῶν λειβαδιῶν, βοσκοῦσαν χαρούμενα, τρέχοντας ἐπάνω κάτω καὶ πέρα δῶθε, σὰ νὰ 'νιωθαν κι αὐτὰ — κι ἔνιωθαν βέβαια — πολὺ καλά τὶς χαρὲς τῆς λουλουδιοφορτωμένης "Ανοιξης. Τὰ κυπροκούδουνά τους ἀχολογοῦσαν ὅμορφα ὅμορφα καὶ γλυκὰ γλυκὰ καὶ χαρούμενα χαρούμενα. Τὰ σκυλιά κάπου κάπου γαύγιζαν, εἴτε μαλώνοντας συναμεταξύ τους, εἴτε πειράζοντας τοὺς διαβάτες ποὺ πήγαιναν πέρα δῶθε. Κι οἱ πιστικοί, ἄλλοι σαλαγοῦσαν, ἄλλοι σούριζαν, ἄλλοι τραγουδοῦσαν, ἄλλοι προντοῦσαν * τὰ ζωντανὰ ἀπ' τὶς ζημιές, ἄλλοι τὰ συμμάζευαν γιὰ τοὺς ἀρμεγώνες, κι ἄλλοι λαλοῦσαν τὴ φλογέρα...

Πέρα λαμποκοποῦσαν τὰ κορφοβούνια, σὰν διαμαντένια

στεφάνια, σάν κρυσταλλένιες ζωνες, κι οι κλεισούμερες ἄνοιγαν τὸ στόμα τους, σάν νὰ ζητοῦσαν νὰ χάψουν κανένα θεριό.

Δάσκαλος καὶ μαθητούδια ἐπλέαμε σ' αὐτὸ τὸ ἔξοχο θέαμα, κολυμπούσαμε σ' αὐτὴ τὴν ὀνειροφάνταχτη φωτοπλημμύρα, τὴν ἄχανη λουλουδοπλησμονή, τὴ μεθυστικὴ μοσχοβολιά, τὴ μυστηριώδη βοὴ τῶν ποταμιῶν, τῶν πουλιῶν, τῶν ἀγελῶν, τῶν κοπαδιῶν, τῶν σκυλιῶν, τῶν ἀνθρώπων. 'Αλλ' ὁ δάσκαλος δόλο εἶχε καὶ τὸ νοῦ του στὴ μελέτη καὶ κάποτε κάποτε φώναζε τὸ «ντέτεστε !».

'Αλλὰ δέν τὸν ἄκουε κανείς. Κι ἵσως εὔχαριστιόταν κι αὐτός, ποὺ δὲν τὸν ζαλίζαμε μὲ τὶς φωνές μας, για, νὰ ἐντρυφάη σ' ἔκεινο τὸ παγόραμα καὶ πανάκουσμα καὶ πανόσμημα καὶ παναίσθημα.

Δὲν γνωρίζω τὶ ἔνιωθαν μέσα τους ὁ δάσκαλος ὁ παπα-'Αντριᾶς καὶ τ' ἄλλα μαθητούδια, ἀλλὰ ἐγὼ αἰσθανόμουν ἔνα γαργάλισμα μέσα στὴν καρδιά μου, μέσα στὴν ψυχὴ μου· ἥθελα νὰ φκιάσω ἔνα τραγούδι καὶ νὰ τὸ τονίσω σὲ μιὰ μουσικὴ δικῆ μου, ἥθελα νὰ ζωγραφίσω μιὰν εἰκόνα μὲ δλα δσα ἔβλεπα ἀπὸ τ' 'Αγνάντια μου, ἀλλὰ δὲν μποροῦσα, δὲν ἤμουν ἀξιος καὶ τὰ φύλαγα μέσα μου σὲ μιὰ κατάσταση πρωτόγονη.

Αὐτὸ τὸ ἐσώτερο αἴσθημα, αὐτὴ ἡ ψυχικὴ ὄρμη, ἥταν ὁ πρῶτος χαιρετισμὸς τῆς μούσας μας !

Πλησίασε τὸ μεσημέρι. Ἡρθε τὸ μεσημέρι καὶ πέρασε κι ἐμεῖς καρφωμένοι ἀκόμη στ' 'Αγνάντια, δταν μιὰ φωνὴ ἀπὸ πίσω — τῆς μάνας μου — μᾶς ξάφνισε, μᾶς γύρισε ἀπὸ τὸ ταξίδι, ποὺ κάναμε μὲ τὴν φαντασία μας, μᾶς ἔφερε στὸν ἑαυτό μας, τὸ δάσκαλό μας, στὸ «Ντέτεστε !» καὶ μᾶς στὰ πινακίδιά μας.

— Σὲ καλό σου, παπά μου ! Τί ἔγινες ; Μ' ἀφηκες τὸ παιδί νὰ ξαντερωθῇ ἀπὸ τὴν πεῖνα !

— "Αιστε ! φώναξε ὁ δάσκαλος, ὁ παπα-'Αντριᾶς μὲ μιὰ χειρονομία ἐκφραστική, δτι μᾶς ἀπολούσε. Κι ἐμεῖς στὴ στιγμὴ γενήκαμε καπνὸς ἀπὸ μπροστά του.

« Διηγήματα τοῦ βουγοῦ »

Χρ. Χρηστοβασίλης

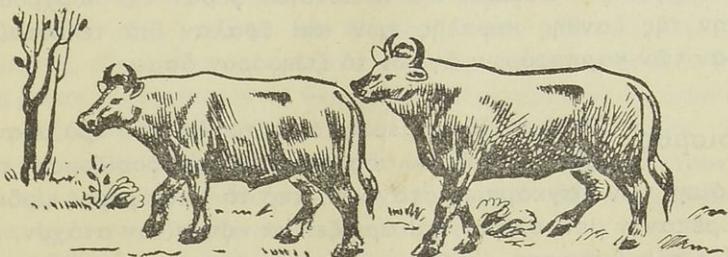
ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ

Πίσω ἀπὸ μακρινὲς κορφὲς ὁ ἥλιος βασιλεύει
 καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χλιες βαφὲς ἀλλάζουν,
 πράσινες, κόκκινες, ξανθές, ὀλόχρυσες, γαλάζιες,
 κι ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.
 Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σιητῇ γλυκὸ ἀγεράκι,
 ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρουν τ' ἀκρογιάλια.
 Ἀνάρια τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
 καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι ἀχολογάει καὶ τρίζει.
 Ἡ βρύση ἡ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
 καὶ μ' ἀλαφρὸ μουρμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
 Θολώνει πέρα ἡ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἡσκιώνουν,
 τὰ ζάλογγα μάυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια οἱ βράχοι
 κι οἱ κάμποι γύρω οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαγο μοιάζουν.
 Ἀπ' ὅδῳ ἀπ' τὰ δρυγώματα γυρνοῦν οἱ ζευγολάτες,
 ἥλιοκαμένοι, ξέκοποι, βουβοί, ἀποκαμωμένοι,
 μὲ τοὺς ζυγούς, μὲ τὰ βαριὰ τ' ἀλέτρια φορτωμένοι
 καὶ σαλαγοῦν ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά τους,
 τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλάτα, τραχηλάτα,
 «δώ!» φωνάζοντας, «δώ», Μελισσινέ, Λαμπτίρη!
 Κι ἀργὰ τὰ βόδια περπατοῦν καὶ ποῦ καὶ ποῦ μουγκρίζουν.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴν ζωή σας,
 τὴν ἀπλούκή σας τὴν ζωή, πᾶξει περίσσειες χάρες.
 Καὶ πιὸ πολὺ τὸ μαγικό, ζηλεύω, γυρισμό σας,
 δοντας ἡ μέρα σώνεται καὶ βασιλεύη ὁ ἥλιος.

«Ἀπαντά»

Κώστας Κρυστάλλης

Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Ἡ δρῦς Ἀπὸ τοὺς σκιερούς κλώνους τοὺς ἀδρούς
καὶ ὁ κάμπος τῆς δρυδὸς κρέμανται γύρω γύρω τὰ σακκίδια
μὲν ἄρτον τῶν θεριστῶν καὶ τὰ φλασκία τοῦ
ύδατος, νὰ μὴ τὰ εύρισκῃ ὁ ἥλιος, τοῦ ὅποιου αἱ ἀκτῖνες φλο-
γίζουν τώρα τὸν θεριστὴν τὸν μῆνα. Τὸ καῦμα, ὅσο προχωρεῖ
ἡ ἡμέρα, προβαίνει πύρινον, πυρπολοῦν τὸν ἐργαζόμενον· οἱ
ἄτμοι, οἱ σχηματιζόμενοι ἄνω τῶν χρυσῶν πεδιάδων, πέραν,
ἄτμοι ἀδριστοι, ὡς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θαρρεῖς ὅτι εἶναι κα-
πνὸς πυρκαϊᾶς, ἡ ὅποια βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ στάχυα
καὶ τὴν ὅποιαν προσπαθεῖ νὰ ἔξανάψῃ ὁ ἥλιος.

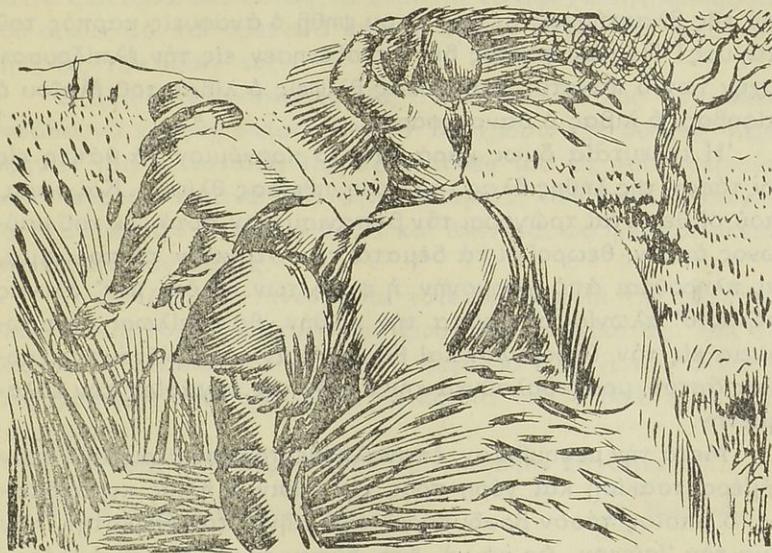
“Ολος ὁ κάμπος γύρω, πλησίον καὶ μακράν, ὀλόχρυσος
καὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυδὸς τῆς ἀδρᾶς πρασινίζουσιν, ἡ
ὅποια μονογενῆς καὶ μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ
κάμπου, τοῦ ὅποιου ὅλαι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυ-
σοφύλοιςιν ὀλόχρυσοι. Οὕτε ἔν μικρὸν ἀνθύλιον δὲν ἀπέμεινε
πλέον, ἔστω καὶ πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῆ καὶ νὰ λέγῃ ἐκεῖ ὅτι
ύπηρξέ ποτε χλόη μετὰ παχείας ἀνθοβολῆς.

“Ολοι πλησίον καὶ μακράν, ὅλοι τοῦ κάμπου οἱ ἀγροὶ κα-
τακίτρινοι, καὶ μόνον ἡ δρῦς πρασινίζει, περιφρονοῦσα τὸ
καῦμα καὶ τὸν μῆνα τὸν Θεριστήν.

Μόλις ἔχάραξε, τὰ εἶδε ὁ βοσκὸς χορεύοντα, τὰ εἶδε
τραγουδοῦντα τὰ χρυσᾶ στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευ-
ταῖον τῶν ἑωθινὸν καὶ ἔχόρευον τὸν τελευταῖον τῶν χορῶν,
λυγίζοντα τὴν μέσην τῶν συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν
τὴν ἀρμονικήν. Ἔσεισαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ὀλόχρυσον
κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς τῶν καὶ ἔψαλαν διὰ τελευταίαν
φορὰν τῶν καρποφόρων ἀγρῶν τὸ ζωηφόρον ἔσμα.

Θερισμός. Ἀπὸ τὸ ἵδιον μέρος, ἀπὸ τὸ ὅποιον πρὸ μικροῦ
εἰσέδυεν ἡ κελαδοῦσα αὔρα, ἡ δροσίζουσα τὴν
καλάμην τῶν παγκάρπων σταχύων, ἀπὸ τὸ ἵδιον μέρος εἰσδύει
τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καὶ ἀρχίζει νὰ κόπτῃ τὸν στάχυν, νὰ
θερίζῃ τὴν ζωήν του.

Εἰς μακράν γραμμήν αἱ ζωηραὶ θερίστριαι μὲ τὰ δρέπανα τὰ κοπτερά θερίζουσιν καὶ τραγουδοῦν. Μὲ τὴν μανδήλαν τῶν μέχρι χειλέων, κύπτουσαι μέσα εἰς τὸ κατάχρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ δλόχρυσα στάχυα καὶ προχωροῦσιν· ἄλλαι ἐργάτριαι κατόπιν, ἔχουσαι ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδένουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ δποῖα ἔδω καὶ ἐκεῖ κεῖνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς βωβά καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

Κάτω ἀπὸ τὴν δρῦν ἔκείνην τὴν ἀδράν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν Θεριστήν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, μέσα εἰς τὴν δλόξανθον εἰκόνα τοῦ κάμπου, ἔνας ἔνας τὴν μεσημβρίαν συνήχθησαν οἱ θερισταί. Ἐξεκρέμασαν τὰ σακκίδιά των, ἔξεκρέμασαν καὶ τὰ φλασκία των. 'Η σκιὰ τῆς δρυός εἶναι κάταπυκνος. Αἱ ἀκτίνες τοῦ φλέγοντος ἡλίου προσπίπτουν εἰς τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια· ἄλλ' ἀνίσχυροι νὰ προχωρήσωσι, ἐπανέρχονται εἰς τὴν καίουσαν ἔστιαν των.

Οἱ θερισταὶ τρώγωντες θεωροῦσι μὲ χαρὰν τὰ δεμάτια

τῶν σταχύων, τὰ δόποια κατάκεινται ἐπάνω εἰς τὴν ἀπομείνασσαν καλαμιάν τοῦ ἀγροῦ, ἡ δόποια στίλβει καὶ λάμπει πρὸς τὸ ἀκτινοβόλημα τοῦ ἥλιου ὡς πρὸς ἄργυρον. Οἱ θερισταὶ αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ γεωργοί· αὐτοὶ εἶναι καὶ οἱ ἀγρόται. Καὶ αἱ γυναῖκες, αἱ θεριστριαι, εἶναι αἱ θυγατέρες καὶ αἱ σύζυγοι.

Οὐδέποτε μισθωτὸς εἰργάσθη μὲ τόσην εὐγνωμοσύνην, μὲ δοσην χαρὰν λυώνουσι μέσα εἰς τὴν καῦσιν τὴν ἀφόρητον οἱ θερισταί, θερίζοντες τοὺς ἀγρούς των. “Εώς δτου φθάσωσιν εἰς τὰς χαρμοσύνους αὐτὰς ἡμέρας τοῦ θερισμοῦ, πόσας βροχὰς ἔφαγον κατὰ τὴν σποράν, καὶ πόσους κινδύνους ἔδοκίμασαν ἀπὸ τῆς βλαστήσεως μέχρις δτου ψηθῆ ὁ ἀναφυεὶς καρπὸς τοῦ στάχυος! Πόσους φόβους δὲν ἐπροξένησεν εἰς τὴν ἐλπίζουσαν ψυχήν των δι παγετός, καὶ πόσας θλίψεις ὁ λίβας τοῦ Μαῖου ὁ ἐπίφοβος, ὁ λίβας ὁ θανατηφόρος.

Ἡ τελευταία ὅμως χαρὰ ἔχει τὸ προνόμιον νὰ θάπτῃ εἰς τὸν τάφον τῆς λήθης δλας τὰς προηγηθείσας θλίψεις. Καὶ τώρα, δοποὺ οἱ θερισταὶ τρώγουσι τὸν βασανισμένον αὐτὸν ἐκ τοῦ καύσωνος ἄρτον, θεωροῦσι τὰ δέματα τῶν σταχύων τὰ πολύτιμα, καὶ πληροῦται ἀπὸ χαρμονήν ἡ ψυχή των. Διότι μετ' ὀλίγας ἡμέρας θ' ἀλωνίσωσι πρῶτα τὴν κριθήν, θὰ στείλωσι τὰ πρωτόλεια εἰς τὸν ὄνδρόμυλον καὶ θὰ φάγωσιν τὸν πρῶτον τῆς ἑσοδείας ἄρτον, μοσχοβιολοῦντα τὴν δσμὴν τῆς ἐργασίας τὴν εὐλογημένην.

Μετὰ τὴν μεσημβρίαν, ἐπαναληφθέντος τοῦ θερισμοῦ, δταν ἡ ἡμέρα τσακίση καὶ γύρη πρὸς τὴν δύσιν ὁ ἥλιος κατακόκκινος, δ ὁ δποῖος τόσον βραδυπορεῖ τὸν μῆνα τὸν Θεριστήν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, ὡς νὰ μὴ ἔχῃ δύσιν, αἱ κόραι τοῦ ἀγρού τοῦ θυγατέρες αἱ φιλόπονοι, κατάκοποι σωριάζονται ὡς δεμάτια καὶ αὐταὶ ἐπάνω εἰς τῶν σταχύων τὰ δεμάτια· τὰ τρυφερὰ χεράκια των ἡτόνησαν πλέον ἀπὸ τὸν θερισμόν, ἐπληγώθησαν ἀπὸ τὰς ἀκάνθας καὶ τὰ βάτα, ἐνῶ οἱ δάκτυλοι των ἐκοκκίνισαν ἀπὸ τὴν σκληρὰν τοῦ δρεπάνου λαβῆν.

Καὶ δι πατήρ δι γεωργὸς ἐνισχύων τὰς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμεῖ τὰ καλὰ τὰ δόποια θὰ ἐπακολουθήσουν δλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, δτε, στολισμέναι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθοφορούσης αὐλῆς τῆς καλύβης των, θὰ τρώ-

γωσι τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβιόλοιοῦντα τὴν ἀλησμόνητον εὐώδιαν τοῦ σπιτίσιου ψωμιοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κριθινὸν, δὲ δόποιος τόσον τρέφει τῶν ἀγροτῶν τὰ παιδία.

— Μιά ζεψιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι...

— Νὰ ίδης μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ίδης κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια...

Παροτρύνει δὲ πατήρ δὲ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ δόποιαι ἔξησθενημέναι ἔκλιναν τὰ κατάκοπα σώματά των, δεμάτια ζωντανὰ ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά των γυρμένα κάτω, ὡς νεαρὰ σελήνη εἰς τὴν δύσιν της.

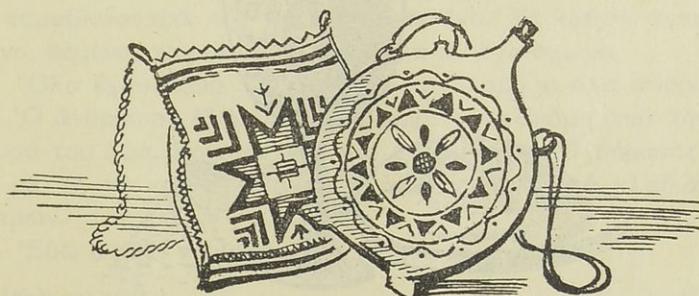
'Ο ἥλιος κατακόκκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἄνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῇ δπίσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσα τῆς δύσεως νέφη, ἀφήνων τὰς τελευταίας θερμάς ἀκτῖνας του εἰς τοὺς θερισμένους ἀγρούς, ἐπάνω εἰς τὴν καλαμιάν, τῶν δόποιων κεῖνται τὰ δεμάτια τῶν σταχύων βωβᾶς καὶ ἀκίνητα, ὡς ἡρωικοὶ νεκροὶ τῆς τιμωτέρας μάχης.

Πύοαι ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσίζουσι τὴν φλεγομένην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωογονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοάς ἐκείνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχώνων δὲ πατήρ τὰς τρυφεράς του θεριστρίας, τὰ παιδία του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν.

— Νὰ ίδης κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια !...

«Μὲ τοῦ βιοιᾶ τὰ κύματα» σειρὰ Δ'

'Αλ. Μωραϊτίδης

ΤΟ ΨΩΜΙ

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα, ποὺ θά ’ρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
πρωτόσταλτο, πρωτάλεστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.

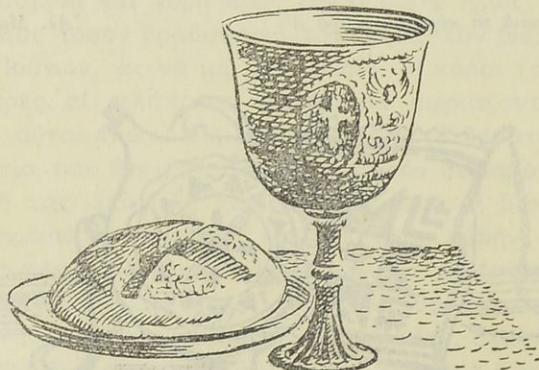
Ζυμώνουν τ' ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιὰ μὲ τὶς παλάμες
μέσ' στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ — προικιό της.
Τὸ φούρνο καίει, τεχνίτισσα στὸ φούρνο, ἡ γριά κυρούλα
ξανανιψένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιά τῆς ρόκας.

”Ω, βραδινὸ συμμάζεμα στὸ σπιτικὸ κατώφλι,
καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου!
κι ὃ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει
κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποὺ χωρὶς μαχαίρι
καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιά, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια!

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στὴ θεία καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τὴ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο, τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
ποὺ θὰ κοπῆς τὴν Κυριακὴ μέσ' στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρῳ
καὶ στ' ἄγιο δισκοπότηρο μὲ τὸ κρασὶ θὰ σμίξης!

« Κλειστὰ βλέφαρα »

Γεώργιος Δροσίνης

ΝΥΧΤΑ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Nύχτα μὲ τὴν ἀστροφεγγιὰ κατεβήκαμε στὸ χωριό. Τ' ἀλυχτήματα τῶν σκύλων ἀπὸ τὶς μάντρες, οἵ φωνὲς τῶν φρύνων ἀπὸ τοὺς βάλτους, τὸ λάλημα τοῦ γκιώνη ἀπὸ τὰ χαλάσματα μᾶς χαιρέτησαν. Μπήκαμε μέσα στοὺς ἥσκιους τῶν περιβολιῶν, περάσαμε στενὰ δρομάκια λιθοστρωμένα, τριγυρισμένα, ἀπὸ τὸ ὑπνο τοῦ χωριοῦ.

“Ολα τὰ παράθυρα κλειστά, οἱ πόρτες κλειδωμένες. Ποῦ καὶ ποῦ ἀπὸ τὶς χαραμάδες τῶν παραθυριῶν μιὰ ἀχτίνα φευγάτη ἀπὸ τὸ ἄγρυπνο εἰκονοστάσι, μιὰ χρυσὴ ἀχτίνα περνᾶ, τρυπᾶ τὸ βουβὸ σκοτάδι τοῦ δρόμου καὶ μᾶς χαιρετᾷ.

Τ' ἀστέρια ποὺ τρεμόσβηναν ἀνάμεσα στὰ μαῦρα φουντωτὰ κλαδιά, ἔχουν τόση γλύκα· τὸ φῶς αὐτὸ ἔχει μαζὶ κάτι ἀνθρώπινο καὶ κάτι θεϊκό.

Βαστοῦμε τὴν ἀναπνοή μας καὶ διαβαίνομε.

Κοίταξε πῶς μοιάζουν σφιχτοδεμένα ἀπὸ μιὰν ἀσύγκριτη ἀγάπη σπίτια, δέντρα, ψυχές, ἥσκιοι, φωνές, ταιριασμένα σὰν ἀπὸ χέρι δεξιοῦ ζωγράφου σὲ μιὰ ἀφάνταστη ζωγραφιά.

Τὸ κλῆμα γυρεύει νὰ σφίξῃ τὸ μικρὸ καλύβι μέσα στὴν ἀγκαλιά του, ἡ μουριά ἀπλῶνει μὲ φροντίδα τὰ κλαδιά της ἐμπρὸς στὸ χαμηλὸ παραθύρι· ἡ μιὰ στέγη ἀκουμπάει μὲ ἀγάπη στὴ γειτόνισσά της, μιὰ περικοκλάδα δένει δυὸ σπίτια μαζὶ μὲ τὰ παραβλάσταφά της καὶ τὰ κάνει ἔνα. Τὸ καθετὶ ἀγκαλιασμένο, δεμένο, ταιριασμένο ἀρμονικὰ κι ἀγαπημένα.

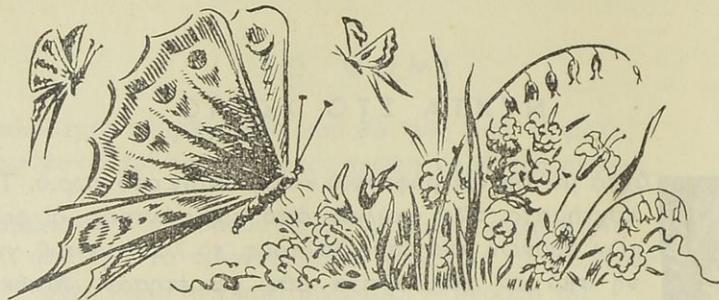
“Ολα ἔχουν ζωή, δλα ψυχή, δλα μιλοῦν κι δλα ἀγρικοῦν ται. ‘Ο ἀνθρωπὸς ἐδῶ ἐπάνω δὲ χωρίστηκε ἀκόμη ἀπὸ τὴν περίγυρά του ζωή. Κοίταξε γύρω κι ἐπάνω σου. ‘Ο ούρανὸς σμίγει μὲ τὴ γῆ καὶ τ’ ἀστέρια χορεύουν μέσα στὰ κλαδιά τῶν δέντρων.

‘Εδῶ ἀξίζει νὰ ζήσης γιὰ νὰ χαρῆς τὴ ζωή !

«Ἐκλεκταὶ σελίδες»

Παῦλος Νιοβάνας

Ιανουάριος

ΤΟ ΚΑΛΟΗΣΚΙΩΤΟ ΧΩΡΙΟ

Στὸ καλοήσκιωτο χωριὸ βρεθῆκαμε μιὰ μέρα
τ' ἀγόρια, οἱ κοπελοῦδες,
ἔγώ, ἡ μητέρα· πλούμιζαν χιονάτες τὸν ἀέρα
τοῦ Μάρτη οἱ πεταλοῦδες.

Στῆς ἐκκλησιᾶς ἔγειραμε τὸ πέτρινο πεζούλι
γιὰ νὰ ξεκουραστοῦμε
καὶ χέρια ποὺ τὰ ρόζωσε σκληρά τὸ μεροδούλι,
μᾶς φέρανε νὰ πιοῦμε.

Τὴ δίψα μας τὴν ἔσβησε στὸ ἵδιο τὸ ποτήρι
τὸ κρύο νερὸ ἀπ' τὴ βρύση,
καὶ μᾶς αύγῆς ἀπόλαψες, ψυχή μας, πανηγύρι,
καὶ μᾶς δροσιᾶς μεθύσι.

Χωριατοπούλες θέρισαν γιὰ μᾶς ἀπ' τὸ κηπάρι
μυρτιὲς καὶ βιόλες πλήθια
κι εἴδαμε τὸ καμαρωτὸ καὶ τ' ἄσπρο πετεινάρι
σὰ θάμα στ' ἄλλα ὀρνίθια.

Ἄπο τῆς χλόης νοτίζεται τοὺς δροσοσταλαχτίτες
τὸ γοργοπέρασμά μας
καὶ μές στὰ κρεβατάκια τους ξυπνάει τὶς μαργαρίτες
διαβάτρα ἡ συντροφιά μας.

Όλάνθιστη ἡ βερικοκκιά καὶ σὰν τριανταφυλλένια
κι ἀσάλευτα τὰ πεῦκα
καὶ νά την δλοτρέμουλη καὶ νά την ἀσημένια
κι ἀσύγκριτη 'ναι ἡ λεύκα.

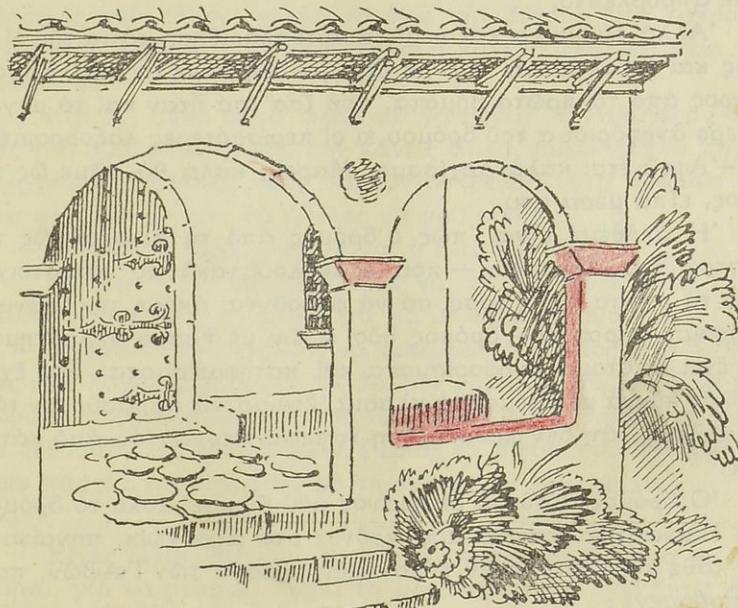
Οι παπαρούνες πύρωναν τὸ πράσινο χωράφι
τ' ἀπάτητο, κι οἱ κρίνοι
τρέμουν στὸν ἥλιο καὶ κρατοῦν τὴν εὔωδιά· καὶ οἱ τάφοι
βλαστάρια εἶχαν καὶ ἐκεῖνοι.

Βαθιά, λιγνοζωγράφιστα γύρω βουνὰ γεράνια,
καὶ πέρα τοῦ ἔλαιωνα
τὰ πυκνερά, τὰ ἡσκιώματα κι ἀπὸ τ' ἀδρὰ πλατάνια
μιὰν ἄλλη ἀγνάντια εἰκόνα.

Καὶ ἀπὸ κάτω στρώσαμε ξεφάντωσης τραπέζι
μὲ μιὰ ψυχὴ παιδούλα·
στὴν δρπα πάνω τῶν κλαδιῶν κομμάτι γλύκας παίζει
μιὰ μουσικὴ πνοούλα.

«Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιὰ»

Κωστής Παλαμᾶς

Η ΜΑΡΟΥ

‘Η Μαρού ! Μιά άπό τις συμπαθητικώτερες σκυριανές άναμνήσεις μου τοῦ περασμένου καλοκαιριοῦ. Στὸ νοῦ μου τὶς ἔχω ἀκόμη τὶς μεγάλες σὰν κάστανα κόρες τῶν ματιῶν της, τὸ καμαρωτό, μάκαρον περπάτημα καὶ τὸ χαριτωμένο πεῖσμα της.

Τὸ γυναικεῖο αὐτὸν νησιώτικο ὄνομα εἶχε — δὲν ξέρω πῶς — τὸ μουλάρι, ποὺ μὲ πῆγε μὲ τὸ σύντροφό μου μαζὶ τὸ βράδι τῆς 5 Αύγουστου ἀπὸ τὴν Λιναριά στὴν Χώρα καὶ μὲ κατέβασε πάλι τὸ βράδι τῆς ἄλλης ήμέρας.

Πρὶν καθήσω στὴν ράχη τῆς Μαροῦς τὴν κοκκινόστρωτη, τὸ συλλογιζόμουν λίγο. “Υστερα ἀπὸ δεκαοχτώ χρόνια, ποὺ εἶχα νὰ καθήσω σὲ ξυλοσάμαρο, θὰ μπορέσω τάχα νὰ στυλωθῶ καλά ; Οὔτε ἥξερα καὶ τὸ δρόμο καὶ τὶς πιθανές κακοτοπιές του καὶ θά πρεπε νὰ εἴμαι πάντα καλοσφιγμένος κι ἔτοιμος γιὰ κάθε ἀπρόβλεπτο.

‘Αλλὰ τὰ ἡσυχα καὶ γεμᾶτα αὐτοπεποίθηση μάτια τῆς Μαροῦς καὶ ἡ καλωσύνη, ποὺ μὲ δέχτηκε στὴν ράχη της, μοῦ δωσαν θάρρος ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα, ποὺ ἵσα ἵσα ἤταν καὶ τὸ μεγαλύτερο ἀνηφόρισμα τοῦ δρόμου κι οἱ περισσότερες λοιξοδρομιές.

—’Αφοῦ ἔτσι καλὰ ἀρχίσαμε, Μαρού, καλὰ θὰ πάμε ώς τὸ τέλος, εἶπα μέσα μου.

‘Η ἀλήθεια εἶναι, πῶς ὁ δρόμος ἀπὸ τὴν Λιναριά ώς τὸ Κάστρο τοῦ Λυκομήδη — ποὺ ἐξακολουθητικὰ τὸ περιστοιχίζουν τὰ σπίτια τῆς χώρας, σὰ νὰ φοβούνται ἀκόμη τὴν ξαφνικὴ ἐπιδρομὴ πειρατῶν — δρόμος δύο ώρῶν μὲ ἡσυχο περπάτημα, δὲν ἔχει ἀπότομα ἀνηφορίσματα καὶ κατηφορίσματα· δὲν ἔχει δένδρα πυκνὰ μὲ κρεμαστὰ κλαδιά, ἔτοιμα νὰ παρασύρουν τὸν καβαλλάρη, ὃν δὲν προσκυνήσῃ ταπεινὰ περνώντας ἀπὸ κάτω τους.

‘Ο δρόμος αὐτὸς ὁ σκυριανὸς μοῦ θύμισε πολὺ τὸ δρόμο, ποὺ ἔκανα στὰ νεανικά μου χρόνια στὸ Ξηροχώρι, πηγαίνοντας κάθε καλοκαίρι στὸν εύλογημένο Πύργο τῶν Γουβῶν, ποὺ μὲ πρόσμενε :

κάτασπρος σὲ ψήλωμα δλοπράσινο
καὶ βαρὺς σὰν κάστρο ἥ σὰ μετόχι.
μὲ δυὸ στρογγυλάδες ἀνεμόμυλου,
μὲ τὰ λίγα παραθύρια πᾶχει...

Παχύτερη βέβαια ἡ γῆ ἐκεῖ στοὺς σταχιοφόρους ἀγρούς,
ἀλλὰ μὲ τὴν ἵδια βλάστηση στολισμένη. Τὰ πεῦκα, τὰ πλατά-
νια, τὶς ἔλιές, τὰ καλαμπόκια στὰ χαμηλώματα· κι οἱ ροδοδά-
φνες πλούσια ἀνθισμένες στοὺς ὅχτους καὶ οἱ λυγαριές μὲ μιὰ
ἀφάνταστη πολυχρωμία, ἀπὸ τὸ ἄσπρο τῆς μυγδαλιάς ὃς τὸ
βαθυγάλαζο τοῦ μενεξέ, ἀπλώνοντας τὶς ἀνθοκορφές τους πρό-
θυμες ὃς τὰ χέρια μας, γιὰ νὰ κόψωμε καμιάν ἄκρη τους.

Καημένη καλοπερπάτητη Μαρού, σὲ σένα χρεωστῶ τὴν
ἀπόλαυση τοῦ δρόμου αὐτοῦ, ποὺ τόσο τὸν εἶχα ποθήσει! Τὸ
ξαναγύρισμα στὸ ἔρημο μονοπάτι, ύστερα ἀπὸ τὸν στενούς
ἥ πλατεῖς δρόμους τῆς πολυκοσμίας. 'Η ἐμπιστοσύνη, ποὺ αι-
σθάνθηκα σὲ σένα ἀμέσως, μ' ἔκαμε νὰ χαρῶ ἐλεύθερα τὶς
διμορφιές τοῦ τόπου, χωρὶς νὰ ἔχω τὴν ἔννοια, μὴν κατρακυ-
λήσω ἀπὸ κανένα σου ξάφνιασμα ἥ κανένα ξεγλύστρημα τοῦ
ποδιοῦ σου.

Καὶ ὅχι μόνο αὐτό· ἀλλὰ σὰ νὰ ἥσουν ὁ καλύτερος δῆ-
γδς τοῦ δρόμου ἔσύ, ποὺ δὲν κάνεις ἄλλο, παρὰ νὰ τὸν πηγαι-
νοέρχεσαι, κοίταξες πῶς νὰ κοντοστέκεσαι στὰ ζέφωτα καὶ
στὰ ψηλώματα, σὰν νὰ ἥθελες νὰ μοῦ εἰπῆς:

— Κοίταξε τὶ ὠραία ποὺ εἶναι ἡ θέα ἀπὸ δῶ!

Κι δταν εἶχα τὴν ἀχαριστία νὰ σὲ χτυπῶ κάποτε μὲ τὸ
σκοινί, κουνούσες τ' αὐτιά σὰ νὰ μ' ἐλεεινολογοῦσες:

— Καημένε, τὶ βιάζεσαι νὰ τελειώσῃ ὁ ὠραῖος αὐτὸς δρό-
μος; δὲ λογαριάζεις, πῶς δὲ θὰ τὸν χαρῆς κι αὔριο; Χόρταινε
τώρα τὸ μοσχολίβανο τῶν πεύκων, πρὶν πᾶς ν' ἀνασάνης πάλι
τὰ ξεθυμάσματα τῶν πόλεων. Γέμισε τὰ μάτια σου πρασινάδα,
πρὶν πᾶς νὰ τὰ τυφλώσης μὲ τὴ σκόνη καὶ τὴν κάπνα.

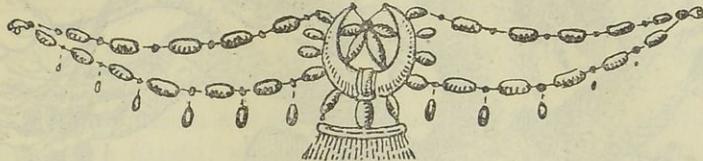
Εἶχες δίκιο, Μαρού, κι ἐγὼ δ μωρὸς εἶχα ἄδικο νὰ βιά-
ζωμαι, γιὰ νὰ φτάσω. Τώρα τὸ μετανιώνω καὶ σοῦ ζητῶ συγ-
χώρεση γιὰ τὰ χτυπήματα ποὺ σοῦ ἔδωσα μὲ τὸ σκοινί.

Ναι ! Σιδ ύπόσχομαι, καλή μου Μαρού, πώς ἀν θελήση
δ Θεός νὰ ξανάρθω στὸ χαριτωμένο νησί σου, ἐσένα θὰ δια-
λέξω, νὰ μὲ ξανανεβάσης στοῦ Λυκούμηδη τὸ Κάστρο καὶ θὰ
σ' ἀφήσω στὴν ὅρεξή σου νὰ μὲ πᾶς δσο θέλεις σιγά σιγά,
τόσο ποὺ ποτὲ νὰ μὴν τελειώσῃ δ δρόμος μας...

« Ἡμερολόγιον Ὁδοιπορικοῦ
Συνδέσμου » 1936

Γεώργιος Δροσίνης

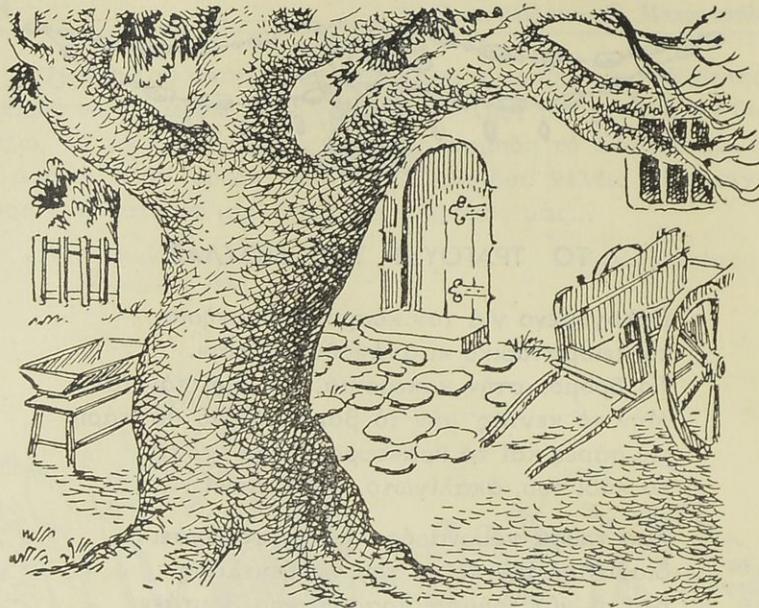
ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΜΟΥΛΑΣ

Εύλογημένο γιὰ τὸν κόσμο τὸ βουνήσιο
τὸ πεισματάρικο κι ἀνάποδο μουλάρι.
Τὸ δρόμο, στὴν κακοτοπιά, θὰ βρῆ τὸν ἵσιο.
Μὴν τὸ κεντᾶς· μὴν τὸ βαρῆς. Μόνο θὰ πάρῃ
τὶς σάρες καὶ τὰ κράκουρα. Κάθε στρατὶ¹
τὸ πόδι του, ἀκαλίγωτο, γερὰ πατεῖ.

Μιὰ τούφα πουρναρόφυλλα κορφολογάει
διαβατικὸ τὴν πεῖνα του νὰ ξεγελάσῃ.
Καὶ σὲ μιὰ λούμπια πρασινόνερα βουτάει
τὰ δυὸ μουσούδια, νὰ δροσίσῃ ἀπὸ τὴ βράση.
Δὲ σοῦ ζητάει παρὰ μιὰ στάλα λευτεριά,
δὲ θέλει χαλινάρι κι οὕτε λαιμαριά.

Καὶ πάει τ' ἀλέσματα στὸ μύλο μοναχό του·
ξένοιαστος τ' ἀκλούθας, κι ἀκοῦς ν' ἀντιλαλῇ
τὸ χαλκοκούδουνο στὸ λαιμοτράχηλό του
σὰν ἀηδονόλαλο ἀνοιξιάτικο πουλί.
Στρέφει, τηράει καμιὰ φορὰ καὶ κατὰ σένα
σὰν νὰ σοῦ κρένη μὲ τὰ μάτια, μπιστεμένα.

Μὴν τὴν κεντᾶς τὴ μούλα σου, μὴν τὴν βαρῆς·
"Ασ' τὴν νὰ πάρῃ ἀνασασμὸ σὲ κάποιο σιάδι.
Μὲ τὴν παλάμη κάνε της, δταν μπορῆς
ἀνάλαφρο στὴν τραχηλιά της κάνα χάδι,
καὶ θὰ σὲ πάγι καλύτερα στὴ ράχη πέρα
καὶ πάλι ὅθε ζητᾶς νὰ πᾶς τὴν ἄλλη μέρα.

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΔΕΝΤΡΟΥ

Ἡ χαρούμενη
ζωή του.

Μέσα στή μεγάλη αύλη, ἐπάνω ἀπὸ τὸ πηγάδι, ὑψωνόταν τὸ δέντρο. Ἡταν ἔνας μεγάλος πλάτανος· κατάχοντρος, μὲ παχύ, ἄσπρο καὶ γυαλιστερὸ κορμὸ καὶ μὲ χοντρὰ πλατιὰ κλαριά, ποὺ γέμιζαν τὸν τόπο. Στεκόταν ἐκεῖ μέρα νύχτα, χειμῶνα καλοκαίρι, σὰν πιστὸς δοῦλος, ποὺ νοιαζόταν τὸ σπίτι.

Τὸ καλοκαίρι ἀπλωνε τὴ φορεσιά του σ' ὅλη τὴν αύλη μὲ τὰ μεστωμένα μπράτσα του κι ἐμπόδιζε τὸν ἥλιο νὰ ρίχνῃ τὶς φλόγες του στὸ σπίτι. Καὶ στὴ δροσερὴ σκιά του ἐπλενε ἡ νοικοκυρά, ἔπαιζαν τὰ παιδιά, ἔβοσκαν τὰ ζωντανά: ἡ κατσίκα, οἱ κότες, τὰ περιστέρια· καὶ τὸ πυρωμένο ἀπομεσήμερο, ποὺ ἔξω καιόταν ὁ κάμπος, ὁ νοικοκύρης ἔπλωνε ἐπάνω στ' ἀμάξι, ποὺ ἔμενε ἀργὸ μὲ τὰ τιμόνια καταγῆς ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ στάβλο, καὶ τὸν ἔπαιρνε γλυκὰ γλυκὰ τὸν ὕπνο.

Τὸ χειμῶνα, ποὺ ὁ ἥλιος εἶναι καλὸς καὶ τὰ πλάσματα ποθοῦν τὴ ζεστασιά του, τὸ ἀφωσιωμένο, δέντρο ἔρριχνε τὰ

φύλλα του, ἔμενε γυμνό, γιὰ ν' ἀφήσῃ τὸν ἥλιο τὸ σωτῆρα νὰ ζεστάνῃ τ' ἀφεντικά του ἀπὸ κάτω του.

Εἶχε φυτρώσει καὶ τὸ δέντρο μαζί μὲ τὸ παλιὸ σπίτι. Εἶχαν τὴν ἵδια ἡλικία, καμιὰ σαρανταριὰ χρόνων. 'Ο γέρος, ποὺ ἔβγαινε τώρα τελευταῖα βράδι βράδι στὴν αὐλὴ καὶ καθόταν στὸ μεγάλο λιθάρι καὶ ἀκουμπούσε τὴν ράχη του στὸν ἀντρειωμένο τὸν κορμὸ — δι πατέρας τοῦ σημερινοῦ του νοικοκύρη — ἄμα ἔχτισε τὸ χαμόσπιτο μὲ τὸ μακρὺν ἐξώστη, φύτεψε καὶ τὸ πλατάνι, ἔνα τρυφερὸ δεντράκι, δίπλα στὸ πηγάδι, γιὰ νὰ χαίρεται νερό. "Υστερα μάντρωσε τὸ σπίτι, παντρεύτηκε, πῆρε τὴν μοναχοκόρη τοῦ γείτονά του τοῦ ἀμαξᾶ κι ἄρχισε νὰ κάνῃ τὴν φωλιά του.

Μεγάλωναν τὰ παιδιά του, μεγάλωνε ὁ πλάτανος. Δέντρο καὶ παιδιὰ εἶχαν γίνει ἔνα. Νιώθανε μὲ τὶς ἵδιες ψυχές, μιλούσανε τὴν ἵδια γλῶσσα: τὴν γλῶσσα τῆς ζωῆς ποὺ εἶναι μία. "Οταν ἥταν καλωσύνη, τὸ δέντρο ἔλεγε ἔνα χαρούμενο τραγούδι καὶ τὰ παιδιὰ ἔτρεχαν στὴν αὐλὴ, σὰ ν' ἄκουαν μιὰ πρόσκληση. Τότε ἀνέβαιναν στὰ κλαριά του κι ἐκεῖνο τὰ κουνοῦσε ἀπλά, παιχνιδιάρικα, λυγίζοντας τοὺς κλώνους του, σὰ νὰ τὰ φοβέριζε, πώς θὰ τὰ ρίξῃ κάτω, μὰ πάλι τὰ κρατοῦσε δυνατά, πιστά, καὶ τοὺς μιλοῦσε μὲ τὴν τραγουδιστὴν μουρμούρα του, τοὺς ἔλεγε τὴν ὅμορφιά τῆς πλάσης, τὴν χαρὰ τῆς ζωῆς. Οἱ κότες κάθε ἀπόβραδο πηδοῦσαν καὶ κούρνιαζαν ἐπάνω του· σὰν προστάτης ὁ πλάτανος τὶς σκέπαζε μὲ τὴν παχειά του φυλλωσιά, τὶς φύλαγε ἀπὸ τὴν βροχὴν κι ἀπὸ τὸ κρύο.

Στὴν πλύση βαστοῦσε τὰ σκοινιά, ποὺ ἀπλώνονταν τὰ ροῦχα. Στὸ τζάκι ἔδινε τὸν ἀγκαθωτὸ καρπό του, γιὰ προσάναμμα, καὶ τὸ χειμῶνα ζέσταινε τὴν οἰκογένεια μὲ τὰ κλαδεμένα του ξερόκλαδα. "Ηταν κι αὔτὸς σὰν ἔνας σύντροφος τοῦ νοικοκύρη, σὰν ἔνας συγγενῆς ποὺ δούλευε κι αὔτὸς ὅσο μποροῦσε γιὰ τὸ σπίτι, τὸ σπίτι ποὺ μεγάλωσε κι ἔζησε· τίμιος σύντροφος κι ἀφωσιωμένος συγγενῆς.

Μὲ τὸν καιρὸ ὁ νοικοκύρης γερνοῦσε καὶ τὰ παιδιά μεγάλωναν. Οἱ δυὸ κόρες παντρεύτηκαν πρῶτες καὶ ἔκαναν δικό τους σπιτικό. "Υστερα δεύτερος πῆγε νὰ βρῇ δουλειά στὴν

ξενιτιά. "Εμεινε ό μεγάλος, πού πήρε τὴ δουλειὰ τοῦ γέρου : μαραγκός σὲ ἀμαξάδικο.

"Ἐνα καλοκαίρι παντρεύτηκε κι αύτὸς καὶ στὴ μεγάλη αὐλή, κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανο, ποὺ εἶπ' ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὸ πιὸ χαρούμενο τραγούδι του, ἔγινε τὸ γλέντι τῆς χαρᾶς.

‘Ο θάνατός του. 'Αρκετὰ χρόνια πέρασαν ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα. Κι ἡ ζωὴ ἔξαναγύρισε ἡ ἔδια κι ἀπαράλλαχτη. 'Η νέα νοικοκυρά δούλευε ὅπως κι ἡ παλιά, δίπλα στὸ πηγάδι· ό νέος νοικοκύρης, ὅπως ὁ παλιός, ἔβγαινε κάθε πρωὶ μὲ τὸ πουκάμισο καὶ πλενόταν ἀπὸ τὸν κουβά. Τὰ νέα παιδιά, ὅπως τὰ παλιά, σκαρφάλωναν ἔυπόλυτα στὸ δέντρο, ποὺ εἶχε γίνει τώρα μεγάλο καὶ πλατύ καὶ βούιζε δυνατά, ὅπως κι ὁ πατέρας τῶν παιδιῶν — ό παλιός του σύντροφος — ἥταν τώρα ἔνας ἄντρας μεγάλος καὶ ψηλός καὶ μιλούσε τώρα μὲ φωνὴ ἀντρίκια, δυνατή.

"Ἐνα χειμωνιάτικο πρωΐ, κρύο καὶ συννεφιά καὶ μὲ χιονόνερο, ό νοικοκύρης βγῆκε στὴν αὐλὴ καὶ στάθηκε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἔξωστη καὶ στύλωσε τὰ μάτια του.

'Εκεῖνος ό χειμώνας μπήκε ἄγυρια. "Ἐπιασε τοὺς ἀνθρώπους σὰ ληστῆς καὶ τοὺς γύρευε κάρβουνα καὶ ροῦχα. Καὶ τὸ μαγκάλι ἥταν σβηστό, τὸ ντουλάπι ἄδειο· τὰ ἀντιπροπέρσινα τὰ ροῦχα ἥταν λυωμένα.

'Ο δουλευτὴς γύρισε μέσα στὸ νοῦ του γρήγορα δλη τὴν τραγῳδία τῆς βαρυχειμωνιᾶς καὶ μὲ τὴν ἀπλότητα ποὺ ἔχουν οἱ σκέψεις τῶν ἀπλῶν καὶ μὲ τὴ γρηγοράδα ποὺ παίρνουν μιὰν ἀπόφαση, κοίταξε τὸ δέντρο καὶ βρήκε τὴ βοήθεια.

Καὶ δίχως νὰ μιλήσῃ κανενός, πήγε στὸ στάβλο, πήρε τὸ μεγάλο τσεκούρι, στάθηκε ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ δέντρο τὸ ξερό, ἀνοιξε τὰ σκέλη του, στερεώθηκε καλά, σήκωσε τὸ τσεκούρι κι ἄρχισε νὰ χτυπᾷ λοξά, σύρριζα μὲ δλη του τὴ δύναμη.

Στὴν πρώτη τσεκουριά τὸ δέντρο βόγγησε καὶ σείστηκε καὶ τὰ λίγα τελευταῖα του ξερόφυλλα τινάχτηκαν μὲ μιὰ τρεμούλα σὰν τὴν τρεμούλα τοῦ θανάτου. Τὸ πλάσμα, ποὺ στε-

κόταν κι αύτό ἀπέλπισμένο καὶ γυμνὸς ἐμπρὸς στὴν συμφορὰ τοῦ χειμῶνα, δέχτηκε ξαφνικά τὴν φονική ἐπιβουλή.

Τὸ πλάσμα τῆς γῆς, τὸ πιὸ ἀθῶο, τὸ πιὸ εὐγενικό, τὸ ἀπροστάτευτο, ποὺ ἡ ζωὴ τὸ κάνει καὶ τ' ἀφήνει ἔρημο στὴν τύχη του, σκλαβωμένο ἔκει ποὺ βρέθηκε, μέ τὴν κατάρα νὰ μάχεται αἰώνια μὲ τὸν ἄνεμο, μὲ τὴν καταιγίδα, μὲ τὸ λιοπύρι, μὲ τ' ἀστροπελέκι, μὲ δλα τὰ στοιχεῖα, ποὺ τυραννοῦν τὴν πλάση, τὸ καλὸ τὸ δέντρο, δίχως νὰ μπορῇ νὰ σαλέψῃ, νὰ φύγῃ, νὰ γλιτώσῃ, ἔτρωγε τὶς τσεκουριές, ποὺ βυθίζονταν στὴ σάρκα του καὶ λίγο λίγο τούκοβαν τὴν ζωὴν.

Σὲ κάθε χτύπημα βογκούσε πιὸ ἀδύνατα κι ἔτρεμε πιὸ δυνατά. "Αλλο φύλλο δὲν τοῦ εἶχε μείνει. Εἶχαν πέσει σωριασμένα κάτω στὴν αὐλή. Καὶ τὸ δέντρο ἀπόμεινε τεντώνοντας τὰ κόκκαλά του, ποὺ ἔτρεμαν σὰ γέρος, ποὺ τὸν σκοτώνει ἔνας ἄνανδρος.

"Ο γέροντας πατέρας σέρνοντας τὰ πόδια του, ἥρθε καὶ στάθηκε στὴν πόρτα. Σὰν εἶδε τὸ φονικό, ποὺ ἔκανε ὁ γυιός του στὸν καλὸ σύντροφο δλης τῆς ζωῆς του, ἔγινε πιὸ κίτρινος· τὰ μάτια του χώθηκαν πιὸ βαθιά, τὰ δασιά τὰ φρύδια του μαζεύτηκαν. "Απλώσε τὰ ἀδύνατα τὰ χέρια του καὶ τὰ δυό, σὰ νὰ ἤθελε νὰ ἐμποδίσῃ τὸ κακό, νὰ ξορκίσῃ τὸ φονιά.

Μουρμούρισε μ' δλη τὴν γεροντική του δύναμη στὸ γυιό του:

— Κωσταντή!... Βρέ, Κωνταντή!...

"Αλλὰ ἡ ἀδύνατη φωνή του δὲν ἀκούστητε. Τὸ τσεκούρι ἔπεφτε καὶ δάγκωνε καὶ ξέσχιζε καὶ μούγκριζε.

"Ο γέρος βγῆκε παραέξω καὶ ξαναφώναξε μὲ τὰ φρύδια ἀγριεμένα :

— Βρέ Κωσταντή!... Τί κάνεις;...

"Ο Κωσταντής σήκωσε τὸ κεφάλι του, εἶδε τὸ γέρο καὶ μὲ τὸ λαχάνιασμα τῆς δργῆς τοῦ φωνάζει :

— Θά τὸ κόψω!

Καὶ ξανάσκυψε :

Γκάπ! "Αλλο χτύπημα.

— Θά τὸ κάμω κάρβουνα νὰ ζεσταθῆσ.

Γκάπ ! Γκάπ ! Σὲ κάθε τσεκουριά ἔβγαζε κι ἔνα ἄγριο λαχάνιασμα, πετοῦσε κι ἔνα ώργισμένο λόγο.

Καὶ χτυποῦσε ὀλόγυρα στὴ βάση κι ἔχωνε τὸ τσεκούρι πιὸ βαθιά. 'Ο κορμός, χόντρος σὰν ἀνθρώπινο κορμί, εἶχε λιγνέψει ἐκεῖ κάτω' κι ὁ τόπος εἶχε γεμίσει ἀπὸ ξεσκλίδια ποὺ τινάζονταν τριγύρω.

'Η γυναικά ἀνασκουμπωμένη εἶχε πεταχτῆ ἀπὸ τὴ δουλειά της νὰ ἰδῃ τὶ γινόταν ἔξω στὴν αὐλὴ καὶ τὶ χτυποῦσε ἔτσι δυνατὰ καὶ τὶ ἔλεγε ἔτσι δυνατὰ ὁ ἄντρας της.

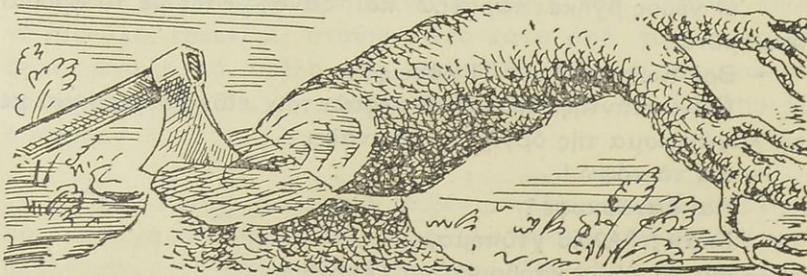
Σὰν τὸν εἶδε, ποὺ ἔσφαζε τὸ δέντρο, τὸν φοβήθηκε.

Δὲν ἔβγαλε μιλιά. Μόνο ἔπιασε τὸ γέρο, ποὺ μουρμούριζε καὶ τὸν τραβοῦσε μέσα.

'Αλλὰ ὁ γέρος δὲν ἤθελε νὰ φύγῃ, σὰ νὰ εἶχε μαρμαρώσει· ἀσπρος καὶ χλωμός, κοίταζε τὸ φονικὸ τοῦ ἀγαπημένου του συντρόφου καὶ δίχως νὰ μιλῇ, δίχως νὰ μπορῇ νὰ κουνηθῇ, ἀπλωνε τὰ χέρια του καὶ μὲ τὰ κρεμάμενα τὰ χείλη του κάτι μουρμούριζε, σὰ νὰ ἤθελε νὰ δῶσῃ βοήθεια στὸν πολύτιμο φίλο του, ποὺ ἀβοήθητος ἔπεφτε νεκρός...

«'Η ζωὴ ποὺ περνᾶ»

Εὐτράπειος Εὐτραπιάδης
(Διασκενή N. A. Κοντοπούλου)

Η ΛΕΥΚΑ

Πλούσια, ἀσημένια εἶναι τὰ φύλλα της
καὶ στὸ κορμὶ καὶ στὰ κλωνάρια
ζῶνες, βραχιόλια της φορεῖ ἀσημόδετα
μαργαριτάρια.

Τὸ ἀγέρι ποὺ φυσᾶ, τῶν φύλλων της
τόσο ἐλαφρὸ τὸ θρόσμα κάνει,
ποὺ λέει : ἀντὶ γιὰ φύλλα μεταξέφαντο
φορεῖ φουστάνι.

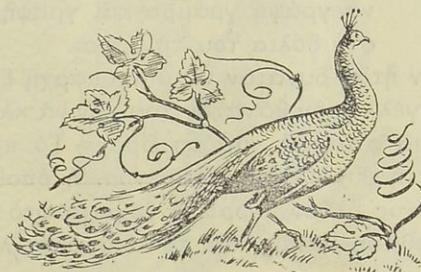
Γιὰ νὰ μᾶς χαιρετᾶ στὸ διάβα μας
δίφωνη μουσική της ἔχει :
κατάκορφα ἔνα σπίνο, καὶ στὴ ρίζα της
νερό ποὺ τρέχει.

‘Ο ἥσκιος της, μεσημεριάτικος,
στὰ πόδια μας ὀλόγυρα, ᾔδια
σὰν ἐκκλησιᾶς βυζαντινῆς χιλιόμορφα
στρώνει ψηφίδια.

Περήφανη, δὲ βλέπει γύρω της
κι οὕτε στὴ γῆ θέλει νὰ σκύψῃ,
κι οἱ κλῶνοι της, σὰ χέρια ποὺ προσεύχονται,
μᾶς δείχνουν τὰ “Ψη.”

«Φενυγᾶτα χελιδόνια»

I. Δροσίνης

ΧΑΡΟΠΟΥΛΙ

Πλάνη, τρομάρα, τρέλλα είναι ή παράδοσις τοῦ χαροπουλιοῦ· εἶναι δύμως μιὰ μοιραία δημιουργία τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Ἐκεῖνοι ποὺ τόσον συχνὰ ἀφορίζουν τὴν παράδοσιν αὐτήν, ἀν θελήσουν νὰ ἔξετάσουν προσεκτικῶτερα δοσον λαογραφικὸν ύλικὸν μέχρι στιγμῆς ἔχει συγκεντρωθῆ, θά ίδούν τὰ ἔξης: δτὶ δ ἐλληνικὸς λαός, εἴτε ὡς ἀνθρωπος εἴτε ὡς ἔθνος, εὔτυχησε, ἔδυστυχησε, ἔχάρη, ἔκλαυσε, ἔσκέφθη, εὔθυμησε, ἔφιλοσόφησε, στὰ πουλιὰ πρωτομίλησε· ἔκεινα ἔνιασεν ὡς φίλους, ὡς συντρόφους, ὡς ἀδελφούς του. Πουλιὰ τοῦ φέρουν τὸ μήνυμα τὴν 29ην Μαΐου 1453. Πουλιὰ τὸν καλοῦν στὰ βουνὰ τὸ 1821. Πουλιὰ τὸν χαίρονται ἀρματολό. Πουλιὰ τὸν παραστέκουν στὸν ἀγῶνα του. Πουλιὰ τὸν τραγουδοῦν, τὸν κλαίουν, τὸν μοιρολογοῦν. Μὲ τί ἐμπιστοσύνη τὰ καλεῖ:

Ἐσεῖς πουλιὰ τοῦ κάμπου
καὶ τῆς Ρούμελης,
γιὰ χαμηλῶστε λίγο
νὰ γράψω στὰ φτερά σας
γράμμα καὶ γραφή.

Καὶ πῶς τὰ βλέπει γύρω του νὰ τὸν συμπονοῦν, σὰν ἰδικόν τους ἀνθρωπον:

Κι ἔνα πουλὶ τοῦ τόπου του
παρακαλοῦσε τ' ἄλλα:
— Πουλιά μου νὰ τ' ἀφήσετε
τὰ μάτια καὶ τὸ χέρι
νὰ γράψῃ γράμμα καὶ γραφὴ
στὴ δόλια του τὴ μάνα.

Πῶς λοιπὸν ἥταν δυνατὸν νὰ μήν ύπάρχῃ ἔνα πουλὶ, ποὺ νὰ τοῦ προσαναγγέλῃ τὸν θάνατόν του καὶ νὰ κλαίη γύρω ἀπὸ τὸ σπίτι του, ἀμα φτάση ἡ «μαύρη ὥρα;» Τὸ πουλὶ αὐτό, τὸ χαροπούλι, εἶναι ἡ ψυχὴ ἐνὸς πεθαμένου, ἡ ὅποια ἀκούει ἔκει ποὺ βρίσκεται τίνος ἥλθεν ἡ ὥρα κι ἔρχεται στὸ σπίτι του νὰ κλάψῃ. "Αν προφθάσῃ κανεὶς καὶ τὸ σκοτώσῃ, λέγουν πῶς ὁ Χάρος ἐμποδίζεται.

‘Υπάρχει χαροπούλι; Πληθωρικῶν τὸ ἔχει ἀκούσει,
ἀλλὰ κανεὶς δὲν τὸ εἶδε. Κι δσοὶ λέγουν πώς τὸ εἰδαν, τὸ πα-
ριστοῦν τόσο διαφορετικά, ώστε στὸ μόνο ποὺ συμφωνοῦν εἰ-
ναι ἡ φωνή του. “Οτι ἀκούεται κάποτε μιὰ στριγγιά φωνὴ στοὺς
λόγγους καὶ στὰ χωριά, εἶν’ ἀλήθεια. ’Αλλὰ πῶς τότε θὰ εἰπῇ
κανεὶς δὲν ύπάρχει χαροπούλι καὶ ύπάρχει ἡ φωνή του;

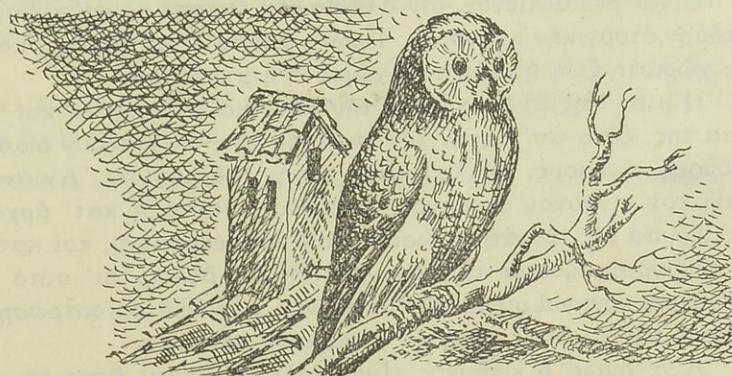
Χωρικοί, παραμερισμένοι λίγο ἀπὸ τὴν πρόληψη, βοσκοί,
νυκτόβιοι, ποὺ θὰ σᾶς φανῇ παράξενο, ἀν τοὺς ἀκούσετε νὰ
λέγουν δτι οἱ νεράϊδες καὶ οἱ διαβόλοι εἰναι μόνον στὰ παρα-
μύθια, λέγουν δτι τὸ πουλὶ μὲ τὴ στριγγιά φωνὴ εἰναι ἡ κου-
κουβάγια.

‘Ο ύπουργὸς λοιπὸν ἥ ἡ ἐταιρεία ποὺ θὰ κάμη τὸν λαὸν
ν’ ἀγαπήσῃ τὴν κουκουβάγια, δὲ θ’ ἀποδώσῃ μόνον στὴν γεωρ-
γία ἔνα εὐεργετικὸ πουλὶ, ποὺ σώζει τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ κατα-
στροφὲς ἐκατομμυρίων, ἀλλὰ θὰ ἀπαλλάξῃ καὶ τὴν ἐλληνικὴν
ψυχὴν ἀπὸ μίαν παράδοσιν, ποὺ κατήντησε ἀληθινὴ τυραννία
τοῦ ἀγροτικοῦ κόσμου. Λέγουν πώς ἔχάθησαν ἄνθρωποι ἀπὸ
τὴν ύποβολὴ τοῦ θανάτου, μὲ τὴν δποίαν ἐγέμισε τὴν ψυχή των
ἡ φωνὴ τοῦ χαροπουλιοῦ.

Φαντασθῆτε τί τρομερὸ πρᾶγμα εἶγαι νὰ πεθαίνουν ἄν-
θρωποι ἀπὸ τὴν φωνὴ ἐνὸς πουλιοῦ, ποὺ ἔρχεται νὰ κάμη καλὸ
στὸ σπίτι, ἀν εἶναι, ως δὲν ἀμφιβάλλω, ἡ κουκουβάγια.

« "Εστία »

Στέφανος Γρανίτσας

Η ΜΠΕΚΑΤΣΑ

Μροσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας μίαν «ἀγγλοπρεπεστάτην» κυρίαν τοῦ ἐλληνικοῦ λόγγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος, ρυθμός, τάξις, πρόγραμμα.

Θὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ἅμα φανῆ τὸ πρῶτον ἄστρον. Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσον τυπικόν, ώστε παλαιοὶ πρακτικοὶ κυνηγοὶ βεβαιοῦν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὡς πρόγραμμα τελετῆς: Τὴν τάδε ὥρα βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἑκεῖ, τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὅπερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. Ἐν εἶναι ύγρασία, ἰδέτε ἀνατολικά· ἀν εἶναι ἔηρός ὁ καιρός, κατεβῆτε τοὺς ὅχθους, κτυπήσατε ἑκείνην τὴν τούφαν κτλ.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸ πουλὶ αὐτὸ δέχεται τόσην τάξιν εἰς τὴν ζωήν του, ἀφοῦ τὸ πρόγραμμά του κατώρθωσαν νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί, ἀφοῦ ἐπὶ πλέον δέχεται τὸ νοστιμώτερον κρέας, ἀπὸ δσα τρέφει ὁ λόγγιος, πῶς ζῇ ἀκόμη; Πῶς, μολονότι αὐξάνονται καὶ πληθύνονται οἱ κυνηγοὶ του, αὐτὸ μ' ὅλα ταῦτα ἔρχεται κάθε χρόνον ἀφθονώτερον μὲ τὰ πρῶτα δροσόπαγα τοῦ Ὁκτώβριου;

Εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ὁ Θεός δὲν ἔπλασε κανέναν πλάσμα μὲ τόσην στοργικήν πρόνοιαν. Πρῶτα πρῶτα εἶναι διψυῆς ὅπαρξις: χωριστὴ ζωὴ ἡ μύτη της, χωριστὴ ἡ μπεκάτσα.

Ἡ μύτη της ἀναμοχλεύει τὴν γῆν διὰ σκουλήκια, καὶ τὰ μάτια της, ξένα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἐνασχόλησιν, ἀνιχνεύουν σκιάς, θορύβους, ἀνέμους, φύλλα, κάθε πνοὴν τοῦ λόγγου. Ἐν ἀντιληφθῆ τὸν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νὰ πετάξῃ κατ' ἀρχὰς τρικλιζουσα εἰς τὸν ἄέρα, ὡσάν νὰ εἶναι μεθυσμένη, καὶ κατόπιν εύθυγραμμίζουσα τὸ πέταγμά της ὡς βέλος. Δι' αὐτὸ οἱ πολύπειροι κυνηγοὶ συνιστοῦν ὑπομονήν, μέχρις ὅτου «στρώσῃ», τουτέστι μέχρις ὅτου πάρῃ τὸ γραμμικὸν πέταγμα.

Ἄμα ὅμως ὁ κίνδυνος εἶναι πολὺ πλησίον, ώστε νὰ μὴ

έχῃ καιρόν νὰ πετάξῃ, τότε στρώνεται ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καὶ γίνεται «ένα» μ' ἔκεινο. "Αν τυχόν ὁ χρωματισμός της εἶναι ὀταριαστος, τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ τὴν πάρετε ὡς ένα λίθον ἢ διὰ μίαν τούφαν ξηρῶν φύλλων ἢ διὰ μίαν ρίζαν, παρὰ νὰ νομίζετε, δτι ἔκεινο, ποὺ βλέπετε, εἶναι ζωντανὸν πρᾶγμα.

Κανεὶς δὲν τῆς ἡρνήθη τὴν σοφίαν διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν δποῖον ἐκλέγει τὰ βοσκοτόπια της. Δὲν πρέπει νὰ ἔχουν μόνον σκουλήκια καὶ ἔντομα, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ κάμνουν καμίαν παραφωνίαν μὲ τὸν χρωματισμόν της.

"Εν μόνον λησμονεὶ κάποτε : δτι ἡ γῆ σφίγγει τὴν νύκτα ἀπὸ τὸν πάγον καὶ τὸ πρωὶ τὴν εύρισκουν οἱ χωρικοὶ ὀσὰν σπαθὶ σφιγμένην μὲ τὴν μύτην της εἰς τὸ χῶμα.

Τί τῆς εἶχεν δμως γράψει ἡ μοῖρα της ! Νὰ τὴν ἐνδύσῃ ὁ Θεὸς μὲ τόσην πρόνοιαν, νὰ τῆς χαρίσῃ τόσην νοημοσύνην, ὅστε νὰ χρησιμοποιῇ τὰ εἰς χρώματα, εἰς μύτην καὶ εἰς μάτια δῶρα της, καὶ νὰ τῆς παρουσιασθῇ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ τηλέγραφος.

Αὐτὸ τὸ πουλὶ στερεῖται τηλεγραφικοῦ αἰσθητηρίου. "Αν εἶναι ἐμπρός του τηλεγραφικὸν σύρμα, θὰ πέσῃ ἐπάνω του καὶ θὰ σκοτωθῇ. Πρὶν ἀνακαλυφθῇ ὁ τηλέγραφος, ἔχθροὺς μεγάλους εἶχε μόνον τοὺς φάρους. Οἱ φυσιοδίφαι ἀπελπισθέντες ν' ἀνακαλύψουν ἀπὸ ποὺ ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει, ἔζήτησαν μὲ μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν' ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του καὶ τὴν διεύθυνσίν του.

'Αλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἔχύθη τόση μελάνη, δση διὰ τὴν ἐξέλιξιν ἐνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν, δτι ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ καὶ πηγαίνει παντοῦ.

«Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἥμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

ΑΓΡΙΟΠΕΡΙΣΤΕΡΑ

οτὲ δέν εἶδα πιὸ χαρούμενο πρᾶγμα ἀπὸ ἔνα κοπάδι ἀγριοπερίστερα, ποὺ ἔπειτιοῦνται ἀπὸ τὴ σπηλιά, ἀπάνω ἀπὸ τὸ κῦμα κάθε πρῷ, καθὼς σκάζει ὁ ἥλιος, καθὼς ἔυπνὰ τὸ τοπίο καὶ τὸ πέλαγος. Νομίζεις, δτι κάποια θεὰ τοῦ βράχου ἐμάδησε ξαφνικά, κι ἀνέμισε μιὰ τούφα ἀπὸ γαλάζια ἀνθοπέταλα στὸ φῶς, ἀνθοπέταλα ποὺ πήραν ψυχὴ καὶ πετοῦν ψηλά, πέρα ώσταν τὰ χερουβεῖμ.

Ἡ θάλασσα κάτω γίνεται πιὸ γλυκειά, ὁ βράχος πιὸ ἥμερος, καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας πανηγυρικώτερο. "Ολα ἔυπνοῦν, σκυρτοῦν, γελοῦν, κάτω ἀπὸ τὸ ἔγερτήριο τῶν μικρῶν γκρίζων γαλάζιων φτερῶν, ποὺ χτυποῦν τὸν ἀέρα σὰν ἔλικες, καὶ συνθέτουν τὴν πιὸ θριαμβευτικὴ πρωινὴ συμφωνία τοῦ γιαλοῦ καὶ τοῦ κάβου.

Βγαίνουν ὅλα μαζὶ καὶ πετοῦν πέρα πρὸς τὴ θάλασσα κι ἔπειτα γυρίζουν καὶ ψηλώνουν πρὸς τὰ βουνά. Μέσα στὴ γαλήνια, καθάρια, ἀτμόσφαιρα τὸ πέταγμά τους μοιάζει σὰν ἔνα χαρούμενο παιγνύδι τοῦ φωτός, σὰν ἔνας χορὸς ἀκτίνων στὸν ἀέρα. Οἱ φαράδες σηκώνουν τὰ μάτια καὶ κοιτοῦν:

— Περιστέρια!...

Κάτω τρέχει ὁ ἥσκιος τους στὴν ἀκρογιαλιά καὶ τὸ κοπάδι ψηλὰ προχωρεῖ σὰν πομπή, σὰν ἱερὴ θεωρία, πρὸς τὰ βουνά καὶ τοὺς κάμπους.

Κάθε πρωὶ τὰ χαρίζει ὁ βράχος στὴ θάλασσα, κι ἡ θάλασσα τὰ στέλνει στὴν ἑρή, στὴ φλογισμένη στεριά, σὰ μιὰ δροσιὰ ἀπὸ τὴ δροσιά της, σὰ μιὰ πνοὴ ἀπὸ τὴ δική της πνοή.

Τὸ βράδι μὲ τὸ ἥλιοβασίλεμα γυρίζουν ὅλα στὶς σπηλιές καὶ κάθονται στοὺς βράχους, ποὺ τὶς πλαισιώνουν. Ἀκίνητα, σὰν ψεύτικα πουλιά ἀπὸ πέτρα, στέκουν μὲ διπλωμένα τὰ φτερά καὶ κοιτοῦν τὸ πέλαγος, δσο ποὺ παίρνει τὸ σκοτάδι...

« Θαλασσινὲς σελίδες »

Θ. Ποταμάρος

ΤΟ ΤΣΑΚΑΛΙ

ό τσακάλι είναι ἀπό τὰ ἐπιτηδειότερα τετράποδα τοῦ λόγγου. Ἡμπορεῖ νὰ σφάξῃ μίαν νύχτα ἑκατὸν καὶ πλέον πρόβατα. "Ισως δὲν ύπάρχει ἄλλο καταστρεπτικώτερον ζῶον. Διότι δὲ λύκος, δὲ δόποιος είναι ἐπίσης φοβερός καταστροφεὺς τῶν ποιμνίων, δὲν φθάνει τὰ ἑκατόν.

Ἡ παράδοσις λέγει, ὅτι ἄμα περάσῃ τὰ ἐνενήντα ἔννέα, σκάζει δὲ ἀτυχῆς. Ἀλλὰ καὶ διακόσια νὰ κόψῃ τὸ τσακάλι, είναι ἀδύνατον νὰ τὸ ἐννοήσῃ δὲ βοσκός. Τὸν λύκον μάλιστα. Αὐτὸς είναι πολυθόρυβος. Τὸ τσακάλι δύμως, ἄμα κινήσῃ, διὰ νὰ κάμῃ ἐπιχείρησιν, πρῶτον θὰ ἐπισκεφθῇ τὸν βοσκόν. Θὰ ἔξετάσῃ, ἀν κοιμᾶται, ποὺ είναι τὰ σκυλιά, ποὺ τὰ κοπάδια, προσχεδιάζει τὰ πάντα, ύποπτεύεται δῆλα τὰ ἐνδεχόμενα καὶ τότε ἀρχίζει τὴν σφαγήν.

Ἄλλὰ μόνον τὰ σφάζει ἢ τὰ πνίγει δίχως οὔτε τὸ αἷμα νὰ ρουφᾶ, δηπως δὲ λύκος. Κάμνει καταστροφήν, χωρὶς νὰ μένῃ νὰ γευθῇ τοὺς καρπούς του. Ἐπὶ πλέον είναι σπάνιον πρᾶγμα, νὰ πιασθῇ τὸ τσακάλι. Εἶναι τόσον ἐπιτήδειον, ώστε τὸ πρωὶ οὔτε ἵχη δὲν ἀφήνει.

Πέρυσι μ' δῆλα ταῦτα συνελήφθη ἐν κατὰ τρόπον κωμικώτατον. Ἐπήγεν εἰς τὴν στάνην, διὰ νὰ κατοπτεύσῃ τὸν βοσκόν, ἀλλ' ἐκεῖ ἐμυρίσθη γάλα, τὸ δόποιον τοῦ ἀρέσει πολὺ.

Ἄτυχῶς δύμως δι' αὐτό, τὸ γάλα ἥτο εἰς ἐν δύλινον δοχεῖον, στενὸν ἐπάνω καὶ πλατὺ κάτω. Ἐχωσε λοιπὸν τὴν «μούρην» του ἐντὸς καὶ, ἐφ' δσον ἔπινε τὸ γάλα, τόσον ἐπροχώρει πρὸς τὸν πυθμένα, πιεζομένων τῶν αὐτιῶν του, τὰ δόποια δύμως, μόλις ἔφθασαν εἰς τὸ πλατὺ μέρος τοῦ δοχείου, ἐπανέλαβον τὴν προτέραν τῶν θέσιν.

Ἄμα λοιπὸν ἔπιε τὸ γάλα καὶ ἡθέλησε ν' ἀποσυρθῇ, ἀνεκάλυψεν, ὅτι τ' αὐτιά του δὲν ύποχωροῦσαν πλέον. Ἡρχισε τότε νὰ περιφέρεται προσωπιδοφόρον καὶ νὰ κτυπᾷ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ώστε νὰ κατατρομάξῃ τὸν βοσκόν, δὲ δόποιος ἐνόμιζεν, ὅτι πρόκειται περὶ διαβόλου. Μετὰ πολλοὺς δύμως δισταγ-

μούς ἀντελήθη περὶ τίνος ἐπρόκειτο καὶ συνέλαβε τὸν ἐπισκέπτην, τὸν δόποιον καὶ ἔφερεν εἰς τὸ χωρίον προσωπιδοφορεμένον.

Ἔτοι τοῦτο ἡ μεγαλυτέρα τιμωρία διὰ καταστροφάς ἀτελειώτους, διὰ ζημίας χιλάδων δραχμῶν.

Ὑποθέτω, ὅτι πονηρότερα μάτια δὲν ἔπλασεν ὁ Θεός. Μικρά, σπιθωτά, ἀστραποκίνητα. Τὰ βλαχόσκυλα, τὰ βαρυκίνητα καὶ ἀπονήρευτα, δὲν προφθάνουν νὰ προφυλάξουν τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ τσακάλια. Ἐχουν τόσα τεχνάσματα, ὥστε οἱ βοσκοὶ τὰ θεωροῦν πολυμηχανώτερα καὶ ἀπὸ τὴν ἀλεπού.

Φαντασθῆτε ὅτι, δταν γίνωνται κοπάδι, διὰ νὰ κάμουν καμίαν ἐπίθεσιν, διαιροῦνται εἰς δύο μέρη, ἐκ τῶν δοποῖων τὸ ἔν κάμγει ψευδεπίθεσιν, μὲ τὸν σκοπὸν ν' ἀποπλανήσῃ τὰ σκυλιά, νὰ τὰ παρασύρῃ μακράν τοῦ κοπαδιοῦ καὶ τοιουτορόπως ἡ ἄλλη φάλαγξ νὰ ἐπιτεθῇ ἀνέτως κατὰ τῶν προβάτων.

Οἱ βοσκοὶ γνωρίζουν τὴν τέχνην τῶν τσακαλιῶν καὶ πάντοτε ὑποπτεύονται τὴν ἐπιδρομήν των ἀπὸ τὸ ἀντίθετον μέρος τῶν εἰκονικῶν ἐμφανίσεών των.

Ἄμα διασκορπίζωνται καὶ χάνωνται, ἐπιτυγχάνουν πάλιν τὴν συνάντησίν των μὲ οὐρλιάσματα, ἀπὸ τὰ δοποῖα οἱ πιστικοὶ ἐννοοῦν, ὅτι πρόκειται περὶ γενικῆς προσκλήσεως εἰς ἔφοδον. Ἄλλ' εἶναι ἐντελῶς ἀνίσχυροι ἀπέναντί των διότι ἀλλοῦ οὐρλιάζουν καὶ ἀλλοῦ κάνουν τὰ θαύματά των!

«Ἡ ζημιὰ ἔδω κι ὁ τσάκαλος στὸ χωριό», λέγει μιὰ παροιμία. Ποία λοιπὸν πονηρία ἡμπορεῖται νὰ καυχηθῇ διὰ τόσην ἐπιτηδειότητα;

Τὰ οὐρλιάσματά των εἶναι κάποτε προγνωστικά τοῦ καιροῦ. «Οταν π. χ. οὐρλιάζουν ἀποβραδίς, οἱ βοσκοὶ περιμένουν τὴν ἐπομένην βροχήν.

«Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου»

Στέφανος Γρανίτσας

ΣΤΟΝ ΚΑΒΟ

Γιὰ τὸν κόσμο, ποὺ περνᾶ μὲ βαπόρι, ὁ κά-
τοπος συναντήσεως βος δὲν εἶναι παρὰ ἔνα μέρος ἀκατοίκητο,
ἔρημο, γύρω ἀπὸ τὸ ὄποιον ὠρύουνται οἱ τρι-
κυμίες καὶ κλαῖνε τὰ θαλασσοπούλια. 'Ο ταξιδιώτης δὲ βλέπει
ἐκεῖ παρὰ τὴν ἄγρια ἔρημιὰ καὶ τὸ γυμνὸ βράχο, ποὺ δίνει
ἄσυλο σ' ἔνα ναυαγό.

Μὰ γιὰ τοὺς ψαράδες τὸ πρᾶμα διαφέρει. Γι' αὐτοὺς ὁ
κάβος εἶναι ἔνα δεύτερο σπίτι, δῆπου περνοῦν ὕρες μακρινές,
ἔνα λημέρι ἐνωμένο στενὰ μὲ τὴ ζωὴ τους, ἔνα ὄρμητήριο γιὰ
τὰ ψαρέματά τους κι ἔνα μόνιμο κατάλυμα γιὰ τὸ φαῖ τους καὶ
γιὰ τὸν ὑπνὸ τους.

Πρωὶ, μεσημέρι, βράδι οἱ ψαράδικες βάρκες πᾶνε κι ἔρ-
χονται στὸν κάβο. 'Εκεῖ εἶναι δ τόπος συναντήσεως τῶν ψαρά-
δων, τὸ μόνο τους ἐντευκτήριο μέσα στὴν ἀπέραντη ἔρημια.
"Αλλοι γυρίζουν ἀπὸ ψάρεμα κι ἄλλοι φεύγουν, γιὰ νὰ πᾶνε
ἐκεῖ, ἀναλόγως τοῦ ψαρέματος, ποὺ κάνει δ καθένας.

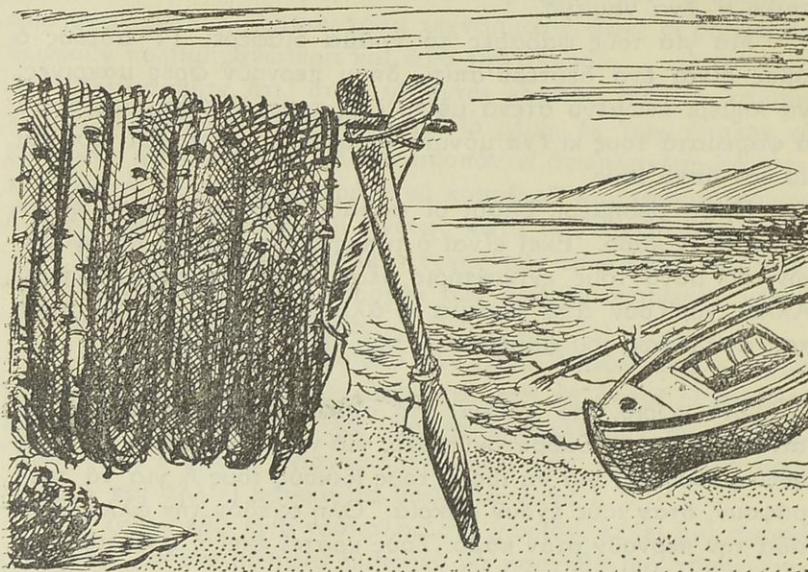
Στὸ χωριό, στὸ λιμάνι, στὸ σπίτι, στὰ μαγαζιά, δὲν πη-
γαίνουν παρὰ τὸ Σαββατοκύριακο, γιὰ νὰ ἀνανεώσουν τὶς προ-
μήθειές τους καὶ γιὰ νὰ ἰδοῦν τοὺς ἰδιούς τους ἢ γιὰ νὰ τοὺς
γράψουν, δταν τοὺς ἔχουν μακριά. "Ολη σχεδόν τὴν ἄλλη ἐβδο-
μάδα τὴν περνοῦν στὸν κάβο. Τοὺς κρατεῖ ἐκεῖ ἡ δουλειά τους
καὶ καμιὰ φορά κι ἡ φουρτούνα.

Μέρες μπορεῖ νὰ μείνουν ἀποκλεισμένοι σ' ἔναν κάβο
ἀπὸ τὴ φουρτούνα, μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό καὶ μακριὰ ἀπὸ τὴν
ἀσχολία τῆς ψαρικῆς. 'Η ὥρα τῆς γενικῆς συναντήσεως στὸν
κάβο εἶναι τὸ βραδάκι. 'Εκείνη τὴν ὥρα γυρίζουν τὰ χταποδιά-
ρικα ἀπὸ τὸ δλοήμερο κουρασμένο κυνήγι τοῦ χταποδιοῦ καὶ
τὴν ἴδια ὥρα ἀκριβῶς — ἐπάνω στὸ ὥλιοβασίλεμα — ξεκινοῦν
ἀπὸ τὸν κάβο τὰ διχτυάρικα καὶ τὰ παραγαδιάρικα γιὰ τὸ
νυχτερινὸ ψάρεμά τους.

"Ολη μέρα οἱ διχτάδες, ἀραγμένοι στὸν κάβο, στεγνώ-
νουν καὶ συγυρίζουν τὰ δίχτυα τους κι οἱ παραγαδιάρηδες

καθαρίζουν τὰ παραγάδια, ἐνῷ ἄκρη ἄκρη στὸ γιαλὸ οἱ χταποδιάρηδες ψάχνουν γιὰ χταπόδια μὲ τὸ γυαλί, σκυμμένοι ἐπάνω στὶς κουπαστές.

Στὸν κάβο ἐπάνω εἶναι ἀπλωμένα τὰ δίχτυα γιὰ τὸ στέγνωμα, εἴτε χάμω καταγῆς σ' ἕνα μέρος καθαρό, εἴτε ψηλὰ σὲ ἀντένες στημένες ὁριζόντια. Παρακεῖ τὰ παραγάδια στέκουν καθαρὰ σὲ μαύρους σωροὺς κι οἱ ψαράδες ὅλοι πέρα πέρα,

ξαπλωμένοι σὲ ἕνα μέρος ἀπάγγιο καὶ ἡσκιερό, τὰ λένε σιγά σιγά μεταξύ τους ἡ ἐτοιμάζουν τὴν κακαβιά.

Ἐίναι τὸ φαῖ τους, τὸ φαῖ τοῦ κάβου, μαγειρεμένο ἐπάνω σὲ δυὸ πέτρες τοῦ γιαλοῦ μὲ τὴν πρωτόγονη μαγειρικὴ τέχνη, ποὺ τοὺς ἔμαθε ἡ ἐρημιὰ καὶ ἡ θάλασσα καὶ μὲ τὰ ἀπλὰ ύλικά, ποὺ τοὺς παρέχει πάντα ἡ ψαρόβαρκά τους. Νερό, ἀλάτι, λάδι καὶ ψάρια φρέσκα.

Φαγητό. Ἐκεῖ στὸ βράχο θὰ γίνῃ τὸ φαῖ, χωρὶς πολλὲς φασαρίες, μ' ἔνα τσουκάλι μονάχα πλάι στὰ δίχτυα

καὶ στ' ἄλλα σύνεργά τους καὶ πλάι στὴ θάλασσα, ποὺ τοὺς δίνει τὴν τροφή. Εἶναι μιὰ σκηνὴ βιβλική, μιὰ σκηνὴ γεμάτη όμορφιά καὶ γαλήνη. 'Ο ἥλιος τοῦ δειλινοῦ χρυσώνει τὴν ἀκρογιαλιά κι ἀνάβει μικρὲς φωτιές ἐπάνω στὰ νοτισμένα βότσαλα. Γλάροι πετοῦν στὸν ἀέρα κι ἀφήνουν ζωηρές κραυγές. Πέρα, δυὸς τρία μίλια ἀνοιχτά, περνοῦν οἱ ψαροπούλες· φορτωμένες ψάρια τραβοῦν γιὰ τὰ λιμάνια. 'Η κακαβιά σιγοβράζει καὶ ἔνας γαλάζιος καπνὸς ἀνεβαίνει στὸν ἀέρα.

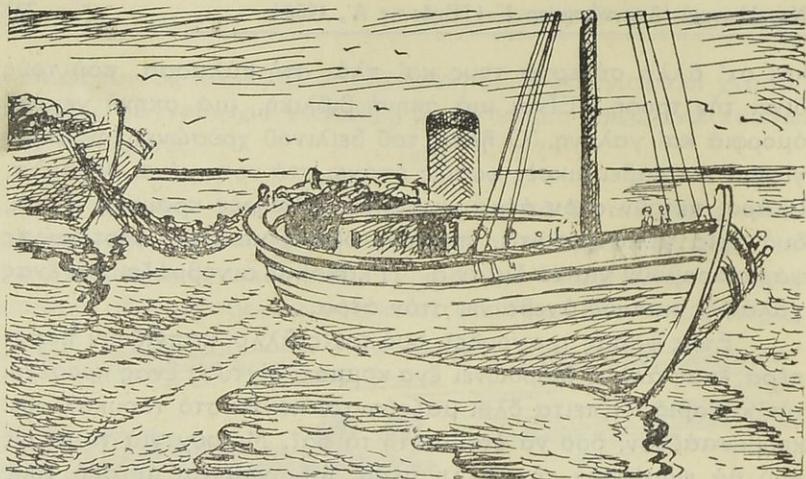
"Ἐνας ψαράς τραγουδεῖ, δυὸς τρεῖς ἄλλοι καπνίζουν παραπέρα, ἔνας ἄλλος διορθώνει ἔνα κομμάτι δίχτυ κι ἔνας προσέχει τὴν κακαβιά. "Ἐπειτα ὅλοι μαζεύονται κοντὰ στὸ τσουκάλι καὶ κουβεντιάζουν, δσο νὰ ἐτοιμαστῇ τὸ φᾶτ. Μιλοῦν γιὰ τὸ μέρος ποὺ θὰ ψαρέψουν τὴν ἄλλη μέρα, ἢ διηγοῦνται μεταξύ τους παλιές ιστορίες, εὕθυμα ἢ δραματικά ἐπεισόδια τῆς θαλασσινῆς ζωῆς, μιὰ ιστορία ναυαγίου, μιὰ ἔξιστόρηση τῆς ψαράδικης ζωῆς τους σ' ἔνα μέρος μακρινό, ἀνέκδοτα ἀπὸ τὴ ζωὴ τῶν ναυτικῶν.

"Οταν ἡ κακαβιά ἐτοιμαστῇ, μαζεύονται πιὸ κοντὰ ἀκόμη καὶ τρῶνε ἀπὸ τὸ ἵδιο βαθὺ πιάτο, ἔνα πιάτο μεγάλο πήλινο, βουτώντας τὸ ψωμί τους μέσα στὸ ψαροζούμι. Τρῶνε ἀργά ἀργά, χωρὶς νὰ σταματοῦν τὴν κουβέντα καὶ ρίχνουν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ καμιὰ ματιά στὴ βάρκα τους, ποὺ ἀναδεύεται σιγά σιγά ἐπάνω στὸ νερὸ λίγες δρυγιές παρακάτω ἢ κοιτοῦν τὰ βαπτόρια, ποὺ περνοῦν μακριὰ γεμίζοντας τὰ οὔρανοθέμελα μὲ δλόμαυρους καπνούς.

"Ἐπειτα ἐπάνω στὸ ἥλιοβασίλεμα μπάζουν στὴ βάρκα τὰ σύνεργά τους καὶ ξεκινοῦν γιὰ τὰ «καρτέρια» ἢ γιὰ ἄλλους ψαρότοπους. Θά ψαρέψουν δλὴ νύχτα, θὰ ρίξουν μιὰ δυὸ φορὲς τὰ παραγάδια ἢ τὰ δίχτυα. Θὰ τὰ σηκώσουν, θὰ τὰ ξεψαρίσουν, θὰ πάρουν δυὸ τρεῖς δρες ύπνο, δπου βρεθοῦν, τὸ πρωὶ θὰ ξαναγυρίσουν στὸν κάβο, γιὰ νὰ τὸν χαιρετίσουν, καθὼς βγαίνει μέσα ἀπὸ τὴν καταχνιά τῆς νύχτας καὶ νὰ τοῦ δώσουν καινούργια ζωή.

«Γύρω στ' ἀκρογιάλια»

Θέμος Ποταμιάρος

ΓΡΙ - ΓΡΙ

— Γιὰ ποῦ, καπετάν Βλάση;

‘Ο καπετάν Βλάσης ὅμως ἄφησε γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴ δουλειά, ἀγριοκοίταξε τὸν περίεργο καὶ δὲν ἀπήντησε.

Μὰ ρωτᾶνε ποτὲ τοὺς ψαράδες ποῦ θὰ πᾶνε; Αὐτὴ εἶναι μιὰ πρόληψη παγκόσμια καὶ κεῖνος ποὺ δὲν τὴν παίρνει στὰ σοβαρὰ κάνει μιὰ ἔχθρικὴ πράξη κατὰ τοῦ ψαρᾶ, ποὺ μπορεῖ καμιὰ φορὰ νὰ ἔχῃ κι ἄσχημες συνέπειες.

Τὴν ἵδια ὥρα στὸ μεγάλο καΐκι, τὴν μπενζίνα, γινόνταν ἄλλες ἐτοιμασίες γιὰ τὴν ἄπαρση. ‘Ο «Γιώργαρος», δ ἀρχιεπιστολέας*, νὰ πούμε, τοῦ στόλου, ἥταν ἐπάνω κι ἐπάνω στὶς ἐτοιμασίες αὐτές καὶ δὲν ἄφηνε σὲ κανέναν καιρὸ οὔτε ἀνάσα νὰ πάρη, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἥταν καθόλου μέσα στὶς συνήθειές του.

“Ολα κι δλα, δ Γιώργαρος ἀποτελοῦσε μιὰ προσωπικότητα μεγάλη καὶ θαυμαστὴ μέσα σ’ ὅλο τὸ συνάφι*. ”Αλλοτε εἶχε δικό του γρὶ - γρὶ μὲ πολλὲς λάμπες κι εἶχε ὅνομα μεγάλου πονόψυχου ὅταν βρισκόταν στὰ καλά του. ”Εδινε δηλαδὴ δωρεάν ψιλὸ ψάρι στοὺς παραγαδιάρηδες γιὰ δόλωμα καὶ στὴ φτωχολογιὰ τοῦ λιμανιοῦ. Μὰ τώρα πιὰ δὲν εἶχε δικό του, γιατὶ τοῦ συμβῆκαν μεγάλες ἀναποδιές κι ἐδούλευε τώρα στὸ στόλο τοῦ

παλιοῦ του συναδέλφου τοῦ Βλάση. Κι δοῦ καὶ νὰ ἥταν καλός, ἔπειτε νὰ μὴν ἀφήνῃ νὰ γίνωνται τσαπατσουλιές*.

Σὲ λιγάκι δ στόλος ἐτοιμάστηκε.

Μπροστά τὸ μεγάλο καΐκι, ἡ «μπενζίνα», δπως τὸ λέγουν οἱ γριγριέρηδες καὶ πίσω του συνέχεια οἱ ἐφτά βάρκες μὲ τὶς λάμπες.

Μὲ τὶς γρηγοράδα ἔφυγε ἡ ψαράδικη ἀρμάδα* γιὰ τὴν ἔξιδο τοῦ λιμανιοῦ! Περνοῦσε ἀνάμεσα ἀπὸ κότερα καὶ βενζινάκατες περήφανα ἀκατάδεχτη. Οἱ ψαράδες πάλι τῆς ἀρμάδας κοιτοῦσαν τὰ ἀριστοκρατικὰ πλεούμενα μὲ τὴ σιωπηλὴ περιφρόνηση τοῦ πολεμιστοῦ, ποὺ κρατᾶ στὰ χέρια παλιὰ καὶ τιμημένα ἄρματα.

"Εἶναι ἀπὸ τὸ λιμάνι φουσκοθαλασσιὰ γερή. 'Η θάλασσα ἥταν πολὺ θυμωμένη κι ἐστόμωσε μονομιᾶς τὴ γρηγοράδα τῆς βενζίνας, ἀναστατώνοντας ὅλη τὴ γραμμὴ τοῦ ψαράδικου στόλου. 'Η ναυαρχίδα τότε πισοδρόμησε χοροπηδώντας, ἐνῶ οἱ βαρκούλες ἀνταριαστήκαν κάτω ἀπὸ τὴ βουβή ὁρμητικότητα τοῦ κυματισμοῦ.

"Ἄς εἶχε δεψυχήσει ἀπὸ ὕρα δ ἀέρας, ἡ θάλασσα ἔξακολουθοῦσε νὰ εἶναι ἀγριεμένη — φουσκοθαλασσιὰ λεγόταν αὐτὴ — γιατὶ δὲν ἥθελε, φαίνεται, νὰ πειθαρχήσῃ καὶ ἀστραπαία στὶς διαταγές τοῦ ἀνέμου. "Οποτε ἥθελε αὐτὴ θὰ γαλήνευε, γιατὶ ἔτσι τῆς ἄρεσε. "Αλλωστε τὴν ἔχει προαιώνια αὐτὴ τὴ συνήθεια.

"Ἡ γριγρέϊκη ἀρμάδα τὸ ἥξερε αὐτὸ δπὸ πεῖρα καὶ γι' αὐτὸ συνέχισε ἄφοβα τὸ δρόμο της γιὰ τὴ Σαλαμίνα. "Ήξερε πῶς θὰ γύριζε ἡ καλωσύνη. "Αμα ἔφτασε λοιπὸ στὸ ἴστορημένο νησί, ἄφησε τὴν πρώτη λάμπα, χωρὶς νὰ σταματήσῃ. Κάπου μισὸ μῆλο πιὸ πέρα, ἄφησε τὴ δεύτερη. "Υστερα πήρε στροφὴ παράλληλα στὴ μακρινὴ κι δλόφωτη φαληρικὴ ἀκτὴ καὶ σὰν προχώρησε λιγάκι, ἄφησε τὴν τρίτη. Καὶ μὲ λίγα λόγια σὲ μιὰ ὕρα μέσα, ἡ μπενζίνα ἔσπειρε στὸ πέλαγο ὅλες τὶς τίς λάμπες. "Υστερα τὸ ἔδωσε γιὰ τὸ Τουρκολίμανο, γιὰ νὰ πάρη τὰ δίχτυα της κι ἔνα ἄλλο ἐπικουρικὸ ψαροκάϊκο, ἀπαραίτητο γιὰ τὸ ψάρεμα.

Τὴν ἵδια δύναμη δουλειὰ ἔκαναν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι ψαράδι-

κοι στόλοι, κι ἔτσι, δταν νύχτωσε, δ Σαρωνικὸς ἐκαιόταν σὲ μιὰ φαντασμαγορία κυριολεκτικά ἀναστάσιμη.

Τί συναρπαστικό, ἀλήθεια, τὸ πάμφωτο αὐτὸ θαῦμα ἀπό... μακριά! Γιὰ ἐλᾶτε ὅμως νὰ μποῦμε μαζὶ σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς καταφωτες αὐτὲς βαρκίτσες καὶ νὰ ζήσωμε ἔτσι γιὰ λίγο τὴ ζωὴ τοῦ λαμπιέρη. Μιὰ βραδιὰ εἶναι αὐτή. Θὰ τὴν περάσωμε. "Αφησε ποὺ ύπάρχουν μέσα ὅλα τὰ χρειαζούμενα: Καμάκι ἐλαφρὸ γιὰ μεγάλα ψάρια, ποὺ θὰ ξαφρίσουν· ἀπόχη γιὰ τὰ μικρά, τὰ τρελούτσικα· σίδερο, ὅπως λέγουν ψαράδικα τὴν ἄγκυρα· κουπιά, ἀχρείαστα νὰ εἶναι, γιὰ ὥρα ἀνάγκης. Μιὰ παλιοκουβέρτα γιὰ ξάπλωμα· καὶ μιὰ πελώρια λάμπα, κάπου χίλια τρακόσια κηριά, γιὰ νὰ βαράῃ ἄφωνο προσκλητήριο στὰ ψάρια. 'Ο ψαράς πάλι εἶναι καλόκαρδος. 'Ο καιρὸς μόνον εἶναι κακός. 'Η δὲ φουσκοθαλασσιὰ ἀνεξιλέωτη καὶ τινάζει τὴ βαρκούλα ὀλοένα σὰν καρυδότσουφλο. Θαρρεῖ κανεὶς πῶς ἐπῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ τὴν ξεβιδώσῃ μαζὶ μὲ τὸν ψαρά. Φυσικά, κι αὐτὸς ὁ κακόμιορος, δσο βολικὸς καὶ νὰ εἶναι, ἔκνευρίζεται.

'Η λάμπα δυναμωμένη τώρα, σκορπά φωτερὴ βροχὴ σ' ὅλη τὴ γύρω ἔκταση, ποὺ φτάνει ἀντιφεγγίζοντας ώς τὰ κατασκότεινα βάθη, δίνοντας στὰ νερὰ ἀστραφτερές, πρασινογάλαζες ἀναλαμπές.

Τὰ ψαράκια στὴν ἀρχὴ ξαφνιάστηκαν χαρούμενα γιὰ τὴν ἀναπάντεχη τύχη. Κι ὑστερα ἔτρεξαν κατά μᾶζες στὸν τόπο τοῦ φωτοκατακλυσμοῦ. "Ετοι λοιπὸν καὶ στὴ δικῇ μας λάμπα μαζεύτηκε ἔνα γύρω κόσμος μικροψαριῶν. Τότε μιὰ καθετὴ * ξετυλίχτηκε ἀπὸ τὸν λαμπιέρη, δολώθηκε μὲ καλαμαράκι κι ἔξαπολύθηκε γιὰ τὸν βυθό, τὸν πλημμυρισμένο ἀπ' τὶς θαμπές ἀνταύγειες τῆς φωταψίας τοῦ βυθοῦ. Οἱ σπάροι τοῦ βυθοῦ κοιτάζανε ὕποπτα τὰ δολώματα, ποὺ ἔπεσαν ἀπὸ τὰ ὑψη. Προσεγγίσαν λοιπὸν στ' ἀγγίστρια, τὰ περιεργάστηκαν κι ἄρχισαν νὰ τὰ τσιμποῦν ἀπὸ τὴν ἀνάποδη καὶ μὲ πολλὴ σύνεση, ὅπως ἐπληροφοροῦσαν τ' ἀδύνατα μορσικά * σημάδια, ποὺ ἔφταναν ώς τὸ χέρι τοῦ ψαρᾶ.

Σὲ λιγάκι ἔγιναν ἐπιθετικῶτεροι κι ἔτσιμποῦσαν· δυνατώτερα.

Οἱ φωτισμένοι ἀφροὶ ἀρχίζουν πιὰ νὰ γεμίζουν ἀπὸ φρίσσες, κολιούς, γόπες, λούτσους κι ἔνα σωρὸς ἄλλα φωτοχαρῇ ψάρια. Ἡθαν κι αὐτὰ μαγνητισμένα ἀπὸ τὸ φῶς, γιὰ νὰ γιορτάσουν μὲ πηδόματα τρελλὰ καὶ παιγνιδιάρικα κυνηγητὰ τὴ φεγγαροβραδιὰ τῆς ἀπάτης. Οἱ σαρδελλίνες καὶ οἱ ἀθερίνες, ἅμα εἰδαν τοὺς φοβεροὺς ἐπισκέπτες, ἔδωσαν τῆς φυγῆς γιὰ τὸ κατασκοτεινὸ πέλαγο. "Οσες δηλαδὴ ἐγλίτωσαν ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπέλαση.

"Ἐχουν περάσει πιὰ τὰ μεσάνυχτα καὶ κάποιοι πυροβολισμοὶ ἀρχισαν ν' ἀκούωνται. Εἶναι ἡ μπενζίνα, ποὺ ἀστυνομεύει τὶς λαμποφόρες βαρκούλες καὶ ζητά ἀναφόρᾳ ἀπὸ τοὺς λαμπιέρηδες γιατὶ εἶχεν ἔρθει ἡ ὥρα τῆς πρώτης καλάδας*.

Γιὰ πότε πέρασε τόση ὥρα;

— Θανάση! ἔχει τίποτε; φωνάζουν τώρα ἀπὸ τὸ μεγάλο πλεούμενο.

— Ναί! φρίσσες καὶ λούτσους, ἀπαντᾶ ὁ Θανάσης. Ἀστραπιαῖα ἡ μπενζίνα καὶ τὸ ψαροκάϊκο διαγράφουν πελώριο κύκλο, μὲ κέντρο τὰ αίχμαλωτισμένα πιὰ κοπάδια τῶν ψαριῶν,

"Ἐνα χειροκίνητο μαγγάνι γυρίζει ἐπάνω στὸ πλεούμενο, ποὺ εἶχε τὰ δίχτυα. Τὸ γυρίζουν πέντε γριγριέρηδες γιὰ νὰ προκάμουν. Ὁ κύκλος τῶν φελῶν στενεύει μὲ τὸ γύρισμα καὶ τὰ ψάρια περισφίγγονται σιγά σιγά. Οἱ ύδροβιοι δεσμῶτες κατάλαβαν τὰ πάντα κι ἐπαναστάτησαν. Μὰ κάπως ἀργά.

Τὸ πελώριο χωνὶ ἔχει πιὰ σχηματισθῆ. Ἡ κορυφή του εἶναι στὰ βάθη καὶ τὸ ἄνοιγμά του στὴν ἐπιφάνεια. Σὲ λιγάκι κλείνεται πιὰ ὁ κύκλος τῆς ἐπιφάνειας ὀριστικά. Τὸ χωνὶ ἔχει γίνει διχτένιος σωλήνας, δπου σπάροι, λούτσοι, γαρίδες, καλαμάρια, σαρδελλίνες, χταπόδια, σουπιές, σκορπιοί, μπαρμπούνια κι ἔνα σωρὸς ἄλλα ψάρια, σ' ἔνα ἀφάνταστο συνωστισμό, ἀλληλοχτυπούμνται.

Ἡ χαρὰ τῶν γριγριέρηδων στὴν περίσταση αὐτὴ εἶναι ἵση μὲ τὴν ἀπόγγνωση τῶν ψαριῶν.

"Ἡ πρώτη καλάδα τελείωσε πιὰ καὶ ἡ λαμπαδοφόρα βαρκίτσα ξαπολυέται γιὰ ἄλλη θέση. Ὁ ψαροθερισμός, ποὺ τώρα περιγράψαμε, θὰ γίνη τρεῖς φορὲς ὅλη τὴ νύχτα γύρω ἀπὸ κάθε λάμπα. Κι ἡ μπενζίνα θὰ τρέχῃ σὰν τρελλὴ ὅλη τὴ νύχτα γιὰ νὰ προκάνη.

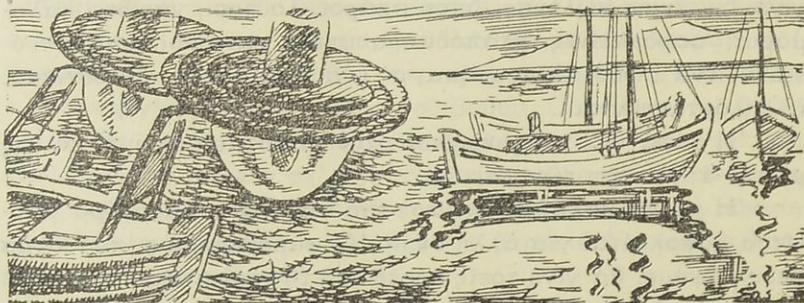
Αλλά νά, κοντεύει πιά νά ξημερώσῃ. Οι καλάδες έτελείωσαν κι οι λάμπες μαζεύτηκαν σιγά σιγά γύρω στή μάνα τους. Τί εύτυχία! Ή φουσκοθίλασσιά έχει πιά σταματήσει. Ό Σαρωνικός γαληνεμένος κοιμάται μέσα σὲ χρυσούς άτμούς.

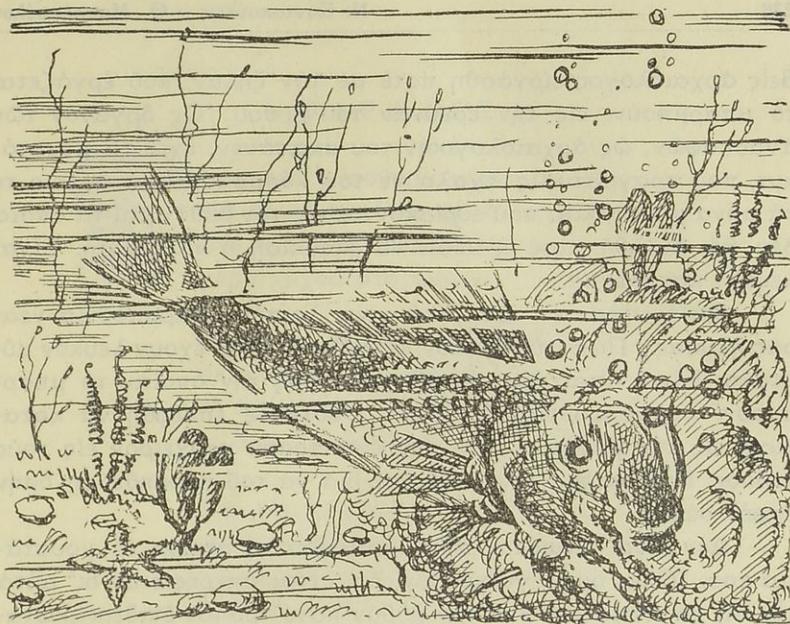
Ένα ύπερωκεάνιο στέλνει στά ούράνια τοὺς μαύρους καπνούς του. Τὰ θαλασσοπούλια μετεωρίζονται ἐπάνω ἀπὸ τὸν ύγρο τάφο τῶν ἀναρίθμητων θυμάτων. Ή Σαλαμῖνα καὶ ή Αἴγινα, σκεπασμένες ἀπὸ φλογισμένους συννεφοθύσσανους, παραστέκουν σιωπηλοὶ κι ἐντελῶς ἀσυγκίνητοι μάρτυρες τοῦ τόσου θανατικοῦ. Έχουν δεῖ τόσες τραγωδίες στ' ἀμέτρητα χρόνια τῆς ζωῆς τους...

Οἱ γριγριέρηδες πετοῦν ἀπὸ τὴ χαρά τους. Στὰ καταστρώματα τῶν καϊκιῶν ἀστραφτοκοποῦν οἱ ἀσημένοι σωροί. Καὶ καθὼς ἡ μπενζίνα βάζει πλώρη γιὰ τὸν Πειραιά, τὸ τραγούδι τους, τραγούδι χαρᾶς, συνθεμένο ἀπὸ λησμονημένους προπάτορες, σηκώνεται τότε βροντόλαλο. Καὶ χάνεται στὴν πρωινὴ πνοούλα, ποὺ μόλις ζαρώνει τὰ γαλάζια πλάτη. Μόνοι ἀκροατὲς οἱ ἄλλοι ψαράδες καὶ οἱ καθυστερημένοι ξενύχτηδες. Οἱ πολιτεῖες, ποὺ πλαισιώνουν τὸν κόλπο, κοιμοῦνται ἀκόμη. Μὰ εἶναι τόσο νωρίς!..

« Σίφουνες κι Ἀλκνονίδες »

Παναγιώτης Κατηφόρης

ΤΟ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΙ

Είναι διαρκώς τραπεζωμένον: Δὲν θὰ τὸ ἵδῃ κανεὶς ποτὲ εἰς ἄλλην στάσιν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν στάσιν τοῦ γενναίως περιδρομιάζοντος. Ἐπὸ βαθέος ὅρθου μέχρι βαθείας νυκτὸς δὲν ἔχει ἄλλην ἀσχολίαν παρὰ νὰ γεμίζῃ τὴν παραδαρμένην του. "Ολος δ ῥυθός είναι διὰ τὸ μπαρμπούνι ἔνα τεράστιον στρωμένον τραπέζι, ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον παίρνει τὰ λουκούλλεια γεύματά του*, ἐν μέσῳ ἐκρήξεων, ἀνατροπῶν καὶ καπνῶν.

"Οταν γευματίζῃ ἔνα μπαρμπούνι, δ ῥυθός μεταβάλλεται εἰς πεδίον τῆς μάχης. Νομίζεις, δτι σκάζουν ὀβίδες εἰς κάθε σημεῖον. Ὁ βυθός ἀνασκάπτεται βαθέως. Νέφη σκόνης ἀνεγέρονται καὶ μετεωροῦνται εἰς τὸ νερὸ καὶ ὅλη ἡ περιοχὴ ἀναστατώνεται. Ἀληθινὴ κοσμοχαλασιά.

*Ο λόγος είναι ἀπλούστατος. Τὸ μπαρμπούνι τρέφεται ἀπὸ σκουλήκια, που ζοῦν μέσα εἰς τὴν λάσπην τοῦ βυθοῦ. Διὰ νὰ προσπορισθῇ λοιπὸν τὴν τροφήν του, ἔχει ἀνάγκην νὰ ἐνεργῇ ἀνασκαφάς. Καὶ τὰς ἐνεργεῖ μὲ τρομερὰν δραστηριότητα. Οὐ-

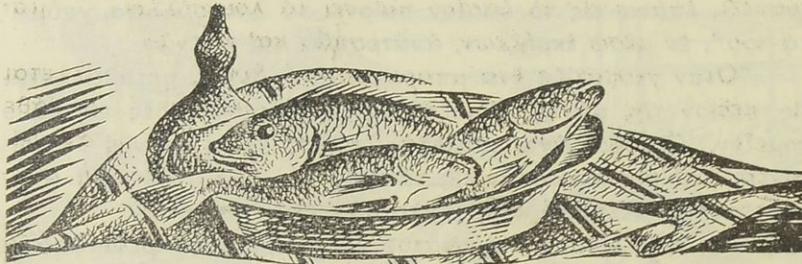
δεις ἀρχαιολόγος εἰργάσθη ποτὲ μὲ τὸν ζῆλον, ποὺ ἐργάζεται τὸ μπαρμπούνι εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ βυθοῦ. ‘Ως ὅργανον τῶν ἀνασκαφῶν, ὃς ἀρχαιολογικήν του σκαπάνην, ἔχει τὰ μουστάκια, ποὺ πραγματικῶς « χαλοῦνται τὸν κόσμο ». Εἶναι ἄλλως τε τὰ μόνα μουστάκια, ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὸν βυθὸν καὶ τὰ ὅποια δὲν θὰ δυνηθῇ ποτὲ ἡ μόδα νὰ φαλιδίσῃ ἢ νὰ ξυρίσῃ. Εἶναι λευκά, κατάλευκα.

Θὰ ἐρωτήσετε : Δὲν ὑπάρχουν λοιπὸν μπαρμπούνια νεαρᾶς ἡλικίας ; Πῶς ! ὑπάρχουν, ἄλλα καὶ αὐτὰ ἔχουν λευκὸν μύστακα. Εἶναι ἀπαίτησις τῆς φύσεως πρὸς τὴν ὅποιαν τὸ μπαρμπούνι συμμορφοῦται εὐπειθῶς. Οὐδέποτε ἐσκέφθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν βαφήν, καίτοι τὴν ἔχει τόσον πρόχειρον εἰς τοὺς βυθούς. Μία σουπιά εἶναι ἀρκετή, διὰ νὰ τοῦ προμηθεύσῃ δσην βαφήν θέλει.

Δὲν εἶναι γνωστὸν ἂν τὸ μπαρμπούνι στρίβῃ τὰ μουστάκια του. “Ολοὶ ὅμως γνωρίζουν, ὅτι εἶναι ὑπερήφανον δι’ αὐτὰ καὶ ὅτι τὰ περιφέρει ἀνὰ τὸν βυθὸν κατὰ τρόπον ἐπιδεικτικώτατον. Τὰ κινεῖ διαρκῶς ἐπάνω κάτω καὶ φροντίζει νὰ τὰ ἔχῃ διαρκῶς καθαρά. Καὶ τὸ κατορθώνει πάντοτε καίτοι ὡς ἔκ τοῦ ἐπαγγέλματός του εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ εὑρίσκεται διαρκῶς εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν βυθὸν καὶ μὲ τὰς ἀκαθαρσίας του.

« Θαλασσινὲς σελίδες »

Θ. Ποταμιάνος

ΨΑΡΑΔΕΣ

ώρα ποὺ φυσοῦν βοριάδες
καὶ τὸ κῦμα εἶναι ψηλό
ἄχ! ἀς εἴμαστε ψαράδες
μέρα νύχτα στὸ γιαλό.

Τ' ἄσπρο κῦμα νὰ μᾶς λούζῃ
σκάζοντας στὴν κουπαστὴ
τ' ἀγριοβόρι νὰ μᾶς τσούζῃ
κι δύως νάμαστε ζεστοί.

Νὰ μᾶς χαιρετοῦν οἱ γλάροι
μὲ ζηλιάρικη κραξιά,
νὰ μὴ φεύγη οὔτ' ἔνα ψάρι
ἀπ' τὴν κάθε μας ριξιά.

Κι δταν ἀποσταίν' ἡ τράτα
μεσημέρι, ἀποβραδὶ¹
ἀπ' τὰ πλούσια μας τὰ πιάτα
νὰ χορταίνωμε φαγί.

"Οταν ράβωμε τὰ δίχτυα,
σ' ἀκρογιάλι ἀμμουδερό,
νὰ περνοῦν τὰ μερονύχτια
μὲ τραγούδια καὶ χορό.

Κι δταν μᾶς κρατοῦν οἱ μπόρες
μές' στὶς λιμανοφωλιές
νὰ περνοῦμε λίγες ὥρες
στὶς φτωχές μας φαμελιές.

Η ΒΑΡΚΟΥΛΑ

Πιγμένη στ' άκρογιάλι ή πλανεμένη
βαρκούλα, σάν έρείπιο του χρόνου,
έκοιτετ' ώς τὰ χτές σκελεθρωμένη,
κομμάτι τῆς ζωῆς, ξεσκλίδι πόνου.

"Ανεμοί στοὺς ἀρμοὺς τοὺς ἀνοιγμένους,
φυσώντας ἀπ' τὴν πλάρη ώς τὴν πρύμη,
περνοῦν καὶ παίρνουν πόθους πεθαμένους,
περνοῦν σάν δρνια, τρώγοντας ἀγρίμι.

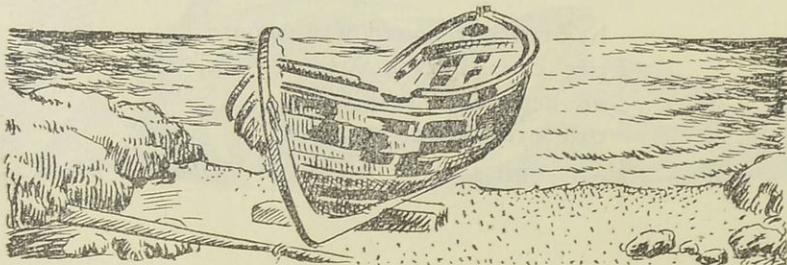
Τὰ κύματ' ἀπαλά, εἴτε μανιασμένα,
φιλοῦντε τῇ βαρκούλα ἢ τῇ χτυπᾶνε
τὰ μυστικά τῆς παίρνουν, νεκρωμένα,
καὶ στὸν βυθὸν τὸν ἄφαντο τὰ πᾶνε...

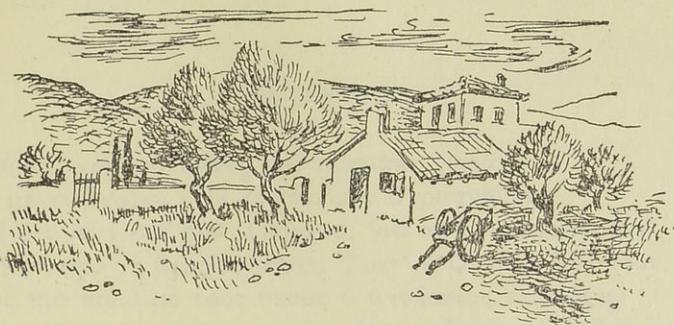
Μὰ νά, ποὺ οἱ ξυλοκόποι τὴν χαλνοῦνε.
Ο γέρο ναύτης εἶπε στὰ παιδιά του:
τὰ κόκκαλά του θέλει νὰ κλειστοῦνε,
στὰ ξύλα ποὺ εἶχαν κλείσει τὴν καρδιά του.

Καὶ τώρα, νεκροκράβατο στὸ μνῆμα
μέσσα ἡ βαρκούλα ἔτσι ἐθάφτη,
νὰ ταξιδεύῃ αἰώνια δίχως κῦμα,
στὸ ἀτέλειωτο ταξίδι μὲ τὸ ναύτη.

«Τραγούδια τῆς ἀκρογιαλιᾶς»

Γιάννης Περγιαλίτης

Η'

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ

*Πᾶσαν δμορφιά,
Πατρίδα, ἐσὺ τὴν ἔχεις!...*

Κ. Παλαμᾶς

ΙΥΟΙΟΥ ΙΥΟΙΑΣ ΙΥΟΙ ΟΠΑ

Ιανουάριος ΙΙ

Α ΘΗΝΑ!

°Αθήνα! χρυσοστέφανη καὶ τιμημένη χώρα!

Οἱ μεγαλόχαροι θεοὶ ἐπάνω σου ἀγρυπνοῦνε
καὶ φεύγουν ἀπ' τὸν "Ολυμπο", γιὰ νὰ ξεκουραστοῦνε
στὴ γῆ σου τὴ βραχόσπαρτη. Γιατ' ἐδῶ πέρα βρίσκουν,
πῶς πιὸ πολὺ μὲ τοὺς θεοὺς δ' ἄνθρωπος ταιριάζει.

Γιατὶ ἐδῶ πέρα ἡ προσευχὴ πιὸ γκαρδιακὴ ἀνεβαίνει,
ἀκούεται γλυκύτερη τῶν ποιητῶν ἡ λύρα,
καὶ τὸ καθάριο τὸ νερὸ καὶ τὸ ξανθὸ τὸ μέλι
καὶ τὸ χιλιάκριβο πιοτό, ποὺ διώχνει τὶς φροντίδες
προσφέρονται μ' ἀγνότερη ψυχὴ στοὺς ἀθανάτους,
καὶ τὶς εἰκόνες τῶν θεῶν σκαλίζουν οἱ τεχνίτες
πλέον πιστὰ κι ἀληθινὰ στὸ μάρμαρον ἐπάνω,
ὅπου κρατάει ἀνάλλαγη τὴ φωτερή του ἀσπράδα.

Ἐδῶ βροντᾶ κι ἀστράφτει ὁ Ζεὺς καὶ τοὺς κακοὺς παιδεύει,
τ' ἀγαπημέν' ἀντρόγυνα καλοτυχίζεις, "Ηρα,
καὶ δὲν πεθαίνει ὁ μέγας Πάν, καὶ πλούσια σκορπάνε
τὰ στάχυα τῆς ἡ Δήμητρα, τὰ ρόδα ἡ Ἀφροδίτη,
Κι ὁ γλυκομίλητος Ἐρμῆς ἄγρυπνος παραστέκει
καὶ κάνει ἔξιο τὸ κορμὶ στὸ πάλεμα, στὸ δρόμο,
κι οἱ Ὡρες φτάνουν πιὸ γοργές κι οἱ Χάριτες πιὸ νέες.
Καὶ μέσα στὸ δροσόβιο καὶ καθαρὸν ἀέρα

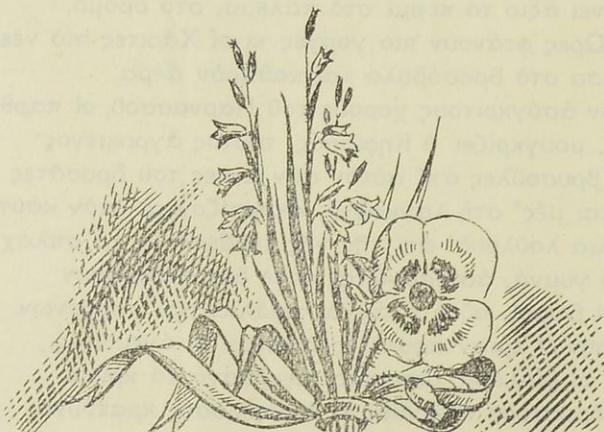
στήνουν ἀσύγκριτους χοροὺς τοῦ Παρνασσοῦ οἱ παρθένες.
Τρέχει, μουγκρίζει ὁ Κηφισσός, τοῦτος ἀγριεμένος.
χίλιες βρυσοῦλες ἀπ' αὐτὸν σὰν κόρες του δροσᾶτες
χύνονται μέσ' στὴ λαγκαδιά, σκορπίζονται στὸν κάμπο,
καὶ χίλια λούλουδ' ἀπ' τῆς γῆς ξεθάφτουνε τὰ σπλάχνα.
Κι ἐδῶ γυμνά, ἀστεφάνωτα, ποτὲ δὲν ἀπομένουν
οὕτε οἱ βωμοί, οὕτε τ' ἀγνὰ κεφάλια τῶν παρθένων.
Ἄνθιζουν οἱ τριανταφυλλιές, γελοῦν οἱ ἀνεμῶνες,
κι εἶν' οἱ βιολέτες ἀσωστες, περήφανα τὰ κρίνα,
καὶ ὁ δροσερὸς ὑάκινθος κι ὁ νάρκισσος κρατοῦνε
τὴν πρώτη ἄνθρωπινη ζωὴ μὲς στὰ χλωρά τῶν φύλλα,

σαλεύουν δροσοστάλαχτα καὶ λές, πῶς κρυφοκλαῖνε.
 Τῆς νύχτας οἱ φρικτὲς θεές, τοῦ ἐνόχου βασανίστρες,
 μὲ τὰ φιδίσια των μαλλιά, τὰ χάλκινα τὰ πόδια,
 ἐδῶ 'χουν δάση ἀπάτητα καὶ μυριοκαρπισμένα,
 ποὺ δὲν τὰ δέρνει ὁ βοριάς κι ὁ ἥλιος δὲν τὰ καίει,
 ποὺ βῆμ' ἀνθρώπινο ποτὲ δὲν τά 'χει σημαδέψει,
 δποὺ λαλίτο' ἀνθρώπινη ποτέ της δὲν ἀκούσθη,
 καὶ μόνο ἀθῶα, φιλέρημα πικρολαλοῦν τ' ἀηδόνια.

'Εδῶ εἶν' ὅλα εύγενικὰ καὶ θεῖκὰ πλασμένα !
 Πέρα γυαλίζ' ἡ θάλασσα κι εἶν' ἀπλωτὴ σὰν κάμπος,
 κι ἐδῶ εἶν' ἡ γῆ καμαρωτὴ σὰν κυματούσα θάλασσα.
 'Εδῶ κανεὶς ἱσκιος βαρύς δὲν κάθεται στὰ μάτια,
 ἐδῶ ψηλώματ' ἄφταστα, περίσσιες πρασινάδες
 δὲν κρύβουν σὲ καμιὰ μεριά τὴ γῆ, δὲν τὴ χαλούνε,
 ἀπλά, σεμνά, προσεκτικά γραφτὴ μὲ τὸ κοντύλι.
 Κι ὀλόβαθος ὁ ούρανὸς καὶ πλουμιστὸς τὰ βράδια,
 πάντα στὰ μάτια εἶναι μπροστὰ ποὺ πάντα τὸν ζητᾶνε.
 'Ω ἔμορφάδ' ἀρχοντικὴ καὶ μυστικὰ χυμένη,
 ποὺ δὲ θαμπώνεις τὴ ματιά, ποὺ τὴν ψυχὴ φτερώνεις !
 ἡ 'Αρμονία, τῆς Χρυσῆς Παφίας θυγατέρα,
 ἡ 'Αρμονία ἡ ξανθὴ γεννήθηκ' ἐδῶ πέρα !

«*Υμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν*»

K. Παλαμᾶς

Ο ΕΛΑΙΩΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

’Από τὸν Πειραιᾶ καὶ τὸ Φάληρον ἐπροχωροῦσαν πρὸς τὴν πόλιν ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὰ ἐλαιόδενδρά μας καὶ κατελάμβανον δλην τὴν κοιλάδα τῶν Ἀθηνῶν, σχηματίζοντα τὸν «Λόγγον». Κατόπιν ἐτρέποντο διὰ πλαγιοδρομιῶν πρὸς τὸν Ὑμηττόν, πρὸς τὸν Βριλησσόν, πρὸς τὴν Πάρνηθα καὶ σκιάζοντα ἐκατέρωθεν τὸν Αιγαλέων ἔφθαναν εἰς τὸ Δαφνὶ καὶ κατέληγον εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμῖνος.

’Ἐγνώριζον πολὺ καλὰ καὶ τὸ μεταξὺ τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ Πεντελικοῦ ἄνοιγμα καὶ δι’ αὐτοῦ ἔξεχύνοντο εἰς δλην τὴν πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς, εἰς δλα τὰ Μεσόγεια.

Εἰς πολλὰ καὶ ποικίλα τμήματα ἔχωρίζετο δὲ ἐλαιῶν τῶν Ἀθηνῶν καὶ μέγας ἦτο δὲ ἀριθμὸς τῶν δένδρων του. Πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ κατόπιν τόσων καταστροφῶν τὰ ἐλαιόδενδρα τῆς Ἀττικῆς ἀνήρχοντο εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκατὸν πεντήκοντα χιλιάδων.

’Ο περιηγητὴς Κρούσιος σημειώνει κατὰ τὸ ἔτος 1576 εἰς τὴν «Τουρκογραικίαν» του καὶ τὰ ἔξης: «Διὰ τῶν ύδάτων τοῦ Κηφισοῦ ποτίζουν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ δένδρα τῶν ἐλαιῶν, χιλιάδες ὅντα».

Καὶ δὲ Μπωζούρ * τὸν 18ον αἰῶνα ἀποθαυμάζει τὸ ἀφθονώτατον καὶ ὡραῖον ἐλαιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ περιγράφει τὰ πολλὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἀπὸ τὰ δόποῖα ἐν καὶ μόνον περιεσώθη μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Δὲν ὑπάρχει, λέγει, θαυμασιώτερον θέαμα ἀπὸ τὰ ἐλαιόδενδρα τῆς Ἀττικῆς, τὰ δόποῖα πρόσκεινται ως ἀσπροπράσινα παραπετάσματα εἰς τοὺς γλυκύτατα προσκλίνοντας λόφους, ἐνῷ τὸ ἔδαφος καλύπτει ἡ καταπράσινος ἀκμή των...

”Αν ἐν ἀρχαῖον μνημεῖον μαρτυρῇ, ὅτι ὑπῆρχαν κάποτε Ἀθῆναι, τὸ καλλιστέφανον ἐλαιόδενδρόν μας ἀποδεικνύει τὴν συνέχειαν τοῦ βίου των. Διδάσκει, ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν ἔπαιυσαν ποτὲ νὰ ζοῦν, ὅπως καὶ ἡ Ἐλαία των.

Εύλογημέναι νὰ εἶναι αἱ γλαυκαὶ παιδοτρόφοι, τὰς ὁποὶας ἔξυμνησεν ὁ Σοφοκλῆς καὶ ἐτραγούδησεν ὁ "Ομηρος. Ἀσφαλῶς τοῦ πρώτου ύπάρχουν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐλαῖαι σύγχρονοί του.

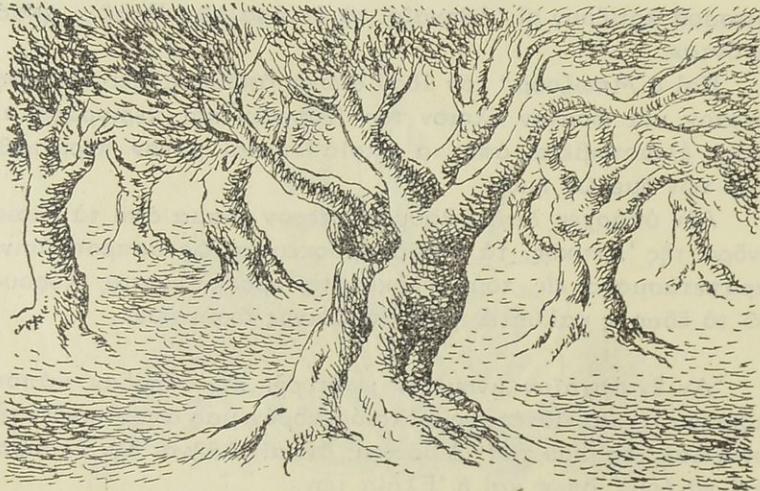
"Ολαι αὐταὶ διακηρύττουν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ύπῆρξε χώρα βαρβάρων, οἱ ὄποιοι φοβοῦνται τὸ φῶς. Θά ζῇ πάντοτε ἡ ἀρετὴ εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον, ποὺ τοῦ φωτίζει τὴν γωνίαν ὁ γλυκὺς τοῦ ἐλαίου λύχνος. Διότι τὸ φῶς του προέρχεται ἀπὸ τὸ δένδρον τῆς θεᾶς τῆς εἰρήνης, τῆς χαρᾶς καὶ τῆς σοφίας.

Τὸ φῶς τοῦτο, ποὺ φέγγει τὸ αὐτὸ ἀπὸ τότε ἔως τώρα, διὰ μυστικῆς ὁδοῦ μᾶς συνδέει μὲ τοὺς δοξασμένους ἐκείνους χρόνους...

'Αλλὰ τώρα; ἐλάχισται ἔχουν ἀπομείνει. Αἱ λησμονημέναι αὐταὶ ἀς κηρυχθοῦν Ἱεραί. Ἀσημένιον κιγκλίδωμα πρέπει νὰ τὰς περιβάλλῃ. Τῆς μεγάλης του πύλης αἱ στρόφιγγες ἀς κινοῦνται ἀπὸ τὸν εὔτυχισμένον φύλακα μόνον διὰ τοὺς μύστας τοῦ Ὡραίου.

« Ἀγαδρομάρης »

Δημήτριος Γρ. Καμπούρογλους

Η ΓΛΑΥΚΟΦΥΛΛΗ ΕΛΙΑ

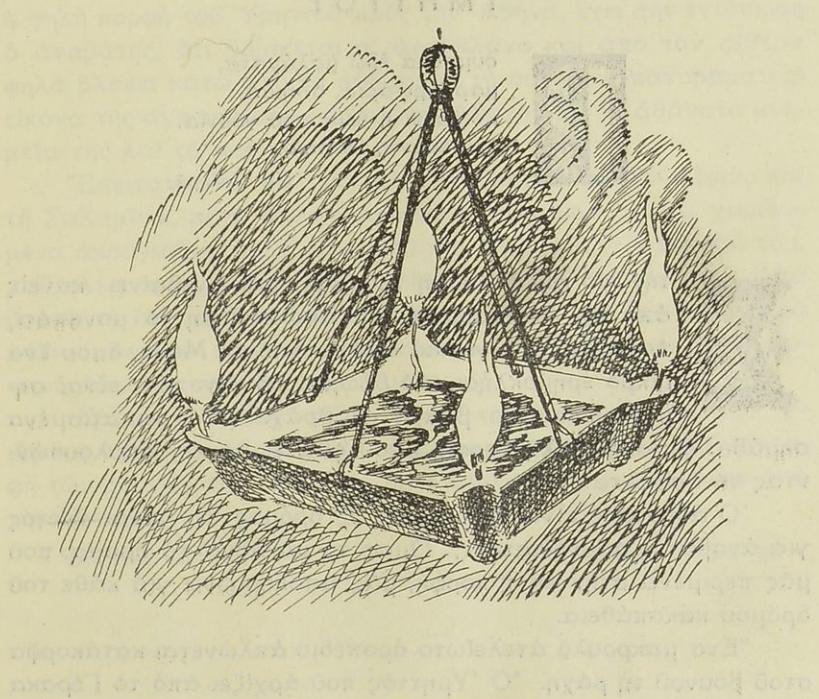

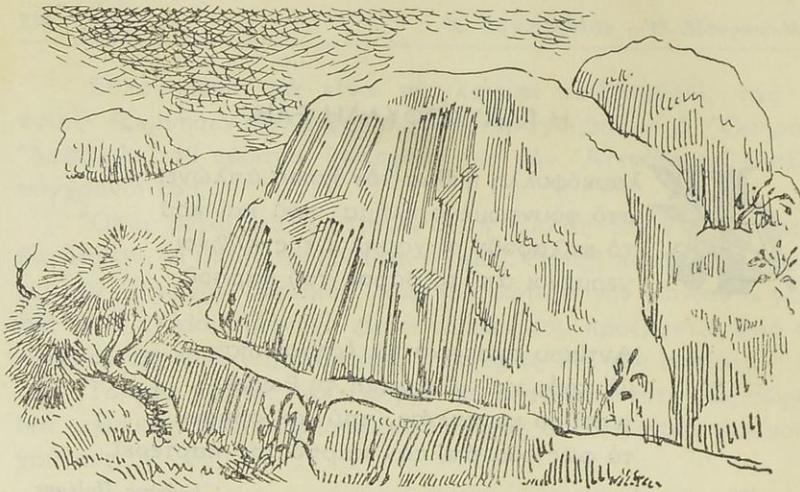
λαυκόφυλλη ἡ ἐλιά τὸν ἥσκιο ἀπλώνει
στὸ φουντωμένο κλῆμα· πού καὶ ποῦ
τὸ ψηλαφοῦν οἱ χαμηλοί της κλῶνοι
γερμένοι ἀπ' τὸ βάρος τοῦ καρποῦ.

Ἄντίκρυ σκοτεινὸν τὸ ἐρημοκλήσι
μὲ πόθο καὶ μ' ἀγάπη τὴ θωρεῖ,
γιατὶ τὸ καντηλάκι, πού χει σβήσει,
τὸ φῶς του ἀπ' τὸν καρπό της καρτερεῖ.

«Σπασμένα μάρμαρα»

'Ιωάννης Πολέμης

ΥΜΗΤΤΟΣ

P

ουμπίνια ἔδω μαλάματα,
μαργαριτάρια, ἀσήμια,
μοιράζει ἡ θεία σου γύμνια,
τρισεύγενη Ἀττική.

K. Παλαμᾶς

τὴν πιὸ ψηλὴν κορφὴν τοῦ 'Υμηττοῦ ἀνεβαίνει κανεὶς
ἀπὸ τὴν Καισαριανήν, ἀνὰ ἀκολουθήσῃ τὸ μονοπάτι,
ποὺ ἀρχίζει λίγο πιὸ ἀπάνω ἀπὸ τὴν Μονήν, ὅπου ἔνα
μικρὸ ἐρημοκλήσι στὸ ὑψωμα. Τὸ μονοπάτι εἶναι ση-
μαδεμένο ἀπὸ βράχο σὲ βράχο μὲ χρωματισμένα
σημάδια ὡς στὴν ψηλὴν κορφήν, ὅπου φθάνει κανεὶς ἀκολουθῶν-
ντας τὸ ἄσφαλτα.

'Ο ἀνήφορος εἶναι ἀπότομος. 'Ο δρόμος δὲν εἶναι ἄνετος
γιὰ ἀναβάτες ἀσυνήθιστους. 'Ομως τὸ μοναδικὸ τὸ ὄραμα, ποὺ
μᾶς περιμένει στὴν ψηλὴν κορφήν, μᾶς ἀποζημιώνει γιὰ κάθε τοῦ
δρόμου κακοπάθεια.

"Ἐνα μακρουλό ἀτελείωτο ὁροπέδιο ἀπλώνεται κατάκορφα
στοῦ βουνοῦ τὴν ράχη. 'Ο 'Υμηττὸς ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Γέρακα

καὶ τελειώνει στὴ Βουλιαγμένη, χωρίζει τὴν Ἀττικὴ στὴ μέση, ἀπὸ βοριά στὸ νοτιά.

'Ανατολικὰ ἀπλώνονται τὰ μεσόγεια, χωριά καὶ χωριουδάκια, σπαρμένα σὲ ἔνα στενόμακρο κάμπο καλλιεργημένο καὶ κατάφυτο, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ ριζοβούνια τῆς Πεντέλης καὶ ξεδιπλώνεται ὡς τὰ βουνά τῆς Λαυρεωτικῆς. Ἐκεῖ ποὺ τελειώνει ὁ κάμπος, πέρα ἀπὸ τὴ Ραφίνα καὶ Πόρτο - Ράφτη, ἀπλώνεται ἡ στενοθάλασσα τῆς Εὔβοιας καὶ πέρα ἀπὸ τὸ μεγάλο νησὶ τῆς Εὔβοιας ἡ ἀνοιχτὴ θάλασσα τοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ νησιά του.

Εἰκόνα ἀσύγκριτη τὸ ἀγνάντεμα δυτικά. Σάν δραμα κάτω μαγικὸ ἀπλώνεται ἡ πανέμορφη ἡ κοιλάδα τῆς Ἀθήνας, κυκλωμένη ἀπὸ τὰ λυγερόκορμα βουνά της, τὸν 'Υμηττό, τὴν Πεντέλη, τὴν Πάρνηθα, τὸν Κορυδαλλό, τὸν Αἴγαλεω.

"Οπως κόβεται ἀπότομα, σὰν κάθετα, σπανὴ καὶ ἄδεντρη, ἡ ψηλὴ κορφὴ τοῦ 'Υμηττοῦ πρὸς τὴν Ἀθήνα, ἔχει τὴν ἐντύπωση δ ἀναβάτης, δι τι βρίσκεται σ' ἀεροπλάνο καὶ ἀπὸ τὸν αἰθέρα ψηλὰ βλέπει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του τὴ συνολικὴ πανοραματικὴ εἰκόνα τῆς ἀγαπημένης χώρας τῆς Ἀθηνᾶς μὲ τὰ ἀθάνατα μνημεῖα της καὶ τὰ περίχωρά της.

"Ἐπειτα μὲ τὰ Φάληρα, μὲ τὸν Πειραιᾶ, μὲ τὴν Αἴγινα καὶ τὴ Σαλαμῖνα, μὲ τ' ἄλλα μικρονήσια περίγυρα, μὲ τὰ χαριτωμένα ἀκρογιάλια τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ τὴ γαλάζια θάλασσά του, ποὺ πλέει στὸ χρυσάφι, δι ταν δ ἥλιος γέρνει ἀπάνω της, μὲ τὰ βουνά τὰ Μωραΐτικα ἀπόβαθα, ζετυλίγεται στὰ ἀχόρταστα τὰ μάτια μας μιὰ ἀληθινὴ φαντασμαγορία, ἀποθεωμένη στὴ φωτεινὴ ἀρμονία τοῦ Ἀττικοῦ ἥλιου.

Καὶ τὸ μοναδικὸ αὐτὸ δραμα τῆς ψηλῆς κορφῆς τοῦ 'Υμηττοῦ πρὸς τὴν Ἀθήνα δὲν τὸ βρίσκομε ἀπὸ καμιὰ ἄλλη κορφὴ τῶν βουνῶν τῆς Ἀττικῆς, οὕτε ἀπὸ τὴν Πάρνηθα, οὕτε ἀπὸ τὴν Πεντέλη.

« Ἑλληνικὰ ταξίδια »

Κώστας Πασαγιάννης

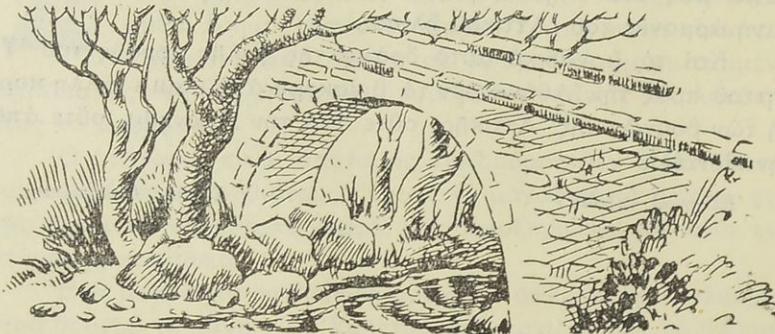
ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

‘Η πλάση ή παντοδύναμη κι απόνετη μητέρα
για σένα δὲν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
“Αν ἔδωσε σ’ ἄλλο βουνὸν ψῆλος καὶ περηφάνεια
κι ἄλλο βουνὸν ἀν τὸ σκέπασε μὲ λόγγους καὶ ρουμάνια
κι ἄλλο βουνὸν ἀν τὸ πύργωσε σὲ βράχους καὶ κοτρώνια
κι ἄλλο βουνὸν ἀν στεφάνωσεν ὀλοχρονίς μὲ χιόνια,
μάζεψε ἀπ’ ὅλα τὰ βουνὰ τὴ μοιρασμένη χάρη,
τὴν ἔσμιξε καὶ σ’ ἐπλασε, βουνό, βουνῶν καμάρι!

Κι ὅταν ἀτόφιο καὶ βαρὺ καὶ παγωμένο χιόνι
ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν κορφὴν πέφτη καὶ σὲ πλακώνη,
μαρμαρωμένο φαίνεσαι, καθὼς στὰ παραμύθια . . .
Μὰ ἔχεις κρυμμένη τὴ ζωὴ στὰ παγωμένα στήθια
κι ἀμά προβάλλῃ ὀλόφεγγος δὲ ἥλιος ἀπ’ ἀγνάντια,
τὸ μάρμαρο σπᾶ καὶ γεννᾶ σμαράγδια καὶ διαμάντια.
Σμαράγδια τὰ ρουμάνια σου, διαμάντια τὰ νερά σου,
ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὀλόγυρά σου,
χαρίσματα ἀξετίμητα καὶ δῶρα εὐλογημένα
στὰ εἰκοσιτέσσερα χωριά, ποὺ κρέμονται ἀπὸ σένα.
Καὶ δίνεις στὶς ζωές ζωή, φέρνεις στὶς χάρες χάρη,
περήφανο καὶ σπλαχνικὸ βουνό, βουνῶν καμάρι.

«Γαλήνη»

Γεώργιος Δροσίνης

ΝΑ Η ΕΛΛΑΔΑ!

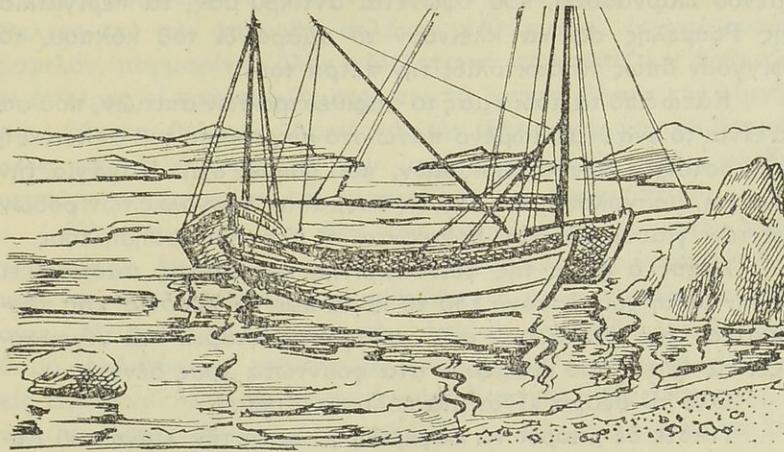

ταν στὸ γυρισμό μας ἀπὸ τὸ ταξίδι τῆς Εύρωπης, κυνηγημένοι ἀπ’ τὶς συννεφιές καὶ τὶς μπόρες, ἀντικρίσαμε μέσ’ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἀτέλειωτης κοιλάδος τοῦ Στρυμόνα, ἔνα κομμάτι γαλάζιο, ἀκουσα τὴν σύντροφο τοῦ ταξιδιοῦ νὰ ξεφωνίζῃ :

— Νά ἡ Ἑλλάδα !

Καὶ δὲν ἔκανε καθόλου λάθος : Κάτω ἀπ’ αὐτὸ τὸ γαλάζιο ἀκριβῶς ἄρχιζαν τὰ σύνορά μας.

Εἶναι τὸ λίκνο τῆς ψυχῆς μας. ‘Η οὐσία τῆς ιστορίας μας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας. ’Απ’ αὐτὸ τὸ γαλάζιο εἶναι ποτισμένες οἱ ἰδέες τοῦ Πλάτωνα καὶ οἱ στροφὲς τῶν χορικῶν τοῦ Σοφοκλῆ. ’Απ’ αὐτὸ εἶναι γεμάτες οἱ

μαρμάρινες ἀρμονίες τῶν μνημείων καὶ τὰ κενὰ τῶν ἐρειπίων τους. Εἶναι αὐτὸ ποὺ ἀντιφεγγίζει στὶς θάλασσές μας. Κι ἔτσι βάζει τὶς ἀνάγλυφες στεριές μας ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀπέραντα, γαλάζια κανάλια — τὸ ύγρο καὶ τὸ ἀέρινο.

Στὶς ύπεροχες κορδέλες, ποὺ ἔεδιπλώνονται ἀπ’ τὸ Καμάρι γιὰ νὰ σκαρφαλώσουν στὸ Αἴγιο, μᾶς συντρόφευαν προ-

χτές σὲ μιὰ διαδρομή, αύτὰ τὰ δυὸ γαλάζια, γεμάτα ἐλληνικὲς γραφικότητες.

Στὸ ἔνα γαλάζιο γράφονται οἱ λυγερὲς σκιαγραφίες τῶν κυπαρισσιῶν, οἱ φτωχικοὶ τροῦλλοι τῶν «βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν καὶ τὰ περιγράμματα τῶν λόφων, αὐτῆς τῆς λιτῆς καὶ ύπεροχῆς γῆς. Καὶ στὸ ἄλλο γαλάζιο, ποὺ ὁ ἥλιος τῆς φθινοπωρινῆς καλωσύνης κάνει νὰ χρυσοπρασινίζῃ, σχεδιάζονται τ' ἀκρογιάλια κι οἱ μικρὲς ἀγκαλιές καὶ τὰ πανάκια τ' ἀσπρα θαλασσόκρινα, ποὺ φυτρώνουν στοὺς δλόφωτους κάμπους τοῦ πελάγους κι οἱ ἀραγμένες ψαροπούλες καὶ τὰ σταχτὶα βράχια, π' ἄλλα μπαίνουν στὴ θάλασσα μὲ τὴν ἀρρυθμία τῆς δρμῆς κι ἄλλα παίρνουν μορφὲς γλυπτικῶν σχεδιασμάτων.

Απὸ τὶς διαδοχικὲς ταράτσες, ποὺ ἀποκορυφώνονται στὸ μεγάλο μπάλκον τοῦ Αἴγιου, ὁ Κορινθιακὸς εἶναι ἔνα ποίημα.

Κάτω ἀπὸ τ' ἀστραφτερὸ καὶ πελώριο τρίγωνο τοῦ χιονισμένου Παρνασσοῦ, ποὺ ύψωνεται ἀντίκρυ μας, τὰ περιγιάλια τῆς Ρούμελης σὰ νὰ κλείνουν τὸ σμαράγδι τοῦ κόλπου, τὸ σφίγγον όπως τὸ δακτυλίδι τὴν πέτρα του.

Κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας τὸ ἀμφιθέατρο τῶν σπιτιῶν, ποὺ σὰ νὰ εἶναι τὸ ἔνα θεμελιωμένο πάνω στὸ μικρὸ κῆπο τοῦ ἄλλου κι ἡ δεντροστοιχία τῶν κυπαρισσιῶν, ποὺ δῆγεται στὴν Παναγία τὴν τρυπητή, μοσχολουσμένη ἀπὸ τὶς θαυμάσιες πέργολες τῶν ρόδων καὶ τῶν γιασεμιῶν, ποὺ βρίσκονται σ' ὅλη τὴν ἄνθησή τους.

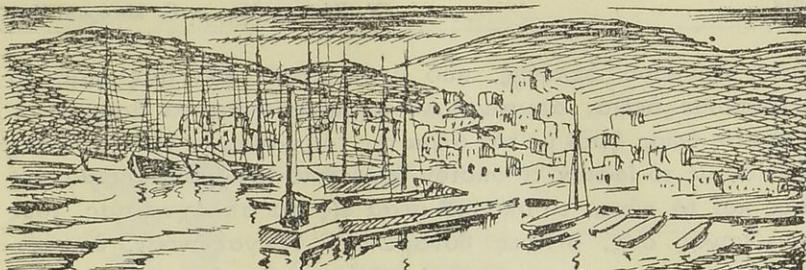
Αύτὸς ὁ ἥλιος τῆς φθινοπωρινῆς καλωσύνης πασπαλίζει μὲ τὴν ἄϋλη χρυσόσκονή του τὸ κῦμα καὶ τὰ λεμόνια καὶ πορτοκάλια, ποὺ ωριμάζουν στὰ κατάφορτα κλαριά καὶ σιγομαυρίζει τὶς ἐλιές, ποὺ βρύαζουν στὰ φουντωτά τους δέντρα.

“Ολο τὸ θέαμα εἶναι μιὰ εὐλογία Κυρίου.

Τίποτε δὲ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μ' αὐτὴ τὴν λίμνη τοῦ Κορινθιακοῦ. “Εχει τὴν κλασσικὴ λιτότητα, τὴ χάρη τῆς ἐλαφρᾶς γραμμῆς, ποὺ γράφεται γεμάτη φῶς, λισσορροπία καὶ χάρη, σὰν φράση πλατωνική. Εἶναι ὁ θρίαμβος τοῦ γαλάζιου, ποὺ δὲν ποτίζει μονάχα τὰ νερά, τὸν αἰθέρα, τὴ διάθεση, τὸ λόγο, τὸ γέλιο — μὰ κι αὐτὴ τὴν πέτρα, τὸ βουνό, τὴ γῆ, πού, σὰ νὰ ἔξαυλώνεται, γίνεται πιὸ ἐλαφριά.

«Ἐλεύθερον Βῆμα»

Σπῦρος Μελᾶς

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

... Θέλετε νὰ ἰδῆτε τὴν μικρὰν πόλιν τὴν ὅποιαν ἀπεθανάτισεν ἡ Ἰστορία καὶ ἡ Ποίησις καὶ ἐστόλισεν ἡ πλουτοδότειρα φύσις μὲ τὰ κάλλη τῆς δλα; Θέλετε νὰ τὴν ἰδῆτε ἐνωρὶς τὸ πρωὶ, πρὶν ἀκόμη τὴν λούσῃ ὁ ἥλιος μὲ τὸ μέγα του φῶς, ροδίνην, μόλις ἔξυπνοισαν; Θέλετε τὴν ἐσπέραν αἰματώδη, ὅταν ὁ ἥλιος, βυθιζόμενος εἰς τὸ ἄπειρον τὸ ὑγρόν, τὴν ἀποχαιρετᾷ; Θέλετε ύπο τὴν ἀργυρᾶν σελήνην πάλλευκον, ζεχωρίζουσαν ἄσπιλον, μαρμαρίνην δλην; Θέλετε νὰ τὴν φωτίζουν ἀσθενῶς οἱ ἀστέρες οἱ καθρεφτίζόμενοι εἰς τὰ διαιωγῇ ὕδατα τῆς λίμνης της; "Οπως θέλετε. Ἀρκεῖ νὰ τὴν ἰδῆτε διὰ νὰ τὴν θαυμάσετε, νὰ τὴν ἀγαπήσετε, τὴν μικρούλαν αὐτὴν πόλιν μὲ τὴν μεγάλην της ἴστορίαν καὶ τάς πολλάς της ἀναμνήσεις.

Τὴν Τουρλίδα, ἀν δὲν τὴν ἐγνωρίσατε, ἡκούσατε δμως περὶ αὐτῆς, ἀναμφιβόλως· εἶναι ὁ μοναδικὸς περίπατος, ὁ ἵκανὸς νὰ στολίζῃ ἐπιφθόνως οἰανδήποτε μεγαλούπολιν τοῦ κόσμου. Μέσα εἰς τὴν λίμνην τὴν ὅποιαν διασχίζει, λευκή, καθαρά, δλόστρωτος, φθάνουσα μακράν, πολὺ μακράν, χάνεται εἰς τὴν θάλασσαν, ἡ γραμμὴ αὐτὴ ἡ παχεῖα καὶ ἀτάραχος, ἡ καλῶς ἐκτισμένη καὶ διατηρουμένη καλῶς, ἡ μαγεύουσα τὴν ὅρασιν καὶ τὴν καρδίαν καὶ τάς αἰσθήσεις καὶ τὸν νοῦν — ἡ Τουρλίς.

'Εκεῖ θὰ σᾶς ὀδηγήσω, θὰ τὴν ἰδῆτε, θὰ τὴν γνωρίσετε, θὰ σᾶς κρατήσῃ εἰς τὴν ράχιν της τὴν σκληράν, θὰ σᾶς δείξῃ τὰ μυστήρια τῆς θαλάσσης, τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ ἥλιου. Θὰ φέρῃ πρὸ τῶν ποδῶν σας τὴν τρέμουσαν μαρμαρύγην τῶν ἄστρων, πρὸ τῶν βλεμμάτων σας μίαν χλαμύδα ρευ-

στού ἀργύρου - σελήνης, ποὺ μεσουρανεῖ. Θὰ σᾶς κάμῃ νὰ στρέφεσθε δεξιά, ἀριστερά, νὰ μὴ προφθάνετε νὰ θαυμάζετε. Θὰ σᾶς δώσῃ ζωὴν μὲ τὸν ἀέρα τῆς τὸν καθαρόν. Θὰ σᾶς δώσῃ ύγειαν μὲ τὸ ἱώδιον, τὸ ὄποιον σύρει ἀπὸ τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης καὶ τὸ χύνει, τὸ σκορπά μέσα εἰς τὰ σπλάχνα σας, τοὺς πνεύμονάς σας, οἵτινες δυναμώνουν, μεγαλώνουν, ἀναγεννῶνται.

Ἐκεῖθεν, λοιπόν, θὰ ἴδητε τὴν πόλιν.

Ἐκεῖ δά, πρὸ τῶν βλεμμάτων σας, μέσα εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὸ γαλανὸν κῦμα, ἀναπαύεται νωχελῶς μὲ τὰς μικράς της οἰκίας, τὰς λευκάς, μόλις ἀποχωριζομένη ἀπὸ τῶν πλοιαρίων τῆς, τὰ ὄποια, κατὰ σειρὰν δεμένα ἔκει, κινοῦνται ἡσύχως καὶ ρυθμικῶς, προσμένουν νὰ λυθοῦν καὶ νὰ πετάξουν μακράν. Ἀναπαύεται ἔκει ἐλευθέρα εἰς τὸ ἄπειρον, τὸ ὄποιον ύψοῦται ἀπέραντον, μέσα εἰς τὸ σχῆμα πετάλου ὁροσειράν τῆς, τὴν βαρεῖαν, τὴν μελαγχολικήν, ἥτις τὴν προστατεύει ἄγρυπνος ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως, ἀφήνουσα αὐτὴν ἐλευθέραν, ἐντελῶς ἐλευθέραν, νὰ παιζῇ μὲ τὴν θάλασσαν, νὰ καθρεφτίζεται εἰς τὴν λίμνην τῆς, νὰ γελᾷ μὲ τὸν οὐρανόν της.

Ἐκεῖ, λοιπόν, θὰ θαυμάσετε τὴν ἐναλλαγὴν τῶν καλλονῶν της, ἀκούοντες συγχρόνως τὸ ἀβίαστον, τὸ σβηνόμενον τραγούδι τοῦ ψαρᾶ, τοῦ πηγαίνοντος ἢ ἐπιστρέφοντος ἐκ τῆς ἐργασίας.

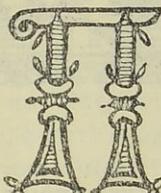
Ἐκεῖθεν θὰ γνωρίσετε τὴν ἀληθῆ ζωὴν, τὴν κυματόλουστον, τὴν πλήρη φωτὸς καὶ κάλους, ἡ ὄποια θὰ σᾶς ἐναγκαλίζεται, θὰ σᾶς κρατῇ δυνατά δυνατά, ὕστε νὰ μὴ δύνασθε ν ἀποσπασθῆτε αὐτῆς εὐκόλως.

Καὶ τότε, ἀφοῦ καθήσετε κάπου ἔκει, παρὰ τὸ κῦμα τῆς λίμνης τὸ κατάργυρον, τὸ μόλις κινούμενον τὸ ἔτοιμον νὰ ξεψυχήσῃ, θὰ αἰσθανθῆτε μέσα σας αἰσθήματα καὶ πόθους τότε, ἐξυπνοῦντας νέους κόσμους. Καὶ θὰ θαυμάσετε τὴν δαιμονίαν φύσιν, τὴν ἀγέραστον, ἡ ὄποια τόσον ἐφάνη ἀφειδής, σκορπίζουσα τὰ δῶρα τῆς εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν πόλιν.

Ἐφημερὶς «Εστία»

Μιλ. Μαλακάσης

ΖΩΓΡΑΦΙΑ

ρωὶ μέσα στ’ ἀκύμαντα
νερὰ πρὸς τ’ ἀκρογιάλι
τῶν σπιτιῶν βαθειά, δλόλευκη
ἡ ζωγραφιά προβάλλει.

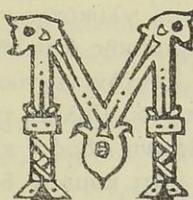
Σὰν ἀπὸ χέρι ἀπότολμο
ξεχωριστοῦ τεχνίτη
φανταστικό, σὰν ἄϋλο
δείχνεται κάθε σπίτι.

’Αλλ’ ὁ ἥλιος ὑψώθηκε,
ἥλθε τὸ μεσημέρι.
Κι ἡ ζωγραφιά; τὴν ἔσβησε
τὸ κῦμα καὶ τ’ ἀγέρι.

«Τραγούδια τῆς Πατρίδας μου»

K. Ηλαμᾶς

ΒΑΣΙΛΕΜΑ

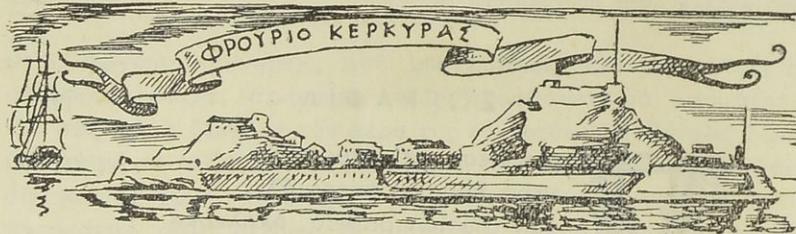

ἐ βυσσινιά στολίστηκεν
ἡ θάλασσα πορφύρα,
γαλάζιους ἥσκιους φόρεσαν
τὰ κορφοβιόνια γύρα.

Κι ἐπάνω στὴ Βαράσοβα
Κάστρο, ποὺ λουλουδίζει,
βγαίν’ ἡ σελήνη μὲ χρυσὸδ
δρεπάνι καὶ θερίζει.

«Συντριμματα»

Milt. Μαλακάσης

Η ΝΥΜΦΗ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ

Εἰς τὸ βορειότερον ἄκρον τῆς Ἑλλάδος, ἐκεῖ δπου τὰ ἑληνικὰ νερά ὀδελφώνονται μὲ τὰ κύματα τοῦ Ἀδρία, ἡ Κέρκυρα ύψωνεται μέσα ἀπὸ τὸν πόντον, δπως ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη. Ὁ Ὀδυσσεὺς τὴν ὥρεν εἰς τὸν δρόμον του καὶ δ "Ομηρος, δταν ἐπλησίασε τὸν ἥρωά του εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς νήσου αὐτῆς, ἥσθανθη τὴν ἀνάγκην νὰ γίνη λυρικός. Καὶ ἔγινε θαυμάσιος, δπως ἡδύνατο καὶ ἤξευρε νὰ γίνεται δ ποιητὴς ἐκείνος, δ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ χύσῃ ἀπὸ τὴν ψυχήν του τὴν ποίησιν ἐνδὸς λαοῦ.

Δεξιὰ τοῦ κόλπου δλα εἶναι ἀκόμη ἄγρια. Οἱ βράχοι καταβαίνουν αἴματοβαφεῖς πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ ἄνεμοι πνέουν ὀρμητικοί. Τὸ κῦμα εἶναι ἀνήσυχον. Καὶ δπίσω ἀπὸ τὰ ύψηλά, φυσικὰ τείχη μαντεύει κανεὶς δτι ζῆ φυλὴ ἀνυπότακτος, τρεφομένη μὲ ὀρμὴν καὶ ὑπερηφάνειαν ἀπὸ τὴν ἄγριαν φύσιν.

Ἄπεναντι ἡ Κέρκυρα εἶναι δλη ἀκρότης καὶ γλυκύτης καὶ χάρις. Μία ἀκρόπολις ύψοδιται ἔναντι τῆς ἥπειρωτικῆς ἀπειλῆς. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκρόπολις τῆς Κερκύρας εἶναι λεπτὸν τεχνικὸν ἔργον, ἔνας μικρὸς καὶ κομψὸς Δαυΐδ ἀπέναντι τοῦ Γολιάθ τῆς ἔηρᾶς. Ἡ φύσις ἥσθανθη τὴν ἀνάγκην, ἀφοῦ ἔφανη ἀδρὰ* καὶ ἐπιβλητικὴ εἰς τὴν Ἡπειρον, νὰ φιλοτεχνήσῃ κάτι κομψὸν διὰ τὴν θάλασσαν.

*Ἐν τούτοις καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν ὑπάρχει κάτι ἀκόμη, τὸ δποῖον δεικνύει συγγένειαν πρὸς τὴν ἔηράν. Ὁ παντοκράτωρ, νομίζει κανεὶς, δτι δὲν εἶναι ὅρος Κερκυραϊκόν. Κάτι Ἡπειρωτικὸν ἐσφηνώθη εἰς τὴν μαλακὴν γῆν τῆς νήσου. Καὶ μόνον ἡ Κερκυραϊκὴ φύσις κατώρθωσε καὶ αὐτὸν τὸν ἄγριον κολοσσὸν νὰ ἐκπολιτίσῃ. Ἐπάνω εἰς τὰς κλιτῦς του ἀναρριχᾶται πυκνὴ ἡ ἐλαία καὶ εἰς μίαν πλευράν του, βλέπουσαν πρὸς τὴν θάλασ-

σαν, αἱ γλυστῖναι σκύβουν ἔως τὸ κῦμα καὶ τὰ γαλανὰ ἄνθη τῶν πνίγονται εἰς τὸν ἀφρόν.

Εἶναι βέβαιον δτι εἰς ὅλας τὰς ἐλληνικάς πόλεις, χωρὶς πολλὴν δυσκολίαν, ἥμπορει κανεὶς νὰ συναντήσῃ ἵχνη τῶν ἐποχῶν, ποὺ ἐπέρασαν ἐπάνω των. Ἡ Κέρκυρα εἶναι ἡ ἐλληνικὴ πόλις, ἡ κατ' ἔξοχὴν ἐστραμμένη πρὸς τὸ παρελθόν. Κάτι τὸ μεσαιωνικὸν αἰωρεῖται ἐπάνω της, ἀπομακρύνον αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν μας.

Ἡ προσήλωσις* τῶν κατοίκων τῆς νήσου πρὸς τὸ παρελθόν, ἔδωκεν ἔνα ἰδιαίτερον τύπον εύγενείας εἰς τοὺς ἀνθρώπους, τὸν δποῖον δύσκολα ἀπαντᾷ κανεὶς εἰς ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀν τὸν εὔρη, θὰ τὸν σημειώσῃ μεμονωμένον. Καὶ ὁ τελευταῖος βαρκάρης τοῦ λιμένος ἔχει εἰς τὸ βλέμμα του καὶ εἰς τὴν κίνησιν τὴν ἀριστοκρατικὴν σφραγίδα.

Τὸ παρὸν ἀφήνει τὸν Κερκυραῖον σχεδὸν ἀδιάφορον καὶ δρεμβασμὸς εἶναι ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν του. Εἰς τὸ κυκλιδωμα τῆς Γαρίτσας θὰ συναντήσῃ ὁ ξένος ἀνθρώπους, οἱ δποῖοι ρεμβάζουν ἀκουμβώντας εἰς τὰ σίδερα. Μένουν ἐπὶ ὅρας ὀκλήτοι καὶ σιωπηλοί μὲ τὸ βλέμμα των μακράν. Ἡ θάλασσα ἐκτείνεται ἀτελείωτος ἐμπρὸς των καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὴν μονοτονίαν τῆς ὁ νοῦς τρέχει πρὸς τὰ περασμένα, τὰ δποῖα τοὺς ἐλκύουν μὲ ἰδιαίτερως μυστηριώδη δύναμιν.

Ἡ πόλις τῆς Κερκύρας ἀποτελεῖ ἔνα δλόκληρον μουσεῖον.

Ἐνας περίπατος εἰς τὴν πλατεῖαν, ἔπειτα ἀπὸ τὴν παραλίαν ἡ δποία ἀπολήγει εἰς τὰ παλαιὰ βυζαντινὰ τείχη — τὰ Μουράγια —, φθάνει διὰ νὰ δείξῃ δλόκληρον τὴν Κέρκυραν.

Οἱ Κερκυραῖοι εἶναι ύπερήφανοι διὰ τὴν Σπιανάδα των καὶ ἔχουν δίκαιον. Ἡ θέα ἀπὸ τὴν πλατεῖαν αὐτὴν δὲν εἶναι εὐρεῖα καὶ ποικίλη, ὅπως ἡ θέα ἀπὸ τὸ Ζάππειον. Ἀλλ' ἡ Σπιανάδα εἶναι τὸ λεύκωμα εἰς τὸ δποῖον δλαι αἱ ἐποχαὶ ἔχουν θέσει τὰς ύπογραφάς των.

Ἀπέναντι τὸ φρούριον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, βαρύ καὶ ὁγκώδες μεσαιωνικὸν κτίριον. Αἱ βροχαὶ καὶ ἡ ύγρασία ἐμαύρισαν τὰ τείχη τοῦ φρουρίου καὶ ἡ ἀντίθεσίς του πρὸς τὸν δεξιὰ λόφον τῆς Γαρίτσας, καταπράσινον καὶ ἀνθηρόν, καταλή-

γοντα εις τὸ κατάλευκον χωρίον Μπενίτσες, ἀποτελεῖ μίαν ἀνέκφραστον εὐχαρίστησιν τοῦ ὁδόφαλμοῦ. Τὸ φρούριον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ τῆς νησίδος τοῦ Βίδο ἀποτελοῦν τὴν πολεμικὴν Κέρκυραν. Τὸ πρωὶ ἀπὸ τὰς ἐπάλξεις ὁ σαλπιγκτὴς ἔξυπνα τὴν κοιμωμένην πόλιν.

Εἰς τὴν Σπιανάδα τὰ μνημεῖα εἶναι ἄφθονα. Ἡ Γαληνοτάτη Βενετικὴ Δημοκρατία ὑψώσεν ἔνα εἰς τὸν περίφημον ναύαρχον Σούλεμπουργκ, «ζῶντος αὐτοῦ», διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς νήσου ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ὁλίγον μακρύτερα ὑψοῦται τὸ μνημεῖον τοῦ Μαίτλανδ, ναΐσκος ὀλόκληρος, λωνικοῦ ρυθμοῦ, ἐπ' ὄνόματι τοῦ Ἀγγελού διοικητοῦ, ὁ δόποιος συνέδεσε τὸ ὄνομά του μὲν τὸ Ἰόνιον Σύνταγμα καὶ τὴν ὑποδοχὴν εἰς τὴν Κέρκυραν τῶν ἔκουσίων ἔξορίστων τῆς Πάργας.

Ίδιού τὸ ἄγαλμα τοῦ Καποδιστρίου, προστιθέμενον εἰς τὴν μαρμαρίνην αὐτὴν βιβλιοθήκην. Ὁ πρῶτος τῆς Ἑλλάδος πολιτικὸς παρίσταται ὅρθιος, τυλιγμένος εἰς τὸν κλασσικὸν πλατύν μανδύαν του, βυθισμένος εἰς σκέψεις.

“Ἐνας πράσινος ὥκεανός, τὸν ὄποιον συνταράσσει ὁ ἄνεμος εἰς μυροβόλα κύματα, χωρίζει τὴν πόλιν τῆς Κερκύρας ἀπὸ τὸ Ἀχίλλειον.” Ασπρος καὶ εὔθυς καὶ ἀνηφορικός, καθὼς εἶναι ὁ δρόμος, θά ἡμποροῦσε νὰ ἐκληφθῇ ὡς ἔνας πελώριος ὄφις γγλιστρῶν μέσα εἰς τὴν πρασινάδα. Εἰς μίαν καμπήν τοῦ δρόμου αὐτοῦ, δπου φαίνεται σκαρφαλωμένον τὸ Γαστούρι, ἔμφανίζεται ἔξαφνα τὸ Ἀχίλλειον. “Ἐνας λευκὸς ὅγκος δεσπόζων τῆς πρασίνης ἐκτάσεως ἀγακύπτει ἀπὸ τὰς ἀνωμαλίας τοῦ ἐδάφους. Ὁπίσω οἱ Ἄγιοι Δέκα, εἰς τὴν πλευράν χλοεροῦ βουνοῦ, ἀποστέλλουν τὴν κατάνυξιν τῆς καμπάνας τοῦ Ἐσπερινοῦ. Ἀριστερὰ ὅλη ἡ πεδιάς, κατάφυτος κλίνη φύσεως, μὲ παραδόξους κυματισμούς ἐδάφους καὶ μὲ ὅλας τὰς ἀποχρώσεις τοῦ πρασινοῦ καὶ εἰς τὸ βάθος ἡ πόλις μὲ τὰ φρούρια καὶ τὰ κωδωνοστάσια.

“Ολὴ ἡ λεπτότης καὶ διαύγεια τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ αἱ μυρωμέναι πνοαὶ καὶ τὸ βαθὺ μυστήριον τῆς ἐλευθέρας φύσεως, ὅλα συνηθροίσθησαν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, διὰ νὰ δείξουν τὶ κατορθώνει διὰ τοὺς εύνοουμένους της ἡ πλάσις. Καὶ ἐνῷ ὁ ἐπισκέπτης προσπαθεῖ νὰ ἀποτυπώσῃ εἰς μίαν πλάκα τῆς ψυχῆς

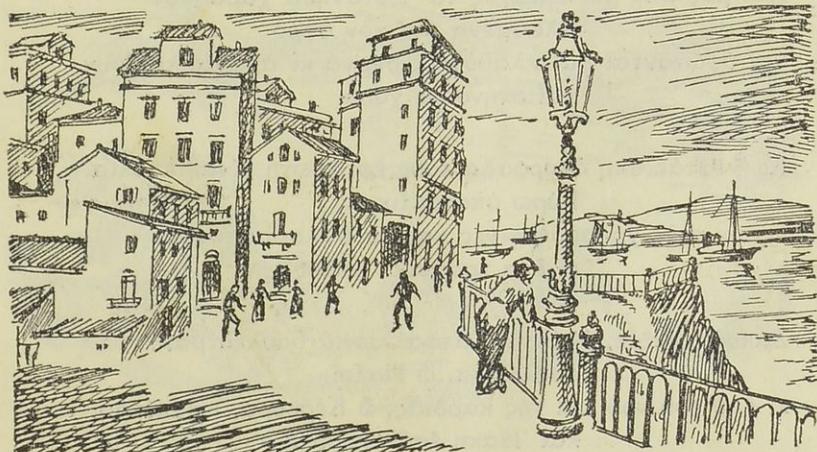
του τὴν εἰκόνα, βαρειά μεσαιωνική θύρα κυλίεται καὶ δ ἐπισκέπτης εἰσέρχεται εἰς τὸ παλάτι τῆς αὐτοκρατείρας.

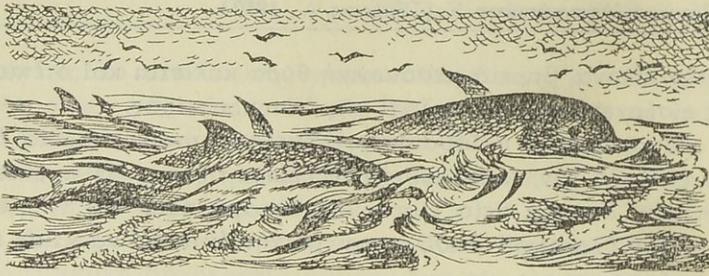
Εἶναι δρά γε ἡ βαθύτατα πληγεῖσα μητρική καρδία ἡ ὅποια ἔξελεξε τὸν τόπον αὐτὸν ὡς ἐρημητήριον; Ἡ πρέπει νὰ δεχθῶμεν, δτι μία θεία ἔμπνευσις ἐσταμάτησεν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τὴν θλιψμένην βασίλισσαν, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ κτίσῃ ἐκεῖ τὴν φωλεάν της;

Πουθενά δὲν αἰσθάνεται κανεὶς τὸ ἰδανικὸν νὰ τὸν διαπερνᾷ ἀπὸ δλους τοὺς πόρους τῆς ψυχῆς του, ὅσον εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο τῆς ἀπολύτου σιγῆς, τῆς ὑπερτάτης ἐρημίας, τῆς ἀταράκτου γαλήνης. Ἐκεῖ νομίζει κανεὶς τὸν ἑαυτόν του χωρισμένον ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀπρόσιτον εἰς τὰ πάθη των, ἀμόλυντον ἀπὸ τὰ μίση των. Ὁρισμένως δὲν ἀπέχει πολὺ ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἐκείνην. Δι' αὐτό, δταν ἀκούεται ὁ κώδων τοῦ Ἑσπερινοῦ τῶν Ἀγίων Δέκα, ἐνθυμίζει δτι κάποτε ἔνας ἀνθρωπος, ὁ Ἰακώβ, ἀνῆλθε τολμηρὸς τὴν κλίμακα, εἰς τὸ τελευταῖον σκαλοπάτι τῆς δόποιας ἐπερίμενεν ὁ Θεός.

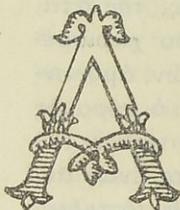
Περιοδικόν «Παραθήγανα»

Γ. Τσοκόπουλος

ΕΠΤΑΝΗΣΑ

πὸ τὴν Κέρκυρα—σῆνειρο μὲς στὴ χαρὰ τοῦ Μάη—
ώς τὸν Καβομαλιὰ
σκιάχτρο κοντὰ στὰ Κύθηρα—κάθε κορφὴ γελάει
καὶ κάθε ἀκρογιαλιά.

Λάμπεις, Ἰόνιο πέλαγος, σὰ νά ’σαι ἀπὸ διαμάντια.

Μιὰ δρμὴ πάντα ὁδηγεῖ,
σὰ χάδια ἀπ’ τὴν Ἐλαάδα σου, τὰ κύματά σου ἀγνάντια,
ώς τοῦ Ἰταλοῦ τὴ γῆ.

Καὶ μὲς ἀπὸ τὸ πέλαγος τὰ ‘Ἐφτάνησα χαράζουν
πλασμένα ἀπ’ τὸν ἀφρὸν
καὶ ύψωνονται καὶ πλάθονται σεμνὰ κι ἀναγαλλιάζουν
καὶ στήνουνε χορό.

Κι ἡ ἑφτάδιπλη δμορφάδα τους ἑφτάφωτη εἶναι πούλια.

Γύρω ύποτακτικούς
ἔχουν τοὺς χρυσοδέλφινες καὶ τὰ θαλασσοπούλια
κι ἔνα τραγούδι ἀκοῦς :

Ζάκυθο χαῖρε, δλόσανθη, Κεφαλλωνιά—δουλεύτρα,
ῷ Κύθηρα, ὥ Παξοί,
κι ἔσù τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς, ὥ Κέρκυρα, μαγεύτρα,
καὶ Ἰθάκη ἔσù ἀκουστή :

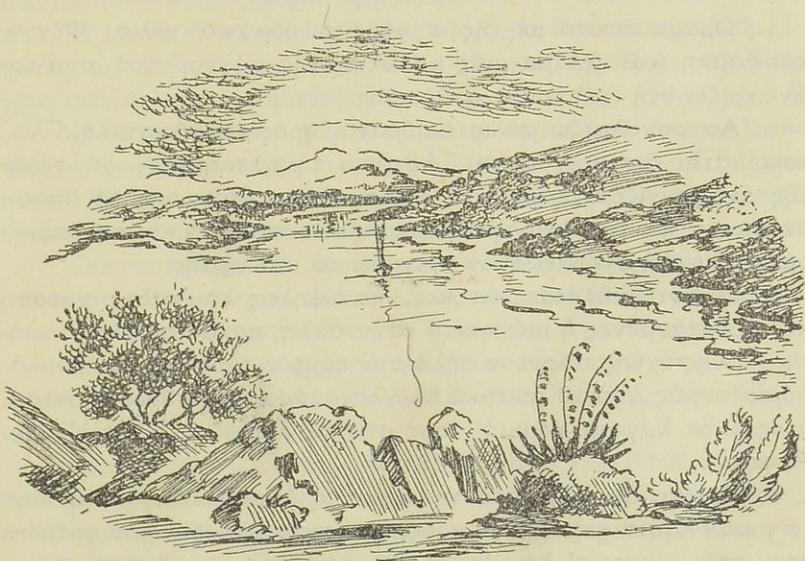
Χαῖρε καὶ σὺ τῆς Ρούμελης γειτόνισσα, ὡς Λευκάδα,
τοῦ ἀρματολοῦ φωλιά,
ἀκόμα τὴν ἡρωικὴ σοῦ σπέρνει ἀνατριχιάδα
τοῦ ψάλτη σου ἡ λαλιά.

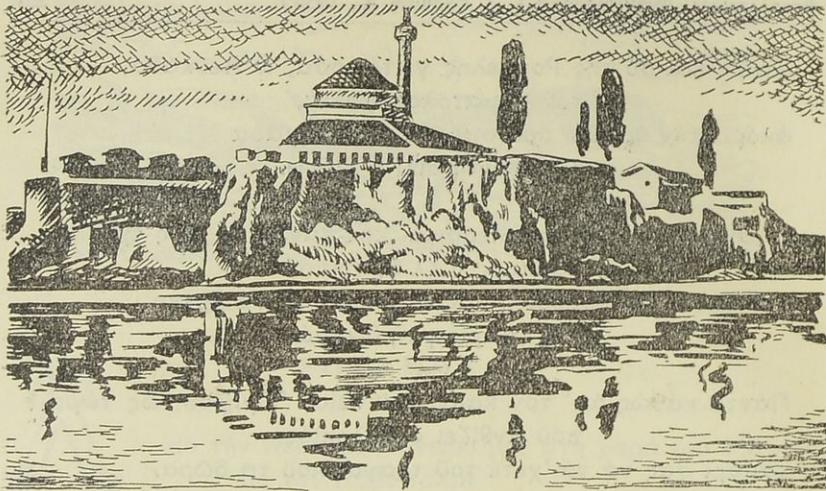
Τ' ἄνθια τῆς πάντα ἡ λεμονιά, καὶ πάντα νὰ σᾶς ἔχῃ
καρπούς ἡ Ἑλά, νησιά,
καὶ πάντα ἡ Ἀφροδίτη σας ἀπάνου σας νὰ βρέχῃ
τοῦ Ἀπρίλη τὴ δροσιά.

Πάντα καθὼς ἀπ' τὸν καιρὸν τοῦ θείου Όμηρου, ὡς τώρα,
ποὺ ἀνθίζει ὁ Σολωμός,
καμάρι σας νὰ τὰ χετε τοῦ τραγουδιοῦ τὰ δῶρα,
κι ἡ γνώμη σας ρυθμός.

«Νέα Ἀνθολογία»

Κωστής Παλαμᾶς

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ

Μαγέματα

...“Οραμα σωστό μὲ τῆς αὐγῆς τὸ οὐράνιο γέλιο. Φέγγη καὶ θάμπη καὶ ὄνειρα μιᾶς καλοκαιρινῆς αὐγῆς, ποὺ σπάνια ἀντικρίζει στὴ ζωή του ὁ ἄνθρωπος.

‘Ασπρογαλιάζει μόλις ὁ οὐρανὸς πρὸς τὴν Ἀνατολή. Γλυκοκοιμάται ἀκόμη ἡ λίμνη. ‘Ασειστα τὰ ἡλεκτροάργυρα νερά της ἀντιφεγγίζουν τώρα στὰ παραμυθένια βάθη της τὰ δασοσκέπαστα παντοῦ ὀλόγυρα βουναλάκια, ποὺ σὰν κούπα ζαφειρένια κλειστὴ στεφανώνουν τριγύρω τὰ κάλλη της.

Γιγάντιες ὄλοϊσες λεῦκες, πανύψηλες λαμπάδες, νυφούλες ἀραδιασμένες ἡ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη, κατὰ τὴν ἀνατολικὴ τῆς λίμνης ὅχθη, παίρνουν ψηλὰ στὶς κορφές τους ἔνα ἀσπρουλό ἀόριστο φῶς ὅπε τὸ μυστικὸ τὸ γλυκοχάραμα, καθρεφτίζοντας ἀτόφια τὰ λυγερά κορμιά τους στὶς ἀργυρόφεγγες τῆς λίμνης ἐκτάσεις.

“Ηρεμα, ἀνυποψίαστα νησσάρια κι ἀγριόπαπιες σηκώνουν τὰ μακρόλαιμα κεφαλάκια τους, σὰ νερολούλουδα, ποὺ φυτρώνουν στῆς λίμνης τ’ ἀσημόνερα. ‘Αργοκίνητα, καμαρωτὰ κολυμποῦν εύτυχισμένα, γιατὶ χαίρονται τὸ πρῶτο φῶς τῆς αὐγῆς.

Σταρήθρες κι ἄγριόσπινοι, ξυπνημένοι ἀπὸ τοῦ κότσυφα τὸ λάλο, πρωινὸ τραγούδι μὲς στὶς πυκνὲς σκιναρίές καὶ τ' ἄγριόβατα, πετοῦν δλόχαρα ἀπὸ θάμνο. σὲ θάμνο. Ζωντανεύουν μὲ τὰ χαρμόσυνα τιτιβίσματά τους τὶς χλοϊσμένες ἀκρολιμνιές, βάρυπνες ἀκόμη.

'Οκγοί καὶ ράθυμοι οἱ ψαράδες σπρώχνουν ἀπὸ τὶς πυκνὲς καλαμιές στὴ λίμνη τὰ μονόξυλά τους.

Τοὺς ἀκολουθῶ. Πηδῶ σ' ἔνα ψαράδικο μονόξυλο. Λα- μοκόπος μόνος μω καὶ ταξιδευτής, περιδιαβάζω τὴ μαγεμένη λίμνη. Χαίρομαι τὰ δλόδροσα κάλλη τῆς.

Γιάννενα

'Απὸ τοῦ πασᾶ τὴ βρύση, ἐπάνω στὸ βουνό, θαμπά κι ἀόριστα ἀκόμη ἀρχίζομε νὰ ἔχανογωμε τὸν κάμπο. Ἀρχίζομε νὰ ἔχανογωμε τὰ Γιαννιώτικα περίγυρα βαθιὰ στὸν ὄρλζοντα στεφανωμένα ἀπὸ τὰ ἔνδοξα ἀρματολικὰ βουνά, ποὺ πρωτολάησαν τὸ ἀθάνατο δημοτικὸ τραγούδι.

'Η λίμνη, ἡ παινεμένη λίμνη τῆς κυρα Φροσύνης, μόλις ξεχωρίζεται βαθιὰ ἐκεῖ κάτω στὴν ἀνοιχτὴ ἀγκαλιὰ τῶν βουνῶν, σὰν ἀργυρὴ γραμμούλα.

'Η τραγουδημένη χώρα, ἀόριστη ἀκόμη καὶ θαμπή, μαντεύεται μεσημβρινὰ μές στοὺς ἀτμοὺς τοῦ κάμπου. Τὰ Γιάννενα! Τὰ δνειρεμένα Γιάννενα! 'Η παραμυθένια χώρα τοῦ θρύλου καὶ τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ

"Οσο παίρνομε τὸν κατήφορο ἀπὸ τὸ βουνὸ πρὸς τὸν κάμπο τόσο τὰ Γιάννενα καὶ ἡ λίμνη τους σιμώνουν, μεγαλώνουν, ἀπλώνουν, φαντάζουν στὸ διάστημα γιγαντωμένα.

'Η πάχνη τῆς λίμνης, σὰ νὰ ἥταν νεφέλωμα ἀπὸ τὴ μακρυνὴ παράδοση τῶν αἰώνων, ἀπλώνεται ἐπάνω ἀπὸ τὰ Γιάννενα.

Ζωντανεύει τώρα στὴ φαντασία μας ἡ χώρα τοῦ παραμυθιοῦ καὶ τοῦ θρύλου. Ζωντανεύει ἡ Ἱερὴ χώρα τοῦ μαρτυρίου, ἀποθανατισμένη στὸ κλέφτικο τραγούδι—τὸ ξεχύλισμα τοῦ πόνου καὶ πόθου τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς...

Σὰν ἄτι ξαφνισμένο, ποὺ πισωδρομεῖ, ξαναγυρίζει ἡ φαν-

τασία μας στά περασμένα. Συγχωνεύει τις έποχές. Συμίγει τά διαστήματα, σά να ήταν χθές, σήμερα, τώρα.

Κι ένω τρέχομε νά μπούμε στά Γιάννενα τά έλευθερωμένα, μᾶς παραπλανάει ή φαντασία πίσω στά μαῦρα χρόνια τῆς σκλαβιάς... Νά ό 'Αλης! Καὶ νά ό Ταχήρ... Νά το φαρμάκι καὶ τό λεπίδι... .

Νά ό Βελή-Γκέκας, ό Θανάσης Βάγιας, ό Γιουσούφ άραπης... "Ολα τά λυσσασμένα σκυλιά του 'Αλη πασᾶ. Βλέπομε τώρα τὸν αίματοπότη τὸν Ταχήρ, ποὺ μηχανεύεται νέα βασινιστήρια γιὰ τοὺς ἀρματολοὺς τοῦ Σουλίου καὶ τῶν 'Αγράφων.

'Ακοῦμε τά σφυροκοπήματα στά κόκκαλα, τά ξεκλιειδώματα μὲ τὴν τανάλια τῶν ἀρμάν!... .

Βλέπομε τό παλούκωμα τῶν ἡρώων, τό σκάψιμο τῶν σπιθοβόλων ματιῶν, τό χύσιμο τοῦ ζεστοῦ νεροῦ στὸ στόμα καὶ στ' αὐτιά τους.

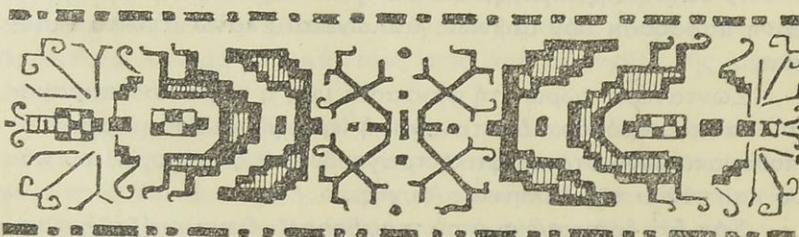
Νά τά λεβέντικα τά κορμιά τῶν ἀρματολῶν, ποὺ τά ἀνεμίζει τῆς λίμνης τ' ἀγεράκι, κρεμασμένα στὸν περίφημο τὸν πλάτανο, ποτισμένον ἀπὸ τά τίμια τά αἴματά τους...

Στῆς Λίμνης τά βαθιά θαλάμια νά τες, ποὺ σέρνουν τὸ χορὸ οἱ δεκαεφτά νεοστεφάνωτες νυφούλες, οἱ Γιαννιώτισσες, μὲ τὴν πεντάμορφη κυρά Φροσύνη τους μπροστά, στεφανωμένες τώρα νούφαρα καὶ πολυτρίχια.

—Γιάννενα! Μαῦρα Γιάννενα!...

«Ελληνικὰ ταξίδια»

Κώστας Πασαγιάννης

Σ Ε Ρ Ρ Ε Σ

Η πεδιάδα. Ὁ γέρικος δρόμος, ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ, πρὸς τὶς Σέρρες ἀπὸ τί ἔχει ἔναντιώσει; Ἀπὸ τὶς πικροδάφνες. Τὸ μπαμπάκι ποὺ σκεπάζει ὅλη τὴ Σερρέανη πεδιάδα εἶναι ἀσθενικόν δὲν ὠρίμασε ἀκόμη, γιὰ νὰ ξεχύσῃ τὴ φανταχθερὴ χιονάδα του, ὥστε θὰ ἀπόμενε ἀστόλιστος ὁ τόπος, χωρὶς τὴν ὁμορφιὰ αὐτῶν τῶν τριανταφυλλένιων θάμνων.

Ολὴ ἡ πεδιάδα εἶναι πλημμυρισμένη ἀπὸ χέρια ἐργατικά. Νοικοκυραῖοι, ἔργατες, νοικοκυρές, παιδά, κορίτσια, δουλεύουν, δῆλοι δουλεύουν. Τὰ νερά ἄφθονα ἀπὸ τὸ Στρυμόνα καὶ τὰ παραπόταμά του, ποτίζουν τὰ φρυγμένα χώματα καὶ δίνουν ζωὴ καὶ τροφὴ στὰ φυτά· χαρίζουν δροσιὰ στὰ διψασμένα στόματα τῶν καλλιεργητῶν καὶ εύφραίνουν τὰ κουρασμένα ἀπὸ τὸν κάματο τῆς ήμέρας ζῶα.

Προχωρώντας συναντοῦμε ἐδῶ καὶ ἐκεῖ βουβάλια ν' ἀργοσαλεύουν μὲ τὸ κεφάλι σκυφτό, λές καὶ εἶναι φορτηγὰ αὐτοκίνητα, ποὺ προχωροῦν σιγὰ καὶ βαριά καὶ μονότονα. Ἀνάμεσα ἀπὸ τέτοιο βουβαλοκόπαδο μπαίνομε στὶς Σέρρες, ποὺ μᾶς φάνηκαν σπουδαῖες, καθὼς τὶς ἀντικρίσαμε καθιστὲς ἀπάνω σ' ἑφτὰ λοφάκια. "Ετσι πάντα κοντὰ στὶς εὔφορες περιοχὲς ἀναπτύσσονται μεγάλα ἀστικὰ κέντρα, ποὺ ἀποζοῦν ἀπὸ διπλὸ ἐμπόριο, μιὰ ἀγοράζοντας τὰ γεωργικὰ προϊόντα τοῦ κάμπου, καὶ μιὰ πουλώντας στοὺς χωριάτες βιομηχανήματα.

Ιστορία. Οἱ Σέρρες εἶναι πανάρχαιες, ἡ μόνη ἀπὸ διάφορες εύτυχισμένες πόλεις μεταξὺ Νέστου καὶ Στρυμόνα

πού διατηρήθηκε στὴν ἀρχική της θέση, μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα σαράντα αἰώνες. Ἀπὸ πάνω τους πέρασαν ἀμέτρητες καταιγίδες, ποὺ ἡ καθεμιὰ τους θ' ἀρκοῦσε γιὰ νὰ καταποντίσῃ κράτος ὀλόκληρο· ὅμως αὐτὲς κρατήθηκαν γερά στὶς τρίσβαθες ρίζες τους. Χτίστηκαν πρὶν τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἀπὸ τοὺς Παίονες, τὴ δουλεύτρα φυλή, ποὺ τὴν ξεσήκωσε ὁ Δαρεῖος καὶ τὴ μετέφερε στὴν Περσία νὰ καλλιεργῇ τὰ βασιλικὰ κτήματα...

‘Ο Φίλιππος Β’ τὶς ωχύρωσε καὶ ἡ Ἀκρόπολή τους, εἰρηνικὴ τώρα καὶ δενδροφυτευμένη, δὲ δείχνει πιὰ κανένα λείψανο ἀπὸ τὴν παλιά της δύναμη, ἀπόκρουσε δῶς τόσο στὸν καιρό της πάμπολλες ἐπιδρομές κάθε λογῆς βαρβάρων. Νῷοις γνώρισαν οἱ Σέρρες τὸ Χριστιανισμό, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καὶ τὸ 180 μ. Χ. εἶχαν κιόλας προβιβασθῆ σ’ Ἐπισκοπή. Τὸν καιρὸ τῶν Βυζαντινῶν εύδοκιμησαν, κατοικημένες πυκνὰ ἀπὸ πληθυσμὸ καλὰ γυμνασμένο τόσο στὸ ἐμπόριο ὅσο καὶ στὰ πολεμικά, καταπληκτικὸ συνδυασμὸ δύο παράταιρων ἰδιοτήτων, ποὺ συνυπάρχουν μόνο στὸ ἐλληνικό αἷμα.

Σέρβοι καὶ Βούλγαροι κυνήγησαν πεισματικά νὰ πάρουν τὶς Σέρρες· καὶ ἂν κάποτε τὸ κατώρθωναν πάλι τοὺς ξέφευγαν, σὰν τὸ ψάρι, μέσ’ ἀπὸ τὰ χέρια καὶ ἐλευθερωνόνταν μετὰ λίγους μῆνες...

“Οταν πῆραν τὴν πόλη οἱ Τοῦρκοι, κάτω ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία τους, ποὺ δὲ θυμοῦνταν τοὺς σκλάβους παρὰ γιὰ νὰ τοὺς φορολογήσουν, δημιουργήθηκε ἡ «πολιτεία τῶν Σερραίων», θαυμάσιος κοινοτικὸς ὀργανισμός, ποὺ διεύθυνε στὴν πραγματικότητα τὸν τόπο καὶ συνέχισε τὸ ρυθμὸ τῆς ἀρχαίας ζωῆς. Μὲ πρόεδρο τὸ Μητροπολίτη, αἰώνιο μεσολαβητή, μεταξὺ τυράννου καὶ δούλων, δώδεκα προεστοί, ψηφισμένοι δημοκρατικῶτατα ἀπὸ ὅλους τοὺς πολῖτες, ρύθμιζαν διτέληπτε ζήτημα παρουσιαζόταν, ὅχι μόνο δημοτικό ἢ γεωργικό, ἀλλὰ καὶ φορολογικό ἢ ἀγορανομικό.

Θά εύτυχοῦσαν τότε οἱ Σερραῖοι, ἀν δὲν μαύριζε κάθε τόσο τὴν ὑπαρξή τους ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἡ κρεμάλα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ παιδομάζωμα. Δικαιοσύνη δὲν ὑπῆρχε, οἱ κατῆδες* ἔκριναν τὶς ὑποθέσεις τῶν ραγιάδων κατὰ τὴν ὅρεξή τους, καὶ

για τὴν παραμικρότερη ἀφορμὴ ή μόνη τιμωρία, που συνήθιζαν νὰ βάζουν, ἥταν ἡ ἀφαίρεση τῆς ζωῆς.

Τὸ παιδιομάζωμα πάλι, ἡ ἀρπαγὴ τῶν πιὸ γερῶν Ἑλληνόπουλων, γιὰ νὰ τὰ ἔξισλαμίσουν καὶ νὰ τὰ κάνουν γενιτσάρους, κρατοῦσε τὶς οἰκογένειες σὲ ἀκοίμητη ἀγωνία... Στὸ «Χρονικὸν τῶν Σερρῶν» τοῦ παπᾶ Συνοδινοῦ, ποὺ φυλάγεται στὴν Ἀθωνίτικη μονὴ Κουτλουμουσίου, μπορεῖς νὰ διαβάσῃς κάθε τόσο : «ἡλθεν... δι πασάς γιὰ τὸ γενιτσαρομάζωμα καὶ ἐπῆρε παιδιά...».

Καὶ δύμας οἱ Σέρρες σιγὰ σιγὰ μὲ τὴ βοήθεια τῶν τέκνων τους ἀπέκτησαν σχολεῖα κατώτερα καὶ ἀνώτερα, σπουδαία βιβλιοθήκη, καὶ ἔγιναν ἐθνικὸ ἐργαστήριο σὲ ὅλη τὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία. Σὲ ἔνα τῆς δρόμο θὰ ἰδῃς καὶ τὴν προτομὴ τοῦ Ἐμμανουὴλ Παπᾶ, τοῦ γενναίου, ἀλλ᾽ ἄτυχου Σερραίου ἀρχηγοῦ τῆς ἐπανάστασης τοῦ 21 σὲ τοῦτα τὰ μέρη.

Μνημεῖα. "Ἐνα πλῆθος ἀπὸ παλιές ἐκκλησίες κάνουν αὐτὴ τὴν πόλη, μαζὶ μὲ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴν Καστοριά, μουσεῖο βυζαντινῆς τέχνης.

"Οταν τὸ 1224 ὁ Δεσπότης Ἡπείρου Θεόδωρος Ἀγγελος Κομνηνὸς νίκησε τοὺς σιδερόφραχτους Φράγκους, ὑστερα ἀπὸ σκληρὸν ἀγῶνα, στὴν πεδιάδα τούτη καὶ πέτυχε νὰ διαλύσῃ τὸ λατινικὸ κράτος τῆς Μακεδονίας, ἴδρυσε στὸ κέντρο τῶν Σερρῶν μεγάλο ναό, ποὺ τὸν ἀφέρωσε στοὺς προστάτες του 'Αγίους Θεοδώρους... Πόστη ἐντύπωση ἔκαναν οἱ "Αγιοι Θεόδωροι, ὅταν ἥταν σῶοι, φανερώνεται ἀπὸ περιγραφὴ γενομένη τὸν 14 αἰώνα. 'Ο χρονογράφος ὑμνεῖ τὴν αὐλή τους μὲ πηγάδι καὶ στοές, τὶς πολύχρωμες κολόνες τους, τὸ χλωροπράσινο τόνο τοῦ ἐσωτερικοῦ, τὸ ἀσημένιο κενοτάφιο τῶν 'Αγίων, τ' ἀστραφτερὰ χρυσά ψηφιδωτά, «σοφὸν σόφισμα ζωγράφου», καὶ τὰ γυαλινὰ παράθυρα, ποὺ καταφάτιζαν κάθε γωνία τοῦ ναοῦ. 'Απὸ δὴ αὐτὴ τῇ δόξᾳ σῆμερα τίποτε δὲν ἀπομένει. Οἱ Βούλγαροι τὴν κατέστρεψαν.

Τὴν ᾔδια ἐποχὴ μὲ τὴ Μητρόπολη χτίστηκε, πέρ' ἀπὸ τὰ ἀνατολικὰ προάστεια, δι "Αγιος Γεώργιος ὁ Κρυονερίτης" στὴ θύρα του καθόταν ὁ Ἐβρενός* μπέης, ὅταν ἥρθαν νὰ τοῦ πα-

ραδώσουν τις Σέρρες οί τρομαγμένοι προεστοί. "Οπως μπήκαμε μέσα στήν ἔρημη ἐκκλησία, μᾶς φάνηκε, σά νὰ μᾶς περίμεναν οἱ Ἀγιοι τῶν τοίχων, καὶ μᾶς καλοδέχτηκαν παίρνοντας καθένας τὴν ἐπίσημη στάση, ποὺ ἔμαθε νὰ κρατᾷ ἀπὸ τόσους αἰώνες· τοῦτος δὲ γέροντας νὰ μᾶς εὐλογῇ, ἐκεῖνος δὲ ξερακιανὸς νὰ προσεύχεται καὶ ἄλλος νὰ διαβάζῃ.

Στὴν Ἀκρόπολη ἀπάνω μπορεῖς νὰ ἰδῆς τὸ ναὸ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, χτισμένο τὸ 1050 σὲ κομψότατο σχῆμα, καθὼς δείχνουν τὰ ἐπισκευασμένα ἐρείπια του.

Τὸ πιὸ παράδοξο μνημεῖο τῶν Σερρῶν ἦταν τὸ βυζαντινὸ ρολόγι τους· ἀπορεῖς πῶς τὸ ἄφησαν ὅρθδο οἱ Τοῦρκοι, αὐτοὶ ποὺ μισοῦσαν τὰ δημόσια ρολόγια τῶν χριστιανῶν, ἐπειδὴ μετροῦσαν ἀλλιῶς τὴν ὥρα, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα, ἐνῶ τὰ τούρκικα λογάριαζαν ως πρώτη ὥρα τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Κάποτε ποὺ οἱ Ἐδεσσαῖοι παρακάλεσαν τὸ Σουλτάνον νὰ μὴ χαλάσῃ τὸ ρολόγι τους, δὲν ἔστερε καὶ τοὺς εἶπε, πῶς ἀπορεῖς σὲ τὶ θὰ μποροῦσε νὰ τοὺς χρειάζεται.

Τοῦ ἔκηγησαν, δτι τὸ ἥθελαν, γιὰ νὰ κανονίζουν τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ, τοῦ ὑπνου, τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ ξυπνήματος. «Οσο γιὰ τὴν προσευχή σας, τοὺς ἀποκρίθηκε ὁ Σουλτάνος, κάθε ὥρα εἶναι καλὴ νὰ παρακαλᾶτε τὸ Θεό. «Οσο γιὰ τὸ ἔυπνημα ἔχετε τὸν ἥλιο νὰ σᾶς εἰδοποιῆ, γιὰ τὸ πλάγιασμα τὸ σκοτάδι, γιὰ τὸ φαγὶ τὴν πεῖνα σας, ὃστε δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ τὰ δρίζῃ αὐτὰ τὰ πράματα κανένας ἄλλος». Καὶ τοὺς τὸ χάλασε.

Τὸ παλιὸ ρολόγι τῶν Σερρῶν εἶχε ως βάση ὀλόκληρο πύργο, ποὺ κατέληγε σὲ ἔυλινο δωμάτιο· σ' αὐτὸν ἦταν τοποθετημένος ἔνας ὀγκώδης μηχανισμὸς κινούμενος μὲ πρωτόγονο σύστημα. Δυὸ πέτρες δεμένες στὶς ἄκρες χονδροῦ σχοινιοῦ, ἀντικαθιστοῦσαν ἐλατήρια καὶ ἐκκρεμές, ἀλλὰ τόσο καλὰ ρυθμισμένες, ὃστε οἱ ὥρες χτυποῦσαν μὲ ἀκρίβεια στὴν καμπάνα τῆς σκεπῆς.

Τοῦτο τὸ μνημεῖο οἱ Τοῦρκοι τὸ σεβάστηκαν τετρακόσια πενήντα χρόνια, γιὰ νὰ τὸ καταστρέψουν καὶ αὐτὸ οἱ Βούλγαροι, μόλις πάτησαν στὶς Σέρρες.

Οι Βούλγαροι. 'Ο Βούλγαρος πέρασε άπό δω... Κάθε φορά που πρόβαλε στις Σέρρες τό κατάρατο γένος, ή τύχη τους κρεμόταν άπό μια τρίχα και ή τρίχα αυτή πάντα, πάντα ἔσπαγε και καταστρέφοταν ή πόλη.

Πρωτοφάνηκαν σὲ τοῦτα τὰ μέρη οἱ Βούλγαροι άπὸ τὸν 7ο αἰῶνα· μόλις μπῆκαν στὶς Σέρρες διάλεξαν τὰ ώραιότερα ἀγόρια και κορίτσια, γιὰ νὰ τὰ θυσιάσουν στοὺς θεούς τους· ύστερα ἔβαλαν φωτιά, δίνοντας ἔτσι νὰ καταλάβουν οἱ Σερραῖοι τὶ τοὺς περίμενε στὸ μέλλον άπὸ παρόμοιο πετρόψυχο γείτονα.

Μετὰ λίγα χρόνια παρουσιάστηκε πάλι τὸ ἀνήμερο γένος στὴ Μακεδονία μὲ τὸ Σαμουήλ, ύστερα μὲ τὸν Ἀσάν, ὅσο νὰ ἔρθη νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπ' αὐτούς, ὅχι τὴ χώρα παρὰ τὰ ἐρείπια της, τὸ 1245 ὁ Δούκας Βατάτζης.

"Ἐτσι ζήσαν οἱ Σέρρες ὡς τὴν τούρκικη κατοχή, τώρα καταστραμμένες και τώρα ἐργαζόμενες, γιὰ νὰ κλείσουν τὶς πληγές τους, πόλη φοίνικας *, που διαρκῶς καιγόταν και πάντα ἀναγεννιόταν.

Τὸ Νοέμβρη τοῦ 1912 οἱ Βούλγαροι πήραν και κράτησαν τὶς Σέρρες ὡς τὶς 28 Ἰουνίου 1913, δόπταν οἱ νῖκες τοῦ 'Ελληνικοῦ στρατοῦ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ τὶς ἐγκαταλείψουν. Ἐπειδὴ δύμως ἔνιωσαν, ὅτι ἔχαναν τὸν πόλεμο, θέλησαν, κατὰ τὴν παλιά τους συνήθεια, νὰ μὴν ἀφήσουν πίσω τους τίποτε ὅρθο, νὰ μὴ μείνῃ οὕτε σπίτι, οὕτε καλύβι ἀκέραιο στὰ μισητὰ ἐλληνικὰ χέρια. Πέντε χιλιάδες σπίτια και χίλια μαγαζία κάηκαν τότε και μαζί τους γέροντες, παιδάκια, ἄρρωστοι, ἔγκυες γυναῖκες, δοσοὶ δὲν πρόφθασαν νὰ περάσουν τὴν πύρινη ζώνη, που τοὺς κύκλωνε δλοῦθε.

'Ο διοικητὴς τῆς πόλης Τσαγκώφ, πρώην κομιτατζής, φρόντισε νὰ κόψῃ ὡς και τὰ μεγάλα δένδρα τῶν λεωφόρων και νὰ καταστρέψῃ τοὺς δεκάδει παλιοὺς βυζαντινοὺς ναοὺς μαζὶ μὲ τὴ Μητρόπολη τῶν 'Αγίων Θεοδώρων' και ἐπειδὴ ἡ πυρκαϊά ἀργούσε νὰ τὴν ἀφανίσῃ, σώριασε χάμω τὴ χρυσοστόλιστη σκεπὴ της μὲ δυναμίτη !

Δὲν εἶχαν κὰν ἀναλάβει οἱ Σερραῖοι άπὸ τέτοια πανωλε-

θρία, δταν εἶδαν πάλι τὴν παλιοφυλὴ τὸ 1917. "Αμα παράλαβαν οἱ Βούλγαροι τὶς Σέρρες εἶχαν 24.000 κατοίκους καὶ ἄμα τὸ 1918 μπῆκε μέσα ὁ στρατός μας βρῆκε μόνο 4.000... Φεύγοντας ἔκαψαν τὴν μαρτυρικὴ πόλη ὡς... πυροσβέστες, γιατὶ γέμισαν ἀποβραδίς τὶς πυροσβεστικὲς ἀντλίες μὲ πετρέλαιο, γιὰ νὰ μὴ μείνῃ πέτρα στὴν πέτρα!"

Εἴκοσι χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε καὶ οἱ Σέρρες μόλις εἶχαν συνέρθει δουλεύοντας μὲ πίστη γιὰ καλύτερο μέλλον, δταν ἡ κατάρα ξανάπεσε πάνω τους. 'Απὸ τὸ 1941, ὡς τὸ Σεπτέμβρη τοῦ 1944, γιὰ σαράντα μῆνες, πάλι σκότωσαν οἱ Βούλγαροι, πάλι ἔξωρισαν, πάλι πυρπόλησαν καὶ βασάνισαν μὲ περισσότερη τέχνη ἀπὸ ἄλλοτε, ἐπειδὴ εἶναι λαὸς μεθοδικὸς καὶ χρόνο μὲ χρόνο οἱ κακουργίες του ὅλο καὶ τελειοποιοῦνται.

Τώρα οἱ Σερραῖοι πρέπει γιὰ ἑκατοστὴ φορὰ ν' ἀναστήσουν ἀπὸ τὴν στάχτη τὴν πόλη τους — ἀν ἔβλεπες ὅμως πῶς στρώθηκαν στὴ δουλειά!

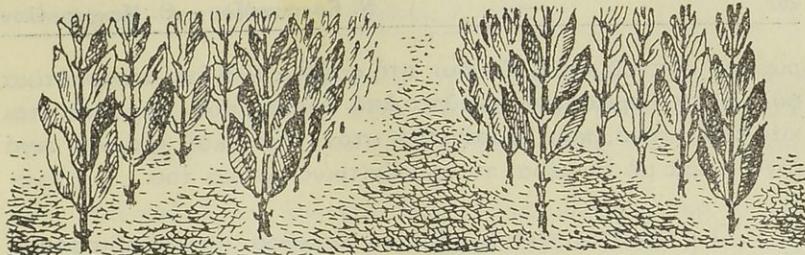
Θὰ μοχθήσουν ἀκόμη περίσσια, θὰ πληρώσουν ἀκριβὰ τὴν χαρὰ νὰ ἰδοῦν κάποτε τὴ φωλιά τους νὰ εὐτυχῇ ξανά· ὥστόσο ἔτσι ίδροκοπώντας βγαίνουν ἀπάνω οἱ δυνατοί! Μόνο στὴ συμφορὰ ἀτσαλώνονται στ' ἀλήθεια οἱ θελήσεις. Τὸ ἄτομο μεστώνει ἀνάλογα μὲ τὸ τί θὰ συναντήσει στὴ ζωὴ του.

"Ἡ φύση εἶναι τίμιος κριτῆς· ἔκείνους ποὺ προτιμοῦν τὴν καλοὶς τοὺς ἀφήνει νὰ σκουριάζουν, ἐνῶ στοὺς δραστήριους δίνει γιὰ ἀμοιβὴ στὸν καθημερινὸ κάματο τὴν εύδαιμονία. Πάρε ἔναν ἄξιο ἄνθρωπο καὶ κατάτρεξέ τον, βάλε νόμους ἐναντίον του, δυσκόλεψε ὅσο μπορεῖς κάθε βῆμα τῆς ζωῆς του, καταστρεψε ὅ,τι δημιουργεῖ καὶ θὰ ἰδῆς τοῦτο τὸ παράδοξο: Οἱ δυσκολίες νὰ τὸν τρέφουν.

Τέτοιο παράδειγμα ζωτικότητας δίνουν οἱ Σέρρες σήμερα. Τὸ δτι ὅλες οἱ ἐπαρχίες ἔξυπηρέτησαν τὴν πατρίδα μας στὸν πόλεμο ἀρκετά, δὲν φθάνει. Τὴν ἵδια ὥρα ὁμαδικὴ προσπάθεια ζητᾶ καὶ ἡ εἰρήνη. Οἱ Σέρρες εἶναι πρωτοπόροι...

«Τὸ Περιβόλι τῶν Θεῶν»

Χρῆστος ΙΙ. Ζαλοκώστας

ΔΡΑΜΑ, Η ΑΡΧΑΙΑ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΩΝ ΗΔΩΝΩΝ

‘Η πεδιάδα
τῆς Ἡδωνίδος.

“Υστερα ἀπὸ τὶς Σέρρες ἡ πολιτεία τῆς
Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ποὺ συναντοῦμε
στὸ δρόμο μας, εἶναι ἡ Δράμα... Γιὰ νὰ
πάη κανεὶς ἀπὸ τὶς Σέρρες στὴ Δράμα, θὰ περάσῃ τὸ μεγαλύ-
τερο μέρος τῆς πεδιάδος τῆς Ἡδωνίδος. Τὸ ὄνομα τοῦτο πῆρε
στ’ ἀρχαιότατα χρόνια ὁ τόπος ἀπὸ τοὺς γενναιόκαρδους καὶ
καρτερόψυχους Ἡδωνούς, φυλὴ Θρακική, ποὺ θεωροῦσε γεν-
νάρχη καὶ προστάτη της τὸν ἥρωα Ἡδωνα, τὸν ἀδερφὸ τοῦ
Μίγδονος, ποὺ ἔδωσε τὸ δικό του ὄνομα στὴν ἀρχαία Μιγδο-
νία, τὴν περιοχὴ τῆς σημερινῆς Θεσσαλονίκης.

Στὸ δρόμο του θὰ βρῇ πολλὰ χωριά : εἶναι ἡ εύφορία
τοῦ κοκκινωποῦ χώματος, ποὺ δημιουργεῖ τὶς ἀνθρώπινες αύτες
συγκεντρώσεις. ‘Ο καπνὸς τῆς περιοχῆς εἶναι σωστὸ χρυσάφι·
καὶ εἶναι μιὰ χαρὰ νὰ τὸν βλέπῃ κανεὶς ν’ ἀπλώνεται σὲ τερά-
στιες ἐκτάσεις καὶ νὰ γεμίζῃ τὸ μάτι μὲ τὴ θάλασσα τῶν κα-
ταπράσινων μίσχων του στολισμένων μὲ τὰ πολύτιμα δροσερὰ
φύλα καὶ τ’ ἀσπρορόδινα λουλούδια.

“Ολη ἡ ζωὴ τοῦ τόπου αὐτοῦ κρέμεται ἀπὸ τὴν καλὴ ἡ
κακὴ σοδειὰ τοῦ καπνοῦ. Γιὰ τοῦτο κάθε βλαστάρι φαίνεται
σὰν ἀντικείμενο στοργικῆς φροντίδας, καὶ στέκεται καμαρωτὸ
καὶ νοικοκυρεμένο στὸν τόπο του· ὁ χωριάτης τὸ κοιτάζει σχε-
δὸν μὲ περιπάθεια· γιατὶ μεθαύριο ποὺ θὰ περάσῃ ὁ ἀγοραστὴς
μὲ τὸ χρῆμα στὸ χέρι, θὰ πρέπη νὰ ἔχῃ νὰ τοῦ παρουσιάσῃ ἐ-
κλεκτὴ συγκομιδή, γιὰ νὰ πετύχῃ τὴν καλὴ τιμή.

Γέροι καὶ γριές, μεσόκοποι καὶ μισόκοπες, ἀγόρια καὶ κο-
ρίτσια, σκύβουν μὲ θρησκευτὴ εὐλάβεια ἀνάμεσα στὰ βλαστά-

ρια τοῦ καπνοῦ καὶ μαζεύουν στὴ φούχτα ἔνα ἔνα τὰ πολύτιμα φύλλα· τὰ χωριά εἶναι γεμάτα ἀπὸ καπνό, ποὺ ἀρμαθιάζεται· καὶ ἀπὸ καπνό, ποὺ ζεραίνεται στὸν ἥλιο, καὶ παίρνει σιγά σιγά, μέρα μὲ τὴ μέρα, τὸ χρυσοκίτρινο χρῶμα του.

‘Ο καπνιστής ποὺ ἀνάβει τὸ τσιγάρο του μὲ ἀδιαφορία, δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ καταλάβῃ τὴν ἔκταση τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου, τὴν ἀγωνία καὶ τὴν ἀνυπομονησία, ποὺ κρύβει αὐτὴν ἡ σημαντικὴ περιπέτεια τοῦ καπνοῦ. “Ἐνα ἐσφνικὸ χαλάζι κατακαλόκαιρα, τόσο συνηθισμένο ἄλλωστε στὰ βορεινὰ τοῦτα μέρη, μπορεῖ νὰ διαψεύσῃ, μὲ τὸν τραγικώτερο τρόπο, τὴν ἐλπίδα τοῦ γεωργοῦ. Τὰ πολύτιμα φύλλα γεμίζουν μικρές, δολοφονικὲς τρύπες, κιτρινίζουν καὶ πέφτουν ἄχρηστα στὴ γῆ.

‘Ο καπνιστής βέβαια θὰ τὸ καπνίσῃ ὁπωσδήποτε τὸ τσιγαράκι του· μὰ στὸ ἀναμεταξὺ θὰ ζήσουν μιὰ χρονιὰ στερήσεων καὶ στεναγμῶν πολλὲς οἰκογένειες· γιατὶ ὁ ἔμπορος θὰ περάσῃ ἀσυγκίνητος—τὴ δουλειά του κάνει κι αὐτὸς—ἀπὸ τὶς φτωχικὲς συγκομιδὲς μὲ τὰ χαλασμένα φύλλα καὶ θὰ ζητήσῃ ἀλλού τὴν καλὴ ποιότητα.

Μὰ σὰν ὁ καιρὸς πάη καλά, τὸ καπνοτόπι γίνεται ἀληθινὸς παράδεισος γιὰ τὸν καλλιεργητὴ. Τὸ χρῆμα ἔρχεται πρόθυμο στὴν τσέπη του κι οἱ μεγάλες πολιτεῖες τοῦ τόπου γεμίζουν ἀπὸ τὸν πάταγο εὐχαριστημένων ἀνθρώπων, ποὺ κάνουν τὶς χειμωνιάτικές τους προμήθειες μὲ ἀνοιχτὴ καὶ καρδιὰ καὶ σακκούλα.

“Ολο τοῦτο τὸ μικρό, μὰ καὶ σοβαρὸ μυθιστόρημα τοῦ καπνοῦ, μοῦ θυμίζουν οἱ πράσινοι καὶ ἀσπρορόδινοι κάμποι, ὅπου ἀναπαύω τὰ μάτια μου, καθὼς τοὺς διασχίζει γοργὸ τὸ τραίνο. Βλέπω τὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ νὰ σουρώνη μαλακὰ πάνω στὰ τρυφερὰ φύλλα κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ τὸ βουνό νὰ γεμίζῃ σταχτιά, φουσκωμένα σύννεφα, καὶ δὲν ξέρω τὶ νὰ εὐχηθῶ καὶ τὶ νὰ ἐλπίσω.

Κοπάδια ἀγαθῶν βοδιῶν πέφτουν μέσα στὶς ροὲς τοῦ βουνήσιου νεροῦ, ποὺ αύλακώνει τὸν κάμπο ἐδῶ κι ἔκει, γιὰ νὰ σβήσουν τὴ φλόγα τους. Τὸ βόδι εἶναι τὸ ζωό, ποὺ συναν-

τῷ συχνότερᾳ ἀπὸ κάθε ἄλλῳ στὴν Μακεδονία. 'Υπομονετικὸν καὶ ὑπάκουο, στὴν πολιτεία καὶ στὸν κάμπο, στὸν ἀραμπὰ καὶ στὸ ζευγάρι, δεξὶ χέρι τοῦ ἀνθρώπου, φίλος καὶ σύντροφος πιστός.

Μὰ πρέπει νὰ πῶ καὶ τοῦτο : πῶς ὕστερα ἀπὸ τὸ βόδι ἔρχεται ἡ πιπεριά, ἡ μεγάλη πράσινη πιπεριά. Εἶναι ἡ πιὸ ἀγαπημένη τροφὴ τοῦ τόπου τούτου καὶ θὰ μποροῦσε ἀξιόλογα νὰ γίνῃ τὸ σύμβολο ὅλης τῆς κεντρικῆς Βαλκανικῆς καί, πάρα πέρα ἀκόμα, τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης· γιατὶ ὅλες οἱ χώρες τοῦ γεωγραφικοῦ αὐτοῦ σημείου μασοῦν ἀδιάκοπα πιπεριές, ώμες καὶ μαγιευρέμενες (ψητές, βραστές, γεμιστές, στὸ ξίδι, μ' ἔνα σωρὸ ἄλλους τρόπους). Κοφίνια ὀλόκληρα καὶ σακκούλια ὀλόκληρα ἐξεινοῦν κάθε πρωὶ ἀπὸ τὰ περιβόλια καὶ τὰ χωράφια καὶ πλημμυρίζουν τὶς ἀγορὲς τῶν μεγάλων πολιτειῶν, γιὰ νὰ εὐφράνουν καὶ τὸν ἀπλοῖκὸν ἀνθρωπὸ τοῦ λαοῦ καὶ τὸν ἀρχοντα μὲ τὴ γυμνασμένη γεύση. Καὶ συλλογίζομαι πολλὲς φορὲς στὸ ταξίδι μου τοῦτο, πῶς ἡ σπουδὴ μου τῆς βορεινῆς 'Ελλάδος θὰ ἥταν λειψή, ἢν κάπου δὲ μνημόνευα τὴν πιπεριά. Νὰ ποὺ τώρα ἥρθεν δὲ λόγος, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω...

· Ή πόλη. Εἶναι καιρὸς πιὰ νὰ ξαναγυρίσω στὴν 'Ηδωνίδα καὶ νὰ προσπαθήσω νὰ δώσω στὸν ἀναγγώστη μου τὴν ιστορικὴ καὶ τὴν ζωντανὴ προσωπογραφία τῆς Δράμας, τῆς πολιτείας ποὺ κινεῖ τὴν ἄγρυπνή της δραστηριότητα μὲ τὴν κατεργασία καὶ τὸ ἐμπόριο τοῦ καπνοῦ.

Εύρήματα ἀρχαιότατα, λείψανα μακρινῆς λατρείας ἐλληνικῶν καὶ αἰγυπτιακῶν θεῶν πείθουν, πῶς στὸν τόπο, ποὺ κατέχει σήμερα ἡ Δράμα, ὑπῆρξε πανάρχαιος συνοικισμός. Μὰ ἡ σημερινὴ πολιτεία ἄρχισε νὰ ἀποκτᾷ τὴν ἐξαιρετικὴ σημασία τῆς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ρωμαιοκρατίας, τότε ποὺ κατωρθώθηκε ἡ τεράστια 'Εγνατία* δόδος· ἔνας σταθμὸς τῆς 'Εγνατίας, ἀνάμεσα στοὺς Φιλίππους καὶ τὴν 'Ηράκλεια, βρισκόταν στὴ Δράμα. Στοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ μάλιστα στὸν ἔνατο αἰῶνα ἡ φήμη τῆς πολιτείας μεγάλωσε. Στὰ 1200 μ. Χ. λογαριαζόταν ἀνάμεσα στὰ ἐξαιρετικὰ καὶ ἐπίσημα κέντρα τοῦ μακεδονικοῦ βίου. Στὰ 1721 καταστράφηκε· λίγο ἀργότερα ἄρχισε νὰ ξα-

παίρνη ἀπάνω της. Καὶ σήμερα κι ὁ πιὸ ἀδιάφορος περαστικὸς καταλαβαίνει, πώς τὸ ἐμπόριο τῶν προϊόντων τοῦ κάμπου τῆς ἔχει δώσει ἀνεξάντλητη δραστηριότητα καὶ ζωή.

“Οπως συμβαίνει στὰ περισσότερα μεγάλα κέντρα τῆς Μακεδονίας, ἔτσι καὶ στὴ Δράμα, μιὰ νέα πόλη κτίζεται ὀλοένα κοντά στὴν παλιά. Ὁλόγυρα στὴ συνάθροιση τῶν παλιῶν σπιτιῶν, ποὺ μέρα τὴ μέρα γίνονται παλιότερα, καινούργια λαμπρὰ οἰκοδομήματα χτίζονται: Καπνεργοστάσια, ἀποθήκες καπνῶν, δημόσια κτίρια, φιλανθρωπικά ἰδρύματα, κομψὰ σπίτια πλουσίων ἰδιωτῶν. Πολλὰ ἀπὸ τοῦτα σφηνώνονται κι ἀνάμεσα στὶς παλιές γειτονιές καὶ δὲν εἶναι δύσκολο ν' ἀπαντήσῃ ὁ ταξιδιώτης δίπλα σ' ἔνα παμπάλαιο σπίτι μιὰ καινούργια καὶ ἄνετη κατοικία.

Μὰ τὸ χαρακτηριστικώτερο γνώρισμα τῆς πολιτείας εἶναι ἡ πυκνὴ κατοίκηση. Τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ κάμπος ὀλόγυρα μένει πάντα εὐρύχωρος, ὀλόχαρος, ἀστραφτερός, ἡ Δράμα φαίνεται σὰ νὰ συμμαζεύεται ὀλοένα καὶ περισσότερο στὸν ἑαυτό της. Οἱ περισσότεροι δρόμοι της εἶναι στενοί, τὰ πιὸ πολλὰ σπίτια της τὸ ἔνα κολλημένο στ' ἄλλο. “Ἐτσι δὲν ὑπάρχουν οὔτε πλατεῖες ἄνετες, ἔξω ἀπὸ τὴν κεντρική, οὔτε πολλοὶ ἐλεύθεροι χῶροι.

Σημειώνω, ὡς τόσο, τὴν ἔξαίρεση, ποὺ ἀποτελοῦν τὰ νέα μεγάλα οἰκοδομήματα, τὰ χτισμένα ὀλόγυρα στὴν πολιτεία, εἴτε πρὸς τὸ μέρος τοῦ βουνοῦ, εἴτε πρὸς τὸ μέρος τοῦ κάμπου. Σημειώνω ἀκόμα καὶ τὴν ἔξαίρεση τοῦ δημοτικοῦ κήπου, ποὺ ὅσο νάναι, δημιουργεῖ κάποιαν ὄσαση στὸ μάκρος τοῦ κεντρικοῦ δρόμου, πυκνοχιτσμένου καὶ τούτου. Σημειώνω, στὸ τέλος, καὶ τὴν κάποια ἀφθονία τῆς βλαστήσεως, ποὺ βρίσκει ὁ περιπατητὴς σὲ ὠρισμένα σημεῖα τῆς πολιτείας, τὰ παμπάλαια καὶ θαυμάσια δέντρα τοῦ κεντρικοῦ δρόμου καὶ τὰ χαρούμενα νερά τῆς Βαρβάρας, κοντά στὸς ἀντλιοστάσιο τῆς πόλεως.

Τὰ τελευταῖα ἀποτελοῦν, χωρὶς ἀμφιβολία, τὴν πιὸ ἀπίθανη ἔκπληξη γιὰ τὸν ἀνυποψίαστο ταξιδιώτη: γιατὶ εἶναι πραγματικὰ ἀπροσδόκητο νὰ περπατᾶς κάπως στενοχώρημένος σὲ μιὰ πολιτεία πνιγμένη στὴν πέτρα, στὸ τούβλο καὶ στὸ κεραμίδι

καὶ ξαφνικὰ νὰ βρίσκεσαι μπροστά σὲ χαριτωμένες λιμνοῦλες, δῆπου παίζουν οἱ πάπιες ἀμέριμνα καὶ τὰ γέρικα δέντρα ρίχνουν τὸν ἥσκιο τους καὶ τὰ κουρασμένα κλαδιά τους στὸ ἀκύμαντο νερό.

‘Ο ρυθμὸς τῆς ζωῆς εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν δραστηριότητα τοῦ τόπου. Πυκνὴ μᾶζα ἐργατῶν, ποὺ δουλεύουν στὰ μεγάλα ἐργοστάσια τῆς περιοχῆς, ἀδιάκοπα περάσματα φορτηγῶν αὐτοκινήτων, ἐμπορευόμενοι καὶ παραγγελιοδόχοι, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ σωρὸς μικροτεχνῆτες καὶ μικροεπαγγελματίες, ποὺ βρίσκουν τὸν τρόπο νὰ βγάλουν ἄνετα τὸ ψωμί τους ἀνάμεσα στὸν κόσμο, ποὺ γεμίζει τοὺς δρόμους καὶ τὰ μαγαζιά, εἶναι ὁ λαὸς τῆς μακεδονικῆς αὐτῆς πολιτείας.

‘Η Δράμα δὲν εἶναι πλασμένη γιὰ τὴ διασκέδαση. Ή δουλειά, τὸ ἐμπόριο, ἡ ἐκμετάλλευση ὅλων τῶν κερδοφόρων πηγῶν εἶναι οἱ παράγοντες, ποὺ κινοῦν τὴν καθημερινή της ἀπασχόληση.

Ἐφημερίς «Πρωία» 1937

I. M. Παναγιωτόπουλος

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Τρικυμία. ... Ἡ θάλασσα βράζει δλόκληρη, δ βοριάς τὴ δέργος εἶναι ἄβουλο*, δὲ διευθύνει αὐτό, δ ἀέρας τὸ δρίζει. Τὸ φυσικὸ του εἶναι ἥμερο, δὲ στρέφεται ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων, ἀν δὲν τὸ ἐρεθίσῃ ἔκεινος. Σ' ἔνα δημοτικὸ τραγούδι ἡ θάλασσα παραπονεῖται γιὰ τὸ βοριά, δτι τῆς χαλᾶ τὰ καράβια, ποὺ τὴ στολίζουν, τῆς πνίγει τοὺς λεβέντες, ποὺ τὴν ἀγαποῦν.

"Ασχημα μπλέξαμε μὲ τὸν καιρὸ σήμερα. 'Ανοιχτήκαμε, ἐπειδὴ ἡ «Ἐύαγγελίστρια», ἡ μπρατσέρα* ποὺ ταξιδεύαμε, δὲν μποροῦσε νὰ βασταχθῇ στὴν ἀλίμενη Σαντορίνη· καὶ τώρα πέσαμε στὶς μεγάλες φουρτούνες τοῦ κρητικοῦ πελάγους.

Πρὸς τὸ ἀπόγευμα ἡ θάλασσα ἡχάει. 'Ο ἀνεμος ἔχει καθίσει ἐπάνω στὸ πρυμιδ κατάρτι μας κι ἀπὸ τὸ μεσημέρι ποὺ φύγαμε, ώς ἀργά, προσπαθοῦσε νὰ εἰπῇ μιὰ μελωδία, χωρὶς νὰ τὸ καταφέρνῃ. "Ολο ἔκανε φσσ, φσσ, οὕ ου, οὕ ου καὶ δὲ βαριόταν τὴν ἀποτυχία του.

'Ο ἀέρας εἶναι ταῦρος ἀνυπότακτος, ποὺ ποτὲ δὲ θὰ μπῆ σε γνώση. 'Απόψε τάχει βάλει μαζί μας· μὲ τὸ τιτάνειο* χέρι του πιάνει τὰ πανιά καὶ τὰ σπρώχνει πρὸς τὸ νερό, κάνει τὴν μπρατσέρα νὰ γέρνη ἐπικίνδυνα στὸ πλευρό της...

Νυχτώνει κι ἀνησυχοῦμε μήπως τὸ ξύλο μας δὲ βαστάξῃ τὴ φουρτούνα. "Οσο ἔφεγγε θαυμάζαμε τὴ μεγαλοπρέπεια τῶν ἀφρῶν κι ἡ ἡσυχία τοῦ καπετάνιου, δ τρόπος μὲ τὸν δποῖο ἀπόφευγε τὰ μεγαλύτερα κύματα, ἔδιναν ἐμπιστοσύνη. Τώρα τὸ σκοτάδι σκέπασε τὴν ἀταξία τοῦ πελάγους, ἀλλὰ μᾶς ἐμποδίζει νὰ προφυλαχθοῦμε.

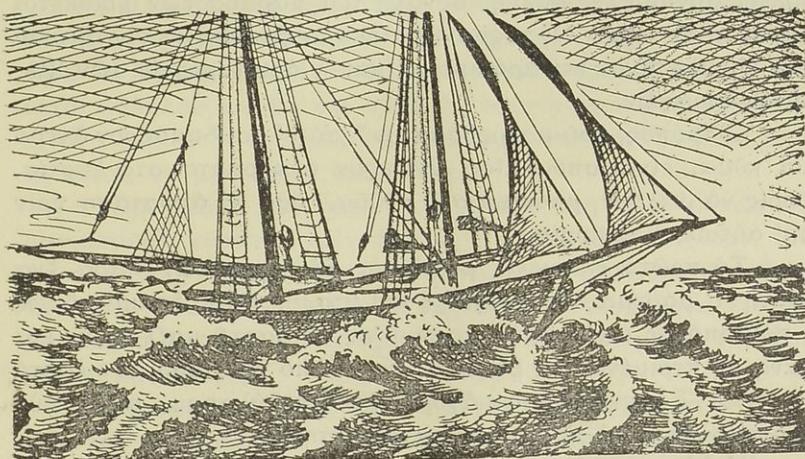
Τὰ κύματα δὲ φαίνονται παρὰ λίγα μέτρα, πρὶν μᾶς χτυπήσουν, στὸ θαμπὸ φῶς τοῦ πίσω φαναριοῦ μας, πολὺ κοντά, γιὰ νὰ τὰ ξεφύγωμε, μᾶς καταβρέχουν καὶ χάνονται στὴ μαυρίλα.

Κοντὰ μεσάνυχτα, οἱ βρόντοι τῶν κυμάτων ἔγιναν τόσο δυνατοί, ὅστε νομίζομε κάθε τόσο, δτι θὰ τρακάρωμε ἐπάνω

σὲ ύφαλο. Τὰ βρεχάμενα τοῦ καϊκιοῦ πᾶνε νὰ σπάσουν. Ποῦ; σ' αὐτὴ τὴ γελαστὴ θάλασσα τοῦ Αἴγαίου. Αὐτὴ ἡ Μεσόγειος εἶναι πλανεύτρα, σὲ παίρνει μὲ τὸ χαμόγελο καὶ τὴ γαλήνη της, μελτεμάκια, κυματάκια, νησάκια, δλα ἀθῶα ὑποτίθεται.

Καὶ νά! μὲς στὴ μέση τοῦ καλοκαιριοῦ κινδυνεύομε. Δὲν εἶναι κῦμα, τὸ δόποιο περιγελοῦσε χθὲς ἀκόμη ὁ καπετάνιος, ποὺ νὰ μὴν ἔρχεται καταπάνω μας.

Κάτι συμβαίνει μὲ τὸ πίσω πανί μας, γιατὶ τὰ σκοινιά του χαλάρωσαν· ἵσως ἔσπασε τὸ ἐπάνω μπαστούνι. Ὁ μοῦτος

πετιέται ώς ἔκει, ψαύει στὰ σκοτεινά, κάτι διορθώνει καὶ κατεβαίνει κάτω μὲ ξεγδαρμένα χέρια.

— Γειά σου, ξεφτέρι! τοῦ λέει ὁ καπετάνιος.

’Αλλὰ ἡ ἐπισκευὴ δὲ βαστᾶ πολλὴ ὥρα, χαλαρώνει πάλι τὸ πανί καὶ τινάζεται δόλσωμο. ’Αναγκάζονται νὰ τὸ μαζέψουν καθώς καὶ ἄλλα.

— ”Α - λα, παιδιά! ”Α - λα, παιδιά! τοὺς φωνάζει ἀπὸ τὸ τιμόνι ὁ καπετάν Ζήσης, γιὰ νὰ τοὺς δώσῃ δύναμη μὲς στ' ἀγριοκαίρι, ποὺ τοὺς κουνάει σὰν κουρέλια. Τέλος οἱ ναῦτες γυρίζουν κοντά μας ἡσυχώτεροι, τώρα ποὺ πάμε μόνο μὲ τοὺς φλόκους*, ξυλάρμενοι*.

— Ρὲ σύ, λέει τοῦ μικροῦ ὁ καπετάνιος, κατέβα νὰ ίδης, ἀν καὶ τὸ καντήλι τοῦ 'Αι - Νικόλα.

Μιὰ κυρία τῆς συντροφιᾶς τρέμει σ' αὐτὴ τὴ φράση.

— Μὴ φοβᾶστε! κάνει ὁ καπετάν Ζήσης· δσο δὲ βλέπετε νερὰ στ' ἀμπάρι, μὴ φοβᾶστε!

Πλανιόμαστε ἀκόμη πολλὲς ωρες μέσα στὴ φουρτουνοθάλασσα, ἐνῶ τὸ πλήρωμα παιδεύεται νὰ διορθώνῃ ζημιές.

Οἱ ναυτικοὶ μας. "Οπως στ' ἄλογα, ἔτοι καὶ στοὺς ἀνθρώπους εἶναι ἀξιοθαύμαστες οἱ καθαρὲς φυλές. Δύναμη τῆς φυλῆς, δύναμη τῶν παραδόσεων βρίσκεται πυκνῇ μέσα τους. Οἱ τσοπαναραῖοι τῶν βουνῶν κι οἱ ναυτικοὶ τῶν νησιῶν εἶναι καθαρόαιμοι, εἶναι ἡ ἀριστοκρατία τῶν Ἑλλήνων χωρικῶν.

'Ο τρόπος, ποὺ μανουβράρουν * αὐτοὶ καὶ δαμάζουν ἄνεμο καὶ κῦμα, εἶναι σπουδαῖος. Στέκουν ἀκούραστοι στὰ ξάρτια, χωρὶς νὰ βάλουν μπουκιὰ στὸ στόμα, δσο ν' ἀποστάση πρὶν ἀπ' αὐτοὺς ἡ τρικυμία.

Τὰ πρῶτα ἑλληνικὰ βαρκάκια δὲ χωροῦσαν παρὰ ἔνα ναύτη· τί μάθημα αὐτενεργείας καὶ ἀτομικότητος ἔπαιρνε ὅμως δ ποντοπόρος ἐκεῖνος, ύποχρεωμένος νὰ βαστᾷ μαζὶ τιμόνι καὶ πανί, μὴ περιμένοντας βοήθεια, παρὰ ἀπὸ τὸν ἵδιον τὸν ἔαυτό του! Οἱ "Ἐλληνες ἔγιναν ἄνδρες ἀπὸ τὴ θάλασσα, αὐτὴ τοὺς μόρφωσε σὲ φυλὴ πολιτισμένων κατακτητῶν.

"Η θάλασσα τοὺς σκορπίζει παντοῦ, τοὺς ἀφήνει νὰ καταστρέψωνται στὰ ξένα καὶ νὰ σώζωνται, τοὺς μαθαίνει τὴν ἐπιμονή, τοὺς ζυπνᾷ τὴν εύφυΐα, τοὺς κάνει πολιτισμένους.

"Ο Στράβων * γράφει ὅτι, δπου πήγαιναν οἱ πρόγονοί μας, καταργοῦσαν τὴν ἀνθρωποφαγία, τοὺς ἀγρίους, ποὺ ἔβρισκαν νὰ ζοῦν σὲ σπηλιές ἀπὸ κυνήγι, τοὺς μάθαιναν τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. 'Ημέρεψαν ὅλο τὸν κόσμο.

"Οσα πλούτη ὅμως κι ἀν μάζευαν ἀπ' τὴ στεριά, ποτὲ δὲ λησμονοῦσαν τὴ θαλασσινὴ καταγωγὴ τους. Γι' αὐτό, δταν ἥθελαν νὰ εἰποῦν κανένα κουτόν, ἔλεγαν: Δὲν ξέρει κολύμπι: «μήτε νεῦν ἐπιστάμενον».

*Αλλά, δπου κι ἀν πήγαιναν, διατηροῦσαν τὴν ἀγάπη γιὰ

τὴν πατρίδα, σὰν τὸν Ὀδυσσέα, ποὺ οὕτε ή μάγισσα Κίρκη δὲν κατάφερε νὰ τὸν κάμη νὰ λησμονήσῃ τὴν Ἰθάκη. Αὐτὸς δὲ πατριωτισμὸς συνεκράτησε τὴν ἐλληνικὴ φυλὴ καὶ δὲ διαλύθηκε, δπως διαλύθηκαν ἄλλοι ἐμπορικοὶ λαοί, Φοίνικες κι Ἐβραῖοι.

Μέ κάτι τέτοιους νέους ἀργοναύτες ταξιδεύαμε τώρα καὶ γι αὐτὸ δὲν εἴχαμε κανένα φόβο. Ὁ καπετάν Ζήσης καθισμένος στὸ τιμόνι ὠδηγούσε τὴν μπρατσέρα μὲ δλύμπια ψυχραιμία.

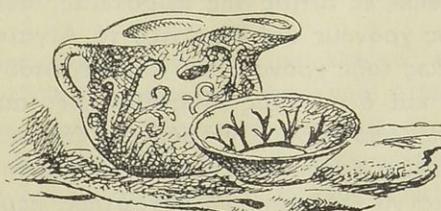
Κατὰ τὴν ἀνατολὴ σπάει ἡ μαυρίλα τῆς νύχτας. Ξημερώνει ἐπὶ τέλους! Στὸ πρῶτο φῶς βλέπομε θέαμα ἀλησμόνητο — τὸ πέλαγος εἶναι κάτασπρο ἀπὸ ἀφρούς, ἀσπρὸ σὰν τὸ σεντόνι. Ἡ Κρήτη, ποὺ εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ μας, δὲ φαίνεται καθόλου, μὰ θὰ τὴν κρύβουν τὰ σύννεφα, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μακριά. Ἡ φευγάλα ποὺ κάναμε ἐπὶ δεκάδει ὥρες πρὸς τὴ νοτιά, θὰ μᾶς ἔφερε κοντά της.

Τώρα μόδο νιώθομε τὸ μεγαλεῖο τῆς φουρτούνας. Τὰ μανιασμένα κύματα, πρὶν πέσουν ἐπάνω, μᾶς δείχνουν τοὺς ἀφρούς τους, δπως τὸ θηρίο τὰ δόντια του· δσο νερό τους δμως δὲν πρόφτασε νὰ χυθῇ ἔξω κι ἔμενε στὸ κατάστρωμα, ἡμέρευε ἀμέσως κι ἔκανε τὸν ἀγαθό, σὰ νὰ μὴν εἶχε δοκιμάσει τώρα μόλις νὰ μᾶς πνίξῃ!...

Ἡ τρικυμία σὲ λίγο ἄρχισε σιγά σιγά νὰ μαλακώνῃ, ἵσια ἵσια τὴν ὥρα ποὺ τῆς ζεφύγαμε. Κι ἔτσι μπαίνομε στὸ λιμάνι τοῦ Ἡρακλείου περασμένο μεσημέρι...

«Γύρω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα»

Xρ. Ζαλοκώστας

ΠΑΤΜΟΣ

Όμορφιές. Τὸ μικρὸν νησὶ τῆς Πάτμου δὲν προσελκύει σήμερα πολλοὺς ταξιδιώτες καὶ ὅμως ἔχει καὶ αὐτό, ὅπως κάθε ἑλληνικὴ γῆ, τόσες ὁμορφίες καὶ τόση ἴστορία.

“Οἶσαν πλησιάζης στὴν Πάτμο, βλέπεις δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ νησιὰ καὶ ὡραία λιμανάκια καὶ ὅμως τὸ εὐλίμενο νησὶ δὲν ἔχει νὰ ἔχει πηρετήση καμιὰ μεγάλη ἐνδοχώρα. Κάτασπρα, σὰν σκεπασμένα ἀπὸ χιόνι, φαίνονταν ἀπὸ μακριὰ τὸ μοναστήρι καὶ τὰ χωριούσδακια τοῦ νησιοῦ, γιατὶ κάθε Λαμπρὴ δῆλοι ἔκει ἀσβεστώνουν τὰ σπίτια τῶν πέρα καὶ πέρα. Ἡ ὡραία αὐτὴ συνήθεια, ποὺ ὑπάρχει καὶ σ’ ἄλλα νησιά μακάρι νὰ ξαπλωνόταν παντοῦ. δὲν προφυλάγει μόνο ἀπὸ πολλὰ μικρόβια, ἀλλὰ καὶ ὀδηγεῖ στὴν καθαριότητα, χωρὶς ἀστυνομικὲς διατάξεις.

‘Ἡ πρώτη λοιπὸν ἐντύπωση εἶναι ἀληθινὰ ἐνθουσιαστική· τὸ μεγαλύτερο λιμάνι τῆς Πάτμου ἀγκαλιάζει τὴν νεώτερη μικρὴ πόλη, τὴν Σκάλα, ἐνῶ ἡ μεσαιωνική, ἡ Χώρα εύρισκεται τριγύρω στὸ μοναστήρι τοῦ ἀγίου Ἰωάννου ἐπάνω στὸ βουνό· εἰς τὰ παλιὰ χρόνια κοντὰ στὸ γιαλὸ δὲν ἦταν φρόνιμο νὰ κτίζουν σπίτια, γιατὶ ἡ πειρατεία δὲν ἀστειεύσταν. Ἀπὸ τὸ μοναστήρι βλέπει κανεὶς μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ μὲ τὶς ἀτέλειωτες λοφοσειρὲς καὶ γραμμὲς τῶν παραλίων, μὲ τὴν ἀτέλειωτη ποικιλία τῆς ἑλληνικῆς γῆς, ποὺ θὰ ἦταν περισσότερη, ἀν τὸ νησὶ εἶχε πολλὰ δένδρα.

Ιστορία. Τὸ νησὶ στὴν ἀρχαία ἐποχὴ δὲν εἶχε πολὺ πληθυσμὸν καὶ δὲν εἶχε καὶ πολλὴ σημασία. Εἰς τὸν μεσαίωνα ἐρημώθηκε ἐξ αἰτίας τῆς πειρατείας, ποὺ ἀρχισε ἀπὸ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ βασάνιζε τὸ Αἴγαο, μὲ διάφορα διαλείμματα, ἔως τοὺς χρόνους τοῦ ἐλευθερωτοῦ Κανάρη!

Δι’ αὐτὸν καὶ ὁ μοναχὸς Χριστόδουλος, σὰν ἔφυγε ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία ἀπὸ φόβο τῶν Τούρκων, ζήτησε καὶ πῆρε ἀπὸ τὸ βασιλέα Ἀλέξιο Κομνηνὸν τὸ 1088 μετὰ Χριστὸν τὸ ἔρημο νησὶ τῆς Πάτμου, γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ. Τὸ μοναστήρι, ποὺ ἔκτισε ὁ Χριστόδουλος, ἔγινε αἰτία νὰ ξανακατοικηθῇ· τὸ νησὶ. Οἱ τεχνίτες

στὴν ἀρχὴν καὶ ἔπειτα δόλιγοι γεωργοὶ καὶ ψαράδες καὶ πάντα πρόσφυγες, ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία, κατοίκησαν στὴν Πάτμο, χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται στὴν ἀρχὴν ὁ ἰδρυτὴς τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ ἐκκλησία, ποὺ ἔκτισε ὁ Χριστόδουλος, ἦταν πτωχή, χωρὶς ἴδιαιτερη ἀρχιτεκτονικὴ ἀξία. Γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ κελιά κτίσθηκε δυνατὸ τεῖχος, γιὰ νὰ τὴν προφυλάξῃ ἀπὸ τοὺς πειρατές· ἀκόμη φαίνεται ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἔξωπορτα δὲ φονιάς, ἀπὸ τὸν δόποιο χτυπούσαν ἥ περίχυναν μὲ βραστὸ λάδι ἥ βραστὸ νερὸ δηποιούν ἐδοκίμαζε νὰ πλησιάσῃ στὴ σιδερένια πόρτα μὲ ληστρικὸ σκοπό. Καὶ τέτοιοι φονιάδες σώζονται ἀκόμη καὶ σ' ἔξοχικὰ σπίτια τῆς Πάτμου.

Τὸ τεῖχος προφύλαγε πράγματι τὸ μοναστήρι ἀπὸ τὴ λεηλασία καὶ ἔτσι σωθήκανε καὶ πολλὰ κειμήλια βυζαντινά καὶ ύστεραν τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας. Ἐπ' αὐτὰ τὰ πολυτιμότερα εἶναι τὰ χειρόγραφα, τὰ δόποια εἶναι γνωστά εἰς δλον τὸν κόσμο. Πλὴν τῶν χειρογράφων ἔχει καὶ καλὴ βιβλιοθήκη μὲ σπάνια βιβλία τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, τὰ δόποια δῆμως εἶναι ἀτακτοποίητα.

Τὸ μοναστήρι τῆς Πάτμου μὲ τὴ βιβλιοθήκη του βοήθησε νὰ μορφωθοῦν πολλοὶ μοναχοί, ποὺ ἔγιναν ἔπειτα διδάσκαλοι ἥ ἐπίσκοποι. Βοήθησε ἀκόμη καὶ σχολείο λαϊκό, τὴν περίφημη «Πατμιάδα Σχολή», ποὺ ύπηρέτησε τὰ ἐλληνικὰ γράμματα στὴ σκοτεινὴ ἐποχὴ τῆς δουλείας. Πρῶτος δὲ μεγαλόκαρδος Μανωλάκης δὲ Καστοριανὸς* ἔκτισε τὸν δέκατο ἔβδομο αἰῶνα σχολεῖο κοντά εἰς τὸ μοναστήρι, ἐκεῖ δηπου κατὰ τὴν παράδοση εἶναι τὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως*, στὸ δόποιο δὲ Ἰωάννης δὲ Θεολόγος ἐμπνεύσθηκε καὶ ἔγραψε τὴν αἰνιγματικὴν Ἀποκάλυψή του.

Ἄλλα τὸ σχολεῖο αὐτὸ διέγινε μεγάλο καὶ τρανό, δταν τὸ πῆρε μετά τὸ 1700 ἔνας ἑθνικὸς δάσκαλος, δὲ Μακάριος Καλογεράς. Τὸ μικρὸ νησὶ τῆς Πάτμου προσείλκυε τότε Ἑλληνόπουλα ἀπὸ δλη τὴν Ἑλλάδα, ἥταν ἐκπαιδευτικὸ κέντρο. «Ἐνα αἰῶνα λειτουργησε ἡ Σχολὴ καὶ μόρφωσε πλήθος χρησίμων Ἑλλήνων.

Εἰς τὸ μοναστήρι καὶ τὴν Πατμιάδα δὲν χρεωστᾶ μόνον ἥ

Πάτμος τοὺς λογίους, ποὺ εἶχε τότε, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος μεγάλη χάρη, γιατὶ μᾶς ἔδωκε μερικές ἀπὸ τίς μεγαλύτερες φυσιογνωμίες τῆς Ἐπαναστάσεως. ‘Ο Εμμανουὴλ Ξάνθος εἶναι δικαίωτερος πρωτεργάτης τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, διό δὲ Πάτμιος ἐπίσης Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ἀπὸ τίς πιὸ εὐγενικές καὶ ἀθόρυβες καὶ ἐνεργητικές προσωπικότητες τῆς μεγάλης ἑκείνης ἐποχῆς. Αὐτὸς εὐλόγησε τὴν ἑλληνικὴ σημαίαν κατὰ τὴν ἀνακήρυξη τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν 12 Ἀπριλίου 1821 εἰς τὴν πλατεία τῆς ἀγίας Λεσβίας (‘Ἄγιας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας’) τῆς Πάτμου καὶ ἔτρεξε ἀργότερα εἰς Λειψώ* κοντά εἰς τὴν Σάμον νὰ συμβιβάσῃ τοὺς μαλωμένους ἀρχηγούς τοῦ στόλου, καὶ μὲ κάθε τρόπο, «λόγω καὶ ἔργῳ», ἀγωνίσθηκε διὰ τὴν Ἐπανάστασην καὶ ἔχασε γι' αὐτὸν καὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον του.

Εἴπαμε, πῶς τὸ μοναστήρι ἔγινε αἰτία νὰ κατοικηθῇ τὸ νησὶ καὶ αὐτὸν πάλι βοήθησε νὰ γίνη καὶ τὸ σχολεῖο κοντά στὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως, ποὺ ἔδωκε καὶ τοὺς μεγάλους Πατμίους, τὸν Ξάνθο καὶ τὸν Θεόφιλο. Ἀλλὰ καὶ ὑστερα ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τὸ μοναστήρι βοηθᾶ τὴν Σχολὴν τοῦ νησιοῦ καὶ τὰ ἄλλα του ἴδρυματα (τὸ νησὶ ἔχει κοινὸ φαρμακεῖο καὶ δίνει φάρμακα δωρεάν στὸν κόσμο καὶ πληρώνει δυὸ γιατρούς, γιὰ νὰ περιποιοῦνται δωρεάν τοὺς ἀρρώστους!). “Ἐπειτα ἀπὸ τέτοια ἴστορία καὶ φιλανθρωπία, νομίζω, δτὶ ἡμπορεῖ τὸ μοναστήρι καὶ κάτι ἀκόμη νὰ προσθέσῃ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ νησιοῦ καὶ ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ τὸ σημειώσω.

Τὰ Δωδεκάνησα ἔχουν τὰ σχολεῖα τους, ἔχουν ἀκόμη καὶ φιλανθρωπικὰ ἴδρυματα ἀξιόλογα καὶ τώρα μένει μόνο τὸ ζήτημα τὸ γεωργικό, τὸ ὅποιο θὰ βοηθήσῃ νὰ μὴν ἀραιώνεται ὁ πληθυσμός, ἀλλὰ νὰ μένῃ καὶ νὰ ζῇ καλύτερα στὸν τόπο του. Πρέπει ἔνας καλὸς γεωπόνος νὰ μελετήσῃ τί μπορεῖ τὸ νησὶ νὰ καλλιεργήσῃ καλύτερα καὶ εὔκολώτερα καὶ κατόπι ἔνας δυὸ νέοι πρακτικώτερα μορφωμένοι νὰ ἐφαρμόσουν τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα. Τὸ ᾖδιο θὰ ἐπρεπε νὰ γίνη γιὰ ὅλα τὰ Δωδεκάνησα. Αὐτὰ δὲν εἶναι πολὺ δύσκολα οὕτε γιὰ τὸ μοναστήρι οὕτε γιὰ τοὺς κατοίκους του...

**Ημερολόγιον τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος*

K. Αμαντος

N Y X T A

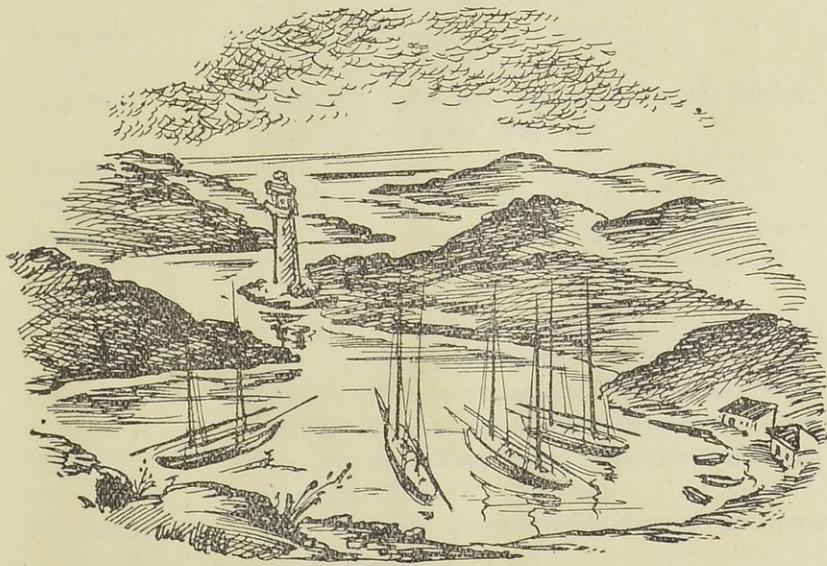
ε στρῶμα ἀπ' ἄμμουδιὰ καὶ φύκια
μακριὰ ἀπ' τὴν ἄγρια ἀνεμοζάλη,
ἀποσταμένα τὰ καΐκια
ἔξω κοιμοῦνται στ' ἀκρογιάλι...

'Ο φάρος στὸ νησὶ ἔκεῖ κάτω
σὰ γεροδράκος, ποὺ νυστάζει,
πότε σφαλᾶ τὰ βλέφαρά του,
πότε τ' ἀνοίγει καὶ κοιτάζει.

'Η θάλασσα θαμπὸ σὰ δάκρυ
τὸ φως τῶν ἄστρων καθρεφτίζει
καὶ στῆς ἀνατολῆς τὴν ἄκρη
ματώνεται καὶ κοκκινίζει.

«Τραγούδια τῆς ἀκρογιαλιᾶς»

Γ. Δροσίνης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

- **Αβουλος* —έπιθ. ἀναποφάσιστος, χωρὶς θέλησιν.
ἀγγλοπερεστάτη —κυρία μὲ τρόπους ἀγγλικούς.
ἀδρός —μὴ λεπτοκαμωμένος, χονδρός."Αφθονος, πλού-
σιος.
**Αλβιών* —θηλ. τὸ ἀρχαῖον ὅνομα τῆς' Αγγλίας.
ἄλγος —ούδ. πόνος, λύπη.
ἀλκυὼν —θηλ. Θαλασσοπούλι, Φαροπούλι.
ἀμφιλύκη —θηλ. α) γλυκοχάραμα, β) σουρούπωμα.
**Ανθέμιος* —άρσ. εὗς ἐκ τῶν ἀρχιτεκτόνων, οἱ δόποιοι ὁκο-
δόμησαν τὴν Ἀγίαν Σοφίαν
ἀνθοβολή —θηλ. ἡ μεγάλη μὲ ἄνθη βλάστησις.
**Ανσάλτο* —δημοσιογράφος καὶ ραδιοεκφωνητὴς 'Ιταλὸς
κατὰ τὸν πόλεμον 1940—41.
ἀνταγύεια —θηλ. ἀντανάκλασις τοῦ φωτός.
ἀντέρα —θηλ. ἡ κεραία τοῦ πλοίου.
**Ανφοῦζο* —δημοσιογράφος καὶ ραδιοεκφωνητὴς 'Ιταλὸς
κατὰ τὸν πόλεμον 1940—41.
ἀνώρας —ἐπίρρ. ἐνωρίς.
ἀπάγγιο —ούδ. ύπήνεμον μέρος.
ἀπόγεια —ἐπίθ. ἀπογ. σχοινία, τὰ σχοινία διὰ τῶν ὁ-
ποίων δένεται ἀπὸ τὴν ξηρὰν τὸ πλοῖον.
**Αποκαλύψεως* —σπήλαιον, εἰς τὴν Πάτμον, ὅπου δὲ Εὔαγγελι-
στὴς Ἰωάννης ἔγραψε τὴν Ἀποκάλυψιν, προ-
φητικὸν βιβλίον, πραγματευόμενον τοὺς ἀγῶ-
νας τῆς Ἔκκλησίας καὶ τὸν θρίαμβον αὐτῆς.
Σπήλαιον —θηλ. παλαιὸν ὅνομα τοῦ τουρκικοῦ στόλου.
Σύνολον πλοίων.
**Αρμάδα* —άρσ. τὸ μέρος ὅπου συνάζονται τὰ πρόβατα
διὰ τὸ ἄρμεγμα.

ἀρχιεπιστολέας — ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, προϊστάμενος τοῦ ἐπιτελείου.

B

- Βαράσοβα* — θηλ. ὄρος Αἰτωλίας, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.
- Βαργωμῶ* — ρ. βαρυθυμῶ, δυσανασχετῶ (βαρου - γνωμῶ).
- Βάρδας* — ψευδώνυμον τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ πυροβολικοῦ Τσόντου Γεωργίου ἐκ Σφακίων Κρήτης. Κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα διετέλεσεν ἀρχηγὸς ἀνταρτικοῦ σώματος εἰς τὴν περιφέρειαν Μοναστηρίου (1904—1907).
- βιβλικὸς* — ἐπίθ. ὁ ἀνήκων εἰς τὴν Βίβλον, ὁ ὅμοιάζων μὲ τὰ ὑπὸ τῆς Βίβλου ἀναφερόμενα.
- Βίδο* — μικρὰ νήσοις πλησίον τῆς νήσου Κερκύρας.
- βολτάκι* — οὐδ. μικρὰ ἀψίς, καμάρα.
- Βοτανειάτης* — Β. Θεοφύλακτος, στρατηγὸς τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου Β', φονευθεὶς ἐν μάχῃ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν Στρωμνίτσῃ.
- βότσαλον* — οὐδ. λίθος μικρὸς στρογγυλεμένος ἀπὸ τὰ κύματα.
- Βουλιαγμένη* — θηλ. τοποθεσία εἰς τὰ Ν. Α. τῆς Ἀττικῆς πρὸς τὸν Σαρωνικόν.
- βούνευρον* — οὐδ. μαστίγιον.
- Βραδισλάβ* — στρατηγὸς τοῦ Βουλγάρου ἡγεμόνος Σαμουήλ.
- βρατσέρα* — ἴστιοφόρον ἔως 100 τόννων μὲ ἰδιότυπον ἔξαρτισμόν, δξύπρυμνον, κυριαρχῆσαν εἰς τὴν ναυσιπλοῖαν μας.
- βριζα* — θηλ. ἡ σίκαλη, δημητριακόν, τροφὴ ἰδιᾳ τῶν ζώων.
- βρίκιον* — ἴστιοφόρον μὲ δύο ἴστούς, σταυρωτὰς κεραίας καὶ τετράγωνα πανιά, φορτηγόν, κοινῶς μπρίκι (λέξ. ἀγγλική).
- Βριλησσὸς* — ἀρχ. ὄνομα τοῦ ὄρους τῆς Ἀττικῆς «Πεντελικόν».

Γ

- Γαρίτσα* —θηλ. ἔξοχη τοποθεσία τῆς Κερκύρας.
Γέρακας —άρσ. τοποθεσία καὶ συνοικισμὸς τῆς Ἀττικῆς
 Α τῆς Β ἄκρας τοῦ 'Υμηττοῦ.
Γκράτσι —ό Ἰταλὸς πρεσβευτὴς ἐν Ἀθήναις, ποὺ ἐπέ-
 δωσε τὸ τελεσίγραφον τὴν 28ην Ὁκτωβρίου
 1940 εἰς τὸν πρωθυπουργὸν I. Μεταξᾶν, δ
 ὅποιος ἀπήντησε μὲ τὸ θρυλικὸν ΟΧΙ!
γλυστῖται —θηλ. εἶδος ἀκακίας μὲ εὔώδη ἄνθη.
γοερδός —ἐπιθ. θρηνώδης, λυπητερός.
γολέτα —ίστιοφόρον δίστηλον πολὺ ταχύ.
Γουβῶν πύργος —θηλ. Γούβες, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Ἰστιαίας
 Εύβοίας, προσφιλής διαμονὴ τοῦ ποιητοῦ
 Δροσίνη.

Δ

- Δαφνομήλης* —Δ. Εὔσταθιος, ἐπιφανὴς στρατηγὸς τοῦ Βουλ-
 γαροκτόνου· διετέλεσε διοικητὴς Ἀχρίδος καὶ
 Δυρραχίου.
δειρὰς —θηλ. ράχις βουνοῦ ἡ κορυφὴ αὐτοῦ αὐχενοειδής.
διακονία —θηλ. ἡ ὑπηρεσία, τὸ ὑπηρετεῖν.
διαπορθμεύω —ρ. διαβιβάζω ἀντιπέραν, διαπλέω μεταφέρων
 ἀνθρώπους καὶ ἐμπορεύματα.
διαφορήγγυμα —σχίζομαι, ἀνοίγομαι.
διφυνής —ἐπιθ. ὁ ἔχων δύο διαφορετικάς φύσεις.
διχτυάρικα —ούδ. τὰ ψαροκάϊκα, ποὺ ψαρεύουν μὲ δίκτυα.
διχτάδες —άρσ. οἱ ἀλιεῖς, ποὺ ἀλιεύουν μόνον μὲ δίκτυα.
δοιάκι —ούδ. ὁ μοχλὸς τοῦ πηδαλίου.
δροσόπαγος —άρσ. δρόσος ὑπὸ μορφὴν πάγου.
δρυάς —θηλ. Δρυάδες νύμφαι τῶν δασῶν, προστάτι-
 δες τῶν δένδρων.

Ε

- Ἐβρενὸς μπέης* —"Ελλην ἀρνησίθρησκος, συντελέσας ὡς στρα-
 τιωτικὸς εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν Τούρκων
 (ΙΔ' - ΙΕ' αἰών).
ἔγκατοικος —άρσ. κάτοικος, διαμένων μονίμως εἰς τι μέρος.

- Eγγατία* ὁδός — μεγάλη στρατιωτική ὁδός, ποὺ ἡρχιζεν ἀπὸ τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος (Δυρραχίου) καὶ ἔφθανε μέχρι τοῦ Ἐβρου (Κύψελα).
- ἐκπαγλος* — ἐπιθ. ύπεροχος, ἐξαισιος.
- ἐλαύνω* — ρ. σημαίνει καὶ κωπηλατῶ, προχωρῶ κωπηλατῶν.
- ἐντευκτήριον* — οὐδ. τόπος συναντήσεως, συγκεντρώσεως.
- Ἐστιάς* — θηλ. ἱέρεια τῆς θεᾶς Ἐστίας.

Z

- Ζαππιές* — ἄρσ. Τοῦρκος χωροφύλαξ παλαιότερον.
- Ζυγός* — ἄρσ. τὸ ἐντόπιον ὅνομα τοῦ Ἀρακύνθου.

H

- Ἑδύγενστος* — ἐπιθ. γλυκόγενστος, ὁ ἔχων γεῦσιν γλυκεῖαν.
- ἥμικλιντος* — ἐπιθ. μισογερμένος.

Θ

- Θεὰ τῆς Εἰρήνης* — ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ ὁποία ἔχαρισεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν ἑλαίαν, τὸ σύμβολον τῆς εἰρήνης.
- Θεωρία* — θηλ. ἡ ἀντιπροσωπεία τὴν ὁποίαν ἀπέστελλεν ἔκαστη πόλις εἰς μίαν ἑορτὴν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

I

- Ιβάτζης* — ἄρσ. στρατηγὸς τοῦ Βουλγάρου ἡγεμόνος Σαμουὴλ συλληφθεὶς καὶ τυφλωθεὶς εἰς Ἀχρίδα ύπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Βουλγαροκτόνου Δαφνομήλη.
- Ισίδωρος* — ἄρσ. εἰς τῶν ἀρχιτεκτόνων τῆς Ἀγίας Σοφίας.

K

- Κάβος* — ἄρσ. Ἀκρωτήριον, συνήθως ὑψηλόν.
- καθετὴ* — θηλ. ἀλιευτικὸν ἐργαλεῖον.
- καλμακάμης* — ἄρσ. τίτλος. ἀνωτ. διοικητικοῦ τούρκου ὑπαλλήλου.
- καιροφυλακῶ* — ρ. ζητῶ εύκαιριαν.

- κακαβιά* —θηλ. παντὸς εἰδούς μικρόψφαρα, μαγειρευόμενα δλα μαζὶ ώς σούπα τῶν ψαράδων εἰς τὸ κακκάβι (χύτραν).
- καλάδα* —θηλ. ρίξιμο διχτυῶν. Τὰ ψάρια ἐνὸς ριξίματος.
- Καστοριανὸς* —άρσ. Κ. Μανωλάκης. Ἐγεννήθη εἰς Καστορίαν καὶ ἔζησε εἰς Κων/πολιν τὸν ΙΖ' αἰῶνα. "Ἐμπορος γουναρικῶν, μεγάλος εὐεργέτης Ἰδρυσε ναοὺς καὶ σχολὰς εἰς Κων/πολιν, Χίον, Πάτμον, "Αρταν καὶ Καστορίαν.
- κατῆς* —άρσ. διερωμένος δικαστῆς εἰς τοὺς Μουσουλμάνους.
- Κερπινὴ* —θηλ. χωρίον τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων.
- κιοτῆς* —δειλός.
- Κιβώτιον* —ούδ. τὸ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης μικρὸν κιβώτιον.
- κλίτος* —κλίτη: Τὰ δύο πλάγια κατὰ μῆκος τμήματα τῶν ναῶν καὶ ἴδια τῶν βασιλικῶν.
- κολλῆγος* —άρσ. δικαλλιεργῶν ξένον ἀγρὸν ἢ βόσκων ξένα ποίμνια καὶ διανεμόμενος μετὰ τοῦ ἰδιοκτήτου τὰ προϊόντα.
- κράκονδα* —ούδ. δύσβατον μέρος, γεμάτο βράχια.
- Κρεμάσοβο* —ούδ. πλαστὸν ὄνομα χωρίου ἐν Μακεδονίᾳ.
- κύτος* —ούδ. τὸ ἐσωτερικὸν κοίλωμα τοῦ πλοίου, τὸ ἀμπάρι.

Λ

- λαιμαριά* —θηλ. ἡ περὶ τὸν τράχηλον (λαιμὸν) τῶν κτηνῶν κουλούρα.
- λάλος* —ἐπιθ. φλύαρος.
- λειψὼ* —θηλ. νησὶς τοῦ Δωδεκανησιακοῦ τμήματος μεταξὺ Λέρου καὶ Πάτμου.
- λιναριά* —θηλ. ἐπίνειον τῆς νήσου Σκύρου.
- λόγγος* —άρσ. δάσος πυκνόν, δάσος.
- λουκούλλεια*
- γεύματα* —γεύματα πολυτελέστατα καὶ ἀφθονώτατα, ὀνομαζόμενα ἔτσι ἀπὸ τὸν περίφημον καλο-

φαγάν καὶ πότην Ρωμαῖον Λούκουλλον (Α' π. Χ. αἰών).

Λυκομήδης —άρσ. βασιλεὺς τῶν Δολόπων τῆς Σκύρου.

M

- Μανιατοφόρος* —έπιθ. ὁ φέρων εἰδήσεις.
μαδέρι —ούδ. σανίς παχεῖα, (λέξις ἴσπαν.).
μακρόφαντος —έπιθ. ὁ ἀπὸ μακρὰν διακρινόμενος.
μανονθράρω —ρ. κάμνω διαφόρους κινήσεις τεχνικάς, χρησιμοποιῶ διαφόρους τρόπους διὰ νὰ ἐπιτύχω κάτι.
μάονζερ —ὅπλον ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατὰ τὸ 1912 - 22, χρησιμοποιουμένων.
μετόχι —ούδ. κτῆμα μοναστηριακὸν μακρὰν τῆς μονῆς.
Μορσικὰ σημεῖα —ούδ. τὰ σημεῖα τοῦ τηλεγράφου συστήματος Μόρως.
μονοράγια —τοῖχος παραλίας, κρηπίς, προκυμαία (λέξις Ἰταλική).
Μπάνια —θηλ. χωρίον τοῦ νομοῦ Κοζάνης.
μπεροντέδες —άρσ. παραπετάσματα θυρῶν καὶ παραθύρων.
μπράτιμος —άρσ. φίλος.
μπρατσέρα —βλέπε λέξιν βρατσέρα.
Μπωζούρ —άρσ. Γάλλος διπλωμάτης (1765—1836) χρηματίσας πρόξενος καὶ ἐν Ἑλλάδι.

N

- Νεαρὸς κόμης* —ό κόμης Τσιάνο, γαμβρὸς τοῦ Μουσολίνι, υπουργὸς τῶν Ἑξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας.
Νικολιτσᾶς —Βούλγαρος στρατηγὸς τοῦ ἡγεμόνος Σαμουήλ.
Ντούφας —διπλαρχηγὸς τοῦ Μακεδονικοῦ ἀγῶνος.

Ξ

- Ξεσκλίδι* —ούδ. ὅ,τι ξεσχίζεται καὶ ἀπομένει, ἀπομενάρι ξύλων.
ξέφωτα —ούδ. τὰ φωτιζόμενα, τὰ φωτεινὰ πανταχόθεν.
ξυλάρμενος —ό πλέων μὲ ἄρμενα - ἵστια κλ. — τὰ ξύλα, δ

πλέων μὲ κατεστραμμένα πανιά, ἀκυβέρνητος.

Ο

- Οἰκτιρμόνως* —έπιρ. μὲ εύσπλαχνίαν.
Όπτασία —θηλ. δραμα τὸ όποιον βλέπει κανεὶς ἐν ὅπνῳ
 ἢ ἐν ἔκστάσει.

Π

- Πάθος* —ούδ. τὸ πάθημα.
παλινόρθωσις —θηλ. ἀποκατάστασις εἰς τὴν προτέραν θέσιν.
παραγάδια —ούδ. ἀλιευτικὴ πολυάγκιστρος ὁρμιά.
παραγαδιάρικα —ούδ. τὰ ψαροκάικα, ποὺς ἀλιεύουν μὲ παραγάδια.
παραγαδιάριης —άρσ. δ ἀλιεύων μὲ παραγαδιάρικο καῦκι.
παφία —θηλ. ἐπίθετον τῆς Ἀφροδίτης.
περιαλγής —έπιθ. λυπημένος πολύ.
Περίανδρος —περίφημος τύραννος τῆς Κορίνθου, θεωρούμενος ως εἰς ἐκ τῶν ἐπτά σοφῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.
πεσσός —άρσ. Ψηφίς παιγνιδίου, κοινῶς πούλι.
πλαταγῶ —ρ. κροτῶ δυνατὰ κυρίως ἐπὶ ὄδάτων.
πορθμεὺς —άρσ. δ διαβιβάζων ἀντιπέραν (ποταμοῦ ἢ θαλάσσης), περαματάρης.
Πόρτο-Ράφτης —άρσ. λιμὴν εἰς τὰ Ν. Α. τῆς Ἀττικῆς, ἔναντι τῆς Εύβοιας.
ποὺντς —ούδ. θερμαντικὸν ποτόν ἀπὸ ρούμιον, κονιάκ κλ. μὲ ἀφέψημα τεῖου κ. ὅ.
πρωάρι —ούδ. μικρὸν ἴστιοφόρον λιμνοθ. Μεσολογγίου.
πρωντᾶ —ρ. σκαρίζω τὰ πρόβατα ἢ τὰ διώχνω ἀπὸ κάπου.
προσήλωσις —θηλ. ἀφοσίωσις, μεγάλη προσοχή.
προσκλίνω —ρ. γέρνω, ἀκουμβῶ.
προσωνυμοῦμαι —ρ. παίρνω τὸ ὄνομα, τὸ παρανόμι.
Πύλη —('Ψηλὴ Πύλη) Τουρκικὴ κυβέρνησις ὅλλοτε.
πρωρεὺς —άρσ. πιλότος, ὁδηγὸς εἰς τὴν πρώραν.
πρωτάτα —ούδ. οἱ προύχοντες ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

P

- Ραδινός* —έπιθ. λεπτοφυής, ώρατος.
Ραφίνα —θηλ. πόλις καὶ λιμενίσκος εἰς τὰ Α τῆς Ἀττικῆς, ἔναντι τῆς Εύβοιας.
Ρίλος —άρσ. τὸ ὑψηλότερον ὅρος τῆς Βουλγαρίας, ἔδρα καὶ καταφύγιον τῶν Βουλγάρων κομιτατζήδων.
ρουμάνι —ούδ. δάσος πυκνόν, λόγγος.

Σ

- Σαλαγῶ* —(ἢ σελαγῶ) ρ. ἀποδιώκω τὰ πρόβατα κυρίως.
σάρες —θηλ. κατηφοριά, ὅπου σύρεται κανείς, παρὰ βαδίζει.
σιάδι —ούδ. μέρος ἵσον, δμαλόν, ἐπίπεδον. Τόπος ἐπίπεδος.
σκούνα —θηλ. δίστηλον ίστιοφόρον φορτηγὸν μὲ τετράγωνα ίστια (λέξις ἄγγλική).
Σπαχῆς —άρσ. ἴππεὺς Τοῦρκος, ἀτάκτου σώματος.
Σπιανάδα —θηλ. πλατεῖα τῆς Κερκύρας.
στίλβω —ρ. λάμπω, ἀκτινοβολῶ, γυαλίζω.
Στράβων —άρσ. ὁ κατ' ἔξοχὴν γεωγράφος τῆς ἀρχαιότητος (67 π. Χ. — 23 μ. Χ.) ἐξ Ἀμασείας τοῦ Πόντου. Τὰ «Γεωγραφικά» του σώζονται μέχρι σήμερον.
στρόφιγξ —άρσ. καὶ θηλ. στροφεὺς θύρας, ὁ κοινὸς ρεζές.
συμπλωτὴρ —άρσ. ὁ πλέων μετά τινος ἄλλου εἰς πλοῖον.
συνάφι —ούδ. σωματεῖον, κοινωνικὴ τάξις, ὅμιλος.

Τ

- Τιτάνειο χέρι* —χέρι ὅπως τῶν Τιτάνων, ὑπερφυσικὸ χέρι.
Τομόρες —θηλ. Τομόρι ἥτο ἐφημερὶς ποὺ ἔχεδίδετο εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀλβανίας Τύρανα τὸ 1940—41.
Τονρογογραικία —θηλ. σύγγραμμα τοῦ Γερμανοῦ συγγραφέως Κρουσίου.

- Τρεχαντήριον* —ούδ. ίστιοφόρον μὲ δύο ίστοὺς πολὺ ταχύ,
ἀμφοτερόπρυμνον.
- Τρόμπα-μαρίνα* —θηλ. κογχύλη διὰ σήματα ναυτικῶν.
τρόπις —θηλ. τὸ κατώτατον ξύλον ἢ ἡ σιδηρᾶ δοκὸς
τοῦ πλοίου, καρίνα, ποὺ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν
τοῦ σκελετοῦ αὐτοῦ.
- τρυφῶ* —ρ. ζῶ μὲ ἀπολαύσεις.
- τσαπατσουλιά* —θηλ. ἀκαταστασία.
- Τσιάρο* —βλέπε νεαρὸς κόμης.
- τύμπανον* —ούδ. ἡ ἐντὸς τοῦ ἀετώματος ἐνὸς οἰκοδομή-
ματος τριγωνική ἐπιφάνεια

Υ

- Ύποσανθρος* —ἐπιθ. μισσοσαπισμένος.
ύψιτενής —ἐπιθ. ὁ τείνων πρὸς τὰ ἄνω, ὁ ύψηλός τὸ
ἄνάστημα.
- ὑποφώσκω* —ρ. ἀρχίζω νὰ φωτίζω, μόλις φωτίζω.

Φ

- Φλόκος* —άρσ. ίστίον τριγωνικὸν τῆς πρώρας.
φούνικας —άρσ. ίερὸν πτηνὸν τῶν ἀρχ. Αἰγυπτίων. Κατὰ
τὴν παράδοσιν, ὅταν ἐγήρασκεν, ἔθετεν δ.
ἴδιος πῦρ εἰς τὴν ἀπὸ εὐώδεις κλάδους φω-
λεάν του καὶ ἀπετεφρώνετο, ἐκ δὲ τῆς τέφρας
ἀνεγεννᾶτο ὁ νέος φοῖνιξ.
- Φρικτὲς θεές* —αἱ Ἐρινύες.

Χ

- Χατζάρι* —ούδ. εἶδος μαχαίρας.
χλαμύδιον —ούδ. μικρὰ χλαμύς, παλιοφόρεμα.
χταποδιάρης —άρσ. ὁ ἀλιεύων τὰ χταπόδια.
χταποδιάρικα —ούδ. τὰ ψαροκάϊκα, ποὺ ἀλιεύουν μόνον τὰ
χταπόδια.
- Χώρα* —θηλ. Σῦρος, ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου.

Ω

- Ωρόμαι* —ρ. κλαίω ἢ φωνάζω ὡς ἄγριον ζῶον, οὔρλιάζω..

εγενετικής αλλαγής της σύγχρονης γλώσσας, η οποία είναι μεταβολική και διαφορετική από την αρχαία. Η αρχαία γλώσσα ήταν μεταβολική, διαφορετική από τη σύγχρονη, καθώς η μεταβολή στην αρχαία γλώσσα ήταν πολύ πιο βαθύτερη από τη σύγχρονη. Το μέτρο της μεταβολής στην αρχαία γλώσσα ήταν το μέτρο της μεταβολής στη σύγχρονη γλώσσα. Η μεταβολή στην αρχαία γλώσσα ήταν πολύ πιο βαθύτερη από τη σύγχρονη, καθώς η μεταβολή στη σύγχρονη γλώσσα ήταν πολύ πιο επιταχυνμένη. Η μεταβολή στην αρχαία γλώσσα ήταν πολύ πιο βαθύτερη από τη σύγχρονη, καθώς η μεταβολή στη σύγχρονη γλώσσα ήταν πολύ πιο επιταχυνμένη. Η μεταβολή στην αρχαία γλώσσα ήταν πολύ πιο βαθύτερη από τη σύγχρονη, καθώς η μεταβολή στη σύγχρονη γλώσσα ήταν πολύ πιο επιταχυνμένη.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ

Έγεννήθη το 1885 ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Τὰς φιλολογικὰς σπουδάς του συνεπλήρωσεν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὅτιον Καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς τέχνης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγραψε: «Ἀγνείας πεῖρα», «Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη» κ.ἄ. Ἐξέδωκε καὶ τὸ «Χρονικὸν τοῦ Μωρέως». Τὸ ὑφός του εἶναι λεπτὸν καὶ γλαφυρόν.

ΑΘΑΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γ. Ἀθανασιάδου - Νόβα. Έγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1894. Εσπούδασε νομικὰ καὶ ἔχρημάτισε βουλευτής, ὑπουργός καὶ δημοσιογράφος. Ἐγραψε ποιήματα καὶ διηγήματα. Αἱ κυριώτεραι ποιητικαὶ του συλλογαὶ εἶναι: «Πρωτὸν ἔκπληκτα», «Καιρὸς πολέμου», «Ἀγάπη στὸν Ἐπαχτό». Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἡ συλλογὴ «Ἀπλοϊκὲς ψυχὲς» ἔβραβεύθη ύπό τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΑΛΙΜΠΕΡΤΗ ΣΩΤΗΡΙΑ

Έγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1847 καὶ ἀπέθανε τὸ 1922. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διηρέθυνε τὸ Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον Κωνσταντινουπόλεως. Ἐλθοῦσα εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἀνέπτυξεν ἔξαιρετικὴν κοινωνικὴν καὶ ἐθνικὴν δρᾶσιν. Τὸ ίστορικὸν καὶ σπουδαῖον ἔργον της: «Ἄι Ἡρώιδες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως» ἔξεδόθη μετὰ τὸν θάνατόν της.

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Έγεννήθη τὸ 1874 εἰς Χίον. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν ἔδραν τῆς Βυζαντινῆς ιστορίας, Ἀκαδημαϊκός. Ἐχρημάτισε καὶ Ὅπουργός Παιδείας. Ἐργα του πλείσται ἐπιστημο-

νικαὶ πραγματεῖαι ἴστορικοῦ περιεχομένου ὡς καὶ ἐκλαϊκευτικὰ ἄρθρα εἰς διάφορα περιοδικα καὶ ἡμερολόγια.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1824 καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Κατὰ πρῶτον ἔξεπαιδεύθη εἰς τὴν Κέρκυραν, ἔπειτα δὲ ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν. Διετέλεσεν ἀντιπρόσωπος τῆς Ἰδιαιτέρας πατρίδος του εἰς τὴν Ἰόνιον Βουλήν. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου ἔξελέγη μεταξὺ τῶν πρώτων βουλευτῶν, οἱ δποῖοι ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς ἑλευθέρας Ἑπτανήσου εἰσῆλθον εἰς τὸ ἑλληνικὸν κοινοβούλιον. Διεκρίθη ὡς ποιητὴς διὰ τὴν μεγάλην φαντασίαν του καὶ τὸν ἀσυγκράτητον πατριωτισμόν του. "Ἐργα του: «Στιχουργήματα», «Μημόσυνα», «Κυρὰ Φροσύνη», «Ἀθανάσιος Διάκος», «Φωτεινός» κ. ἢ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινούπολει. Ἐσπούδασεν Ἱατρικήν, ἡσχολήθη δύμως κυρίως μὲ τὴν λογογοτεχνίαν. "Ἐγραψε «Εἰκόνες Κωνσταντινούπολεως καὶ Ἀθηνῶν» καὶ διαφόρους φιλολογικάς καὶ ἐπιστημονικάς μελέτας.

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ναύπακτον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1945. Ἡσχολήθη εἰς ἴστορικάς καὶ λαογραφικάς μελέτας, ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Τὰ ἔργα του κατὰ τὸ πλεῖστον ἔμπνευσμένα ἀπὸ τοὺς ἑθνικούς ἀγῶνας, εἶναι τὰ ἔξης: «Τοῦ χάρον δ̄ χαλασμός», «Ἐρμος αόσμος», «Γύροι τῆς ἀνέμης», «Λόγοι κι ἀντίλογοι», «Μεγάλα χρόνια», «Τὰ παλληκάρια τὰ παλιά».

ΒΛΑΧΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1838 καὶ ἀπέθανε τὸ 1920. Ἡσχολήθη μὲ τὴν πολιτικήν, πολὺ περισσότερον δύμως μὲ τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσε πολλάς συλλογάς ποιημάτων, κωμῳδίας καὶ διαφόρους φιλολογικάς καὶ κριτικάς μελέτας.

ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

'Εγεννήθη ἐν Πάτραις. Ἡσχολήθη καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ Γράμματα. Ἔγραψεν ἴδιως ἱστορικάς ἐργασίας. Μερικάς ἐκ τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν ἔξεδωκε πρὸ ἐτῶν εἰς τόμον μὲ τὸν τίτλον «Τὰ 100 Ἑλληνικὰ χρόνια».

ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ Ι.

"Ελλην λόγιος, ζήσας τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Ἀντιπροσώπευσε τὴν 'Ελλάδα εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Ἔγραψε πλεῖστα βιβλία λογοτεχνικά καὶ ἐπιστημονικά.

ΓΚΟΛΦΗΣ ΡΗΓΑΣ

'Εγεννήθη εἰς τὴν Εύρυτανίαν τὸ 1886. Ἐπούδασε Νομικά, ἀλλὰ ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἔγραψε ποιήματα καὶ διάφορα πεζά λογοτεχνήματα, ἴδιως κριτικάς.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

'Εγεννήθη τὸ 1880 ἐν Γρανίτσῃ τῆς Εύρυτανίας καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1915. Ἡσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν γενικῶς. Διάφορα ἔργα του ἔξεδόθησαν μὲ τὸν τίτλον «Τῷ ἄγοια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγου». Εἰς τὰ ἔργα του ὑπάρχει πιστὴ ἀπόδοσις τοῦ λαϊκοῦ πνεύματος.

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ

'Εγεννήθη εἰς 'Αλεξάνδρειαν τὸ 1874, τὸ γένος Μπενάκη καὶ ἀπέθανε τὸ 1941 εἰς 'Αθήνας. Ἔγραψεν ἔργα κυρίως παιδαγωγικοῦ καὶ ἐθνικοῦ περιεχομένου μὲ ἀπλότητα, ἀλλὰ μεγάλην λογοτεχνικήν χάριν. Τούτων σπουδαιότερα εἶναι: «Γιὰ τὴν Πατρίδα», «Τὸν καιρὸ τοῦ Βούλγαροτόνου», «Παραμύθι χωρὶς ὅνομα», «Στὰ μυστικὰ τοῦ Βάλτου», «Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ» κ. ἄ.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

'Εγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς 'Αθήνας ἀπὸ γονεῖς Μεσολογγίτας. Μετὰ τὰς σπουδάς του εἰς 'Αθήνας καὶ Γερμανίαν ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸ 'Υπουργεῖον Παιδείας. Ἐδημο-

σίευσε πολλάς συλλογάς ποιημάτων, όπως ή «Γαλήνη», τα «Κλειστά βλέφαρα», τὰ «Φωτεινά σκοτάδια» κ. ἄ., ώς καὶ ἀρκετά πεζά, διηγόθυνε δὲ καὶ διάφορα περιοδικά. Ἀπὸ τὸ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Καλάμας τὸ 1871. Λογοτέχνης καὶ δημοσιογράφος. Ἐγραψε τὰς συλλογάς διηγημάτων: «Ἡ ζωὴ ποὺ περνᾶ», «Διηγήματα Ἑλληνικῆς ζωῆς» κ. ἄ., εἰς τὰ ὅποια περιγράφει τὴν ζωὴν τῶν πόλεων καὶ τῆς ύπαίθρου.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1895. Ἐσπούδασε μηχανικὸς χημικὸς εἰς Γερμανίαν. Ἐγραψε τὸ «Γύρω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα», βιβλίον ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὴν περιγραφὴν τῶν ἑλληνικῶν τοπίων καὶ διὰ τὰς πλουσίας εἰς αὐτὸν ἴστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς πληροφορίας. Ἐξέδωκεν ἐσχάτως «Τὸ περιβόλι τῶν Θεῶν», «Ροῦπελ» καὶ «Ἡ Πίνδος».

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν μὲ τὴν πεζογραφίαν καὶ τὴν ἴστορίαν. Ήτο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του εἶναι λαογραφικά καὶ κυρίως λογοτεχνικά. Τὰ κυριώτερα ἔξι αὐτῶν εἶναι: «Ἡ ἴστορία τῶν Ἀθηνῶν», εἰς τρεῖς τόμους, «Ἀρματολοὶ καὶ κλέφτες», «Ἀναδρομάρης», «Θρύψαλα» κ. ἄ.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς Λεχαινά τῆς Ἡλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἐσπούδασε τὴν Ἰατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔπειτα δὲ ώς στρατιωτικὸς ἵατρός. Γνωστὸς δύμως ἐγένετο ώς λογοτέχνης καὶ κυρίως ώς διηγηματογράφος. Ἐργα του εἰς χωριστούς τόμους εἶναι: «Δόγια τῆς πλώσης», «Παλιὲς ἀγάπες», «Ο ζητιάνος», «Ἡ Λυγερή», «Διηγήματα», «Ο ἀρχαιολόγος».

ΚΑΤΗΦΟΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

'Εγεννήθη εἰς Λευκάδα. 'Ησχολήθη καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὸ θέατρον. "Έγραψε πλεῖστα ἔργα. Πολλὰς ἐντυπώσεις του περιέλαβε εἰς τὸ βιβλίον «Σίφουνες καὶ Ἀλκυονίδες».

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

'Εγεννήθη ἐν Συράκω τῆς Ἡπείρου καὶ ἀπέθανε τὸ 1894 ἐν Ἀρτῇ. Ὅτο μαθητὴς ἀκόμη δταν ἥρχισε ν' ἀσχολήθαι μὲ τὴν λογοτεχνίαν, ἔγραψε ποιήματα καὶ πεζά, γεμάτα δροσιάν καὶ χάριν. 'Υπήρξεν ύπεροχος ύμνητὴς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ

'Εγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Αθήνας τὸ 1943. 'Εσπούδασε νομικὰ καὶ ἡσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν. 'Εδημοσίευσε πλεῖστα ποιήματα εἰς περιοδικά καὶ ἐφημερίδας. 'Εξέδωκε δὲ διαφόρους συλλογὰς ποιημάτων ύπὸ τοὺς τίτλους : «Συντρίμματα», «Ώρες», «Ἀσφόδελοι», «Πεπρωμένα», «Ο Μπαταριάς», «Ο Πλούμαξ», «Μπάνων». ἐπίσης δὲ τὸ δραματικὸν ποίημα : «Ἡ Κυρὰ τοῦ Πύργου».

ΜΑΡΤΙΝΕΛΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

'Εγεννήθη τὸ 1836 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. 'Εσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἥτο ποιητὴς καὶ διεκρίθη διὰ τὴν φιλοπατρίαν του. "Έργα του : «Οἱ ἥρωες τοῦ Μαυροβουνίου», «Τραγούνδια».

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ

'Εγεννήθη τὸ 1883 εἰς τὴν Ναύπακτον καὶ ἀπὸ τοῦ 1935 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὸ θέατρον. "Έγραψε πλεῖστα ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ «Γέρος τοῦ Μοριάς» ἐβραβεύθη ύπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ

’Εγεννήθη εις τὰ Μέγαρα τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1916. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. ’Εδημοσίευσε πλεῖστα ἄρθρα, χρονογραφήματα, ἐντυπώσεις, διηγήματα κ.ἄ.δ. Μετά τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν μερικὰ τῶν ἔργων του ὑπὸ τὸν τίτλον «Φιλολογικὰ ἔργα».

ΜΩΡΑΙΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

’Εγεννήθη τὸ 1850 εις τὴν Σκίαθον καὶ ἀπέθανε τὸ 1929. ’Εσπούδασε φιλολογίαν καὶ κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. ’Ητο πολὺ φιλόθρησκος καὶ ἡγάπα τὰς Ἑλληνικὰς χριστιανικὰς παραδόσεις. ”Εγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ περιγραφάς. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι : «Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ Κύματα», τόμοι 6, «Διηγήματα», τόμοι 6 κ.ἄ.

ΜΩΡΑΙΤΙΝΗΣ ΤΙΜΟΣ

’Εγεννήθη τὸ 1885 εις τὰς Ἀθήνας. Εἶναι ἐκλεκτὸς θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ χρονογράφος. Συνειργάσθη καὶ συνεργάζεται εἰς διαφόρους ἔφημερίδας καὶ περιοδικά. ”Εγραψε : θεατρικὰ ἔργα, μυθιστορήματα κ.ἄ. ἔργα, τὰ ὅποια διακρίνει κατὰ κανόνα εὕθυμος διάθεσις καὶ σάτυρα τῶν κακῶς ἔχόντων εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν μας. ”Εγραψεν ἐπίσης καὶ πολλὰ ποιήματα.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ

Φιλολογικὸν φευδώνυμον τοῦ Πέτρου Αποστολίδου. ’Εγεννήθη τὸ 1866 εις Ρωσίαν καὶ ἀπέθανε τὸ 1938 εις Ἀθήνας. ’Ητο ἀρχίστρος τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, δημοσιογράφος καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. ”Εγραψε διηγήματα, δράματα, κριτικὰς μελέτας, χρονογραφήματα καὶ τὴν «Γλωσσικὴν αὐτοβιογραφία του».

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

’Εγεννήθη τὸ 1867 εις Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνετράφη εἰς τὴν Ζάκυνθον. ’Εσπούδασε μαθηματικά καὶ εἶναι μέλος τῆς

’Ακαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του ἀποτελοῦν σαράντα περίπου τόμους διηγημάτων καὶ μυθιστορημάτων καὶ τρεῖς τόμους Θεάτρου κ.ἄ. Ἔγραψε καὶ «Παιδικὸν Θέατρον» διὰ μαθητάς. ’Από πολλῶν ἐτῶν δημοσιεύει ἐπιστολάς μὲ τὸ ψευδώνυμον *Φαίδων* εἰς τὸ περιοδικὸν «Διάπλασις τῶν Παιδῶν».

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις. Πολὺ ἐνωρὶς ἡσχολήθη μὲ τὰ γράμματα. Συνειργάσθη καὶ συνεργάζεται εἰς περιοδικά. Ἔγραψε : «Σκιές δρείων», «Φύλλα στὸν ἄνεμο», τὰ δράματα «Κλέφτες», «Θεοδώρα» καὶ διάφορα πεζά. Εἰς τὰ ἔργα του ὑπάρχει πολλὴ ἀγάπη πρὸς τὴν Πατρίδα.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Πάτρας, καταγόμενος ἐκ Μεσολογγίου, καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐπὶ ἔτη ὑπηρέτησεν ὡς γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἔξελέγη δὲ Ἀκαδημαϊκός. Θεωρεῖται ὡς ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς τῆς νέας Ἑλλάδος, μετὰ τὸν Σολωμόν. Ἐκτὸς τῶν ποιημάτων του ἔχει γράψει καὶ πεζά. «Ολα τὰ ἔργα του ἀποτελοῦν 35 περίπου τόμους. Τὰ σπουδαιότερα ποιητικά ἔξι αὐτῶν εἶναι : «Ο Τάφος», «Ο Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου», «Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλᾶ», «Ἡ ἀσάλευτη ζωή», «Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά» κ. ἄ.

ΠΑΛΛΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἀπέθανε τὸ 1935 εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Μετέφρασε τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου καὶ ἔγραψε πολλὰ πρωτότυπα ποιημάτα. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι : «Τραγούδια διὰ τὰ παιδιά», «Ταμπουράς καὶ κόπανος», «Κούφια καρδίδια» καὶ αἱ ταξιδιωτικαὶ ἐντυπώσεις «Μπρουσός».

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Μ. Ι.

Ἐγεννήθη ἐν Αιτωλικῷ. Ἐσπούδασε φιλολογίαν. Ἐνωρὶς ἡσχολήθη μὲ τὰ Γράμματα. Ἔγραψε διηγήματα, μυθιστορή-

ματα, κριτικάς. Συνειργάσθη και συνεργάζεται εἰς «Ν. Ἑστίαν» και ἄλλα περιοδικά.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Ἀργος τὸ 1894. Ἄν και ἐπεδόθη εἰς τὸ ἔμποριον δὲν ἔπαισε νὰ ἀσχολήται μὲ τὴν λογοτεχνίαν, κατέχων ἰδιαιτέραν θέσιν εἰς τὴν ποίησιν. Ἔργα του: πολλαὶ ποιητικαὶ συλλογαὶ ὡς και πεζά και θεατρικά ἔργα. Πολλὰ ποιήματά του μετεφράσθησαν και εἰς τὴν γαλλικήν.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον και ἀπέθανε τὸ 1911. Εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους Ἑλληνας διηγηματογράφους. Τὰ ἔργα του ἀναφέρονται εἰς τὰ ἥθη και ἔθιμα τῆς πατρίδος του, τὴν ζωὴν τῶν συμπατριωτῶν του και τὴν ἑλληνικὴν χριστιανικὴν παράδοσιν. Τὰ γνωστότερα ἐξ αὐτῶν εἶναι τὰ «Χριστογεννατικά», «Πρωτοχρονιάτικα» και «Πασχαλινὰ» διηγήματα, ή «Γυνφτοπούλα», ή «Φόνισσα», οι «Ἐμποροὶ τῶν ἐθνῶν».

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ

Ἐγεννήθη εἰς Ἀνδρούτσαν τῆς Μεσσηνίας τὸ 1872, καταγόμενος ἐκ Μάνης. Ἐσπούδασε νομικά και ὑπηρέτησεν ὡς δικαστὴς και ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος. Ἅσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν και ἔγραψε ἔμμετρα και πεζά. Ἔργα του: «Τὰ πρῶτα παραμύθια», «Μοσκιές», διηγήματα, «Σπάρτη-Μυστράς», «Μανιάτικα μοιρολόγια» κ. ἄ.

ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1866 ἐν Σπέτσαις. Ὑπῆρξεν ἐκπαιδευτικὸς λειτουργός. Ἐγραψε ποιήματα και μερικά διηγήματα. Ἐξέδωκε τὴν συλλογὴν «Τραγούδια τῆς ἀκρογιαλίας» κ. ἄ. Εἰς τὰ ἔργα του ἐμφανίζεται ὀλίγον διδακτικός, ἀγνὸς πατριώτης και νοσταλγὸς τῶν πατρίων.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ - ΛΑΥΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1873. Ὑπηρέτησεν εἰς τὸν

στρατόν μέχρι τοῦ 1917, όπότε παρητήθη μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου τοῦ πυροβολικοῦ. Διετέλεσε καὶ νομάρχης. Δημοσιεύει χρονογραφήματα εἰς ἐφήμερίδας καὶ ἔχει γράψει ἀρκετὰ ποιήματα. 'Η γνωστοτέρα συλλογή του ἔχει τὸν τίτλον «*'Απλὰ λόγια*».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

'Εγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὰς 'Αθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1920. 'Αφῆκε πολλάς συλλογὰς ποιημάτων. Αἱ σπουδαιότεραι ἔξι αὐτῶν εἶναι : τὸ «*Παλιὸ βιολί*», τὰ «*Σπασμένα μάρμαρα*», δ «*Τραγονδιστής*», δ «*Βασιλιὰς ἀνήλιαγος*». Μετέφρασε καὶ τὰ «*Εἰδόντια*» τοῦ Θεοκρίτου.

ΠΟΡΙΩΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

'Εγεννήθη εἰς τὴν Καλλίπολιν τῆς Θράκης τὸ 1870. 'Ανώτερος ἀξιωματικὸς τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ, τοῦ ὅποίου παραιτηθεὶς, ἀφιερώθη δῆλος εἰς τὰ γράμματα. 'Εδημοσίευσε ποιήματα, κωμῳδίας, δράματα, πεζά, ὡς καὶ μεταφράσεις ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλλ. λογοτεχνίας καὶ τῆς ἔνης μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ

'Εγεννήθη εἰς 'Αθήνας τὸ 1888, τέως ἀξιωματικὸς τοῦ οἰκονομικοῦ τοῦ Β. Ναυτικοῦ. "Έγραψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἔξεδωκεν εἰς τόμους τὰ ἔξης : «*Θαλασσινὲς σελίδες*», «*T' ἀκρογιάλια μας*», «*Σιλούνέτες τῶν βυθῶν*» κ. ἄ.

ΡΑΔΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

'Εγεννήθη εἰς τὰς 'Αθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1932. 'Εσπούδασε νομικὰ καὶ φιλολογίαν ἐπιδοθεὶς κυρίως εἰς ἴστορικὰς μελέτας. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν καὶ πρόεδρος τῆς ἴστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς 'Εταιρείας. "Έγραψε πολλὰ ἐπιστημονικὰ ἔργα ἴστορικοῦ καὶ ναυτικοῦ περιεχομένου καὶ τρεῖς τόμους διηγημάτων.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Έγεννήθη τὸ 1798 εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ ἀπέθανε τὸ 1857 εἰς Κέρκυραν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Ἰταλίαν, εἶχεν δῆμως μεμάλην κλίσιν εἰς τὴν ποίησιν. Εἶναι ὁ ἔθνικός μας ποιητής καὶ ὁ πρώτος ἐκ τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Τὰ ἔργα του συνέλεει καὶ ἔξεδωσε μετά τὸν θάνατόν του πρώτος ὁ φίλος του ποιητής καὶ λόγιος Ἰάκωβος Πολυλάζ. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ποιημάτων του εἶναι : «*Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν*» (ὁ ἔθνικός μας *Ὕμνος*), ή «*Ωδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος*», οἱ «*Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι*», δ «*Κορητικός*», δ «*Λάμπρος*». Ἔγραψε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλώσσαν.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ

Έγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1885. Ἐσπούδασεν ἰατρικὴν καὶ ἥδη υπηρετεῖ ὡς καθηγητής τοῦ Ὀδοντιατρικοῦ Σχολείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Πλὴν τῶν ἐπιστημονικῶν του ἔργων ἐδημοσίευσε πολλάς ποιητικάς συλλογάς καὶ ἔτυχε πολλῶν φιλολογικῶν βραβείων. Ἰδιαιτέρως δὲ διεκρίθη εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν. Ἔργα του : «*Ιάδες αὖραι*», «*Συμφωνίες*», «*Ψηφιδωτά*», «*Οταν φεύγουν οἱ ὄρες*» (βραβευθέν), «*Παιδικὲς ψυχές*», «*Τραγουδιστὴς τῶν παιδιῶν*» κ. ἄ.

ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΑΤΙΑΝΑ

Έγεννήθη εἰς Κων/πολιν τὸ 1899. Λογοτέχνις. Ἔργα της : «*Ἐκεῖνοι ποὺ ἔμειναν*» (ἔργον βραβευθέν ύπὸ τῆς Ἀκαδημίας, εἰς τὸ δόποιον πραγματεύεται τὸ δρᾶμα τῆς Κατοχῆς), «*Μυστικὲς πηγὲς*» (βραβευθεῖσαι ύπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας), «*Πρωτες φίλες*» (μυθιστόρημα), «*Τὸ καλοκαίρι πέρασε*» διηγήματα κ. ἄ.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Έγεννήθη τὸ 1860 εἰς τὰς Σπέτσας καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Ἐσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ μετὰ ταῦτα διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη δημόσιος ύπαλληλος. Ἔγραψε διηγήματα καὶ θεατρικά ἔργα, ἀλλὰ κυρίως ἦτο ποιητής. Αἱ γνωστότεραι ποιητικαὶ συλλογαὶ του εἶναι : «*Τραγούδια τοῦ σπι-*

τιοῦ», «Τί λὲν τὰ κύματα» κ. ἄ. Ἐπίσης κατέγινε καὶ εἰς μεταφράσεις ἔργων ξένης λογοτεχνίας.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1871 ἐν Σπέτσαις. Ἐσπούδασεν Ἰατρικήν. Ἅσχολήθη καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν λογοτεχνίαν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν. Ἔγραψε : «Σπογγαλεῖς τοῦ Αἰγαίου», «Μακεδονικὰ Ραψωδίαι» κ. ἄ.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ ὑπηρέτησεν ὡς καθηγητής, ἐπιθεωρητής, γυμνασιάρχης καὶ ἐκπαιδευτικός σύμβουλος. Ἔγραψε διάφορα διηγήματα καὶ μυθιστορήματα. Τούτων διακρίνονται : «Ἡ Κρονσταλλένια», «Ἀπολογία Μισανθρώπου», βραβευθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, «Ἡλιοτάλαχτη», «Δεηλασία μιᾶς ζωῆς» κ.ἄ.

ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1870 ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1923. Ἅσχολήθη ἐνωρὶς μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ Γράμματα. Ἰδιως διέπρεψεν ὡς θεατρικός συγγραφεύς. Ἔγραψε, πλὴν τῶν ἄλλων, τὰ δράματα : «Θεοδώρα», «Βασίλισσα τοῦ Σαββᾶ».

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΩΝ

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Κρανίδιον τὸ 1888. Ἐσπούδασε θεολογίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Ἡδη εἶναι Μητροπολίτης Χίου. Εἰς τὰ ἔργα του ύπαρχουν ἀπλῆ καὶ γλυκεῖα ἔκφρασις καὶ λεπτὸν συναίσθημα.

ΦΩΤΙΑΔΗΣ ΑΛΕΚΟΣ

Ἐγεννήθη τὸ 1870 εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἅσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν καὶ λογοτεχνίαν. Ἐξέδωκε τὴν συλλογὴν «Ἀνοικτὰ μνηστικά».

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ

’Εγεννήθη τὸ 1862 ἐν Σουλίῳ τῆς Ἡπείρου καὶ ἀπέθανε τὸ 1935 ἐν Ἀθήναις. Ἅσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ Γράμματα. Ἐξέδωκε «Δημήματα τῆς στάνης καὶ τοῦ Βουνοῦ», «Δημήματα τῆς ξενιτᾶς» κ.ἄ. ‘Υμνεῖ τὴν ζωὴν τῶν ἀγροτῶν καὶ ποιμένων καὶ τὴν ὡραιότητα τῶν ἔθνικῶν καὶ κοινωνικῶν παραδόσεών μας.

ΑΥΤΡΑΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ

’Εγεννήθη εἰς Τήνον τὸ 1832 καὶ ἀπέθανε τὸ 1904. Ἐσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὸ Μόναχον ὡς ὑπότροφος τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος. Διετέλεσε καθηγητὴς τῆς ζωγραφικῆς εἰς τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Καλῶν Τεχνῶν τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ἐμόρφωσε πολλοὺς διακεκριμένους ζωγράφους. Τὰ θέματά του κυρίως ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ἰστορίαν καὶ τὴν ἔθνικήν μας λαϊκὴν ζωὴν. Ἡτο καὶ πρωτογράφος. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι; «Τὰ κάλανδα», «Ἐπιστροφὴ ἀπὸ τὸ πανηγύρι τῆς Πεντέλης», «Ψαριανὸ μοιρολόι», «Ἡ πυρπόλησις τῆς τουρκικῆς ναναρχίδος ὑπὸ τοῦ Κανάρη», «Τὸ λιβάνισμα» κ. ἄ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

I. Ἐκ τῆς συλλογῆς Νικ. Κοντοπούλου.

	Σελίς
1. Τρεῖς "Αγγελοι, Παύλου Νιοβάνα	11
2. Γοάμμα ἀπὸ τὸ χωριό, Παύλου Νιοβάνα	16
3. Γράμμα (ποίημα), Σπ. Παναγιωτούλου	18
4. Παναγία ἡ Μεγαλομάτα, Μιχ. Μητσάκη	20
5. Στὰ εἰκονίσματα (ποίημα), Γ. Στρατήγη	22
6. Φιλοποίμενος ἀσχολίαι, Κατὰ Πλούταρχον	28
7. Πληγωμένοι καὶ οἱ δύο, Πηνελόπης Δέλτα	37
8. Κλεφτοτράγουδο (ποίημα), Ἀλεξ. Πάλλη	61
9. Τὸ Κλεφτόπουλο, Γιάννη Βλαχογιάννη	62
10. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ Καριοφίλι (ποίημα), Ἀριστ. Βαλαωρίτου	65
11. Ἡ 25η Μαρτίου (ποίημα), Γ. Μαστινέλλη	72
12. Κανάρης (ποίημα), Ἀλεξ. Πάλλη	77
13. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀριστ. Βαλαωρίτου	88
14. Γάμος στὸ Κρεμάσσιο, Κ. Ράδου	93
15. Ὁ Κρητικὸς καὶ ἡ σημαία, Ν. Ποριώτου	101
16. Θεσσαλονίκη (ποίημα), Ιώάνν. Πολέμη	112
17. Τὸ πρῶτο μας ἀνακοινωθέν, Τατιάνας Σταύρου	116
18. Τὸ βουνὸ τῆς Νίκης, Χρ. Ζαλοκώστα	123
19. Ἡ Δέσποινα (ποίημα), Τ. Μωραΐτηνη	126
20. Ὑμνος θαυμασμοῦ (ποίημα), Μιλτ. Μαλακάση	128
21. Ἀπονομὴ παρασήμων εἰς τοὺς ἀνδρείους, «Ἀθηναϊκὰ Νέα»	131
22. Τὰ Κάλανδα, Ν. Κοντοπούλου	143
23. Ὑπηρέτρα, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	145
24. Ὁ Τάφος τοῦ πατέρα, Δ. Γ. Καμπούρογλου	152
25. Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴν (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	155
26. Ἐκτὼρ καὶ Ἀνδρομάχη, Ηλιάς, μετ. Ἀλεξ. Πάλλη	156
27. Θέλω (ποίημα), Γ. Δροσίνη	169
28. Ὁ Γυνφοδάσκαλος, Ἄντ. Τραυλαντώνη	170
29. Φθινόπωρο, Γρ. Ξενοπούλου	183
30. Ὁ Θεορισμός, Ἀλ. Μωραΐτίδου	194
31. Τὸ Ψωμὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	198
32. Νύχτα στὸ χωριό, Παύλου Νιοβάνα	199
33. Στὸ καλοήσκιωτο χωριό (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	200

	Σελίς
34. Ἡ Μαροῦ, Γ. Δροσίνη	202
35. Τὸ τραγούδι τῆς μούλας (<i>ποίημα</i>), Ν. Πετιμεζᾶ - Λαύρα	205
36. Τὸ δράμα τοῦ δέντρου, Εὔστρ. Εὐστρατιάδου	206
37. Ἡ Μπεκάτσα, Στ. Γρανίτσα	214
38. Ἀγριοπερίστερα, Θ. Ποταμιάνου	216
39. Τὸ Τσακάλι, Στ. Γρανίτσα	217
40. Στὸν Κάβο, Θ. Ποταμιάνου	219
41. Τὸ μπαρμπούνι, Θ. Ποταμιάνου	227
42. Ψαράδες (<i>ποίημα</i>), Γ. Ἀθάνα	229
43. Ἀθήνα (<i>ποίημα</i>), Κ. Παλαμᾶ	233
44. Ὁ ἔλαιων τῶν Ἀθηνῶν, Δημ. Γρ. Καμπούρογλου	235
45. Ἡ γλαυκόφυλλη ἔλια (<i>ποίημα</i>), Ι. Πολέμη	237
46. Ὑμηττός, Κ. Πασαγιάννη	238
47. Ὑμνος τοῦ Πηλίου (<i>ποίημα</i>), Γ. Δροσίνη	240
48. Σέρρες, Χρ. Ζαλοκώστα	255
49. Δράμα, ἡ ἀρχαία ποιητεία τῶν Ἅδωνῶν, Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου.	261
50. Ταξιδεύοντας ἀπὸ τὴν Σαντορίνη στὴν Κρήτη, Χρ. Ζαλοκώστα .	266
51. Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	270

II. Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

1. «Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός», Φωστίνη Παντελεήμονος	13
2. Ἡ γῆ τῆς Ἐλλάδος (<i>ποίημα</i>), Ἀγγέλου Βλάχου	27
3. Τὸ Γενναῖο Ἐλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	30
4. Ὄλυμπιακὸς Ὑμνος (<i>ποίημα</i>), Κ. Παλαμᾶ	34
5. Τὰ δισκοπότηρα τῆς Ἀγίας Σοφίας, Ν. Βασιλειάδου	43
6. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Παλαιολόγων, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	46
7. Ἐθνικὸς Ὑμνος (<i>ποίημα</i>), Δ. Σολωμοῦ	51
8. Ὁ Θούριος τοῦ Ρήγα, Ι. Γενναδίου	53
9. Μάνα Σουλιώτισσα, Γιάννη Βλαχογιάννη	55
10. Ὁ Σαρῆς, Δ. Γρ. Καμπούρογλου	57
11. Τὸ σύνθημα τοῦ Ἀγῶνος, Δ. Γατοπούλου	67
12. 1820 - 1821, Τίμου Μωραΐτινη	70
13. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελᾶ	73
14. Ἡ θυσία, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	78
15. Ὁ ὄμνος τῶν προγόνων, Γ. Δροσίνη	90
16. Τέλος Ἀγρας (<i>ποίημα</i>), Ρήγα Γκόλφη	100
17. Ἀφανῆς ἥρως, Ἀγγέλου Τανάγρα	103
18. Ἡ Θεσσαλονίκη ἔναντινεται Ἐλληνική. Φωστίνη Παντελεήμονος	108
19. Μετὰ ἔκατὸν ἔτη, Σωτηρίας Ἀλιμπέρτη	114
20. Ἡ Παναγία, Τίμου Μωραΐτινη	120
21. Τῇ Ὑπερμάχῳ (<i>ποίημα</i>), Ι. Οικονομίδου	122

	Σελίς
22. Τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλλήνος πολεμιστοῦ	127
23. Τὸ κατόρθωμα τοῦ Παπανικολῆ, «Ἐστία»	129
24. Τὸ τραγούδι τοῦ πολεμιστῆ (ποίημα), Σπ. Παναγιωτοπούλου	135
25. Τὸ χωριό ἐλευθερώνεται, Θ. Μαχροπούλου	136
26. Χριστούγεννα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	151
27. Ὁμόνοια στὸ χωριό, Θ. Μαχροπούλου	158
28. Βαθιά νὰ ὅργάσσουε τὸ χῶμα (ποίημα), Στ. Σπεράντσα	180
29. Χινόπωρο (ποίημα), Μιλτ. Μαλακάση	185
30. Χειμωνιάτικη νύχτα (ποίημα), Ἀλεξ. Φωτιάδη	185
31. Παραμονά, Τ. Μωραΐτινη	186
32. Τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μου, Χρ. Χρηστοβασίλη	188
33. Ἡλιοβασίλεμα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	193
34. Ἡ Λεύκα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	211
35. Τὸ Χαροπούλι, Στ. Γρανίτσα	212
36. Γρὶ - γρὶ, Παν. Κατηφόρη	222
37. Ἡ Βαρκούλα, Γιάννη Περγιαλίτη	230
38. Νὰ ἡ Ἑλλάδα ! Σπ. Μελᾶ	241
39. Μεσολόγγι, Μιλτ. Μαλακάση	243
40. Ζωγραφιά (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	245
41. Βασίλεμα (ποίημα), Μιλτ. Μαλακάση	245
42. Ἡ νύμφη τοῦ Ἰονίου, Γ. Τσοκοπούλου	246
43. Ἐπτάνησα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	250
44. Εἰκόνες ἀπό τὴν Ἡπειρο, Κ. Πασαγιάννη	252
45. Νύχτα στὴ θάλασσα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	273

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

	Σελίς
1. Τρεῖς "Αγγελοι, Παύλου Νιρβάνα	11
2. «Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός!», Μητροπολίτου Παντελεήμονος	13
3. Γράμμα από τὸ χωριό, Παύλου Νιρβάνα	16
4. Γράμμα (ποίημα), Σπ. Παναγιωτοπούλου	18
5. Παναγία ἡ Μεγαλομάτα, Μιχ. Μητσάκη	20
6. Στὰ εἰκονίσματα (ποίημα), Γεωργ. Στρατήγη	22

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Ἡ γῆ τῆς Ἑλλάδος (ποίημα), Ἀγγέλου Βλάχου	27
2. Φιλοποίεμενος ἀσχολίαι, Κατὰ Πλούταρχον	28
3. Τὸ Γενναῖο Ἑλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	30
4. Ὁλυμπιακὸς Ὑμνος (ποίημα), Κωστῆ Παλαμᾶ	34

Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Πληγωμένοι καὶ οἱ δυό, Πηνελόπης Δέλτα	37
2. Τὰ δισκοπότηρα τῆς Ἀγίας Σοφίας, Νικ. Βασιλειάδου	43
3. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Παλαιολόγων, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	46

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΑΓΡΟΝΟΣ

1. Ἐθνικός ὅμινος (ποίημα), Διον. Σολωμοῦ	51
2. Ὁ θούριος τοῦ Ρήγα, Ἡ Γενναδίου	53
3. Μάνα Σουλιώτισσα, Γιάννη Βλαχογιάννη	55
4. Ὁ Σαρῆς, Δ. Γρ. Καμπούρογλου	57
5. Κλεφτοτράγουδο (ποίημα), Ἀλεξ. Πάλλη	61
6. Τὸ Κλεφτόπουλο, Γιάννη Βλαχογιάννη	62
7. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καριοφέλι (ποίημα), Ἀριστ. Βαλαωρίτου . .	65
8. Τὸ σύνθημα τοῦ Ἀγῶνος, Δ. Γατοπούλου	67
9. 1820-1821, Τίμου Μωραΐτίνη	70
10. Ἡ 25 Μαρτίου (ποίημα) Γεωργ. Μαρτινέλλη	72
11. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελά	73
12. Κανάρης (ποίημα), Ἀλεξ. Πάλλη	77
13. Ἡ Θυσία, Ἄνδρ. Καρκαβίτσα	78
14. Πῶς ἔσωθη ὁ Παρθενών, Ἀριστ. Βαλαωρίτου	88
15. Ὁ ὅμινος τῶν προγόνων (ποίημα), Γ. Δροσίνη	90

Ε'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Γάμος στὸ Κρεμάσσιο Κ. Ράδου	93
2. Τέλος "Αγρας (ποίημα), Ρήγα Γκόλφη	100
3. Ὁ Κρητικός καὶ ἡ σημαία. Ν. Ποριώτου	101

	Σελις
4. Ἀφανῆς ἥρως, Ἀγγέλου Τανάγρα	103
5. Ἡ Θεσσαλονίκη ἔαναγίνεται ἐλληνική, Μητροπολίτου Παντελεήμονος	108
6. Θεσσαλονίκη (ποίημα), Ιωάννου Πολέμη	112
7. Μετά ἐκατὸν ἔτη, Σωτηρίας Ἀλιμπέρτη	114
8. Τὸ πρῶτο μας ἀνακοινωθέν, Τατιάνας Σταύρου	116
9. Ἡ Παναγία, Τίμου Μωραΐτινη	120
10. Τῇ Ὑπερμάχῳ (ποίημα), Ι. Οἰκονομίδου	122
11. Τὸ Βουνὸ τῆς νίκης, Χρ. Ζαλοκώστα	123
12. Ἡ Δέσποινα (ποίημα), Τ. Μωραΐτινη	126
13. Τὸ πνεῦμα τοῦ Ἐλληνος πολεμιστοῦ	127
14. "Υμνος θαυμασμοῦ (ποίημα), Μιλτ. Μαλακάση	128
15. Τὸ κατόρθωμα τοῦ Παπανικολῆ, Ἐφημ. «Ἐστία»	129
16. Ἀπονομὴ παρασήμων εἰς τοὺς ἀνδρείους, «Ἀθηναϊκὰ Νέα»	131
17. Τὸ τραγούδι τοῦ πολεμιστῆ (ποίημα), Σπ. Παναγιωτοπούλου	135
18. Τὸ χωριό ἐλευθερώνεται, Θ. Μακροπούλου	136

ΣΤ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Τὰ Κάλανδα (Πίναξ Νικ. Λύτρα), Ν. Α. Κοντοπούλου	143
2. "Υπηρέτρα, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	145
3. Χριστούγεννα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	151
4. Ὁ Τάφος τοῦ πατέρα, Δ. Γρ. Καμπούρογλου	152
5. Στδῦ σπιτιοῦ μου τὴν αὐλὴ (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	155
6. "Εκτρω-Ἀνδρομάχη, Μετ. Ἀλεξ. Πάλλη (Ιλιάς)	156
7. Ὁμόνοια στὸ χωριό, Θ. Μακροπούλου	158
8. Θέλω (ποίημα), Γ. Δροσίνη	169
9. Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλαντώνη	170
10. Βαθιά νὰ δργώσωμε τὸ χῶμα! (ποίημα), Στ. Σπεράντζα	180

Ζ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ EN ΑΥΤΗ ΖΩΗΝ

1. Φθινόπωρο, Γρ. Ξενοπούλου	183
2. Χινόπωρο (ποίημα), Μιλτ. Μαλακάση	185
3. Χειμωνιάτικη νύχτα (ποίημα), Ἀλ. Φωτιάδη	185
4. Παραμονή, Τ. Μωραΐτινη	186
5. Τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ μου, Χρ. Χρηστοβασίλη	188
6. Ἡλιοβασίλεμα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	193
7. Ὁ Θερισμός, Ἀλ. Μωραΐτιδου	194
8. Τὸ Ψωμὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	198
9. Νύχτα στὸ χωριό, Παύλου Νιρβάνα	199
10. Στὸ καλοήσκιωτο χωριό (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	200
11. Ἡ Μαροῦ, Γ. Δροσίνη	202
12. Τὸ τραγούδι τῆς μούλας (ποίημα), Ν. Πετιμεζᾶ - Λαύρα	205
13. Τὸ δράμα τοῦ δέντρου, Εύστρ. Εύστρατιάδου	206

	Σελίς
14. Ἡ Λεύκα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	211
15. Χαροπούλι, Στ. Γρανίτσα	212
16. Ἡ Μπεκάτσα, Στ. Γρανίτσα	214
17. Ἀγριοπερίστερα, Θ. Ποταμιάνου	216
18. Τὸ Τσακάλι, Στ. Γρανίτσα	217
19. Στὸν Κάβο, Θ. Ποταμιάνου	219
20. Γρὶ - γρὶ, Παν. Κατηφόρη	222
21. Τὸ Μπαρμπούνι, Θ. Ποταμιάνου	227
22. Ψαράδες (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	229
23. Ἡ Βαρκούλα (ποίημα), Γιάννη Περγιαλίτη	230
 Η'. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ	
1. Ἄ θήν α (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	233
2. Ὁ ἔλαιων τῶν Ἀθηνῶν, Δημ. Γρ. Καμπούρογλου	235
3. Ἡ γλαυκόφυλλη ἔλια (ποίημα), Ι'. Πολέμη	237
4. Ὑμηττός, Κ. Πασαγιάννη	238
5. Ὅμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα), Γ. Δροσίνη	240
6. Νὰ ἡ Ἑλλάδα! Σπ. Μελᾶ	241
7. Μεσολόγγι, Μιλτ. Μαλακάση	243
8. Ζωγραφιά (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	245
9. Βασιλεμα (ποίημα), Μιλτ. Μαλακάση	245
10. Ἡ Νύμφη τοῦ Ἰονίου, Γ. Τσοκοπούλου	246
11. Ἐπτάνησα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	250
12. Εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, Κ. Πασαγιάννη	252
13. Σέρρες, Χρ. Π. Ζαλοκώστα	255
14. Δράμα, ἡ ἀρχαία πολιτεία τῶν Ἡδωνῶν, Ι. Μ. Παναγιωτοπούλου	261
15. Ταξιδεύοντας ἀπὸ τὴν Σαντορίνη στὴν Κρήτη, Χρ. Π. Ζαλοκώστα	266
16. Πάτμος. Κ. Ἀμάντου	270
17. Νύχτα στὴ θάλασσα (ποίημα), Γ. Δροσίνη	273
 Παράρτημα Α'. Λεξιλόγιον	275
Παράρτημα Β'. Βιογραφίαι συγγραφέων	285
Πίνακες τῶν περιεχομένων κατὰ συλλογὰς	297
Περιεχόμενα	301

* Η εικονογράφησις του βιβλίου διεξήλεται εντός τόν ζωγράφου κ. Κ. ΘΕΤΤΑΔΟΝ

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς τιμῆς λιανικῆς πωλήσεως ἐπάστου ἀντιτύπου.

Αντίτυπον στερεούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψύτυπον.
Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸν διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946 Α' 108).

23
22

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', 1950 (VI) - ANTITYPA 90.000

ΑΝΑΔΟΧΟΙ ΕΚΤΥΠΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑΣ ΆΔΕΔΦΟΙ Γ. ΡΟΔΗ

